

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

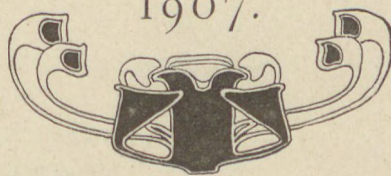
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VI. ÉVFOLYAM.

1907.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1907.

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. Gohl Ödön: Raffnán lelt barbárpénzek	1. lap
2. Gohl Ödön: Bizanci ólombulla Krassó-Szörény megyéből	5. »
3. ifj. Frey Imre: A zentai csata emlékérméi	7. »
4. Rampacher Pál: Jaquin báró emlékérméi	10. »
5. G—l: Numizmatikai ritkaságok	11. »
6. Éremleletek	13. »
7. G—l: Ujdonságok (és: Magyar iskolai érmek)	14. »
8. G—n: Különfélék. (Az Egger cég érem-árverései. — Numizmatikai kézikönyvek és kézikönyvtárak. — Egy Regalianus pénz. — Az éremkedvelők Egyesülete	16. »
9. Múzeumok, gyűjtemények	24. »
10. Ötvös Gábor: Irodalom	25. »
11. Érem- és könyvvásár	25. »
12. Társulati élet, tiszti- és tagnévsor.	26. »
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata	36. »
Melléklet: A Numizmatikai Közlöny V. (1906) évfolyamának címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

II. FÜZET:

14. Gohl Ödön: Weszerle József (képtáblával).	37. lap
15. » » Numizmatikai ritkaságok; Plautilla	46. »
16. » » A szalacsikai kelta pénzverő és bronzöntő műhely.	47. »
17. Rampacher Pál: Bethlen Gábor 1620. évi tallérja	64. »
18. Petrikovich János dr. és G.—: Éremleletek	65. »
19. Ujdonságok	66. »
20. — — n: Különfélék	67. »
21. Az éremkedvelők egyesületének pályázata	68. »
22. G.— és dr. Petrikovich János: Múzeumok, gyűjtemények	68. »
23. Ötvös Gábor: Irodalom	69. »
24. Érem- és könyvvásár	69. »
25. Társulati élet	71. »
26. E füzet tartalmának német és francia kivonata	76. »

III. FÜZET:

27. Gohl Ödön: Római pénzek a M. N. Múzeum gyűjteményéből	77. lap
<i>II. Rákóczi Ferenc pénzei és emlékérmek.</i>	
28. Rohde Tivadar — dr. Zimmermann Lajos: Rákóczi pénzverése	85. »
29. Rampacher Pál: Rákóczi emlékérmek	91. »
30. Gohl Ödön: Emlékérmek Buda 1686. évi visszavételére	96. »
31. Leszik Andor: A vidéki múzeumok éremgyűjteményeiről	103. »
32. Gálócsy Zoltán és Kürti Gyula: Éremleletek	106. »
33. G—n: Különfélék. Dr. H. Riggauer † — Nagyszebeni bárcza. — Millen- niumi érmek. — Római érmek. — Kiadatlan Attila-érmek. — Egy Ba- lambér-érem	107. »
34. Ötvös Gábor: Irodalom	109. »
35. Érem- és könyvvásár	110. »
36. Társulati élet	111. »
37. E füzet tartalmának német és francia kivonata.	115. »
<i>Melléklet: Társulati éremvásár.</i>	

IV. FÜZET:

38. Gohl Ödön: Római pénzek a m. nemz. múzeum gyűjteményéből (Cohen 2. kiadásából hiányzó fajok.) II. közlemény	117. lap
39. Gohl Ödön: A korponai középkori éremlelet.	125. »
40. Daróczy Zoltán: II. Rákóczi Ferenc pénzeinek változatai	135. »
41. n: Ujdonságok	137. »
42. Ötvös Gábor: Irodalom	138. »
43. Érem- és könyvvásár	144. »
44. Társulati élet	146. »
45. E füzet tartalmának német és francia kivonata	148. »
<i>Melléklet: A Num. Közlöny VI. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.</i>	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1907. évi (VI.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A.

Abdera pénzei 141.
 Aburia gens pénze 78.
 Aelius pénzei 119.
 A—F szigla fapiónon 13.
 Agárdi éremlelet 60.—61.
 Ágrisi éremlelet 4.
 Alexandros pénzei 1. 66. 142.
 Állami segély 111.
 Alpár-plakett 138.
 Amantini 62.
 Amade Sámuel tallérja 44.
 Andiantes 63.
 Andizetes 62.—63.
 II. András pénzei 125.—127. (133?)
 Andrassy Gyula gróf emlékérmé 14.
 Andrassy Lipót gróf éremgyűjteménye 44.
 Antoninus Pius pénzei 119.—124.
 Antoninus Pius és M. Aurelius pénzei 124.
 Antonius Illvir pénze 77.
 „Anyaság“ (emlékérmé) 15.
 Apolloniai pénzek 141.
 Apponyi Albert gróf érme 138.
 Aprópénz (hazai kelta) 51.—52. 57. 62.
 Aquileiai pénzek 128.
 Aquilia gens pénze 17.
 Aranypénzek 14. 24. 25. 56. 58. 66. 78.
 85. 86. 107. 141.
 Aranypénzlelet 14. 106. 107.
 Aravisci 62. 63.
 Archaeologiai Értesítő 25. 69. 140.
 Árpádházi magyar pénzek 5. 16. 17. 125.—
 128. 141.

Athenaei pénzek 141.
 Attila-érmek 108. 109.
 Augustus pénzei 78.
 Ausztriai papírpénzek 142.—144.
 Automobil-klub érme 138.
 Avanche 56.
 Azali 62.

B.

Babelonból hiányzó róm. köztárs. pénzek 77.
 Bács-bodroghmegyei éremleletek 143.
 Baebia gens pénze 77.
 Balambér-érem 109.
 Balassa-érem 137.
 Balogh Bertalan 143.
 Banális denárok 44.
 Baranya-lőcsi éremlelet 13.
 Barátság-érem 12.
 Barbár pénzek (l. még *kelta*) 1.—4. 14. 24.
 25. 47.—64. 142. 144.
 Bárca 91. 107.
 Bassaraba Konstantin érmei 17. 18.
 Báthory Zsigmond fa piónja 13.
 Batzen 44.
 Baziás 5.
 Bégában lelt aranypénz 66.
 Bechem (Beham) Bernát (id. és ifj.) 141.
 Beck Ö. Fülöp 96. 137.
 Bécsi fillér 44. — fillérlelet 14. — pénzverde
 verőtöve 25.
 Béla (I) pénze 125. — (III) kiadatlan pénze
 126. — pénzei 142.

Bélelt kelta pénz 59. 60. — róm. köztárs. pénz 77.
 Bélyegvasak (kelta) 47.—50. 56.—58. — készítése: 57.—58. — Rákóczi emlékérmekhez: 93. — (római) 107. 108.
 Berán Lajos művei 67. 138.
 Berkeszi István dr. 142. 143.
 Bernát karinthiai herceg pénze 130. 131.
 Berchtold andechsi és meráni herceg pénze 131.
 Berchtold gróf éremgyűjteménye 16.—18. 25. 109.
 Besztercebánya 93.
 Besztercebányai bárcák 91.
 Bethlen G. 1620. évi tallérja 64. 65.
 Bethleni éremlelet (római) 72.
 Bizánci aranypénz 25. 142. — aranypénz barbár utánzata 14. — betűalakok: 6. — rézpénz 142.
 Blanchet Adrien 25. 69. 109. 144.
 Bleyer Izsó dr. 1.
 Bogudincii éremlelet 141.
 Bójok 58.
 Borsod-miskolci múzeum 69. 143.
 βουλλοτήριον 5.
 Braktéata 94.
 Breuci 61. 63.
 Bronz öntőminta 53. — öntőműhely (kelta) 25. 47.—64. — pénzöntő minta 57. — súly (Gela) 25.
 Buda visszavívására vert emlékérmek 69. 96.—103.
 Budapest emlékérmek I. részének 2. pótléka 69. — Régiségei 96. — Székesfővárosi múzeum 110.
 Budovallai éremlelet 108.
 Bulla 5.—7.
 Bűbájos érem 67.

C.

Caecilia gens pénze 77.
 Calpurnia gens pénze 77.
 Cipia gens pénze 77.
 Cohenből hiányzó róm. császári pénzek 77.—84. 108. 117.—124.
 Corent 54. 56. 57.
 Corpus Nummorum Hungariae 140.—142. — pótlékja 138.—140.
 Cserép pénzöntő minta 57.

Csillag István: a 3. füzet borítékján.
 Csornai éremlelet 66.
 Czeizel Gábor 38. 40.
 Czigler Győző plakettje 138.

D.

Dályai kelta éremlelet 59.
 Darnay Kálmán 25. 47. 69.
 Daróczy Zoltán 135—137.
 Delhaes-féle éremgyűjtemény 109.
 Délmagyarország éremleletei 142. 143.
 Denár (Weszerle adatai) 44.
 Dessewffy Miklós gróf 14.
 Dettai éremlelet 133.
 Diakovár 39.
 II. Dietrich trieri érsek fillére 135.
 Domitianus pénzei 81.—83.
 Domanig Károly 109. 144.
 Ducatus 44.
 Dunántúli kelta pénzek 47.—64.
 Dyrrhachiumi drakmák 65. 141.

E.

(I.—III.) Eberhard salzburgi érsek pénzei 129.—131.
 Egger-cég éremárverései 15.—17. 25. 145.
 Elefántcsont medália 17.
 Ellenjegyek: magyar pénzek 142. — Rákóczi pénzein 89.—90. 137. — római császári pénzen 78. — római köztársasági pénzen 77.
 Engelbert karinthiai herceg pénze 130.
 Eperjesi szükségpénzek 90.
 Eravisci 62. 63.
 Erdély 13. 16. 24. 64.—65. 69. 70.
 Erdélyi múzeum 93.
 Erdy János 37. 42. 45.
 Érem- és könyvvásár 25.—26. 69.—70. 110.—111. 144.—146.
 Érembélyegek (kelta) 47.—50. 56.—58. — vése az ókorban 57.
 Éremgyűjtemények: Mahr P. 24. — régi magyar 43. 44. — Weszerléé 40.—43.
 Éremkedvelők egyesülete 15. 23. 68. 137. 138.
Éremleletek a következő helyekről:
 Agárd 60.—61.

Éremleletek (folyt.)

Ágris 4.
 Avanche 56.
 Bács-Bodroghmegye 143.
 Baranya-Lőcs 13.
 Béga medre 66.
 Bethlen 77.
 Bogudinci 142.
 Budovalla (puszta) 108.
 Corent 54. 56.
 Csoma 66.
 Dálya 59.
 Délmagyarország 142. 143.
 Detta 133.
 Dombovár (Ó-) 60. 61.
 Eszék 61.
 Gutenbrunn 134.
 Horlyó 106.
 Ismeretlen helyről 65.
 Kecskemét 66.
 Korpona 125.—135.
 Krassó-Szörénymegye 142.—143.
 Lapujtő 60.
 Malaczka 66.
 Mászlonypuszta 60. 61.
 Mocsolád 124.
 Nagy-Teremia 142.
 Neudorf 61.
 Óhuta 24.
 Orsova 142.
 Petrinje 61.
 Potok 143.
 Raffna 1.—4.
 (Régi magyar éremleletek: 44.)
 Rózsahegy 106.
 Somlyó 63.
 Szalacska 14. 25. 47.—64.
 Szász-Szent-Jakab 65.
 Szatmárhegy 66.
 Szentkereszt 134.
 Szerémmegye 65.
 Tarany 13.
 Temesmegye 142. 143.
 Temesvár 142. 143.
 Torrenthal 133.
 Torontálmegye 66. 142. 143.
 Tövis 4.
 Új-Palánka 5.
 Úny 14.
 Vaja 13.
 Vármező 13.

Versecz 142. 143.
 Veszprémmegye 13.
 Vinkovce 61.
 Zichy-Ujfalu 14.
 Zsolna 65.
 Ernő osztrák herceg pénze 131.
 Eszéki éremlelet 61.
 Esztergomi csegelyek 11.
 Európa-plakett 138.
 ἑξουσίτωρ 5.—7.
 Ezüströgök 125. 135.

F.

Fa pión 13.
 Fadrusz János plakettje 67. 138.
 Faustina iun. pénzei 124.
 Faustina sen. pénzei 123.—124.
 Fellner H. plakettje 137.
 Felolvasás 112.—113.
 Ferencvárosi tornaklub érme 67.
 Fertó (Weszerle adatai) 44.
 Fiktív érmek 67. 108.—109.
 Folcher aquileiai patriárka pénze 128.
 Fonteia gens pénze 77.
 Fordított feliratú római pénz 107.
 Forint (Weszerle adatai) 44.
 Forrer L. 109.
 Forrer R. 144.
 Fölhajlított éremszélek 1.—4.
 Francia kivonat 36. 76. 116. 148.
 Franges 138.
 Frey Imre (ifj.) 7.—10. 36. 143.
 Friesachi fillérek 128.—135.
 Friesachi fillérlelet 65. 125.—135. 142.
 Frigyes Vilmos (brandenburgi) 97.
 Froehner 7.

G.

Galba pénzei 78.
 Gallia 56. 57.
 Gálócsy Zoltán 106.
 Garas (Weszerle adatai) 44.
 Gergely salzburgi érsek pénze 130.
 Gohl Ödön 1.—7. 11.—23. 25.—26. 36.—
 67. 69.—71. 76.—84. 96.—103. 115.—
 135. 137. 138. 144. 145. 148.
 Görgy Arthúr plakettje 138.
 Görög pénzek 1. 25. 42. 65. 66. 70.
 — súly (Gela) 25.

Görögországi bűbajos érem 67.
Guiscard Róbert 6.
Gúnyérem (Rákóczira) 93.
Gutenbrunni éremlelet 134.
Győri csegely 11.
Gyulai Pál plakettje 137.
Gyűjtemények: lásd Éremgyűjtemények.

H.

Haan Anna Mária 95.
Hadrianus pénzei 117. 118.
Haider Dániel 65.
Haller József plakettje 66.
Hamburgi emlékérem 97.
Heiszter Szigbert 93.
Hercuniates 62. 63.
Herczfelder Gábor 23.
Hermann karinthiai herceg pénze 130.
Hibrid római pénzek 77. 78. 80. 119. 124.
Hilibi Haller József 66.
Hivatalos órák (m. num. társulatban) 113.
Hora-féle tallér 44.
Horlyói éremlelet 106.
Hoskier-féle gyűjtemény 145.
Húspar-kiállítás plakettje 138.
Husvéth István † 71.

I.

Iambus 5.—7.
Iparművészeti érem 67.
Irodalom 18.—23. 25. 37. 44.—45. 69. 109.
110. 137.—144.
Iskolai érmek 15.—16.
Ismeretlen középkori pénzek 126.—130. 132.
133.
Ismeretlen lelőhelyű éremlelet 65.
II. István 7.
V. István pénzei 126. 127.
Isztriai örgrófok pénzei 131.
Iunia gens pénze 77.

J.

Jahrbuch d. Gesellschaft f. lothring. Gesch.
u. Altertumskunde 144.
Jaquin J. F. báró emlékérmek 10.—11.
Jerney János 41.

Jónás J. és neje plakettje 137.
Jordán Teréz 41.
I. József érmei 9. 100. 101.
Juhász Gyula művei 138.
Jurkovich Emil 93.

K.

Kálmán király pénzei 142.
Kaposvölgyi kelta pénz 58.—63. — pénz-
típus 58.
Karassói csata 7.
Karinthiai pénzek 142.
VI. Károly képe (fa piónon) 101.
Kassa 39.
Kassai Rákóczi-kiállítás 95.
Kecskeméti éremlelet 66.
Kehlheimi Lajos bajor herceg pénze 132.
Kelta pénz Ágrisoról 4. — (aprópénz) 51. 52.
57. 62. — Duna és Rajna vidékéről. 144.
Óhután 24. — (rézpénz) 61. — Szalacs-
kán 47.—64. — Tövisen 4. — Zichy-
Újfalun 14.
Kelta pénzverő és öntőműhely Szalacs-
kán 25. 47.—64.
Képrombolók 7.
Keresk. miniszter érme 67.
Kézikönyvek (numizmatikai) 18.—23.
Kéziratok (Weszerle hagyatékában) 44.—45.
Kiadatlan Árpádházi magyar pénzek 126.—
127. — Középkori pénzek 126. 127. 128.
132. 133. 142.
Kincstárosok (rég Magyar) 45.
Kirándulás (társulati) 113.
Kiss Ferencz 41.—43.
Koessler János plakettje 137.
Kollonics Lipót érme 17.
Komnenek 6. 7.
Komnen János 7. — Mánuel 7.
Kornfeld-plakett 138.
Korponai középkori éremlelet 125.—135.
Koson-aranyak 142.
Könyvvásár 27. 71. 111. 146.
Körmöcbánya látóképe érmen 12.
Körmöcbányai barátság-érem 12. — kirán-
dulás 113. — pénzverő gépek 95. 96.
Krassó-Szörénymegye 1.—7. — éremleletei
142.—143.
Különfélék 16.—23. 67. 107.—109.
Kürti Gyula 106. 107.

L.

- Labdarúgók szövetségi érme 67.
 II. Lajos király medáliája 141.
 XIV. Lajos emlékérmé Buda visszavételére 97.
 Lajos (kehlheimi) bajor herceg pénze 132.
 Lapka (kelta) 53. 54.
 Lapujtói éremlelet 60.
 V. László király pénzei 142.
 La-Tène kultúra 63.
 Lehár Ferencz plakettje 66.
 Lengyel pénzek 142.
 Lenzi F. 144.
 IV. Leó császár 6.
 Leszih Andor 24.—25. 36. 69. 103.—106. 116. 143.
 I. Lipót emlékérméi 8. 9. 99. 102.
 VI. Lipót osztrák herceg pénze 132.
 Lipótvári szükségpénzek 90.
 Loczka József 38.
 Lóssy Imre arany emlékérmé 44.
 Lotharingiai Károly emlékérméi 100. 103.
 Luczenbacher (Érdy) János 41.
 Luipold salzburgi érsek pénze 131.
 Luria gens pénze 78.
 Luschin Arnold 128. 130.—135.
 Lübecki pénz 106.

M.

- Magyar* árpádházi pénzek 5. 16. 17. 125.—127. — egyetemes éremtár 138.—142. — éremgyűjtők (régiek) 43. 44. — éremleletek (régiek) 44. — érmek 5. 13. 65. 66. 107. 142. (Lásd: Éremleletek) — iskolák érmei 15. 16. — kincstárosok 45. — nemzeti múzeum éremtára 68. — nemzeti múzeum római pénzei 77.—84. 117.—124. — pénzek 43. 69. 70. 125.—127. (Lásd: Éremleletek) — pénzek árai 15.—17. — pénzügyi rendeletek 44. — régi pénznekem 44. — tudós társaság 41. — vegyesházi aranyak 24.
 Mahr Pál éremgyűjteménye 24.
 Makedoniai pénzek 1. 142.
 Malacos érem 67.
 Malaczkai éremlelet 66.
 Márka (Weszerle adatai) 44.
 Mászlonypusztai éremlelet 60. 61.

- Maximianus I. pénze 108.
 Mélyítési eljárás 57. 58.
 Metrikus felirat 5.—7.
 Mikes Kelemen érme 137. 138.
 Miksa Manó (bajor) érme 103.
 Milleniumi érmek 107.
 Mirsa pénzei 142.
 Mocsoládi éremlelet 124.
 Monatsblatt 144.
 Munkács 93.
 Mustapha pecsétje 8.
 Múzeumok, gyűjtemények 24. 25. 68. 103.—106.

N.

- Nagyszebeni bárca 107.
 Nagyteremiai éremlelet 142.
 Nagyváradai szükségpénzek 90. 91.
 Német emlékérmek (ism.) 144.
 Német kivonat 36. 76. 116. 148.
 Németpróna 38.
 Nemzeti múzeum éremtára 68. — római pénzei 77.—84. 117.—124.
 Nerva pénzei 83.
 Neudorfi éremlelet 61.
 Nicaei pénzek 142.
 Nikolaos bizanci testőr bullája 5.—7.
 Nógrádmegyei kelta pénzek 60. 61.
 Noricum kelta pénzek 60. 61.
 Numizmatika föllendülése nálunk 139.—140.
 Numizmatikai kézikönyvek 18.—23. 37. 106. — kölcsönkönyvtár 18. 19. 105. — műkifejezések 44. — ritkaságok 11.—13. 46. — szakkönyvtárak 18. 19. 105. — tanfolyam 106. 139. — társulat 27.—28. 71.—75. 111.—115. 146.—148. — társulat helyisége 146. 147.
 Numismatische Zeitschrift repertoriuma 143.

O.

- Óhutai éremlelet 24.
 Oláh pénzek leletekben 141.
 Ólombulla (bizanci) 5.—7.
 Olvasztó tégelyek 54. 56.
 Ónodi országgyűlés emlékérmé 92.
 Orsovai éremlelet 141.
 Országgyűlési emlékérmek 92.
 Osi-nép pénzei 60. 62.

Otakar (I) pénzei 132.
 Öntőkalácsok 125. 135.
 Öntőműhely (kelta) 25.
 Öntőminta 53. 57.
 Ötvös Gábor 18.—23. 44.—45. 109. 110.
 137.—144.

P.

Palánka 5.
 Pályázat (éremre) 68.
 Pannonok 62. 63.
 Pápai tized 44.
 Papírpénz 144.
 Passaui denár 133.
 Pecsét 5.—7. 8.
 Pensa 44.
 Pénzügyi rendeletek 44.
 Pénzverde: bécsi 25. — szalacsikai (kelta)
 25. 47.—64.
 Pénzverdék (hazaiak) 44. 45.
 Pénzverési eljárás (kelta) 53. — jog 44.
 Pénzverő jegyek 45. 85. 91. — szerszámok
 (kelta) 53.—56. — tövek (bélyegvasak),
 keltáknál: 47.—50. 56.—58., Rákóczi em-
 lékérméihez: 93., rómaiaknál: 107. 108.
 Pesti egyetem 39.—41. — éremtára 40.
 Petilia gens pénze 77.
 Petrikovich János dr. 65. 68. 69. 76. 125.
 Petrinjei éremlelet 61.
 Philippos (makedóniai) pénzei 1. 142.
 Pión (fa) 13.
 Plancia gens pénze 77.
 Plautilla pénzei 46.
 Polczmann Boldizsár érme 44.
 Polikeit Károly 24. 25. 143.
 Politzer Ádám plakettje 138.
 Popper Dávid plakettje 138.
 Postumia gens pénze 77.
 Potoki éremlelet 143.
 Pozsony 39. 40. 143.
 Pozsonyi ág. ev. liceum jubiláris érme 15.
 — kir. kath. főgimnázium éremgyűjte-
 ménye 24. 25. 143.
 Prágai garasok 65.
 Privigye 39.
 Próba-veretek 41.
 Probus érmei 107. 108.
 Protonobilissimus (πρωτονοβιλισσμος) 5.—7.
 Przemysl Otakar (I.) 132.
 Pusztá-budovallai éremlelet 108.

R.

Raffnai barbár éremlelet 1.—4.
 II. Rákóczi Ferenc emlékérméi 91.—96. 138.
 — pénzei 85.—91. 135.—137.
 Rákóczi-kiállítás 95.
 Rampacher Pál 10.—11. 36 46.—47. 76.
 85. 91.—96. 115. 116.
 Rassegna Num. 109. 144.
 Ráth György plakettje 137.
 Regalianus pénze 23.
 Régi hazai éremleletek 44.
 Reichenhalli veretek 130.
 Reisner J. 137.
 Reitzner Miksa plakettje 137.
 Réthy László dr. 140.—142.
 Reuss Henrik (VI.) 9.
 Revue Numismatique 144.
 Rézpénz (kelta) 61.
 Riggauer (dr. Hans, †) 107.
 Róbert Károly pénzei 142.
 Rohde Tivadar 85.—91. 115.—116. 144.
 Római császári pénzek 13. 23. 42. 46. 77.—
 84. 107. 108. 117.—124. 142.
 Római császári hibrid pénz köztársasági hát-
 lappal 78.
 Római köztársasági pénzek 77. 142. (hibri-
 dek: 77.)
 Rózsahegyí éremlelet 106. 107.
 II. Rudolf 11. 12.
 Rupp Jakab 37. 140.

S.

Sabina pénze 119.
 Salamon Balázs 39.
 Salzburgi érsekek pénzei 129.—131. 142.
 — veretek 129.—130.
 Sándor (a Nagy) makedóniai pénzei 1. 66.
 Sandrizetes 63.
 Savoyai Jenő herceg 7.—10.
 Schall Konrád érme 44.
 Schauthaler 141.
 Schedius Lajos 41.
 Schickmayer 94.
 Schlumberger 6.—7.
 Schoenwisner István 37. 91.
 Schuler György 93. 116.
 Scordisci 63. — nép pénzei 58. 61.
 Selmeczbányai bárcák 91.

Servilia gens pénze 77.
Somlyói éremlelet 63.
Spink & Sons 26.
Stempelsammlung 25.
Stipsics Alajos 40.
Stobi pénzei 142.
St.-veiti veretek 130.
Sülyesztési (mélyítési) eljárás 57. 58.
Syracusaei dekadrakmonok árai 25.
Syriai pénzek 141.

SZ.

Szalacscai éremlelet 14. 25. 47.—64.
— pénzverő és öntőműhely 25. 47.—64.
Szász-szentjakabi éremlelet 65.
Szatmárhegyi éremlelet 66.
Székesfehérvár 39.
Székesfehérvári csegely 12.
Szentkereszti éremlelet 134.
Szerb pénzek 142.
Szerémmegyei éremlelet 65.
Széchenyi országgyűlés emlékérmé 92.
Sziglák 45. 85. 91.
Szilágyi Dezső plakettje 138.
Szirmai Tony művei 138.
Szoldatics-plakett 138.
Szükségpénzek 90. 91.

T.

Tagdíjak befizetése: az 1.—4. füzet borítékán.
Tagok névsora 28.—35.
Tallér (Weszerle adatai) 44.
Taranyi éremlelet 13.
Társulati élet 27.—28. 71.—75. 111.—115.
146.—148. — éremvásár: a 3. füzet melléklete, — helyiség 72. 112. — hivatalos órák 113. — kirándulás 113.
Teknikai különlegesség 107. 108.
Teknikus báli jelvény 67.
Telegdi János érme 44.
Telcs Ármin plakettje 138.
Telcs Ede művei 138.
Temesmegyei éremleletek 142. 143.
Temesvári éremlelet 142.
Teodorus (II) trieri érsek pénze 135.
Thaly Kálmán 92.—93. — plakettje 138.

Thasosi pénzek 142.
Theodosius (II) 25.
Thyatirai pénzek 142.
Titus pénzei 80. 81.
Tized (pápai) 44.
Tolnamegyei kelta éremleletek 58.—64. — kelták 63.
Torontálmegyei éremleletek 66. 142. 143.
Torrenthali éremlelet 133.
Tóth Béla plakettje: a 3. füzet borítékán.
Törley József érme 138.
Török pénzek 142.
Tövisi éremlelet 4.
Traianus pénzei 83. 84.
Trieri fillér 135.
Turócz-szentmártoni múzeum 68. 69. 125.
Turpilianus Illvir pénze 78.

U.

Ujdonságok 14.—16. 66.—67. 137.—138.
Uj-palánkai lelet 5.—7.
Unyi éremlelet 14.
Utólagosan vert Rákóczi-emlékérmek 93.
Üvegpenézek 25.

V.

Vác 39.
Vajai éremlelet 13.
Vallásos tárgyú érmek (olasz) 144.
Vármezői éremlelet 13.
Vas- és fémipar-kiállítás érme 137.
Vasmegyei kelta pénzek 61.
Végh Ödön 37.
Velencei pénzek 142.
Verőtövek (ókori) 47.—50. 56.—58.
Verseczi éremlelet 141.
Véső szerszámok (ókori) 57.
Vespasianus pénzei 79. 80.
Veszprémmegyei éremleletek 13.
Vetuloniai pénzek 144.
Villenoisy 57. 58.
Vinkovce 61.
Viczy Mihály gróf 37. 44. — arany emlékérméi 44.
Vidéki múzeumok éremgyűjteményei 103.—106.
Vitellius pénze 78.
Völckermarkti veretek 131.

W.

- Walla József éremgyűjteménye 26. 27.
Warou Dániel 91.—94.
Weisz Fülöp plakettje 137.
Welzl v. Wellenheim 128.—135.
Weszerle András 38.
Weszerle György 38.
Weszerle János 38.
Weszerle József (életrajza) 37.—46. — érmé-
szeti táblái 45. (új kiadásuk: 46. 148.) —
gyűjteménye 40. — 43. — kéziratai 44.—
45. — sírja 40.—41.
Weszerle István 41.
Weszerle Mária 38.
Weszerle Rozina 38.

Z.

- Zeno császár aranypénze 25.
Zentai csata emlékérméi 7.—10.
Zichy Jenő gróf † 26.
Zichy-ujfalusi éremlelet 14.
Zimmermann Lajos dr. 27.—28. 71.—75.
85.—91. 111.—115. 138.—140. 146.—148.
Zrinyi-forint 44.
Zsetónok (magyar) 14.
Zsolnai éremlelet 65.
Zsolnay Miklós plakettje 137.

Raffnán lelt barbárpénzek.

Raffna község határában (Krassó-Szörény megyében) értesülésem szerint 1896-ban szántás közben 114 db. antik ezüstpénzből álló leletre bukkant egy ottani földműves. Ezeknek egy csekély része a délmagyarországi múzeumba, nagy része több temesvári gyűjtő éremgyűjteményébe került tíz darabot pedig a m. nemzeti múzeum szerzett meg. Minthogy a leletnek a maga egészében való közzétételére irányuló ismételt kísérleteim mindez ideig eredménytelenek maradtak, érdemesnek tartom az érmek sajátosságos karakterére való tekintettel a n. múzeum birtokába jutott példányokat egymagukban is közzétenni, kiegészítve közleményemet a Bleyer Izsó dr. úrtól köszönettel vett adatokkal. A lelet legnagyobb részt makedóniai pénzeket utánzó nagyobbfajta barbár ezüstpénzekből, ú. n. „tetradrakmonok”-ból állt, de voltak köztük, értesülésem szerint, eredeti görög veretű Philippos és Alexandros-féle makedóniai tetradrakmonok is. — Az alább leírandó 11 érem közül 10 a m. nemz. múzeum, egy pedig dr. Bleyer Izsó úr tulajdona.

1. Jobbranézó koszorús fejnek igen durva, kontúrszerű roncsai. A fej közepén nagy kétrésztű homorulat. Körül gyöngykör nyomai.

Hátlap: lovag balfelé, rézsút előrenyújtott karral (?). A ló szügye előtt pont, előlábai közt $\triangle$ alakban elhelyezett 3 pontocská, elő- és hátsólábai közt egy megszakított vízszintes vonal, s ez alatt egy pontozott vízszintes vonal. Szélei erősen előreállók, a hátlap kissé tálalakú.

Ezüst, 25—27 mm. Súlya 13.33 gr. — NM.

2. Jobbfelé tekintő férfifejnek durványai. Fölfelé hajlított (visszakalapált) szélek.

Hátlap: Balfelé haladó lovag. A lónak két előlába közt $\triangle$ alakban elhelyezett 3 pont. Tálalakú hátlap.

Ezüst (ú. n. tetradrakmon) — Bleyer Izsó gyűjt.

3. Jobbranéző koszorús fej. Igen durva kivitelű és úgylátszik, hogy az érem széleinek összekalapálása alkalmával kivált a széleken erősen lett megromcsolva.

Hátlap: lovas nélküli, igen durva kivitelű lónak balfelé fordult teste, végtagok és fej nélkül. A hátlap alapja elég erősen domború!! Az érem szélei befelé vannak kalapálva s így köröskörül egy kiemelkedő keretet alkotnak.

Ezüst, 23—24 mm. Súlya 13·21 gr. — NM.

4. Jobbranéző, szakállas és koszorús Zeusfej; a koszorún alul három hosszú és egyenes, merev hajfürt csügg le részút hátrafelé. Igen durva munka. Körül gyöngykör.

Hátlap: Jobbfelé haladó lovag; jobb karját lefelé, balkarját fölfelé és előre nyújtja. A ló fara és farka szögletes. Az egész kép igen durva munka. A ló alatt felirat: ΔV●H Körül gyöngykör. A hátlap részben kettős veretű.

Ezüst, 24·5—25 mm. Súlya 13·73 gr. — NM.

5. Jobbranéző koszorús és szakállas Zeusfej. Szemgolyója nincsen a nagy szemgödörben. Orra igen előreálló.

Hátlap: jobbfelé haladó lovas. A lovagnak igen nagy feje van, karját könyökben hajlítva csipőjére teszi. A ló szügye előtt ⊙, lábai alatt pedig vízszintes vonal. Az egész durva kivitelű és erősen domborodó.

Ezüst, 24—25 mm. Súlya 14·28 gr. — NM.

6. Jobbranéző koszorús és szakállas Zeusfej gyöngykörben.

Hátlap: Lépésben haladó lovas balfelé. A lovas fején sisak van és pálmaágot tart, mely azonban egyszerű és rézsútos pálcának tűnik föl. A ló igen vaskos, otromba állat, sörényét apró pontsor jelzi, lábai alatt vízszintes vonal van. A hátlap alapja igen homorú, a kép erősen domború. Előlábai közt egy nagyobb pont körül csillag alakban elhelyezett 5 kisebb pont látszik.

Ezüst, 26·5—27 mm. Súlya 13·61 gr. — NM.

7. Jobbfelé tekintő szakálltalan fej. Körül: nagyszemű, ritka gyöngykör részei láthatók. A homlok előtt durva C (valószínűleg oroszánbőrös Heracles illetve Alexandros-fejet utánzótt).

Hátlap: Balfelé haladó lovas. A ló feje fölött és lenn homályos veret-nyomok. Középen a ló alatt ékalakú, vésővel eszközölt bevágás. Gyöngykör nyomai (?). A hátlap kissé homorú, tálalakú.

Ezüst, 25 mm. Súlya 13·76 gr. — NM.

8. Jobbfelé tekintő, talán szakállas férfifej. Gyöngykör. Az érem visszakalapált szélei erősen dudorodó szegélyt alkotnak köröskörül.

Hátlap: Jobbfelé haladó lovas. Gyöngykör. Igen durva és rossz föntartású. A visszakalapált szélek itt is előreálló szegélyt alkotnak.

Ezüst, 26 mm. Súlya 13·75 gr. — NM.

9. Jobbfelé tekintő szakállas és koszorús Zeus-fej, igen hasonló a 4. sz. alatt fent leírt érem előlapjához, hanem ugyanazon prototipusnak korábbi vagy tökéletesebb utánzása.

Hátlapján balfelé haladó lovas, hosszú pálmaággal a kezében. A ló szügye előtt O domborúan, a ló hasa alatt hasonló jegy homorúan beponcolva. Körül: ΦΙ ΛΙΠ ΠΟΥ
A ló lábai alatt pontozott vízszintes vonal.

Ezüst, 23·5—25 mm. Súlya 13·90 gr. — NM.

10. Jobbfelé tekintő szakállatlan fej koszorúval. Sűrű gyöngykör.

Hátlap: Jobbfelé haladó lovag. A ló sörénye pontozott. Fönn IIII A ló hasa alatt vésővel eszközölt bevágás. A hátlap kissé tálalakú.

Ezüst 25—26 mm. Súlya 13·97 gr. — NM.

11. Mint a 6. sz.

Ezüst, 27—28 mm. Súlya 13·95 gr. — NM.

A fönti érmek jellemző vonásai ezekben foglalhatók össze: részint igen durván mintázott, részint azonfölül még valószínűleg technikai okokból durványszerűen homályos fejek (pl. az 1. és 2. sz. érmeken), még pedig részint koszorúzott, szakállas Zeus-fejek, részint pedig szakállatlan Alexandros-, illetve Herakles-fejek (pl. a 7. és 10. sz. érmeken) az előlapokon és hasonló lovagok a hátlapokon (pl. a 3., 5., 8. és 10. számú érmeken). 2. Sajátságos módon föl- vagy visszakalapált éremszélek. 3. Kevés vagy éppen semmiféle felirat és mellékjegy. — Mindezek a tulajdonságok az érmek aránylag késői korára mutatnak, midőn a mintául vett makedoniai pénzek típusai a többszörösen közbeeső utánzások folytán már eldurvítva kerültek ki a másoló kezeiből. A fölhajtott szélekre analógiát alig mutatnak ismert lelhelyről származó hazai éremleleteink és egyelőre tartózkodnunk kell e jelenség okának magyarázatától. — Bleyer Izsó úr, aki a régebbi ágrisi éremleletről származó példányokat ismer, közölte velem, hogy az e leletből származó pénzek általánosságban hasonló karakterűek a raffnaiakhoz. Nemi analógiát a néhány év előtti a nemz. múzeumba került, 18 db.-ból álló tövisi lelet is szolgáltat, amennyiben ebben is Zeus- és Herakles-fejek vegyesen fordulnak elő és részben a raffnai példányokhoz hasonlóan lágy vagy homályos vereteket viselnek az érmek. Úgy látszik tehát, hogy ezen a vidéken a barbár pénzverés későbbi időszakában működő pénzverőhely létezett. Tekintve egyrészt a fönti érmek felsorolt sajátosságait és főképen dekadens kivitelét, a Kr. e. 2. századnál előbbre nem datálhatjuk keletkezésük korát, másrészt figyelembe véve vastagságukat és finom ezüst-anyagukat, továbbá azon körülményt, hogy a Kr. e. 2. századnál későbbben hazánk délkeleti részében a silány anyagú és saját karakterrel bíró széles, vékony tálalakú barbárpénzek lépnek nagy számmal előtérbe, a 2-ik századnál későbbre is alig tehetnők e pénzek korát. A Tisza, Maros és Duna közti vidékről származó barbár ezüstpénzekről ítélve mindamellett fönnáll annak a lehetősége is, hogy ezen a vidéken nemcsak a dáciai sciphatusokat megelőzőleg, hanem velük részben egyidőben is a szokásos nagyságú és vastagságú „tetradrakmonokat“ tovább érték finom ezüstből. Erre nézve a temesvári, verseci és lugosi múzeumokban, illetve gyűjteményekben található barbár pénzekre utalok, anélkül azonban, hogy eldöntöttnek tekinteném e kérdést. Egyelőre tehát az e lelethez fűződő kérdésekre nézve a várakozás és megfigyelés álláspontjára kell helyezkednünk, amíg több és újabb leletek fogják megmutatni, mely területre szorítkozik és milyen (talán a Dunától délre eső vidékekről importált) átmeneti alakokkal kapcsolatos azon éremcsoport, mely a raffnai leletben van képviselve.

Gohl Ödön.

Bizanci ólombulla Krassó-Szörény megyéből.

Báziás és Új-Palánka közt (Krassó-Szörény vármegyében), a Duna partján 1904 őszén egy bizanci ólombullát találtak, körülötte pedig kisebb-nagyobb távolságban, Báziástól a régi palánkai várig elszórtan 120 db. különféle, nagyrészt magyar pénz került ki a duna-parti vízmosódásokból s a földből.*

Ez a bulla egy 33 és 34 mm. átmérőjű, 3 mm. vastag, 23 gramm súlyú, eredetileg két ólomkorongból álló pecsét; a két korongot — miután a levelet vagy okmányt elzáró zsineg két végét közéjük helyezték — összeszorították egy erre alkalmas vasból csinált készülékkel (βουλλωτήριον, bullotérion), mely harapófogó alakú volt, és a pecsét két lapjának típusait bevésve viselte. Ezt a készüléket, Mordtmann szerint, rendszeren nyakukba akasztva hordozták tulajdonosaik.

A szóban lévő ólombulla mindkét lapján négysoros feliratot visel, domború betűkkel; a feliratok fölött és alatt mindkét lapon egy-egy kis díszítmény van és az egészet recés köralakú szegély veszi körül. Itt adom képét és pontos leírását:

Előlap: /·\ | ΠΡΑΞΕΙΣ | ΣΦΡΑΓΙΣ | ΚΑΙ ΓΡΑΦΑΣ | ΝΙΚΟΛΑΟΥ | \·\ | Recés szegély.

Hátlap: /·\ | ΕΣΚΟΝΒΙ | ΤΟΝ ΤΗ ΠΡΩ | ΤΟΝΩΒΕΛΛΙ | ΚΙΜΟΝ | \·\ | Recés szegély. — Az egészet sárgásszürke éleg borítja.

A hátlati felirat az előlati feliratnak folytatásául szolgál. A feliratok így olvasandók: πράξεις σφραγίζω και γραφάς Νικολαού ἐξκουβίτου τοῦ πρωτονοβελλισίμου (annyi mint πρωτονοβελλισίμου). Értelme pedig ez: Miklósnak, a protonobilissimus testőrének, okmányait és irományait pecsételem.

Ami a felirat alaki részét illeti, nem közönséges prózában, hanem azon kor divatja szerint trimeter iambicusokban, vagyis úgy az elő-, mint a hátlat felirata hat-hat iambusi verslábból álló úgynevezett hármias iambusi sorban van fogalmazva. Az előlati felirat még elég jól megfelel a versmértéknek, melynek szkémája ez: — — — — | — — — — | — — — — | (praxeis szfragizo kai grafasz Nikolau), de a hátlat felirata már inkább csak a szótagok számával (12) felel meg a trimeter iambicus fogalmához kötött követelményeknek, a szótagok hosszával azonban vajmi kevésbé. Különbben ez sem föltűnő jelenség, sőt igen gyakori eset az azon korbéli bizanci pecséteken.

* E pénzek lajstromát Tyll Gusztáv újmoldovai birtokos úr szíves közlése alapján nyújtom itten. Legnagyobb részt a nemrég Lugoson alakult Krassó-Szörény megyei múzeumba kerültek. (A magyar pénzek Rupp szerint vannak meghatározva.) Kálmán: 8. faj, II. Béla: 13. faj, II. István: 3. faj, III. Béla: 2. faj, III. István: 1. faj, IV. Béla denára és 18. fajta rézpénze, V. István: 18. faj, III. Endre: 2. faj és még egy más denár, I. Lajos obulusai (8 db.), Mária denarai (10 db.), Zsigmond denarai, kvartingjai és fillérei (16 db.), I. Ulászló: 5. faj, kormányközbéli denárok, I. Mátyás garasa, II. Lajos 1525. évi schweidnitzi félgarasa, I. Ferdinánd denarai, II. Miksa pénze, II. Mátyás pénzei (10 darab), II. Mátyás denárának egykorú hamisítványa, II. és III. Ferdinánd denarai, Bátori Gábor ezüstpénze, Zsigmond lengyel király pénze, III. Zsigmond rigai solidusa 1599-ből, Brankovics György ezüstpénze, II. Eberhard friesachi fillérje, Schönborn Lothár Ferenc bambergi püspök egyoldalú veretű fillérje és Lazar Gottlieb Laufer nürnbergi zsetónja.

Ami a betűk alakját illeti, megjegyzendő, hogy hasonlóan az egykorú bizanci pénzekhez, az sz hangot Σ (szigma) helyett C-vel jelezték, viszont a Ξ (kszi) helyett Σ -hoz hasonló betűt írtak, mely csak annyiban különbözik a Σ -tól, hogy a két szélső vízszintes vonalat összekapcsoló tört vonal nem a vízszintesek bal végéből ágazik ki, hanem kissé odább, a vízszintes vonalakból. (V. ö. Schlumberger: *Sigillographie Byzantine*, 515. lap.) Az ú hangot (görög $\sigma\upsilon$ kettőshangzót) a pecsét mindkét lapján egy-egy ízben a későbbi 8 jeggyel jelezték, ellenben a hátapon három ízben két betűvel ($\sigma\upsilon[\sigma\upsilon]$ -val) fejezték ki az ú hangot. A Z betűt fordítva Σ -nek írták, a B pedig alul, úgy látszik, nyitva áll. A vésnöknek, aki különben elég csinos betűket tudott vézni, nem volt kellő jártassága a helyesírás szabályaiban, amit az utolsó szó hibás leírása bizonyít.

Az, hogy a pecsét mintegy a saját nevében — első személyben — mutatja be magát a feliratokban, egészen gyakori és szokott dolog. Érdekesebb megtudni, hogy kinek a pecsétjével van dolgunk. Nikolaosnak exkubitos hivatala van említve a pecséten. Az exkubitorok vagy exkubitások ($\epsilon\kappa\kappa\upsilon\beta\iota\tau\omega\rho$, $\epsilon\kappa\kappa\upsilon\beta\iota\tau\omicron\varsigma$ stb., — jelen esetben ezen utóbbi alak genitivusával találkozunk) a császári palota testőrei voltak, akik olykor fontos szerepet játszottak a császárok (pl. Justinus) trónralépésénél. Schlumberger (*Sigillographie byzantine*) két pecsétet ismer, melyen exkubitor van említve.

A nobilissimus és protonobilissimus címet (mely különböző helyesírási eltérésekkel fordul elő) eleinte csak igen magas állású egyének viselték. Így IV. Leo saját fivérét nevezte ki nobilissimusnak. Schlumberger nyolc ilyen egyén pecsétjét ismerteti, kik közt Guiscard Róbert, Itália, Kalábria és Szicília hercege, továbbá Stephanus, a flotta parancsnoka és Kakaces, IV. Leo alatt a bucellarius csapat parancsnoka is szerepelnek. A Komnenek idejében e cím már igen gyakori volt a közigazgatás minden ágában és nyugati fejedelmeknek is osztogatták.

Már most azt látjuk, hogy a mi feliratunkat a szerint, amint az utolsó, genitivusban álló szót értelmezzvénynek (appositio), vagy pedig birtokosnak vesszük, kétféleképpen lehetne értelmezni, úgymint: 1. „Nikolaos testőrnök, a protonobilissimusnak okmányait és iratait pecsétélem“, vagy pedig: 2. „Nikolaosnak, a protonobilissimus testőrének okmányait és iratait pecsétélem“. — E kérdés eldöntése céljából átböngésztem a Schlumberger által leírt bizanci pecsétek nagy gyűjteményét, és következőket találtam: 1. A $\tau\omicron\delta$ csakis a felirat végére helyezett családnévet kapcsolja értelmezzvény alakjában az előzőkhöz, de soha sem az utolsónak említett címet vagy hivatalnevet. — 2. A rang-címek megelőzik a tényleges hivatal nevét.

Ha ezeket a megfigyeléseket kiindulási alapul elfogadjuk, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy Nikolaos nem volt testőr és protonobilissimus, hanem hogy a protonobilissimusnak volt a testőre. Ilyen esetre az idézett szerző által ismertetett bizanci pecsétek ugyan nem nyújtanak analógiát, hanem maga azon körülmény, hogy a személy megnevezése nélkül pusztán csak „a (!) protonobilissimus“-ról van szó, azt sejteti, hogy Nikolaos valami igen nagy úrnak a testőre volt, — talán a $\theta\acute{\eta}\mu\eta$ vagy birodalmi kerület fejeéről, vagy a hadvezérről lehetett szó — és hogy azon a vidéken más egyén talán nem viselte ezt a magas protonobilissimus címet. Ez esetben azt is elképzelhetjük, hogy egy ilyen tartományi vagy kerületi kormányzónak, vagy egy hadvezérnek olyan pompás udvartartása is volt, hogy testőrt tartott maga körül, mint ahogy pl. a mi főhercegeinknek is vannak szárnységeik, és hogy ez az udvartartás kicsiben utánozta a bizanci császári udvar szervezetét. Így magyarázható lenne a dolog, míg viszont nehéz lenne azt valószínűvé tenni, hogy egy egyszerű testőr (exkubitos), aki nem is volt a testőrök grófja vagy exarkája (amint a testőrség fejét címezték), — a kiválóan magas protonobilissimusi méltóságot is viselte volna. Ez alig képzelhető, annál kevésbbé, mert arra sem gondolhatunk, hogy Nikolaos talán címzetes és tiszteletbeli testőr volt, amennyiben t. i. ezeket a spatharios cím illette. Nikolaos tehát egyszerűen valamely tartománybeli kormányzó vagy hadvezér testőre volt.

Hogy mely időbe kell helyoznunk Nikolaos szereplését és az ő pecsétjét, arra nézve maga a pecsét ad támaszpontokat a stílusa és külső megjelenése révén.

Schlumberger szerint (i. h. 32. lap) ugyanis — azon bizanci ólombulláknak, melyek semmiféle figurális dísz, illetve szentképet nem viselnek, hanem mindkét lapjuk kizárólag feliratokkal van borítva, a legnagyobb része részint a képromboló császárok korából (Isauri [III.] Leotól, 717—741, Theodoráig, 842.), részint pedig a Komnenek korában (Bizancban 1057—59, 1081—1185, Trapezuntban 1204—1461) készült. Ezek közé tartoznak a metrikus szövegű feliratokat viselő bullák is, melyeket Schlumberger (i. h. 33. lap), Froehnernek az *Annuaire de la soc. fr. de num. et arch.* 1882. évi VI. kötetében megjelent *Bulles métriques c.* tanulmánya alapján a XI. század második felébe, a XII. századba és a XIII. század első felébe helyez, vagyis a Komnenek korába. Ezek a metrikus feliratú bullák mindegyik lapjukon egy-egy három jambusi lábból álló sort viselnek, de leggyakrabban tekintet nélkül a szótagok hosszúságára, csak a szótagok számát (12) veszik figyelembe. Ilyen metrikus feliratot visel a mi bullánk is, mind a két oldalán.

Az itt említett benső tárgyi okokon kívül a bulla korának, illetve ide kerülése idejének meghatározásánál maga a lelőhely és egy vele összefüggő történeti esemény: a karassói csata szintén figyelembe veendő. 1128-ban János (II. Komnen, Porfirogenitus) bizanci császár, Komnen Mánuel atyja, saját személyes vezérlete alatt, hatalmas sereggel támadt Magyarországra. II. István királyunk valami Stefel nevű vitézre bízta serege vezérletét, mert ő maga beteg volt. A magyar sereg a Karassó és a Néra közt, Haramnál (Chram), hol most Új-Palánka áll, táborozott, szemben a Duna túlsó partján álló bizanci sereggel. Itt nagy csata fejlődött, mely a bizanciak átkelésével s a magyarok véres vereségével végződött. Meglehet, hogy ezen alkalommal került a földre a Nikolaos pecsétje is, melynek koráj, mint fönt láttuk, bizvást az 1050 és 1250 közti időszakba, illetve nagy valószínűséggel a tizenkettedik századba tehetjük.

Gohl Ödön.

A zentai csata emlékérméi.

A török ellen vívott 16 éves felszabadító háborúnak nagyon fontos eseménye a zentai csata.

A bécsi haditanács 1697-ben hadvezéri tiszttel Szavoyai Jenő herceget bízta meg azon meghagyással, hogy a törökkel a döntő összeütközést kerülje. A herceg eleinte engedelmeskedett a felső parancsnak és Pétervárad alatt erődített táborba szállt. A török erre a Tisza jobbpartján északfelé vonult és Zentánál át akart kelni a folyón a temesi vidék pusztítására. Már a lovasságát és a lőszereit át is szállította a Tiszán, midőn Jenő a török seregnek a még Bácskában maradt részét megtámadta és a folyón átvezető hidat lerombolta. Páni rettegés fogta el erre a török hadsereget, amely a csatatéren hagyta összes kincseit és eszeveszetten menekült Jenő hadserege elől.

A bécsi haditanács kárhoztatta a parancs megszegését és a herceget felelősségre vonta, azonban Lipót megbocsájtott a hősnek és ezen csata emlékére különböző érmekeket készíttetett. Ezen érmeke leírásánál forrásul használok a „Catalogus Nummorum Hungariae ac Transilvaniae Instituti Nationalis Széchényiani” adatait kibővítve, egyebeken kívül a Weszerle érmészeti tábláiban lévő érmekekkel.

1. Az emlékérmek egyikén a zentai harctér látható a felbomlott török csatarenddel. A tábornak a Tisza választja ketté. A folyó két partját az a híres híd köti össze, amelyet Jenő herceg a csata előtt lerombolt, ami által a Bácskában maradt török csapat elől a menekülést elzárta. A harctér felett három sas röpdös e felett ADVERSO CEDENS CANIS OCCIDIT AVSTRO, a csatatér alatt pedig STRAGES TVRCARVM AD PARTHISSVM MDCXCVII felirat van.

Az érem másik oldalán a Tisza folyó megszemélyesített alakja ül, kezében győzelmi jelvényeket tart. Egyik lábát vízben tartja, amely körül török hullák úsznak. Háta mögött nád, előtte a fölkelő hold RVBENS CAPVT ABDIDIT VNDIS, peremén pedig FIAT SICVT ISTE INIMICI REGIS ET OMNES QVI CONSVRGVNT ADVERSVS EVM IN MALVM felirat van. Anyaga ezüst. Súlya 35·65. Átmérője 44 mm. (Széch. 40 tab. 61 Wesz. G.: X. 3.)

2. Egy másik érmen szintén a Tisza személyesített alakja ül, jobbában gömbön álló — babérkoszorút és pálmaágot tartó — Victoria szobrocskát tartva, amely alatt AVSPICIIS LEOPOLDI MAGNI. VIRTUTE EVGENII. SABAVDIAE D. EXERCIT. TVRCIC. CLADE XX HOST. FACTA. PRIMARIIS DVCIB. DELETIS. CASTRIS VNIVERS. TORMENT XCVIII. OMNIQ. APARATV BELLICO INTERCEPTIS. CAESVS PROFILIGAT. D. $\frac{1}{11}$ SEPT. A. MDCXCVII felírású tábla van, baljában nádat és egy urnát tart, amelyből vizet és halat önt. A kissé felemelt jobb lába alatt kormánylapát van, oldalán pedig TIBISCVS felirat.

Az érem másik oldalán a zentai harctér látható, ZENTA felirással, lovasokkal és ágyúkkal. A füstölgő ágyúk a híd felé vannak irányítva, valószínűleg a híd lerombolását akarta a vésnök megörökíteni ezen érmével. A csatátér felett három sorban INTERFECIT EXERCITVM EORVM ET SVBVERTIT ROTAS CVRRVVM FEREBANTVRO IN PRO-FVNDVM. EXOD. 14 az érem peremén pedig EN NOVVS EXVOTO FELIX LEOPOLDE TRIVMPHVS. Különös dolog, hogy Lipót, aki a támadást megtiltotta, mégis rávésette az éremre, hogy Jenő a diadalt „auspiciis Leopoldi“ vívta. Anyaga arany és ezüst. Készítettek hasonló érmet ezüstből sima szegélylyel és rézből is. Az aranyak súlya 69 gr., az ezüsté 28-50 gy. Átmérője 44 mm. (Széch. 40. t. 62 Wesz. G. X. 1)

3. Az első érmen Jenő herceg nincs megemlítve, a másodikon a neve olvasható, a harmadikon már Jenő mellvértes mellképe látható, aranygyapjas rend jelvényével HAVD VLLI VETVRVM VIRTUTE SECVNDVS körirattal. A mellkép alatt a szelvényben MEM. AETER:EVG—PRIN: SABAVD. SVM. EXERC. CAES. DVCTORIS olvasható.

Az érem másik oldalán hat najáda török fegyverekkel, fegyvertáncot jár Szavoya címere körül, amelyet két folyónak személyesített alakja tart a feje felett. A táncolók körül félkörben SEMPER HONORATVS NOSTRIS CELEBRABITVR VNDIS olvasható, alattuk a szelvényben két sorban GLORIA CHRISTI 16 ANORVM. 97. ez alatt G. F. N. mesterjegy, a peremén pedig TRES POTVIT COMPLERE DVCE. FREGITQ. FVRENTEM CVNC-TANDO. VICITQ. MANV. VICTVMQ. RELEGAT * Anyaga ezüst. Súlya 36 gr. Átmérője 44 mm. (Széch. 41 t. 62, Wesz. G. X. 2.)

4. Egy másik érmen Lipótnak és fiának Józsefnek babérkoszorúzott mellképe látható, felette sugaras háromszögben Jehova héber betűkkel írott neve olvasható, körülötte pedig LEOPOLD. ET IOSEPH. AA. HIS EGO NEC METAS RERVM NEC TEMPORA PONO.

Az érem másik oldalán három csoport diadalmi jelvény van. Minden csoporton paizs van, amelyre pálmaágot tartó Victoria győzelmi bélyegeket jegyez, így az érem bal oldalára VICT AD NISSA, jobb oldalára VICT. AD SALANKEMEN ezen paizs alatt egy táblára VICT A SICLOS, a közepre pedig VICTO AD SENTAS. Az érmen félkörben PERPETVOS MERVIT DOMVS ISTA TRIVMPHOS, Victoria alatt szelvényben AETERNIT. AVG. 1697 felirat van, peremén pedig IVRAVI DAVID SERVO MEO : VSQVE IN AETER-NVM PRÆPARABO SEMEN TVVM. Victoria lábánál P. H. M. mesterjegy. Anyaga ezüst. Súlya 35·95 gr. Átmérője 45 mm. (Széch. 41 t. 63, Wesz. G. XIV. 4.)

5. A zentai diadal emlékét megörökítették még a csatátéren maradt török birodalmi pecsét utánzatával is. Az érem ovál alakú és egyik oldalán az eredeti pecsét másolata, a másik oldalán: SIGILL. SVLT. MVST. PRIM. VEZIRII COLLO APPENS CAPTVM IN PRÆL. VICT. AD SZENTAM D. $\frac{1}{11}$ SEPT. 1697. kerületén pedig SVLTAN MVSTAPHA FILIVS MEHEMET SIC SEMPER GLORIOSVS A. 1106 felirat van. Anyaga ezüst. (Széch. 41. t. 64.)

6. Egy másik érmen, amelyet magyar érzéstől áthatott vésnök tervezhetett, felhők között Mária könnyet hullat a magyar nemzet sorsán. Mária előtt Jézus szintén a felhők között van és egy csészébe felfogja anyja könnyeit. Az erem körül * TRISTEM EX OCVLIS IMBREM VVLTVQVE CADENTEM, LEGIT ET AD SVMMI PERTVLIT ORA PATRIS, az érem alján metszetben pedig PATRONA HVNGARLÆ felirat, ez alatt ✱

Az érem másik oldalán templom van ábrázolva, amelyben Lipót király az oltár előtt térdelve és kezét kiterjesztve imádkozik. Bal oldalánál a birodalmi alma és a kormány-pálca fekszik. Jobb oldalánál egy pálmaágot tartó angyal babérkoszorút helyez a fejére. Az oltár felett és a templom két oldalfalán török félholdas zászlók függenek. Az oltár és a zászlók felett levő boltíves sima helyen DELETO HOSTE PERNICIOSISSIMO AD SENTAM. 1697, körülette HINC SECVLA DISCANT INDOMITVM NIL ESSE PIO, TVTVMVE NOCENTI, peremén pedig POSVISTI LACRYMAS MEAS IN CONSPECTV TVO: TVNC CONVENTENTVR INIMICI MEI RETRORSVM olvasható. Anyaga arany és ezüst. Az aranynak súlya 69.69, ezüsté 34.45 gr. Átmérője 44 mm. (Széch. 41. t. 65.)

7. Egy ritka zentai emlékérmén, melyet a Numizmatikai Közlöny hasábjain ismertetett Gohl Ödön, Lipót császár babérkoszorúzott mellképe látható páncélban, reá vetett hadi köpenynyel. A császár balra néz. Parókájának göndör fürtjei mellvértjéig érnek. Mellén az aranygyapjas rend jelvénye függ. Az érmet dúsan tagolt keret veszi körül, melynek szélesebb sima közén IMP. CAES. LEOPOLD. AVG felirat van a fej felett. Lipót kar-szelvényében nagy és domború betűkkel IVF mesterjegy.

Az érem hátlapján jobbfelé vágató balra néző páncélos és sisakos lovas rövid, kissé görbült kardjával hátrafelé csap. A lovas háta mögött fa, előtte menekülő török csapat, lova alatt emberi hullák fekszenek. A vitéz fejére egy jobbról repülő sas koszorút helyez. Előlapjához hasonló keret sima közén felül DISSIPAVIT. SVPERBOS. alul MDCXCVII.

Öntött bronz érem. Átmérője 78 mm.

Olasz készítmény. Veber műve. — NM. — Erdélyi múzeum.

8. A zentai csatában harcoló vitézek közül csakis Reuss VI. Henrik emlékét őrizte meg a numizmatika. A hős vitéz ebben a háborúban kapott sebébe Szegeden meghalt. Érmének előlapján Reuss balra néző parókás mellképe foglal helyet. A hős páncélos mellképe körül teljes körben ♂ HENRICVS VI RVTHENVS, COM. ACDN. A. PLAV. DN. INGR. CR. G. S. E. L. S. R. M. POLON körirat, mely alatt félkörben: SCHALL. GENE-RALIS. ETS. EL. SAX. CAMPIMARE.

Az érem másik oldalán zsinórral összefűzött tölgyfa- és pálmaág felett ívalakban: INVICTUS MORIOR. Az ágak alatt 12 egyenes sorban: NAT: GRAIZ: VARISC: D. VII. | AVG: M. DC. XLIX. HOSTIB: IN | HUNGAR: PROP: ZENTAM PRÆ | LIOD. $\frac{1}{11}$ SEPT. M. DCXCVII. IAM | SUPERAT ACCEPTO VULNERE | MORTIFERO SEQU: D. $\frac{1}{11}$ OCT: | SEGEDINI VITAM PRO | PATRIA BEATISS: | ET GLORIOSISS: | RED-DIDIT. | I. L. 16 ✱ 98 II |

Az érem széle recézett. Peremirata nincs. Anyaga ezüst. — NM.

9. Az ostábla-piónok között is van a Nemzeti Múzeumban egy, mely a zentai diadal emlékét örökitette meg. A pión előlapján előtérben három páncélos vitéz ül ágaskodó lovon. A középső lovon ülő vitéz egy menekülő törökre süti pisztolyát. Távolban magyar és török katonák harcolnak. Háttére hegyes vidék. Az érem felső részén félkörben: DESCENDVNT VELVT LAPIS. EXOD. 15. 5. A lovasok alatti szelvényben: VICTORIA AD TIBISCVI | XI. SEPT. 1697. |

A pión hátlapjának bal oldalán jobbra néző sisakos Mars ül, kezében lándzsát tartva, fegyverekből készült tropeumon. Mars bal oldalánál ovál alakú Meduzafővel díszített paizs van, alatta lándzsa, kard, ágyútó és golyó. Háta mögött Victoria koszorút helyez fejére. Baloldalon ívalakban MARTI VLTORI felirat háttérében fák és hegyek.

Érdekes az ezen érmeket véső művészek képzelőtehetsége. Minden érmen, melyen a zentai harcteret ábrázolja, hegyes vidéket tüntet fel.

Anyaga barnás fa. Átmérője 55 mm. Vastagsága 14 mm.

10. Zenta nevével találkozunk még Jenő halálára vert emlékérmén is. Az érme egyik oldalán Jenő mellképe van EVGENIVS FRANC. PR. SAB. CAES. MAI. EXERC. SVPR. DVX. körirattal.

Az érme másik oldalán a herceg koporsója látható, amelyen REQUIES OPTIMO felirat van. A koporsón korona van, amely felett nyolc csillag ragyog. A koporsó jobb és bal oldalán hat-hat paizs van ugyanannyi tropheuson. Minden paizson egy győzelem helye van megörökítve, körülötte HERCVLEI QVIDAD HÆC SVNT FORTIA FACTA LABORES, alatta ORBI EREPTVS XXI. APRIL. MDCCXXXVI. felirat van. A hat jobb oldalon lévő paizson ZENTA . CARPI . LVZZAR . CREMON . MONROI . HOCHST, a bal oldaliakon BELGRAD . PETRIVAR . TORNAC . INSVL . FLAN . ALDEN . TAVRIN. Anyaga bronz. (Széch. 5. t. misc. 31. Wesz. G. XI. 2.)

Lipót király, aki életének apró-cseprő jelentéktelen eseményeit érmeikkel örökítette meg és gyakran még akkor is ünnepelt, amikor tulajdonképen gyászolnia kellett volna, nem mulaszthatta el ezen győzelmét is számos éremmel megörökíteni. De meg is örökölte, mert olyan győzelem volt ez, amely nemcsak a félhold hatalmát tette tönkre, hanem zsákmányt is annyi hozott, amennyit igen kevés török ellen vívott csata.

Nem mulaszthatom el, hogy azoknak, akik munkám teljesebbé tételét előmozdították, ez úton is köszönetet ne mondjak. Különösen nagy hálával tartozom dr. Karl Domanig úrnak, ki a k. u. k. Hofmuseumban lévő zentai érme gipszlenomatait volt szíves elküldeni nékem és Gohl Ödön úrnak, ki a Nemzeti Múzeum éremanyagát bocsájtotta rendelkezésemre.

Ifj. Frey Imre.

Jacquin báró emlékérméi.

A bécsi pénzverdében elhelyezett pénz- és érembélyeg-gyűjtemény katalógusának második kötetében (E. Fiala: Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel Sammlung des k. k. Hauptmünzamt in Wien. Bd. II. Wien 1902.) Jacquin József Ferenc báró két emlékérmének verdevasait ismerteti a szerző. Az egyik emlékérmét kiadatlanak jelzi, ennek alsó verőtöve ugyanis a nevezett gyűjteményben hiányzik. Miután gyűjteményemben Jacquin báró halálára kiadott emlékérmeknek tudtommal teljes sorozata és közöttük a kiadatlanak ismertetett érme is megvan, ez oknál fogva leírásukat alább közlöm.

Jacquin József Ferenc báró született 1766 február 7-én Selmecbányán, ahol atyja a bányászati akadémián a növénytan tanára volt; meghalt Bécsben 1839 december hó 4-én, mint a bécsi egyetem növénytan és vegytan tanára. Ezen alkalomra a következő emlékérmek adattak ki:

1. Előlap: Fej balra (borotvált arc), a nyakszelvény alatt: FR. LANG. F. Fönn félkörben: IOS. FRANC. LIB. BAR. IACQUIN Lenn félkörben: NAT. SCHEMN. 7. FEBR. 1766. OB. VINDOB. 9. DEC. 1839.

Hátlap: A tudomány megszemélyesítője jobb kezében könyvvel ül, míg bal kezével a mellette álló nőnek (tanítvány?) Isis hermáját mutatja, lábainál bagoly és bőségszarv gyümölcscsél. A szelvényben: JOH. ECKHART F. — Fönn körbe: RERUM COGNOSCERE CAUSAS Egyszerű szegély.

Bronz, 52 mm. A felső verőtő 3888. fsz. (1821 a. bélyegszám) alatt van közölve a fent nevezett munkában, az alsó verőtő hiányzik. — (N. M.)

2. Előlap: Fej balra (borotvált arc), lenn: KONR. LANGE, körül: JOS. FRANZ FREYHERR — VON JACQUIN, ez alatt ellenkező irányban: GEB . 7 . FEB . 1766 — GEST . 9 . DEC . 1839

Hátlap: Egy asztal mellett, amelyen virágtartóban virág van, ül a tudomány megszemélyesítője, bal kezében könyv és jobbjával Isis hermáját leleplezi. A szelvényben: UNTER DEN VERMITTLERN | DER WISSENSCHAFT | MIT DEN GEWERBEN | DER ERSTE | Egyszerű szegély.

Bronz, 49 mm. Verőtövei 3886—3887. fsz. (1821 a—b. bélyegszám) alatt a fent-nevezett munkában. — Unger 4213. sz.

3. Előlap: Fej balra (borotvált arc), lenn: I · D · BOEHM · F · körül: IOSEPH · FRANZ · LIB · — BARO · DE · IACQVIN

Hátlap: Jacquin báró hosszú kabátban, profil helyzetben egy támlásszékből ül és a keresztbefektetett lábán nyugvó kezében lévő virágot szemléli, vele szemben leterített asztal vegytani műszerekkel és növénynyel. Körül: LARGA · RERV · NATVRALIV · COGNITIONE · CLARVS, a szelvényben: NAT · D · VII · FEBR · MDCCCLXVI | MORT · D · IX · DEC · MDCCCXXXIX | Egyszerű széles szegély.

Bronz, 52 mm. Unger 4212. szám.

4. Előlap: Fej jobbra (borotvált arc), a nyakszelvény alatt: I · BERNSEE · F · Körül: IOS · L · B · DE IACQVIN NATVRÆ SCRVTATOR SEMPER FLORENS ·

Hátlap: Szárnyas angyal leleplezi Isis hermáját. A szelvényben: MDCCCXXXVI Egyszerű szegély.

Oxidált bronz, 37 mm.

Rampacher Pál.

Numizmatikai ritkaságok.

II. Rudolf csegelyei: I. Esztergom.

1. Középen II. Rudolf koszorús, páncélos mellképe fodros gallérral és köpenynyel. A szegélyen 2 gyöngysor közt e felirat: · RVDOLPHVS · II · ROM · IMP · SEMP · AVGVS ·

Hátlap: 1595 | (igen apró számokkal) · CHRIST · | · SCHLAGN · | · D · TVRCKEN · | · V · EROBERN · | · GRAN · II · | · SEPT · | A pontok nem kerek, hanem szabálytalan alakúak. — A felirat egy kerek, kissé sülyedt — és igen gyöngén emelkedő recés szegéllyel övezett mezőben foglal helyet. — Sarkára állított csegely.

Arany. — Legnagyobb átm. 32 mm., oldalhossza 23—24 mm. — Súly 6·9 gr. — NM. — Herrgott 12. tábla, 11. sz.

2. Előlapja azonos az előbbiével. Hátlapja szintén sokban hasonló az előbbiéhez, de a soroknak is teljesen azonos rendetlensége mellett, az évszám s a pontok elhelyezése részben különbözik, — a 3., 4. és 6. sor elején s a 4. sor végén nincs pont, a pontok általában szabályosan kerek alakúak, a szegély nem recézett, hanem gyöngysoros és éles. Az évszám felfordított ötösökkel van írva, így: 1999 | Sarkára állított csegely.

Ezüst. Legnagyobb átm. 32·3 mm., oldalhossza 23—24 mm. — NM.

Mindkettő igen emlékeztet a Weszerle C. IV. t. 2. sz. csegelyre, hanem nem azonos vele egyik sem. Ugy látszik, nem új fajokról, hanem a rajz pontatlanságáról van szó.

II. Győr.

3. Olyan mint Weszerle C. IV. t. 3. sz., hanem hátlapján a 2 rozetta közti korona alatt ez áll: · 20 · R MARC Sarkára állított négyszögletes csegely.

Ezüst, 37 mm. magas, 36 mm. széles. — Súly 9·17 gr. — NM.

III. Székesfehérvár.

4. Előlapja olyan mint a Weszerle F., I. tábla 2. sz. székesfehérvári csegelynek, lényegtelen rajzbeli eltérésekkel, különösen pedig alacsonyabb trónlépcsőkkel.

Hátlap: korona alatt *1680 R or* | DVRCH · AVF | GAB · NAMBS · | EIN · SOLIMAN ·
1541 | MIT · SCHWERDT (D és T monogram) | ES · KEYSER · | RVDOLP · | GWA | N |
Sarkára állított négyszögletes (rombus alakú) csegely.

Ezüst, 38,5 mm. magas, 36 mm. széles; oldalhosszai 27—28 mm. Súly 8,15 gr. — NM.

Körmöci barátság-érem.

Repkénynyel befutott törzsű terebélyes fa törzséhez két oldalról alátámasztott barokk kartusokban írott! nagybetűkkel: JONA | THAN és DA | VJD Ezekből balra 2 vitorlás gálya a tengeren és 2 ember a parton, jobbra pedig tornyos várkastély hegytetőn. A fa tövéből három forrás ered. Félkörben, köriratul: UERGIS DEINES · FREUNDES · NICHT. SYR. XXXVII. 6.

Hátlap: Felhők közt, fénysugarak középpontjában יי (héber betűk) ez alatt két egymást tartó kéz, bő ruhaujjakkal; alább pedig Körmöcbánya látóképe. Balról, emelkedett helyen a Sz. Katalinról nevezett régi vártemplom, a bástyák meg egy vártorony, középen a városháza, jobbról az 1879-ben a talajnak aláaknázott mivolta miatt lebontott plébániatemplom. A háttérben hegyek s ezeken középen kis épület. A főtér előterében egy nyilakkal telt tegez és rajta keresztbe tett ív fekszik. Félkörben, köriratul (folytatólag): WAS DU UND ICH MITEINANDER GEREDT HABEN · 1 SAM XX 23

Mindkét lapon széles sugaras szegély. — Ovális, de kissé szabálytalan, a négyszög felé hajló alakú érem. 50 mm. magas és 46·5 mm. széles. A nemz. múzeumban csakis Belházy Jánostól, szerzett és két darabban készült ön lecsapatai vannak. A lecsapat alakjából következtetve, meglehet hogy egy henger- vagy pofaműhöz (Walzwerk és Taschenwerk) készült, oválisan vésett érembélyegről, nem pedig kész éremről készültek e lecsapatok. (Abklatsch.)

Fa pión Báthori Zsigmond arcképével.

Báthori Zsigmond mellképe balfelé, igen díszes, vésett díszű és rengeteg vállvasakkal ellátott páncélban. Mögötte egy kisebb fajta gyöngysoros körnek két darabja látszik ki, mely a szegély vonalát kívánja képviselni. — A szegélyen kétsoros körirat: · SERENISS : SIGISMVNDVS : TRANSILVANIAE : VALA | ET MOLDAVIA : : PRINCEPS :

Hátlap: Reneszánsz-keretben ovális, majdnem kerek pajzs, hasított (arany és ezüst) mezővel, melyeken három, hegyével jobbra (címertanilag balra) fordult, levágott végű, kerek átmetszetű fog (inkább elefánt-agyarnak ábrázolva) fekszik. Fönn nyílt korona alatt kétoldalt A és F betűk (= Arx Fogaras). Körül keskeny babérkoszorú. Mindkét lapon többször tagolt sima szegély. — Ostábla-pión. — Resch nem ismeri e típust.

Feketére pácolt fa. Átm. 45 mm., 10 mm. vastag. — NM.

G—n.

Értelemek.

Taranyon (Somogy megyében) 44 db. XVII. századi tallért találtak. II. Rudolf, Miksa és Lipót főhercegek tiroli, II. Ferdinand karinthiai és stájer, végül Lipót főhg. elszászi tallérai voltak képviselve a leletben. A legkorábbi tallér 1610, a legkésőbbi pedig 1636 évszámot visel.

Veszprémmegyében másfélezer, a XVIII. század második s a XIX. század első feléből származó, nagyrészt magyar és osztrák huszasokból álló lelet került elő.

Vaján 820 darab régi pénzt találtak.

Vármező község határában (Szilágymegyében) Neró római császárnak Cohen 1. kiad. 39., 41., 43. vagy 45. sz. aureusát találták. (A tribunicia potestas száma elkopott.)

Baranya-Lócs határában, a Hennyedülőben Antoninus Pius TRPOT XIX (?) COS III feliratú nagy bronzpénze, Constansnak GLORIA EXERCITUS feliratú kis bronzpénze, Constantius II-nak FEL-TEMP. REPARATIO és VICTORIAE D. D. AUGGG NN. feliratú kis rézpénze kerültek elő. Ugyanott egy XVII—XVIII. századi ovális bronz kegyeleti érmet is találtak, melyen Krisztus és Mária képe látható. A lelőhely az Idahof-majjorral határos, ahol a Delmatiusra vonatkozó verses feliratú nagy bronztáblát találták pár év előtt.

Úny községben 255 bécsi fillérből álló leletet találtak. Képviselve voltak benne a következő fajok: Luschin (Wiener Pfennige) 1. sz. (5 darab), 2. sz. (1), 6. sz. (32), 19. sz. (1), 21. sz. (1), 24. sz. (6), 27. sz. (17), 29. sz. (1), 45. sz. (14), 46. sz. (8), 48. sz. (1), 51. sz. (1), 60. sz. (3), 64. sz. (6), 65. sz. (4), 68. sz. (27), 69. sz. (1), 83. sz. (15), 90. sz. (5), 92. sz. (1), 95. sz. (3), 97. sz. (15), 99. sz. (18), 111. sz. (31.), 117. sz. (20), 118. sz. (1), 165. sz. (2), 240. sz. (2), 241. sz. (1), 242. sz. (1), 245. sz. (1), 247. sz. (2), 253. sz. (6) és két Luschinből hiányzó faj. Ezek egyikén oroszán bal-felé, hátlapján több nagy karély, benne ötágú rozettával. A másik fajon oroszán balra, melynek feje helyett egy egyszerű kereszt van a vállain. Hátlapja sima.

Fehérmegyében **Zichy-Ujfalu** határában kétszázötven kelta ezüstpénzből álló leletre bukkantak. Valamennyi a De la Tour-féle 9736. sz., illetve a Windischgrätz-gyűjtemény 2860. sz. éremfajnak különféle változata volt. A leletben három nagyobb csoportot lehetett megkülönböztetni, amennyiben a különben azonos fajta érmek egy kis részén (18 db.) a Zeus-fejnek szeme egy kis ponttal és ezt környező ívalakú vonallal volt ábrázolva (11 változat), a legtöbb (145) darabon ellenben csak egy majdnem függőleges vonalka jelezte a szemet (29 változat), végül sok olyan példány is (87) volt a leletben, melyen maga a szem semmiképen sem volt ábrázolva, hanem az erős szemöldök alatti hely egészen üresen maradt (8 változat). Ezen különbözeteiken kívül még két olyan példány is volt a leletben, amelyeken a ló előlábai közt rendesen látható Π jegy hiányzott. — A lelet tulajdonosa összesen negyvennyolc bélyegváltozatot különböztetett meg a leletben. — Ez a pénznem gyakran fordult elő már egyéb leletekben is és egyike a dunántúli vidék leggyakoribb kelta pénzeinek. A főnti változatokon kívül még egyéb változatai is ismeretesek, amelyekből e pénzfaj típusának fokozatos hanyatlása megfigyelhető, illetve kimutatható. — Az érmek súlya 11.49—13.5 gr. (átlag 13.23 gr.), átmérője 21—27 mm. — A főnti adatokat Dessewffy Miklós gróf úr volt szíves rendelkezésemre bocsájtani.

Szalacsán, Kaposvár táján két barbár mivű arany trienset találtak; mindkettő Darnay Kálmán múzeumába került.

1. Igen durva, az arc domborulatát leszámítva egészen az éremmező szintjén álló vonalművű férfimellkép jobbfelé. Körül: $\text{IIIVITIII} \Delta \text{IIIVITIVC}$ Hátlapján: Szárnyas génusz áll szemben; balfelé néz és kezeiben keresztet és koszorút tart. A balmezőben kis csillag. Körül: $\text{IIVROTIVIVA} \Delta - \text{OTXV}$ A szelvényben L Mindkét lapon gyöngykör.

Arany triens, 14 mm., 1.43 gr.

2. Elég durva, vonalművű koszorús férfimellkép jobbfelé. Körül: $\text{PNAIATI} \text{IIAIIVC}$ Hátlapján: Szárnyas génusz szemben, kezeiben kereszt és koszorú. Körül: $\text{VIOTIH} \Delta \text{IAOTDIY}$ A szelvényben: OIIIO Mindkét lapon sima szegély. — Anastasius pénzének utánzata. — Arany triens, 13 mm., 1.44 gr.

U j d o n s á g o k.

1. Állami emlékérmek **Gróf Andrássy Gyula** szobrának leleplezése alkalmából.

Andrássy Gyula gróf mellképe jobbfelé, prémgallérú mentében. A kép alatt homorú betűkkel: TELCS Az érem baloldalán ívben hajló két sorban: GRÓF ANDRÁSSY | GYULA

Hátlap: Két babérgally foglalja el a mező bal- és felső részét. A mező szabadon maradt része vízszintesen ketté van osztva. Az alsó részben e felirat foglal helyet: SZOBOREMLÉKÉNEK | LEPELHVLLÁSA | ALKALMÁBòL | 1906 | Mindkét lapon sima szegély, — Az érem felülete homályosítva van.

a) Arany, 69 mm. 203.10 gr. — NM. — b) Ezüst, 69 mm. 120 gr. — NM.

c) Bronz (1000 példány).

2. **Az éremkedvelők egyesületének** második kiadványa, melyet 1906. évi illetményül kaptak az egyesület tagjai, december 31-én osztatott szét. Telcs Edének „*Anyaság*” című egy lapú kerek plakettje ez, melyen egy fiatal anyát látunk (egészen akt) egy kövön ülve amint gyermekét táplálja. A mezőben jobbra a kép előtt, vízszintes sorban a feliratot olvassuk: ANYASÁG alább pedig TELCS mesterjegy foglal helyet a mezőben. Hátlapja sima, felülete homályosított.

a) Ezüst, 60 mm.

b) Bronz. — NM.

Az egyesület kiadványait kizárólag a tagok kaphatják, csakis egy-egy számozott példányban. A rendes tagok, kik 12 korona tagdíjat fizetnek, bronzpéldányt, az 50 korona tagdíjat fizető pártoló tagok ezüstpéldányt kapnak. A rendes tagok 150-ben megállapított makszimális száma be van töltve, a pártoló tagsági helyek azonban még vannak üresedésben. — Az érmet nem tartottuk szükségesnek esztétikai bonckés alá venni, alkalmilag szívesen adjuk majd a képét is; hadd beszéljen magáért maga az érem!

3. **A pozsonyi ág. ev. liceum jubiláris emlékére.** — Az intézet, 300 éves fennállása emlékére, 150 ezüst és 450 bronzpéldányban verette ki az alább leírandó érmet, melyet Györik Márton liceumi tanár tervezett és Adler D. pozsonyi akad. vésnök készített.

Előlapjának körirata: A POZSONYI ÁG. EV. LÍCEUM FENNÁLLÁSA HÁROMSZÁZADOS ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE | Középen a liceum mai épületének képe. A kép alatt jobbra GY. M. jegy apró betűkkel, alább pedig, középen 1606—1906 s ez alatt apró betűkkel: ADLER POZSONY

Hátlapjának közepén $22\frac{1}{2}$ mm. átm. gyöngykörben a trójai fa lóból kiszálló görög hősök (a Weszerle F. III. t. 14. sz. érem hátlapjának kisebbített másolata). A kép körül két sorban: A LICEUM ELSŐ ÁLLANDÓ ÉPÜLETÉNEK FELAVATÁSAKOR | SEGNER ANDRÁS VÁROSBIRÓ ÁLTAL VERETETT EMLÉKÉREM KÉPE | A kép alatt vízszintes sorokban (az illető érem hátlapi felirata, változtatott beosztással és arabjegyű évszámmal): INAUG. GYM. POSON | EV. F. FEST ANDR. | 1656 | Mindkét lapon sima szegély. Az érem felülete homályosított.

a) Ezüst, 39 mm. 33.72 gr. — NM.

b) Bronz, 39 mm. — NM.

Az érem tervezete és mintázása egyaránt elismerést érdemel, a veret tiszta, a homályosítás kielégítő minőségű. Megjegyzendő, hogy az 1656. évi érem két változatban fordul elő. Egyiket Weszerle adja. Ennek átmérője 28 mm. szokott lenni. A másik változat rajza csekélységekben eltér az előbbiektől, kisebb is; ezen változat átm. 25 mm.

A liceum fönt leírt új emlékérméihez nyomtatott magyarázat van csatolva a burkoló papíron. Ez igen helyes dolog, amennyiben a közönség érdeklődését fokozza és az érem vonatkozásainak helyes megértését elősegíti. E magyarázó sorok némi ellentmondást tartalmaznak az érem feliratával szemben. Míg ugyanis az érem felirata értelmében az 1665. évi érmet Segner András *verette*, addig a magyarázó cédula szerint *öntette* az illető érmet. Sebaj, ez nem lényeges dolog; et bonus aliquando dormitat Homerus!

*

Örvendetes jelenség mindenesetre, hogy a medália a régi hagyományt követve nálunk újabban is ismételt alkalmakkor szerepel iskolánk életében.

Érdemes ez alkalommal röviden szemügyre vennünk iskolai érmeink elég dús sorozatát, amíg alkalmilag részletesebben foglalkozhatunk majd velük.

Legrégibb hazai iskolai érmeink, amennyire ismeretes, a (Weszerle F, V. t. 11. sz.) 1618. évi selmecbányai szorgalmi érem. Időrendben követi ezt a soproni gimnázium 1654. évi szorgalmi érme, majd pedig a pozsonyi gimnázium alapítására 1656-ban készült kétféle érem. Egy évszázaddal később, Mária Terézia 1774-ben és 1776-ban szintén adott ki arcképét viselő, de az intézetek közelebbi megnevezése nélküli iskolai jutalomérmeket,

továbbá a grammatikai 2-ik osztálynak szánt szorgalmi érmeket (Berchtold-árv. 780. sz.). 1817-ben Rudnai Sándor erdélyi püspök veretett szorgalmi érmeket az 51. gyalogezred tanintézete részére, 1819-ben Ferencz (II.) a pesti egyetem egyes karait ajándékozta meg e célra vert érmekkel, 1836-ban Kovács Miklós alapította a gyulafehérvári zeneiskola szorgalmi érmét (Ferdinánd képével az előlapon), 1846-ból való az aradi izraelita magyar egylet díszes ezüst jutalomjelvénye „a hazai nyelv megtanulására fordított szorgalomért“ (a nemz. múzeumban), 1860-ban verték a sárospataki főiskola 300 éves jubileumának emlékérméit. Említhetném még a pesti joghallgatók 1843 s a következő évekből való jelvény-érmeit is. A hatvanas évekből valók a kalocsai jezsuita gimnázium (kétféle) érmei, ez időtájt készült, vagy még régiebb az esztergomi szentpéteri iskola tanuló ifjúságának jutalomérme (Th. Unger árv. 3425. sz.), 1867-ből való az eperjesi iskola emlékérmé. 1870-ben a selmecbányai bányász-akadémia százéves jubileumára, 1892-ben pedig az új épületének föl-avatására jelentek meg érmek, 1874-ből van keltezve a budapesti népiskolai szorgalmi érem (Gohl: B. U. E. 370. sz.), 1896-ban verettek a királyunk arcképét viselő nagy arany-érmek a kolozsvári egyetem rektora és négy kara számára. Említendő a besztercebányai tanulók jutalomérme is (évszám nélkül, — Th. Unger árv. 3475. sz.) és a szegedi gimnázium szintén évszám nélküli szorgalmi érme (ugyanott 3516. sz.). — Ezeken kívül az utóbbi évtizedekben számos érem veretett a magyar tanulók országos megkerületi tornaversenyeire, részben a verseny helyének megnevezésével. Ilyenek a Gohl: B. U. E.-ben 152, 320, 330, 336, 338, 339, 358, 359. és 582. sz. alatt leírt érmek, továbbá az 1895. évi győri s az 1898. évi szatmári iskolai tornaversenyek jutalomérmei. — Látjuk a fentiekből, hogy az érem hazánkban régen szerepel az iskolák életében mint a serkentés s a jutalmazás eszköze, azonkívül mint emléktárgy, mely az intézetek történetének egyes mozzanatait örökíti meg. Ismételten kifejezzük örömlünket a fölött, hogy a pozsonyi liceum jubileuma alkalmából iskolai emlékérmek sorozata egy csinos éremmel gyarapodott.

G—I.

K ü l ö n f é l é k.

Az Egger-cég éremárverései. 1906. évi december hó folyamán az Egger Testvérek-cég két éremárverést tartott. Dec. 10-én egy túlnyomó számban itáliai és szicíliai érmekből álló görög éremgyűjtemény (425 tétel) került árverésre, melynek legnevezetesebb eseménye volt az új ár-rekord, melyet a syrakusaei dekadrakmonokkal értek el. 12 darab 33000 koronán kelt el. Jobbára angol és francia éremkereskedők kezeibe kerültek. Ezután december 12—15. napjain árverezték a volt B. L. gróf-féle éremgyűjteményt (1371 tétel). Az árpád-házi magyar pénzek sorozata 200 tételre terjedt, a vegyesházi pénzeké és emlékérmeké 171 tételre rúgott. A habsburgházi korszakra eső magyar emlékérmek, továbbá a magyar vonatkozású személyi és városi emlékérmek száma szintén igen nagy volt. Az árverezők száma meghaladta a huszat; múzeumok közül a magyar nemz. múzeum, a körnöci pénzverde, Bécs város múzeuma s a nürnbergi Germanisches Museum voltak képviselve, a többiek magyar és osztrák gyűjtők és éremkereskedők voltak, utóbbiaknak csoportját müncheni cégek képviselői és a londoni Spink & Sons-cég képviselőjében megjelent medailisztikai szakíró: L. Forrer gyarapították. Az árpád- és vegyesházi magyar pénzek s a magyar emlékérmek csoportjai nagyobbára magas, sőt sok esetben tényleg túlajtott árakon keltek el. Előzetes megállapodással a gyűjtők sok darabot jóval olcsóbban megszerezhettek volna, míg ellenben a versenyezve fölajtott árakkal leginkább az expertnek okoztak csöndes örömet.

Az elért árak közül csak azokat sorolom föl, amelyek különös érdekléssel bírnak az árpád-házi és egyéb magyar pénzek és emlékérmek gyűjtőire nézve, illetve új rekordot képviselnek. (A számok a Réthy-féle Corpusra vonatkoznak) Péter (9. sz.) 32 korona, Sámuel (10. sz.)

10—15 $\frac{1}{2}$ k., *I. Béla* (v. ö. 16. sz.) 10—16 k., *Salamon* (21. sz.) 20 k., *Géza* (*Muonas herceg* (23. sz.) 24 k., ennek változatai: 16 $\frac{1}{2}$ —24 k., *I. László* (v. ö. 31. sz.) 33 k., (36. sz.) 25 k., (37. sz.) 23 k., *Kálmán* (38. sz.) 20 k., ennek változatai, 3 db. együtt 61 k., más 2 db. együtt 51 k., *II. István* (39. sz.) 25 k., *III. István* (123. sz.) 28 k., (122. sz.) 77 k., (137. sz.) 25 k., (143. sz.) 61 k., *Imre* (151. sz.) 24 k., *II. András* (171. sz.) 32 k., (173. sz.) 21 k., (176. sz.) 3 változat együtt 45 k., (v. ö. 180. sz.) 50 k., (181. sz.) 25 k., (v. ö. 187. sz.) 40 k., (191. sz.) 35 k., (v. ö. 195. sz.) 13 k., (218. sz.) 1 $\frac{1}{2}$ k. *IV. Béla* (250. sz.) 100 k., *V. István* (286. sz.) 54 k., (309. sz.) 44 k., *IV. László* (v. ö. 322. sz.) 79 k., (335. sz.) 35 k., *III. András* (368. sz.) 24 k., (375. sz.) 32 k., (376. sz.) 31 k., (378. sz.) 50 k., (380. sz.) 80 k., (381. sz.) 61 k. *Venczel* (trónoló király, a hátlaon pedig hárpia balfelé s a mezőben liliom) 80 k., *Róbert Károly* (Rupp 373. sz.) 90 k., *Hunyadi János* (Rupp 468. sz.) 41 k., *II. Ulászló*; az 1506. évi tallér aranyban kiverve (Weszerle B. 13. t. 3. sz.) 340 k., 1504 évi körmöci tallér (Széch. 13. t. 22. sz.) 185 k., 1505. évi 1 $\frac{1}{2}$ tallér (Schulthess 2359. sz.) 185 k., 1508. évi vastag denár, 3·60 gr. (Rupp 562) 100 k., hasonló 1515-ből 4·82 gr. 80 k., *II. Lajos*: vastag denár 1514-ből, 10 gr. (v. ö. Rupp 579. sz.) 180 k., *Szapolyai János* körmöci vastag garasa 1527-ből, 16·52 gr. 515 k., vastag denár 1531-ből, 6·70 gr. (Rupp 603. sz.) kopottas példány, 63 k., 1527. évi obolus, C—M jeggyel, 25 k.

Habsburgházi korszak. *I. Ferdinand* 1547. évi denárának vastag arany verete 300 k., az 1518. évi körmöci denár vastag ezüst csegely-verete 90 k. *II. Rudolf* 1594. évi körmöci vastag denára 50 k., 1580. évi kassai tallérja 60 k., *II. Mátyás* 1614. évi körmöci 5 # (Weszerle C. 7. t. 1. sz.) 205 k., *II. Ferdinand és Eleonora* 1627. évi körmöci tallérja (inkább emlékérem) 695 k., *III. Ferdinand* bányatallérja (Weszerle C. 10. t. 2. sz.) 310 k., *I. Lipót* nagybányai 6 #, 1675-ből 165 k., körmöci 1700. évi próbatallérja 150 k.

Erdély: *János Zsigmond és Izabella* 1557. évi nagybányai denárának vastag aranyverete 205 k., az 1559-i nagybányai obolus aranyverete 155 k., *János Zsigmond* nagy-szebeni aranyának 2 # súlyú verete 520 k., nagybányai évszámnélküli hibrid veretű arany 100 k., *Bocskai István* 1605. évi 10 # 280 k., *Rákóczi Zsigmond* 1607. évi barátságú 10 # 305 k., *Kolozsvári* $\frac{1}{4}$ # 1607. 140 k., *I. Rákóczi György* kolozsvári 10 #, 1631. (barátságú) 305 k., *II. Rákóczi György* hatszögletes 2 #, 1657. 200 k., *Barcsai Ákos* nyolcszögletes 10 # 1660. 335 k., *Thököly Imre* 1683. évi 4 # 720 k. — Általánosságban az erdélyi pénzek iránti kereslet lanyhább volt.

Az emlékérmek iránt nagy volt a múzeumok és a kereskedők érdeklődése, mely egyes esetekben a méltányosság határain túlhajtott árakban érte el tetőpontját, főképen kiadatlan fajoknál vagy pedig oly daraboknál, melyek csak néhány példányban ismeretesek. Itt is igen érdekes árak alakultak. Legmagasabb rekordot ért el *Bassaraba Konstantin* oláh vajda 1703. évi ezüst emlékérmé, szembenéző mellképpel, a hátlaon pedig keresztet tartó sassal. Ezt 1500 k.-ról 5025 k.-ig hajtották föl. A második rekord *Kollonich Lipót* elefánt-csontból faragott arcképes emlékérmét illeti. Ennek árát 400 k.-ról 1100 k.-ra verték föl. *II. Lajos és Mária* arcképes ezüstérmét (Weszerle C. 15. t. 1. sz.) 395 k.-ért, *II. Lajos és Schlick István* gróf kis arcképes ezüstérmét (Fiala 318. sz.) 450 k.-ért, *Mária* 1551. és 1553. évi ezüst zsetónjait 61, illetve 72 k.-ért, *II. Rudolf* háromszögletes győri arany csegelyét (Mont. 665) 400 k.-ért, *III. Ferdinand* soproni koronázási zsetónját 185 k.-ért adták el. A Pétervárad 1697. évi visszavételére vert aranyérem (Széch. 40 t. 61. sz.) 270 k., egy „hic regius ales, hic aliger leo“ feliratú ezüstérem (a török háborúkra) 160 k., *Miksa Manó* ovális ezüstérme Buda visszavételére (1686) 440 k., ugyanezen alkalomra vert kiadatlan ezüstérem „Des Keisers Waffen floriren“ felirattal 125 k., egy 3 karályos kézzel vésett érem u. e. alkalomra szintén 125 k. árat eredményezett.

I. Lipót szép medáliáját a mohácsi csata képével (Széchenyi 37. t. 37. sz.) 135 k.-ért vette meg a nürnbergi germán múzeum. Az ugyanezen alkalomra vert (Széch. 37. t. 38. sz.) érmet ugyanazon múzeum 60 k.-ért szerezte meg. Ugyancsak a mohácsi diadal emlékére

vert (Mont. 1054. sz.) érem 170 k.-ért kelt el, az eszéki diadal emlékérmé (Mont. 1055. sz.) pedig 200 k.-ért. Az 1693. évi sáskajárásra vert emlékérmét 61 k.-ért, a „Hungaria recepta“ feliratú kiadatlan és egészen ismeretlen Lipót-féle ezüst zsetont pedig 185 k.-ért vette meg a m. nemz. múzeum. A Széch. 47 t. 2. sz. ovális ezüstérmét I. József koronázására 155 k.-ért, tehát elég jutányosan vette meg a germán múzeum. A „Sub umbra alarum tuarum“ feliratú zsetont, mely a magyar címet is viseli, 135 k.-ért, a körmöci veretű, Roth által vésett nagy medáliát VI. Károly születésére 535 k.-ért vette meg a m. nemz. múzeum, a pétervárad diadalra vert hamburgi aranyérmét 725 k.-ért adták el. Az 1852. évi budai úrnapi zseton, királyunk arcképével 19 $\frac{1}{2}$ koronán kelt el. II. Rákóczi Ferenc érmei, ú. m. „Dimidium facti“ 36 k., „Concurrunt ut alant“ 46 k., „perfida cede trias“ 41 k. áron ment. Verancsics későbbi keltű arcképes érme 97 k., egy pesti Szentháromság-érem 130 k., az Armpruster-érem 505 k., a Batthyány Teréz-féle alapítvány keresztje 41 k., a Kamper-érem 380 k., egy későbbi keltű Kupecki-érem 135 k., a (Weszerle 27. t. 30. sz.) aradi Orczy-érem 27 k., a selmeci iskola 1618. évi szorgalmi zsetonja 75 korona árat ért el. A Weszerle IV. t. 5. sz.-hoz hasonló 5 $\frac{1}{2}$ súlyú 35 mm. átm. arany Bassaraba érem 1725 k., ugyanannak ezüst példánya 210 k., a Weszerle IV. 5. (45 mm. átm.) ezüst Bassaraba érem 405 k., ennek egy változata pedig 480 k. áron kelt el. I. Napoleon szép emlékérméi 7—28 k. árat értek el. Csak a római francia művészeti iskola érme ért el 81 koronát ezek közül.

Amint látjuk, az érme árát nemcsak a múzeumok, hanem még inkább a magángyűjtők, eddig nem tapasztalt mértékben szöktetik föl; a kiadatlan vagy kevésbé ismeretes érme különösen óriási módon megdrágultak. A gyűjtemények kiegészítése mindinkább több pénzállozatot kíván. Másrészt azt a tanulságot is vehettük, hogy a cégeknek adott és határozott összegre szóló megbízások keveset érnek és csakis személyes megjelenés mellett lehet megszerezni a ritka darabokat.

G—n.

Numizmatikai kézikönyvek és kézikönyvtárak. Utóbbi időben többször ismétlődött azon eset, hogy tagtársaink numizmatikai kézikönyvek ügyében fordultak tanácsért a társulathoz. Nagyon öröndetes jelenség, hogy hazai éremgyűjtőink a gyűjtés azon első stádiumából, midőn csakis „gyűjtenek“, de nem olvasnak, mind nagyobb számban lépnek elő azon magasabb fokozatba, midőn nem elégszenek már meg annyi tanulással, amennyit maguk az érme szolgáltatnak, hanem a numizmatikai irodalomból kívánnak okulást meríteni az eléjük táruló kérdésekben.

I.) — A magyar numizmatikai társulat programjába fölvette azt a kijelentést, hogy „alakult a numizmatikai tudományok művelésére“. Ezt a célt szolgálja elsősorban a Közlöny, másodsorban az időnkint tartott előadások vagy felolvasások útján. Ezekhez járulnak kiegészítésként a tagtársaknak magánlevélben adott fölvilágosítások is. De van még egy hathatós mód, amelyet nem szűnök újból ismételve legmelegebben ajánlani tagtársaim figyelmébe, amely a numizmatika tudományos művelését, kívált vidéken, nagyban elősegítené. Ez abban áll, hogy nyomassa ki a társulat a társulati könyvtár jelen állományának buzgó könyvtárosunk által már megírt, tehát készen álló lajstromát, a növedékek lajstromát pedig a gyarapodás mértékéhez képest pótlásként két-három évenként juttassa akár a Közlönyhöz mellékelve, akár pedig csekély különdíj fejében tagtársaink kezéhez, állapítson meg bizonyos használati szabályokat, melyek egyrészt az olvasni, tanulni kívánó tagoknak lehetővé tegyék, hogy hozzájussanak a könyveinkhez, másrészt a társulat érdekeit, mint ilyeneket, a könyvek túlságosan sokáig való visszatartása ellen némi birsággal, a könyvek elkallódása ellen térítvény és biztosíték előzetes beküldésével megvédjék és adja át a könyvtárt a tagoknak használatára. Ne legyen holt kincs az a töméredek folyóirat, melyekkel a Közlönyért csereviszonyban áll a társulat, se a könyvek, melyeknek száma szintén folyvást gyarapodik. A könyvtárra költhető, bár fájdalom, elég csekély évi összeget egy pár éven át fordítsa a társulat a numizmatikának hazai gyűjtőink által művelt ágait felölélő alkalmas kézikönyvek beszerzésére, és „fiat lux“, terjesszünk világosságot! Bizony

mondom, hasznos, hazafias és saját kitűzött céljának megfelelő dolgot fog cselekedni a társulat, ha ezt a tanácsot megfogadja! — Ne mondjuk, hogy azt a pár forintos kézikönyvet vegye meg magának, akinek kell, hanem adjuk oda a kezébe: Nesze, olvasd! Hiszen az a célunk, hogy e tudományszak barátjainak számát neveljük; — de hogyan szerezze meg valaki, aki nem ismeri!? Főadataink közé tartozik minden lehető módon *megkönnyíteni* a tanulni áhárók munkáját, honorálni a jó szándékot! Ne rösteljük azt se, hogy még kicsiny, jelentéktelen, hiányos a könyvtárunk. Majd megnövekedik idővel, akadnak majd, úgy mint eddig is, sőt fokozódó számban, ajándékozók! De ha azt látják, hogy véka alá rejtjük a lámpást, kinek lesz kedve adományaival hozzájárulni a könyvtár gyarapításához!? Azt senki nem kívánhatja, hogy anyagi eszközein felül költsön a társulat könyvekre, de azt igenis, hogy amink van, az legyen mindnyájunké és feleljen meg természetes rendeltetésének. A könyv olvasni való, tehát adjuk oda annak, aki kívánja. Tolle, lege! Kérjük a könyvek lajstromának közzétételét, a használati szabályzatot és a könyvtárnak a tagok használatára való átengedését! — Ismerve azt az őszinte buzgalmat és odaadást, melylyel a választmány a társulat céljait s a tagok érdekeit eddig is felölelte és szolgálta, meg vagyunk győződve arról, hogy óhajunk rövid időn belül teljesezésbe fog menni és bízvást reméljük, hogy tagjainknak immár háromezrére rugó száma tetemesen fog gyarapodni ezen új forrás megnyitása után, azokkal, akik belőle meríteni óhajtanak.

II.) — Hazai éremgyűjtőink nagyobbára csak azon éremcsoportokat gyűjtik, amelyek a leletekben, a gyűjteményekben és a kereskedőknél előfordulnak. Ilyenek a görög pénzek, melyekhez a kelta és egyéb barbár veretek is tartoznak, aztán a római és bizanci pénzek, a magyar, erdélyi, szlavóniai, osztrák, lengyel és német pénzek, magyar és erdélyi emlékérmek, a vallásos tárgyú és egyéb emlékérmek és a zsetonok, végül ide sorozhatjuk a papírpénzeket is.

Nem lehet itt célunk mindezen éremcsoportoknak bibliográfiáját széles alapokra fektetve adni, csupán annak a szükségletnek akarunk valamennyire megfelelni, mely sok tagtársunknak a társulathoz intézett és kézikönyvek után tudakozódó leveleiben nyilvánult meg. Vezérfonalat kívánunk nekik nyújtani leginkább a numizmatikai irodalommal való foglalkozás első idejére, bibliografiai ismereteik e közben automatikusan fognak bővülni, különleges kérdéseikre pedig ezután is mindig szívesen fogunk válaszolni.

A hazai érmekre vonatkozólag bővebb lajstromot nyújtok, a többi rövidebben veszem. Minthogy az antik, meg a közép- és újkori külföldi éremcsoportokra vonatkozólag magyar kézikönyveket még nélkülözünk, kénytelen leszek különböző nyelvű külföldi segéd- és kézikönyveket ajánlani. Tekintettel leszek egyrészt arra, hogy lehetőleg újabb keletű és a tudás mai színvonalán álló, másrészt hogy olcsóbb és könnyebben megszerezhető könyveket soroljak föl, végül pedig, hogy a legfontosabb (bár többnyire drága és ritka) alapvető munkákat is megemlítssem az alábbi lajstromban. Az egyes könyvek tartalmáról és áráról a szükséghez és a rendelkezésemre álló adatokhoz képest nyújtok fölvilágosítást.

A) *Általánosan tájékoztató és összefoglaló kézikönyvek*: H. Dannenberg: Grundzüge der Numismatik (Leipzig, Weber, 1899. 2. kiad. 4 mk.). — A. Luschin: Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit (München und Berlin, R. Oldenburg, 1904, circa 8 mk.). — A. Luschin: Die Münze (Leipzig, Teubner, 1906, circa 1½ mk.). — Halke: Einleitung in das Studium der Numismatik (Berlin, Lehman, 2. kiad. 1899, 3. kiad.?, circa 6—7 mk.). — A. Sallet: Münzen und Medaillen (Berlin, Speman, 1898, 3 mk.). — E. Stükelberg: Der Münzsammler. Zürich, Orell Füssli, 1899. — J. Auböck: Handlexikon über Münzen, Geldwerthe (etc.). Wien, 1893. — J. B. A. Barthélemy: Nouveau manuel complet de numismatique ancienne és N. m. c. de num. du moyen âge et moderne (Paris, Roret, 1866, 2 kötet és 1 atlasz, circa 8 korona. — Régi, de még mindig jó és hasznos.) — A. Blanchet: Nouveau manuel de numismatique du moyen âge et moderne (Paris, Roret, 1890. 2 kötet 3 részben és 1 atlasz, ca. 12 kor.). — A. Engel et R. Serrure: Traité de numismatique du moyen âge (Paris, Leroux, 3 kötet,

1891—1905, circa 25 korona). — Ugyanazoktól: újkori num. 2 kötet. — S. Ambrosoli: Manuale di numismatica (Milano, Hoepli, 3. kiad. 1904, kötve 1 $\frac{1}{2}$ lira).

B) *Ókori numizmatika*: 1. *Általános összefoglalás*: J. Eckhel: Doctrina numorum veterum (Vindobonae, 1828. 8 kötet, latinul. Alapvető munka! ca. 80 kor.). — J. Eckhel: Elementa rei numariae veterum (Lipsiae, 1842. 1 köt. ca. 4 kor.). — L. fönnebb Dannenberger és Barthélemy első kötetét. — Fr. Lenormant: La monnaie dans l'antiquité (Paris, Welter, 2. kiadás, 3 kötetben, 1897, ca. 20 kor.). — E. Babelon: Traité des monnaies grecques et romaines. I. partie, tome premier (Paris, Leroux, 1901. 36 frcs.). — L. Welzl v. Wellenheim: Verzeichniss seiner Münz- und Medaillensammlung. I. Band. (Wien, Solinger, 1844. circa 20 korona. Éremleírások.). — G. F. Hill: A handbook of greek and roman coins (London, Macmillan, 1899. 9 shilling).

2. *Görög pénzek általában*: A. Werlhof: Handbuch der griechischen Numismatik (Hannover, Hahn, 1850, circa 4—6 korona. Elavult.). — S. Ambrosoli: Monete greche (Milano, Hoepli, 1899. 3 lira). — B. Head: Historia Numorum (A manual of greek numismatics. Oxford, Clarendon, 1887. circa 40 mk.). — B. Head: A guide to the principal gold and silver coins of the ancients (Angol szöveg és 70 fénynyomatú képtábla. A British Museum kiadványa). London, 1889. circa 30 mk. — [Mionnet: Description des médailles antiques grecques et romaines (Paris, 1806—1826, 16 kötet, circa 600 mk.). Ritka, igen hiányos, elavult, de a brit múzeum mintegy 30 kötetnyi lajstromain kívül a legnagyobb összefoglaló mű a görög pénzekről.]

3. *A görög érmészetnek minket közelebből érdeklő csoportjai*: Fr. Kenner: Die Anfänge des Geldes (Wien, Akad. értekezések; 43. k., 2. füzet. 1863.). — E. Babelon: Les origines de la monnaie. (Paris, Firmin-Didot, 1897. 3 $\frac{1}{2}$ frcs.). — B. Head: British Museum catalogue of greek coins, Macedon. 1879. Képtáblákkal. — Müller L.: Numismatique d'Alexandre le grand. Copenhagen, 1855. — Müller L.: Die Münzen des thrakischen Königs Lysimachos. Kopenhagen, 1858.

4. *Hazai kelta és egyéb barbár pénzek*: Külön kézikönyv nincs; csakis folyóiratok cikkeire és könyvek egyes részeire utalhatok: Lásd a Num. Közlöny I—V. évf. — az Arch. Értesítő régi folyam 1—4., 8., 13., 14., új folyam 3., 5., 8., 18., 20—22. kötetét, az Arch. Közlemények r. f. I. k., — az Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde új f. 11. k., — a Jahrbuch d. Gesellschaft für lotharingische Geschichte u. Alterthumskunde XIII—XVII. kötetét, — a Num. Zeitschrift s a Monatsblatt meg az Egger's Wiener Num. Monatshefte egyes cikkeit és e könyveket: E. Fiala: Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz, Anhang zu Band V. (Prag, 1900. 4—5 kor.). — A. Blanchet: Traité des monnaies gauloises. (Paris, E. Leroux, 2 köt. 1905. 36 frcs.). — H. De la Tour: Atlas des monnaies gauloises. (Paris, Plon, 1892, fol. 60 frcs.). — E. Muret et A. Chabouillet: Catalogue des monnaies gauloises de la bibliothèque nationale. (Paris, Plon, 1 k. fol. 40 frcs.)

5. *Római pénzek általában*: Th. Mommsen: Geschichte des römischen Münzwesens. (Berlin, Weidman, 1860. 90 kor.). — Ugyanennek Blacas-féle francia fordítása 3 kötetben képtáblákkal (circa 300 kor.). — Fr. Gnechi: Monete romane. (Milano, Hoepli, 2. kiadás. 1900. 3 lira.) — Gohl Ödön: A római birodalom pénzeiről. (Szabadka, 1894. Elfogyott.) — Otto Voetter: Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz. VI. Band. 1.—3. Abteilung (éremleírások). Wien, Gerin, 1900. és 1904. 2 kötet, circa 24 kor. (L. még fönnebb az 1. sz. csoportot is!)

6. *Római köztársasági pénzek*: E. Babelon: Description historique et chronologique des monnaies de la république romaine. (Paris, Rollin, 1885—86. 2 kötet. 50 frcs.). — M. Bahrfeldt: Nachträge und Berichtigungen zur Münzkunde der römischen Republik (stb.) (Wien, 1900. 2 k. circa 28 kor.) — (L. még az előbbieket is!)

7. *Római császársági pénzek*: H. Cohen: Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain (stb.). (Páris, Rollin, 1. kiad. 7 k., circa 240 kor., 2. kiadás,

1880—1892. 8 kötet, 500 kor.) — Arneth: Synopsis numorum graecorum (a másik kötetben: romanorum) qui in museo caesareo vindobonensi adservantur. Vindobonae 1837. (a római pénzekről 1842) 4°. (L. még fönnebb az 5. sz. csoportot is!)

8. *Bizanci pénzek*: J. Sabatier: Description générale des monnaies byzantines. (Paris, Rollin, 1862. 2 kötet, circa 150 kor.) — F. Saulcy: Essai de classification des suites monétaires byzantines. Metz, 1836. 8°. — Th. Rohde: Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz. VI. Band, 3. Abteilung. Münzen des byzantinischen Kaiserreiches. (Wien, Gerin, 1904. — 2 korona.)

C) *Középkori pénzek általában*: lásd fönn (A) Barthélemy, Blanchet, Engel-Serrure és Luschin munkáit.

D) *Magyar és erdélyi pénzek és emlékérmek*: St. Schoenwisner: Notitia Hungariae rei numariae ab origine ad praesens tempus (stb.) Budae MDCCCI 4° circa 16 korona). — (St. Schoenwisner:) Catalogus numorum Hungariae et transilvaniae instituti nationalis *Széchenyiani* (Pestini, Trattner, 1807—1810. Pars I—III. et appendix. 3 k.) Ehhez tartozik a *képatlasz*: Tabulae numismatae pro Catalogo Numorum Hungariae et transilvaniae instituti nationalis *Széchenyiani* (4°. A fönti szövegkönyvekkel együtt circa 60 korona). Jacobus Rupp: Numi Hungariae hactenus cogniti (stb.) I. Periodus arpadiana (Budae typ. reg. Univ. Hung. 1841, 8°) és II. Periodus mixta (Budae typ. reg. Univ. Hung. 1846, 8°. A kettő együtt circa 60 korona). — Rupp Jakab: Magyarország ekkorig ismeretes pénzei. I. Árpádi korszak. (Budán a m. k. egyetem betűivel. 1841. 8°.) és II. A vegyesházakbéli királyok korszaka. (Budán a m. k. egyetem betűivel. 1846. A kettő együtt circa 60—70 korona). — Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái (szöveg nincs!). Kiadja a m. nemz. múzeum érem- és régiségosztálya. (Pest, Athenaeum, 1783, 4° — circa 60 korona). — Dr. Réthy László: Corpus Numorum Hungariae Magyar egyetemes éremtár I. kötet. Árpádházi királyok kora. (stb.) Budapest M. tud. Akadémia 1899. 4° 1 füzet (a típusok leírása, szöveg és képtáblák, de a változatok nélkül). 10 korona. A második füzet (a vegyesházi pénzek típusaival) legközelebb meg fog jelenni. — Erdy János: Numi transilvaniae. Erdély érmei. (Budapest, M. tud. Akadémia. 1862 4° szövegkötet és képatlasz. Circa 6—8 korona.) — Adolf Resch: Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart. Szöveg és képtáblák, értékbecsléssel. (Hermannstadt, Michaelis, 1901, 12 korona.)

Régibb keletű munkák: Simonchiz, Pray, Mellen, Schmeizel könyvei.

Magyar pénzek és emlékérmek leírásai nagy számban találhatók a Welzl, Montenuovo, Unger és Latour-féle gyűjtemények árverési lajstromaiban és H. Cubasch iun.: Die Münzen unter der Regierung ... Franz Joseph I. bis zur Einführung der Kronenwährung. Wien, Cubasch, 1896. 4°. — (circa 8 korona) című könyvében.

Magyar vonatkozású emlékérmek leírásai találhatók még az Arch. Értesítő, Arch. Közlemények és a Num. Közlöny kötetekben, Gohl Ödön: Budapest Emlékérmek I. rész, és Budapest Ujabb Emlékérmek, továbbá a Die Medaillen aus der Regierungszeit ... Franz Joseph I. ... Wien, 1894 (a Club d. M. u. M.-freunde kiadásában) című művekben.

Pénztörténeti összefoglalást ad dr. Kováts Ferenc: A magyar pénztörténet vázlata (Budapest. Pallas, 1901), metrologiai adatokat pedig Finály H. L. A régi magyar súlymérték (stb.) (Kolozsvár, 1867) és Belházy János: A régi magyar pénzverési súlymértékek (Selmech. Joerges 1899) című művében.

E) A *Szlavónia* számára magyar árpádházi királyaink által vert pénzekről írt C. Truchelka: Die slavonischen Banaldenare (Wien. Gerold. 1899). E könyvről az Arch. Értesítő 1900. évi kötetében is megjelent egy bő ismertető cikk. Truchelka könyve a Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina VI. kötetében mint cikk jelent meg. Ugyanazon kötetben Nuber K. is írt a szlavóniai pénzekről.

F) Az *azsotrák tartományok* pénzeinek összefoglaló korpusza nincs megírva; sok különböző munkából és cikkből kell összekeresnünk ezen pénzcsoportok ismertetését. A Welzl-féle gyűjtemény lajstromának II. kötetében, Montenuovo s a Windischgrätz-féle

éremgyűjtemények lajstromaiban bőségesen találjuk az osztrák pénzek leírásait. A bécsi fillérekről Luschin irt: *Die Wiener Pfennige* (Wien, 1876. 5—6 korona) és *Die Chronologie der Wiener Pfennige des 13—14. Jahrhunderts* (Wien 1899., 2 korona) című műveiben. Csehország pénzeit Donebauer 3 kötetes műve, Stájerországiéit Pichler: „*Repertorium für Steierische Münzkunde*“ című 3 kötetes könyvében, Salzburg pénzeit Zeller, az aquileiai denárokat Puschi és előtte Schweitzer írta le, utóbbi a velencei pénzekkel együtt németül. Egyes korszakok pénzeit és pénztörténetét Newald több kisebb műve, K. Schalk: *Wiens geldwesen seit Ottokar . . . bis zur einföhrung der kronenwährung* (Wien 1894. 1 k. 20 f.) M. Markl: *Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I* (Prag, 1896. I. szöveg, II. képatlasz. circa 25 korona) írta meg. A. Globocnik: *Geschichtliche Übersicht des Österreichischen Geld- und Münzwesens* (Wien 1897. 2 kor.) és Luschinak fönt (1. említett összefoglaló műve áttekintést nyújtanak a minket is közelről érdeklő osztrák pénztörténetről. Siegfried Becher: *Das oesterreichische Münzwesen vom Jahre 1524 bis 1838*. Wien 1838. 8° 2 kötet. — J. Bergmann: *Die Pflege der Numismatik in Oesterreich im XVIII. und XIX. Jahrhundert* (Wien, 1858—63. 4 füzet. 6—8 korona) az újabb törekvésekről szól. — Igen fontos források még Egger's *Wiener Numismatische Monatshefte* (Wien, 1865—1868, circa 30 kor.). A *Numismatische Zeitschrift* (1869—1905, 37 kötet, circa 400 kor.), a *Monatsblatt* (1901—1906) s a *Mittheilungen d. (österr.) Clubs der Münz- und Medaillenfreunde 1890—1906.*) folyóiratok is.

G) *Lengyel pénzekről*, melyek szintén gyakoriak leleteinkben és gyűjteményeinkben, Stronczinsky (a piasták pénzeiről), Zagorski: *Monity dawnej Polski* (2 kötet, 60 korona, a lengyel pénzekről), Raczinsky (a lengyel emlékérmekről), M. Gumowski: *A Jagellók emlékérmekről* (Krakkó, 1906, 12 kor.) és Max Kirmis: *Handbuch der polnischen Münzkunde* (Posen, ca 6 kor.), adnak tájékozást.

A különféle *német államok* pénzeiről egész könyvtárra valót írtak. A német császárok pénzeiről Dannenberg nagy műve, Bajorországról Bayerlein, Szászországról Tentzel, Sziléziáról Saurma-Jeltsch nagyobb művei, a német pénzverés kiterjedéséről pedig Leitzmann: *Wegweiser auf dem Gebiete der deutschen Münzkunde* (Weissensee 1869. circa 10 korona) könyvei szólnak. Éremleírásokat a Welzl-féle gyűjtemény fönt említett lajstromában nagy számmal találunk.

H) *Emlékérmek*: Olasz reneszánsz-medáliákról Alfred Armand: *Les médailleurs Italiens des XV-me et XVI-me siècles*. Paris, Plon. 1883. 2 kötet, 8°. — Alois Heiss: *Les médailleurs de la renaissance*. Paris 1881—92. fol. 9 kötet, nagy műve és C. Fabriczy: *Medaillen der italienischen Renaissance* (Lpzg., Seemann. — 6 korona) kitűnő és szépen illusztrált kézikönyve ajánlhatók. A modern francia medáliákról Roger Marx művei, az osztrákokról R. Loehr: *Wiener Medailleure* (Wien, Schroll, 1899 fol. circa 40 korona). — K. Domanig: *Porträtmedaillen des Erzhauses Oesterreich* (Wien, Gilhofer und Ranschburg 1896. folio. Circa 30 k.) és H. Cubasch említett műve szólnak. — A medaillisztika összefoglaló történetét megírta H. Bolzenthall: *Skizzen zur Kunstgeschichte moderner Medaillenarbeit. 1429—1840.* (Berlin, Heymann. 1840 circa 30 mk.) — Számos monografia foglalkozik egyes országok, városok, családok stb. emlékérmével. — Magyar emlékérmek leírásai az Arch. Értesítő és a Num. Közlöny egyes cikkeiben (l. a fönnebbi D. csoportban), a magyar pénzekről szóló művekben s az ott felsorolt medaillisztikai könyvekben lelhetők.

I) *Gyűjtők, szakemberek és múzeumok cím- és névlajstromai*: Az évenként megjelenő Minerva — nemzetközi tud. névlajstrom — (Strassburg) és a Magyar Minerva, a magyarországi múzeumok és könyvtárak címjegyzéke, melyet a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa és orsz. felügyelősége ad ki időnkint (eddig 3 kötet: Budapest, 1900, 1902, 1904). — Seelig's *Führer durch den Sammelort*. Címajstrom. (Berlin, Seelig, 1903.) — Fr. Gnechi: *Guida numismatica universale*. Címajstrom. (Milano, Hoepli, 1903. 8 lira.)

J) *Éremfeliratok és rövidítések magyarázatai*: F. W. Schlickeysen: *Erklärung der Abkürzungen auf Münzen* (stb.). (Berlin, Lehman. 2. kiad. Átdolg. Pallmann és Droysen,

circa 20 korona) és W. Rentzmann: Numismatisches Legendenlexikon des Mittelalters und der Neuzeit. 2 kötet és pótlék. (Berlin. Wagners, 1865—1878. circa 25 korona.)

K) *Címerek magyarázata*: W. Rentzmann: Numismatisches Wappenlexikon des Mittelalters und der Neuzeit. Berlin, 1876. folio atlasz és szövegkönyv 8°. (Circa 50 kor.)

L) *Hazai éremgyűjtemények lajstromai*: A nemz. múzeumé: a főntemlített Széchenyi-féle Catalogus képatlaszszal, — említendőek még a m. n. múzeum évi jelentései (1898 óta évenként 1 kötet), melyekben a gyarapodás és a változások vannak felsorolva; — továbbá: Györök Márton: A pozsonyi ág. ev. hitv. liceum érem- és régiséggyűjteményének katalogusa (Pozsony, 1895 óta 2 köt.). — A győri bencés főgimnázium római érmeit leírta Börzsönyi Arnold, a soproniét Darvas Orbán, a Bruckenthal-múzeumét Reissenberger, a pozsonyi k. k. főgimnáziumét Polikeit Károly, a nagykárolyi főgimnáziumét Lőrincz Gábor, a kis-kunfélegyháziét Holló Lajos. Egyéb iskolai gyűjtemények lajstromai az évi értesítőkből szintén megjelentek. Régibb gyűjtemények lajstromai közül a Viczay Mihály grófé 2 kötetben (Museum Hédervárianum. Bécs, 1814. 4°, latinul) megjelent, az Eszterházy-, Festetics-, Andrássy Lipót-féle gyűjteményekéi pedig kéziratban, illetve rajzokban vannak meg a nemz. múzeumban.

M) *Numizmatikai folyóiratok* közül a már említettekén kívül a Revue Numismatique (Paris), a Revue Numismatique Belge (Bruxelles), a Numismatic Chronicle (London), a Rivista italiana di numismatica, a Zeitschrift für Numismatik (Berlin) említendőek, az Andreits Uros-féle budai Münz-Journal (1833—36) hat füzetével együtt, mely hazai érdekű tartalmánál fogva érdemel említést.

Midőn e vázlatos bibliografiai összeállítást olvasóinknak rendelkezésére bocsátom, kívánom, hogy annak minél többen vegyék hasznát s a numizmatika hazai művelőinek száma, a szó tudományos értelmében, bennük és általuk örömdetesén gyarapodjék *g—l*.

Egy Regalianus-pénz. — Weszerle József írott jegyzeteiben kutatván, Magyarai tolnamegyei táblabírónak Gyönkön volt gyűjteményében talált Regalianus-pénz említésére bukkantam. Az éremből hiányzik egy darabka, de előlapján ALIANVS tisztán olvasható a sugárkoronás fej körül. Hátlapján AEQVITAS AVG feliratot visel. Weszerle is Regalianusnak tulajdonítja e pénzdarabot, melynek jelenlegi holléte ismeretlen. Összehasonlítottam a fönti adatokat Kubitscheknek a Jahreshfte d. österr. arch. Instituts II. kötetében (1899) megjelent Regalianus-monografiájával, de egyik ott leírt példánnyal sem egyezik. Cohen sem ismer aequitas aug. feliratú Regalianus-pénzt. — Fölmerül a kérdés, vajjon Magyarai, illetve Weszerle helyesen olvasta-e a feliratokat? *G—n*.

Herczfelder Gábor dr. úrtól vettük az alábbi sorokat: **Az éremkedvelők egyesülete**, mely ez idei tagilletményét: Telcs Ede „Anyaság“ című érmét újévi ajándékként küldötte meg tagjainak, nagy buzgalommal fáradozik a hazai éremművészet föllendülésén. Az elmúlt esztendőben közvetítette tagjainak a Balassa-Korányi-érmet és a Semmelweiss-szoborplakett vételét és közvetítette a Kössler-érem rendelését is. Legközelebb pedig rendkívüli kedvezményes áron Telcs szép Puccini-érmét fogja tagjainak fölajánlani. De nemcsak ebben az irányban működött az egyesület. Karácsonyi kiállítást és vásárt rendezett Hamburgban magyar érmészek munkáiból. Beck, Telcs, Berán műveiből mintegy 30—32 darabot állított ki. A kiállítás tekintélyes anyagi, de főleg rendkívüli erkölcsi sikert jelent a hazai művészet és e derék egyesület részére, minthogy a kiállított darabok közül sok talált vevőre és maga a kiállítás a hamburgi közönség általános elismerését nyerte meg.

A mint halljuk, szó van arról, hogy a kis kollekció Hamburgból Majna m. Frankfurtba, s onnan tovább Berlinbe, Bécsbe megyen.

Múzeumok, gyűjtemények.

A pozsonyi kir. kath. főgimnázium éremgyűjteményének szaporodása 1905/06-ban.

A gyűjtemény összesen 184 darabbal szaporodott, és pedig: 59 magyar érem (18 árpád-kori, 25 vegyesházbeli, köztük 10 arany a pozsonyi leletből, 16 habsburgházbeli), 8 görög ezüst érem, 62 barbár érem (köztük 4 Biatec, 6 Nonnos, 1 Lavumarus, 1 Titto, 1 Devil és 17 kisebb, valamennyi a réthei leletből, 1 Cobisovumarus, 1 Busumarus Bazinból), 7 angol ezüst érem, 15 francia ezüst érem, 6 olasz érem, köztük egy arany zechino a pozsonyi leletből, 13 osztrák ezüst érem, köztük 7 friesachi denár, 14 emlékérem. (Politikait Károly igazgató úr szíves közlése.)

P. K.

Mahr Pál éremgyűjteménye. A Numizmatikai Közlöny legutóbbi száma megemlékezett *Mahr Pál* tekintélyes miskolci kereskedő haláláról, kiben a Magyar Numizmatikai Társulat egyik buzgó tagját veszítette el. *Mahr Pál* éremgyűjteményét édesatyjától örökölte s mindenkor azon volt, hogy az örökbe kapott szép gyűjtemény sorozatait még teljesebbé tegye, s a hiányokat pótolgassa. Tagja volt a bécsi num. társaságnak is, s jó baráti viszonyban állott Rohde Tivadarral, kitől sűrűn kapott jól meghatározott római pénzeket.

Gyűjteményét halála után özvegye felhívására átnézvén, a talált anyagról egy összefoglaló kis leltárt készítettem, mely szerint a gyűjtemény 1200 darabnál több magyar és római császári pénzt tartalmaz, egy pár barbár, kevés értékű külföldi pénzzel s emlékérmekkel.

Magyar árpádházi pénz kevés van, de szép példányok, s a sorozatok jól válogatottak. (Említendő Réthy C. N. H. 280. bronzpéldánya.) A vegyesházi pénzek közül említendőek

Nagy Lajos-nak K—R, K—[†]P, h—O, K—h, *Zsigmond*-nak K—L, N—S, K—W, K—[†]S, *Ulászló*-nak ^A, h—oroszlán, H—[†]L és *János Zsigmond*-nak N—P jegyű aranyai. A széles garasok és ezüst denárok szép sorozatokban vannak képviselve, Albert denárainak számos változatát egy felsőmagyarországi nagyobb éremleletből válogatta ki *Mahr Pál*. A habsburgházi pénzek a szokott példányokkal vannak képviselve, sok jó példánnyal. Általában *Mahr Pál* mindig arra törekedett, hogy kifogástalan szép pénzekkel gyarapítsa gyűjteményét. Az ezen korbéli aranyak már nagyobb számban szerepelnek; tallérok is a legtöbbje mind kiváló szép darab. (I. Lipót aranya, Weszerle XV. 2. de nagyon vékony. 1703.)

Az emlékérmek között megvan Atila ezüst medáliája, Tisza Kálmán nagy ezüst emlékérmé, sok koronázási érem, I. Ferenc József forint nagyságú ezüstérme, hátlapja lecsiszolva, A lovak | jó tenyésztése | 's ápolása | fejében | felirattal, évszám nélkül. Keresztelő ezüst érem (Dies ist mein lieber sohn — stb.) tallér alakban. Mária Terézia politikai vonatkozású gúnyérme 1744 évből (Die ent bloste königin von Ungarn — die königin von Ungarn zieht ein Beijerschen hose) bronz ezüstölve. II. Ferenc ezüst emlékérmé (Dacia laeta Weszerle XXI. 2) stb.

Az antik pénzek közt vannak: Egiptomi Ptolemaeus-féle és niceai bronz pénzek. II. Fülöp macedoniai 2 kis bronz pénze. 7 darab kelta ezüstpénz, köztük egy kotinus pénz, melyet minden valószínűség szerint Ó-Hutáról szerzett be *Mahr Pál*, bizonyára egy helybeli aranyműves útján, hová már régóta hordják be az ott talált pénzeket eladás végett. Biztos lelőhelyet, sajnos, nem lehet megtudni, mert azokat cédula és megjegyzés nélkül találtam, s általában lelőhely, vagy egyéb körülmény sehol sem volt feljegyezve. Sok gyűjteménynél van ez így, különösen vidéki gyűjtőknél, pedig sokszor nagyon fontos adatok vesznek így el a tudomány kárára, s nem ajánlható eléggé, hogy gyűjtőink a birtokukban levő érmekeket lássák el megfelelő, és minden adatot magában foglaló cédulákkal, mert ezáltal is behatóbban foglalkoznak a kérdéses éremmel, s a kutató munkáját nagyban megkönnyítik. Sajnosan nélkülözzük ezt sok gyűjteménynél, pedig az ember halandó s a gyűjtővel, ki emlékezetében tartotta meg az adatokat — ezek a sírba szállanak. Az érmekeket nem csupán szépségükért, a régiségért vagy érdekes voltukért gyűjtjük,

de a tudomány számára, tudományos szempontból. Minden darabról pontos leírás készí-
tendő, ami által jobban megismerjük az érmet, megfejtethjük a feliratot, vagy a jegyeket,
s ilyen cédulák írásával elősegítjük a pontos katalogusok létrejöttét.

Mahr Pál gyűjteményének másik részét a római császári pénzek képezik. A sorozat
Brutussal kezdődik. Aranyat nem találtam, de sok ezüst denárt és szép nagy bronzokat.
Van egy pár bizánci pénz is, így Theodosius aranya: IMP XXII COS—XVIII PP, Zeno
aranya: VICTORIA AAVCCCA felirattal stb.

Két üveg pénz is van a gyűjteményben, melyekről, valamint a tüzetesebb átvizsgálás
alkalmával előkerülő esetleg érdekesebb érmekről külön alkalommal fogok beszámolni.

A gyűjteménynek minden esetre a Borsod-miskolci múzeumban volna a legméltóbb
helye, hol annak éremtárát gyarapítaná. *Leszih Andor.*

I r o d a l o m.

A pozsonyi kir. kath. főgimnázium értesítője az 1905/1906. iskolai évről. Közli
Polikeit Károly igazgató. (Pozsony, Eder J. 1906. 8°.) Az értesítő elején 32 lapnyi terje-
delemben folytatását kapjuk a főgimnáziumi éremgyűjtemény lajstromának, melyet az előbbi
értesítőben kezdett közzétenni az érdemdús igazgató. E füzetben a német birodalom,
illetve a különböző német államok, városok és pénzverési jogosultsággal bíró urak pénz-
zeinek leírása foglaltatik.

Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempelsammlung des k. k. Hauptmünzantes
in Wien. IV. Band. Wien, 1906. E kötettel befejezést nyert a szép és érdekes mű, mely-
ben sok magyar vonatkozású éremverető leírását találjuk. A negyedik kötetben a gyűjte-
mény történetére vonatkozó adatokon kívül az éremvésőkre vonatkozó életrajzi és egyéb
adatok, név- és tárgylajstrom és pótlékok foglaltatnak.

Adrien Blanchet: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique
(3. trimestre 1906) a numizmatikai irodalom termékeinek ismertetésével, megjelent.

Az **Archaeologiai Értesítő** 1906. évi 5-ik füzetében megjelent Darnay Kálmán cikke
a szalacscai (Somogym.) kelta pénzverő- és öntőműhelyről, ábrákkal. Legközelebbi alka-
lommal mi is tárgyalni fogjuk ezen érdekes leletet. *Ötvös Gábor.*

Érem- és könyvvásár.

A **Brüder Egger** bécsi éremkereskedőcég 1906. évi december hó 10-én árverezett
egy görög, főképen szicíliai pénzekből álló gyűjteményt. Az árverésen egyebek közt lon-
doni és párisi cégek is részt vettek. A 12 syrakusaei dekadrakmon 33000 koronáért kelt
el. Az árverési lajstrom, melyhez 12 fénynyomatú képtábla van csatolva, 424 tételben
sorolja föl a pénzeket. A 425-ik tétel alatt leírt feliratos szicíliai (Gela városi) bronzsúlyt
1700 koronáért vásárolta meg a bécsi cs. és kir. éremtár. Ugy a dekadrakmonok, mint
a bronzsúly képe is megtalálható a képtáblákon.

A **Brüder Egger** cég 1906. évi december 12—14. napjain árverezte a B. L. gróf
éremgyűjteményét. (Münzen und Medaillen einer alten Sammlung aus aristokratischem
Besitz.) Ezen árverésen több magyar gyűjtőn kívül a m. nemzeti múzeum is részt vett.
Az elért eredményekről, minthogy a gyűjtemény nagy része magyar és erdélyi pénzekből
és hazai vonatkozású emlékérmekből állott, más rovatunkban adunk bővebben hírt. Az
árverési lajstromban 1371 tétel éremleírás és hat fénynyomatú képtáblán a nevezetesebb
darabok képei foglaltatnak.

Dr. Phil. Jacob Hirsch (München) 1906. évi december hó 6-án árverezett egy ó-görög pénzekből álló gyűjteményt (Itália, Szicilia, Thessalia, Elis stb.). A 708 tételre terjedő árverési lajstromhoz húsz fénynyomatú képtábla van csatolva a nevezetesebb darabok képeivel.

Edmund Rappaport (Berlin) 1906. évi november 26-án árverezett egy nagybárá német pénzekből, emlékérmekből és numizmatikai tartalmú könyvekből álló gyűjteményt. A lajstromhoz, mely 2110 tétel éremleírásokat és a könyvek lajstromát tartalmazza, egy képtábla van csatolva.

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M.) XIII. Verzeichniss: Medaillen auf Privat-Personen (köztük néhány magyar vonatkozású is, pl. Haydn, Korányi, Kossuth, Liszt, Weifert), az eladási árak kitételével, megjelent.

E. Boudéau (Paris) 1906. évi októberi (101. sz.) árjegyzéke: Catalogue général de monnaies, médailles et jetons (1232 tétel, szöveg közti képekkel) megjelent. Van benne pár magyar pénz leírása is, így az 1868—81. évi magyar négykrajcárosoké.

Spink & Sons: Monthly Numismatic Circular 168. és 169. sz. megjelent.

A **Münchner Münzverkehr** 1906. évi 6. és 7. sz., a **Numismatische Correspondenz** 238. és 239. sz. és a **Numismatische Mitteilungen** 100. sz., eladó érmek lajstromaival megjelent.

Numizmatikai szakmunkákat tartalmazó könyvárjegyzékek, úgymint: **Paul Geuthner**: Éphémérides bibliographiques 1906. évi 7. sz., **Charles Foulard** 158. sz. árjegyzéke és **J. Gamber** XXXVII. sz. árjegyzéke, megjelentek.

Fejér József, Budapest: Verzeichniss No. 7. Verkäuflicher Münzen und Medaillen című teljesen német árjegyzéke megjelent. (4485 tétel.) Magyar pénzek és emlékérmek is vannak benne felsorolva.

Paul Geuthner, Paris; Catalogue 29. Egypte ancienne, stb. könyvárjegyzéke, egyebek közt az egiptomi, feníciai és a muzulmán numizmatikára vonatkozó könyvek sorozataival, megjelent.

C. F. Gebert, 1907 január 29-én árverezte Nürnbergben különféle, nagybárá német emlékérmeknek sorozatát és numizmatikai szakmunkákat. A lajstrom 1926 tétel leírást és 4 képtáblát foglal magában.

T á r s u l a t i é l e t.

Gróf Zichy Jenő †. Hosszú, tevékeny élet után hunyta le örökre szemeit gr. Zichy Jenő 1906. évi december hó 26-án 70-ik életévében, távol honától Meránban, ahová üdülést ment keresni. — Hosszú, tevékeny életet élt, mert évtizedek óta nem volt hazánkban oly politikai, társadalmi, irodalmi, tudományos, művészeti vagy ipari mozgalom, amelyben gróf Zichy Jenőnek része ne lett volna. Legnagyobb sikereit az iparfejlesztés terén érte el, mint az Országos Iparegyesület elnöke s a magyarok őshazájának felkutatását célzó három ázsiai utazásával és ezek tudományos eredményeinek közzétételével hasonlóképpen elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. — Gazdag múzeumát végrendeletében a székesfővárosra hagyta. — Múzeumában, ha nem is nagy, de értékes darabokat tartalmazó éremgyűjtemény is van. — Gróf Zichy Jenő elhunytával a halál társulatunk egyik legrégibb alapító tagját s alapítása óta választmányi tagját ragadta el tőlünk, kinek emlékét hűségesen meg fogjuk őrizni.

A Walla-féle numizmatikai múzeum megnyitása. Alapító tagunk Walla József gyáros Gizella-úti házában f. évi november hó 11-én nyitotta meg ünnepiesen tudományos életünk több előkelő tagjának s társulatunk számos tagja jelenlétében numizmatikai múzeumát, amely szép világos helyiségben, üvegszekrényben van elhelyezve s kiterjed a római, magyar és erdélyi érmekre. A gyűjtemény különlegességeit a barbár utánveretek, egykorú

hamisítványok sorozatai s az ellenjegyes érmek képezik s köztük nem egy eddig ismeretlen, irodalmilag nem közölt érem található. A terem falain van elhelyezve a szép bankó-gyűjtemény s ezek közt kiemelendő három teljesen ép és érintetlen, 100—100 példányt tartalmazó csomag Kossuth-bankó az eredeti keresztkötés alatt. A szép jövő előtt álló gyűjtemény szakszerű összeállítása körül alapító tagunk, Nuber Károly szerzett érdemeket, akinek, valamint a gyűjtemény tulajdonosának s gyermekeinek, Vilmának és Józsefnek a megjelentek őszinte elismeréssel adóztak. A múzeum egyébként társulatunk tagjai által előzetes telefoni bejelentés mellett bármikor megtekinthető.

Társulati érmünk újabb megrendelések folytán ismét 2 ezüst 1 bronz példányban veretett ki a körmöcbányai cs. kir. pénzverőhivatal által, úgy hogy eddig összesen 107 ezüst és 19 bronz példányt verettünk ki. — Újabb előjegyzésekkel tessék a titkári hivatalhoz fordulni.

Társulatunk közgyűléseit, választmányi üléseit és felolvasó estéit a Magyar Tudományos Akadémia palotájában tartja.

Csütörtöki összejöveteleinket a Virágbokor (V., József-tér 1.) különhelyiségében tartjuk a következő napokon: 1907. január 10. és 31.; február 14. és 28.; március 14. és 28.; április 11. és 25.; május 16. és 30.; június 13. — A nyári hónapokban egy a tagokkal később közlendő nyári helyiségben és pedig: június 27.; július 11.; augusztus 29. napján; azontúl ismét a „Virágbokor“-ban: szeptember 12. és 26.; október 10. és 31.; november 14. és 28.; december 12. és 26. napjain, — mindannyiszor este 8 órákor. — Tisztelt tagjaink erre külön meghívókat nem kapnak.

A meghatározás céljából beküldött érmeket illetőleg kérjük az igen tisztelt tagokat, hogy ezek beküldése alkalmával az érmeknek *ajánlott* levélben való *viSSzaküldéséhez* szükséges *postaköltséget* *levélbélyegekből* mellékelni sziveskedjenek.

Lakhelyváltásaik bejelentésére már saját érdekükben is felkérjük t. tagjainkat.

Gyűjteményünket és könyvtárunkat újabban a következők gyarapították adományaikkal: *Antos Mihály*: 92 drb. érem; *Blanchet Adrien*: Notices extraites de la Revue Numismatique 2-e és 3-e trimestre 1906 (2 füzet); *Fejér József*: 4 drb. ón (hamis) érem; *dr. Finály Gábor*: 2 drb. Rákóczi-érem (alkalmi) és 6 drb. rézpénz; *Mészáros Ignác*: 1 alagútbárca, 1 drb. ezüst huszas 1848-ból; *a pozsonyi kir. kath. főgimnázium igazgatósága*: Dékány Lajos: A pozsonyi kir. kath. főgimnázium éremgyűjteménye. V. Német birodalom; *Rampacher Pál*: 1 bronzérem, 1 hamis emlékérem; *Sziklai Jenő*: 5 érem-utánpótlás, közte 4 aranyozott másolat; Apafi 100-as aranyai stb.; a Balassa-érmet megrendelő 22 társulati tagtól a Balassa érem; a Semmelweis-érmet megrendelő 18 társulati tagtól a Semmelweis-érem; névtelenektől 5 hídbarca; továbbá 23 darab árjegyzék. — Az adományokért ez uton is köszönetünket fejezzük ki.

Kivonat a választmány 1906. évi november hó 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Gohl Ödön, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A vál. örömet fejezi ki a felett, hogy a m. nemz. múzeum a Sziklay-féle éremgyűjteményt megszerezte s ezzel a kiváló gyűjteményt megmentette az országnak. — A vál. elhatározza, hogy egy teljesen Rákóczi Ferenc fejedelmünknek szentelt felolvasó estét rendez. — A társulat rendes tagjai sorába megválasztottak: *Beökönyi Viktor*, földbirtokos, Ludas; — *Docan Miklós*, román külügyminiszteri követségi titkár, Bucarest; — *Gyulai Noé Hugó* dr.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Gohl Ödön s. k., dr. Zimmermann Lajos s. k.

Kivonat a választmány 1906. évi december hó 13-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: dr. Zimmermann Lajos. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr. és Pákozdy Károly dr. vál. tagok.

A vál. tudomásul veszi Baditz Jenő dr., Cerjak Pál, Despić Pero, Diamant Jenő, Egyedi Artur dr., Kakass László, Kocsis István, Kovács Ignác, Peuker Nándor és Szerényi S. Alajos r. tagoknak a társulattól való kilépését. — Alapi Gyula tagsága töröltetett. — A Rákóczi pénzeiről szóló felolvasást Rohde Tivadar r. tag fogja tartani. — A vál. elhatározza, hogy tavasszal Körmöcbányára rendez kirándulást. — Könyvtáros ajándékokat jelent be s a vál. köszönetet szavaz az adományokért. — A társulat tagjai sorába felvételtek: alapító tagul: *Festetics Pál* gróf, földbirtokos, főrendiházi tag, Budapest; — *rendes tagokul: Szalay Imre*, minisztr. tanácsos, a m. nemz. múzeum igazgatója, Budapest; — *Vértes Sándor*, körjegyző, Vaskörtlényes; — *ifj. Walla József*, Budapest: — *Walla Vilma*, Budapest.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyzőh. — Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Pákozdi Károly s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Szivák Imre.

Elnök: Dr. Réthy László.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár: Dr. Zimmermann Lajos.

A „Numizmatikai Közlöny” szerkesztője:
Gohl Ödön.

Pénztáros: Kunváry Fülöp.

Gyűjtemény és könyvtár őre: Dr. Finály Gábor.

Jegyző: Tinódi Varga Béla.

Választmányi tagok:

Babics József.

Dr. Despinits Péter.

Dr. Finály Gábor.

Báró Forster Gyula.

Fraknoi Vilmos.

Gohl Ödön.

Halász Gábor.

Dr. Kammerer Ernő.

Kilényi Hugó.

Kunváry Fülöp.

Dr. Moldoványi István.

Dr. Pákozdi Károly.

Tinódi Varga Béla.

Gróf Zichy Jenő † 1906.

Dr. Zimmermann Lajos.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.

Ott János.

Ifj. Zachar Antal.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1907.

Alapító tagok:

Arad szab. kir. város közönsége,			Festetics Pál gróf, földbirtokos, fő-
Arad	200 kor.		rendiházi tag, Budapest, V. ker.,
Belvárosi takarékpénztár-részvény-			Zrinyi-utca 10.
társaság, Budapest, IV., Kigyó-			200 kor.
tér 1.	400 "		Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fen-
Budapest székes főváros közönsége,			sége, Bécs
Budapest.	200 "		200 "
Daróczy Zoltán, királydaróci, föld-			Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg
birtokos, Pusztaszent-Bíró, u. p.			Ő kir. Fensége, Bécs I. Seiler-
Paks (Tolna m.) (ált. gyűjt., kü-			státte 3
lönösen római p.)	200 "		300 "
Dessewffy Sándor, csanádi püspök,			Glück Frigyes, szállodatulajdonos,
v. b. t. t., Temesvár	200 "		Budapest, VIII., Rákóczi-út 7
			200 "
			Győr szab. kir. város közönsége
			200 "
			Hatvany-Deutsch Károly, nagybirtokos, Budapest, VI., Délibáb-u. 16.
			200 "

Horsky János, vállalkozó mérnök, Bécs, IV., Luisengasse 3. (ált. gyűjt.)	200 kor.	Réthy László dr., nemz. múzeumi igazgatóőr, Budapest, VIII., Szent- királyi-u. 14.	200 kor.
József főherceg Ő cs. és kir. Fen- sége, Budapest, I., Szentgyörgy- tér 4.	200 „	Sacellár György, Budapest, IV., Zöldfa-u. 15.	200 „
Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.)	200 „	Spitzer Mór, földbirtokos, Pozsony- Széleskút (Pozsony m.)	200 „
Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest, I., Krisztina-körút 127.	200 „	Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged	200 „
Klobusitzky János, földbirtokos, Bu- dapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 9. és Zsitva-Újfalú (Bars m.)	200 „	Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök, Budapest, V., Nádor-utca 56.	200 „
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-u. 6.	200 „	Temesvár szab. kir. város közön- sége, Temesvár	200 „
Nákó Sándor gr., fiumei kormányzó, Fiume és Nagyszentmiklós (ált. gyűjtő)	200 „	Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtó- kos, Alsó-Zsolca (Borsod m.) (ált. gyűjt.)	200 „
Nuber Károly, numizmata, Eszék (Sirmiumi, délszláv és oláh p.)	200 „ ¹	Walla József, gyáros, Budapest, VII. Gizella-út 38. (római, magyar és erdélyi gyűjt.)	200 „
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kö- zönsége, Budapest, IV., Vár- megyeház	200 „	Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviseelő, † 1906	200 „
		Zimmermann Lajos dr., ügyvédjelölt, Budapest, VIII., József-körút 64. (árpádházi magyar p.)	200 „

Rendes tagok:

Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és ter- mészettudományi egylet, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (ált. gyűjt.).	Baranya vármegye közönsége, Pécs.
Andrásy Gyula, iparos, Mór (Fehér megye) (ált. gyűjtés).	Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.)
Ábrai Lajos, felső keresk. iskolai igazgató, Arad (magy. és erdélyi tallérok és aranyak).	Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
Áldor Gyula, gyógyszerész, Budapest, IV., Kishid-u. 5., Vadászkürt-szálló (ált. gyűjt., különösen magyar, római és barbár érmek).	Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (ált. gyűjt.).
Babics József, uradalmi jogigazgató, Zsom- bolya (Torontál m.) (magyar és erdélyi pénzek és érmek).	Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (ált. gyűjt.).
Baghy Béla dr., földbirtokos, Baghy-major, u. p. Kengyel (Jász-N.-Kún-Szolnok m.).	Bátor Henrik, nyug. m. á. v. irodatiszt, Csák- tornya (római és magyar árpádházi p.).
Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.	Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
Balatoni Múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (Balatonvidéki eredetű éremleletek).	Berkeszi István dr., tanár, a Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat fő- titkára, Temesvár-Józsefváros, Kossuth-u 1.
Ballagi Aladár dr., orsz. képviselő, egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.	Berwaldszky Kálmán, el. isk. tanító, iskola- széki jegyző, Igló, Kossuth Lajos-sor 91.
	Besztercebányai városi múzeum (Beszterce- bányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom m.) (ált. gyűjt.).
	Békés-csabai múzeum-egyesület, Békés-Csaba (Békés m.) (ált. gyűjt.).

¹ Alapítványát érmekben tette.

- Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (ált. gyűjt.).
- Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad (ált. gyűjt.).
- Bleyer Izso dr., ügyvéd, Temesvár, Lonovics-utca 6. (magyar és erdélyi, barbár, görög, római és középkori pénzek).
- Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
- Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
- Borsay Jenő, Báth-Monostor (Bács-Bodrogh m.) (ált. gyűjt., különösen magyar árpád- és vegyesházi pénzek. II. Rákóczi Ferenc, 1848/49-iki szabadságharc, erdélyi pénzek János Zsigmondtól Apaffy Mihályig).
- Borsod-miskolci közművelődési és múzeumegyesület, Miskolc (Borsod m.) (ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p. és borsodmegyei lelhelyű kella p.).
- Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) (a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket).
- Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
- Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
- Brenner Ferenc, takarékpénztári tisztviselő Esztergom (magyar és római p.).
- Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (ált. gyűjt.).
- Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. (ált. gyűjt.).
- Csoma József, földbirtokos, Abauj-Devecser, u. p. Forró-Encs (Abauj-Torna m.).
- Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (magyar és római pénzek).
- Darnay Kálmán, szentmártoni, vaskereskedő, birtokos, a Darnay-múzeum tulajdonosa, Sümeg (Zala m.) (magyar és erdélyi p., barbár és római Sümeg-vidéki leletek).
- Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) (magyar árpád- és vegyesházi és erdélyi p.).
- Dáni Nándor, takarékpénzt. tisztviselő, Budapest, VIII., Rökk Szilárd-u. 37. (medáliák és plakettek).
- Despinitz Péter dr., ny. ítéltáblai bír. Budapest, VI., Bajza-u. 25. (ált. gyűjt.).
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár (délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.).
- Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. (magyar és erdélyi p. és emlékérmek).
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békes m.) (magyar p. és emlékérmek).
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Docan Miklós, román külügyminiszeri követ-ségi titkár, Bukarest, Strada Regala 14. (román érmek).
- Dragóner Béla, román. kath. plebános, Bárca, (Abauj-Torna m.) (régi p. és emlékérmek, különösen egyházi vonatkozásúak).
- Duka Marcel, kir. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helysz. felügyelő, Szeged, Bástya-u. 19.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.).
- Egger Ármin, éremkereskedő, Bécs, I, Opernring 7.
- Enyeter Ferenc, m. kir. csendőralezredes, Kolozsvár (ált. gyűjt.).
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) (ált. gyűjt.).
- Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár (ált. gyűjt.).
- Ernusz József dr., ny. főispán, Szombathely.
- Eszék sz. kir. város múzeuma (délsláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek).
- Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom (ált. gyűjt., különösen magyar p., egyházi emlékérmek, kivált esztergomiak).
- Éber Lászlóné, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 12.
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1.
- Érseki papnevelő intézet, Esztergom.
- Farkas Sándor, gyógyszerész, múzeumtulajdonos, Szentes (ált. gyűjt.).
- Fejér Gyula, műszaki és keresk. iroda tul., Budapest, V., Eötvös-tér 2. (római és magyar p.).
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 2.
- Felkai Tátra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (ált. gyűjt.).
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse, Palais Cumberland.
- Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 23. (Magyarország terü-

- letén lett római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri).*
- Fischer Emil, éremkereskedő, Bécs, I., Kohlmarkt 8.
- Fischer Ernő, m. hivatalnok, Szeged, Rigó-utca 23.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank tisztviselője, Szeged (*magyar p.*).
- Forster Gyula báró, főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának h. elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeaváltó hivatal (m. kir.), Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknoi Vilmos, arbei vál. püspök, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre, ötvös, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
- Gálócsy Zoltán, megyei t. főszámvévő, Ungvár (Ung m.) (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
- Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VIII., Népszínház-u. 44.
- Gergelyfi Tamás, magánzó, Déva (Hunyad m.) (*numizmatikai kuriozitások*).
- Gerl Károly, m. kir. pénzverőhivatali vésnök, Körmöcbánya (Bars m.).
- Gohl Ödön, tanár, nemzeti múzeumi őr és szerkesztő, Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Gorove László dr., földbirtokos, Budapest, VIII., József-körút 59.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gundel Károly, szálloda-igazgató, Csorbató, (Szepes m.) (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
- Györik Márton, liceumi tanár, Pozsony, Véd-cölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VI., Teréz-körút 34.
- Halász Gábor, ügyvédjelölt, Budapest, VIII., Vay Ádám-u. 8. (*magyar és erdélyi p., II. Rákóczi Ferenc p. és magyar papírpénzek*).
- Haranghy György, takarékpénztári osztályfőnök, Debrecen, Péterfia-utca 72. (*ált. gyűjt.*).
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Helbing Ottó, éremkereskedő, München, Maximilianstrasse 13.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p.*).
- Hild Viktor író, Jászberény (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hoffmann Frigyes, joghallgató, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
- Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (*ált. gyűjt.*).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-int. tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
- Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Déva (Hunyad m.) (*ált. gyűjt.*).
- Husvéth István, kelmefestő, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (*görög, római és magyar p., II. Rákóczi Ferenc érmei, főképen arany pénzek*).
- Hüllt Dezső dr., műépítész, Budapest, I., Budafoki-út 3. (*régi és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek*).
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Jankovich-Bésán Elemérné, Therezovac-Suhopolje (Verőce m.).
- Jeszenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p.

- Brunóc (Nyitra m.) *(magyar p. és érmek; különösen árpád-házi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek)*.
Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz *(ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek)*.
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Motyók (Zólyom m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, a szépművészeti múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
- Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kassai múzeum *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Katona Béla, Kecskemét, Katonatelep *(ált. gyűjt.)*.
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyiregyháza (Szabolcs m.).
- Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. *(ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári p.)*.
- Kertay Viktor, végzett joghallgató, az „Egri Híradó” b. munkatársa, Eger (Heves m.) Vörösmarty-u. 6. *(római császári p.)*.
- Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. *(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek)*.
- Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Komárom vármegye közönsége, Komárom. Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Komárom *(ált. gyűjt.)*.
- Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom *(magyar p.)*.
- Korentsy Sándor K., tanító, Barstaszár (Bars m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kornfeld Zsigmond, főrendiházi tag, a magyar általános hitelbank elnöke, Budapest, V., Nádor-u. 12.
- Kósa Sándor, m. á. v. művezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Védőölöp-u. 51. *(magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.)*.
- Kováts Kálmán, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Krajtsík Ferenc dr., kir. közigazgatási bíró, Budapest, VII., Erzsébet-körút 4.
- Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest, VII., Huszár-u. 8. *(ált. gyűjt., különösen magyar érmek)*.
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., I. Ferenc József érmei)*.
- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormányiszéki épület.
- Lenz József, gyógyszerész, Budapest, X., Család-u. 38. *(római császári p.)*.
- Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Borsod-miskolci múzeum *(gyűjt. num. könyveket)*.
- Lippay Károly, katonai gyógyszerész, Prag, II., Karlsplatz 39. *(numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképes érmei)*.
- Lippich Gusztáv, ny. főispán, Szolnok (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Lossonczy István ifj., Miskolc (Borsod m.), Verbőczy-u. 1. *(görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.)*.
- Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábólnapuszta (Komárom m.) *(ált. gyűjt., különösen római és magyar p.)*.
- Löfkovits Artúr, ékszergyáros, a debreceni városi múzeum ideigl. őre, Debrecen.
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyaróssy Gyula, magánhivatalnok, Kolozsvár, Nagy-u. 5.
- Markoff Alexis, az orosz császári Eremitage-múzeum éremtárának igazgató őre, Szent-Pétervár.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) *(ált. gyűjt.)*.

- Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (*magyar, erdélyi és osztrák p.*).
- Maszlagh Ferenc, pápai prelátus, szentsigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mály János, joghallgató, Budapest, I., Dísz tér 2.
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10/0.
- Mezey Mihály, kir. közjegyző, Nagyvárad, Kossuth-u. 3.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtúr (Jász-Nagykun-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (*ált. gyűjt.*).
- Milch Ármin, fakereskedő, Komárom (*által. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Mild Gyula ifj., vm. írnok, a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. (*modern érmek és plakettek*).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi őr, Versec (Temes m.)
- Moldoványi István dr., kir. ipari felügyelő, Budapest, II., Fő-utca 71. (*magyar pénzek 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.*).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) (*mosonmegyei leletek*).
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (*ált. gyűjt.*).
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Brockmann-gasse 59. (*ált. gyűjt.*).
- Múzeumi tót társaság, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebely (Bars m.) (*róm. császári p., magy. p. és emlékérmek*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagyvárad premontrai kath. főgimnázium, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
- Nedeljković Tódor dr., ügyvéd, Zimony (Szerém m.) (*Zimony környékén lelt pénzek*).
- Neubauer Zoltán, közs. tanító, Leibic (Szepes m.) (*erdélyi p.*).
- Neumann Károly dr., min. osztálytanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtokos, Verebely (Bars m.) (*Verebely környékén lelt p.*).
- Nyáry Albert báró dr., Budapest, V., Országház.
- Országos Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, I., Attila-u. 23.
- Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII., József-körút 31/B. (*ált. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Pallós Albert, áll. polgári leányiskolai igazgató, Kolozsvár, Farkas-u. 9.
- Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pannonhalmi, u. p. Győrszentmárton (*ált. gyűjt.*).
- Pazár Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.) (*magyar árpádházi és római császári p.*).
- Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Calvin-tér 1. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Pelachy János, kir. járásbirósági tisztviselő, Selmecbánya (Hont m.).
- Pesti Ferenc, székes fővárosi IV. kerül. előljáró, Budapest, X., Orczy-út 23.
- Petrikovich János dr., megyei járásorvos, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) (*a múzeumi tót társaság számára ált. gyűjt.*).
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) (*ált. gyűjt.*).
- Pénzverőhivatal (m. kir.), Körmöcbánya (Bars m.) (*körmöcbányai veretek*).
- Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI., Eötvös-u. 42.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (*magyar és lengyel p., cseh és osztrák p. magyar vonatkozásban*).
- Pintér Sándor, ügyvéd, Nagyszécsény (Nógrád m.) és Budapest, V., Alkotmány-u. 6.
- Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró, Kisujszállás (Jász-Nagy-Kun-Szolnok m.).
- Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház (*ált. gyűjt.*).
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcsölöp-u. (*ált. gyűjt.*).
- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
- Puky József, ny. miniszt. tanácsos, Kiskun-

- félegyháza (Pest m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p.)*.
- Radovanovics György, Ujvidék (Bács-Bodrog megye).
- Rampacher Pál, kir. tvszéki joggyakornok, Budapest, VI., Podmaniczky-u. 12. II. 10. *(magyar pénzek és emlékérmek)*.
- Rausch Ferenc, kereskedelmi tanácsos, gyár és technikai üzlet-tulajdonos, Budapest, VI., Andrassy-út 14. *(emlékérmek)*.
- Rehák Rezső, takarékpénztári tisztviselő, Budapest, I., Bécsikapu-tér 5.
- Récsey Viktor dr., áldozár, Bakonybél (Veszprém m.).
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
- Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és római érmek)*.
- Richter Viktor, jogszigorló, Pozsony, Deák-utca 8.
- Roger Adolf, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 12.
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgatósági tagja, Bécs, I., Schauflergasse 2. *(római p., különösen Aurelianus, I. Ferenc József p. és forgalmon kívül helyezett magyar és osztrák papírpénzek)*.
- Rosenberg Sally, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Schillerstrasse 18.
- Ruisz Gyula, kir. jószágfelügyelő, Kisbér (Komárom m.) *(lakóhelyén előforduló leletek)*.
- Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igazgatója, Budapest, V., Sas-u. 10. *(emlékérmek)*.
- Schlesinger József, magánzó, Budapest, VI., Új-u. 6.
- Schmidég Alfréd, a m. kiviteli és csomagszállítási r.-t. tisztviselője, Budapest, I., Maros-u. 7. *(ált. gyűjt.)*.
- Schönherr Gyula dr., nemz. múzeumi igazgató-őr, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének titkár-előadója, Budapest, VIII., Rökk Szilárd-u. 18.
- Schönwald Imre, ékszerműves, Pécs.
- Schreiber Antal, bútor- és régiségkereskedő, Pécs, Inczédi Dénes-u. 3.
- Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, V., Sas-u. 23. *(magyar és erdélyi p.)*.
- Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Csene (Torontál m.) *(magyar p.)*.
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közönsége, Selmecbánya (Hont m.).
- Selmecbányai ág. hitv. evang. liceum, Selmecbánya (Hont m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Smetana Aladár, gyógyszerész, Ecseg (Nógrád m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Somogyvármegyei múzeum, Kaposvár (Somogy m.), áll. főgimnázium *(ált. gyűjt.)*.
- Somssich János gróf, joghallgató, Pozsony, Dunasor 4. és Hetes (Somogy m.) *(magyar tallérok)*.
- Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, IX., Köztelek-u. 6.
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo *(ált. gyűjt.)*.
- Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-ezredorvos, Székesfehérvár, Megyeház-tér 8. *(Magyarország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei.)*
- Szabó György, joghallgató, Hajdu-Dorog (Hajdu m.).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) *(ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára)*.
- Szalay Imre, min. tanácsos, a magy. nemz. múzeum igazgatója, Budapest, VIII., József-körút 35.
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 25/a.
- Szendrei János dr., miniszt. osztálytanácsos, az Orsz. régészeti és embertani társulat titkára, Budapest, I., Attila-u. 23.
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes *(modern érmek és plakettek)*.
- Szivák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest, IV., Egyetem-tér 5. *(ált. gyűjt.; főképpen a Rákóczi-korszak érmek)*.
- Telcs Ede, szobrász, Budapest, VI., Lendvay-utca 8. *(görög és római érmek)*.
- Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
- Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepsi (Abauj-Torna m.).

- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tisza-
füred (Heves m.) (ált. gyűjt.).
- Tolnavármegyei múzeum, Szegzárd (Tolna m.)
(ált. gyűjt.).
- Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata
(Komárom m.) (*a tatái kapucinus rend
studiuma számára ált. gyűjtő, különösen
magyar p.*).
- Tóth Sándor, kegyesrendi gimnáziumi tanár,
Kecskemét (Pest m.) (ált. gyűjt.).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyv-
tár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Tragor Ignác dr., kir. közjegyzőhelyettes,
Vác (Pest m.).
- Trinks Vilmos, éremkereskedő, Bécs, I.,
Lugeck 3.
- Tyll Gusztáv, birtokos, Új-Moldova (Krassó-
Szörény m.).
- Ujvári Béla, urjeli, magánzó, Budapest, VII.,
Garay-utca 3. II. 12.
- Ungar Dezsőné, Budapest, V., Báthory-u. 6.
- Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár
(Ung m.) (ált. gyűjt.).
- Varannai István, gimn. tanár, Szakolca.
- Varga Béla, tinódi, az osztrák-magyar bank
tisztviselője, Budapest, V., Visegrádi-u. 10.
(*magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok
általában*).
- Varsányi Román, főgimn. bencés tanár, Pápa.
- Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely
(Vas m.) (ált. gyűjt.).
- Várnay Ernő ifj. dr., közjegyzőhelyettes, Te-
mesvár, Petőfi-u. 2. (*görög, római, magyar
és erdélyi p.*).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő,
Nagyszénás (Békés m.) (*magyar pénzek
és emlékérmek*).
- Veber Ernő J., állami fa- és fémipariskolai
tanár, Marosvásárhely (Maros-Torda m.)
(ált. gyűjt.).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.)
(ált. gyűjt.).
- Vértes Sándor, körjegyző, Vaskörtléyes.
- Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III.,
Kollergasse 3. (*római érmek*).
- Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I.,
Friedrichstr. 6.
- Walla József ifj., Budapest, VII., Gizella-út
38. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Walla Vilma, Budapest, VII., Gizella-út 38.
(*római, magyar és erdélyi p.*).
- Weifert Ignác, birtokos és sörfőzőtulajdonos,
Pancsova (Torontál m.) (*római p.*).
- Weiss Berthold, udvari tanácsos, Budapest,
VI., Váci-körút 27.
- Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérlő,
Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1.
(*I. Ferenc József érmei, kiállítási érmek
és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek,
plakettek*).
- Zachar Antal ifj., székes-fővárosi pénztáros,
Budapest, VIII., Népszínház-utca 16. (ált.
gyűjt.).
- Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-
Bodrog m.) (ált. gyűjt.).
- Zilahy ev. ref. főgimnázium, Zilah (Szilágy m.)
(ált. gyűjt.).
- Zittritsch Mátyás, magánzó, Győr, Széchenyi-
tér 4.
- Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat
(Pozsony m.).
- Zsoldos Benő, gimnáziumi tanár, Sárospatak
(Zemplén m.).

Inhalt.

Edmund Gohl beschreibt silberne Barbarenmünzen, die zu Raffna, im Komitate Krassó-Szörény gefunden wurden. Es sind späte Nachahmungen makedonischer Tetradrachmen, die Mache ist roh, die Ränder aufgehämmert, so dass sie ringsum einen vorstehenden Wulst bilden. Es scheint, dass diese Münzen im II. Jahrhunderte vor Christo geprägt worden sind und zwar vor oder gleichzeitig mit den bekannten schüsselförmigen dacischen Münzen.

Edmund Gohl schildert eine byzantinische Bleibulle, welche bei Új-Palánka an der Donau (Komitat Krassó-Szörény) gefunden wurde an der Stelle der Schlacht zwischen Byzantinern und Ungarn im Jahre 1128. Sie diente als Siegel des Nikolaus, Leibwache des Protonobilissimus und führt iambische Inschriften auf beiden Seiten. Das Siegel stammt aus dem XII. Jahrhundert und ist auch aus jenem Grunde interessant, dass Schlumberger in seinem „Bibliographie byzantine“ nur zwei Bullen von Leibwachen erwähnt.

Emerich Frey iun. beschreibt die auf den Sieg zu Zenta (1697) bezüglichen Medaillen.

Paul Rampacher beschreibt die Medaillen des Barons Jaquin.

Edmund Gohl publiziert einige seltene Klippen und Medaillen, darunter eine Freundschafts-Medaille (aus dem XVII—XVIII. Jahrhundert) mit der Ansicht der Stadt Körmöcbánya (Kremnitz) und einen Damenbrettstein mit Porträt und Wappen des Sigismund Báthori, Fürsten von Siebenbürgen.

Andreas Leszih bespricht die numismatische Sammlung des verstorbenen Paul Mahr.

Miscellen: Die Auctionen der Brüder Egger in Wien. — Numismatische Handbücher und Handbibliothek, etc.

Münzfunde. — **Neue Medaillen.** — **Literatur.** — **Auctions- und Verlagskataloge.**

Gesellschafts-Nachrichten; Liste der Mitglieder.

Titelblatt, Inhalt und Register zum V. Band des Numizmatikai Közlöny.

Sommaire.

Edmond Gohl: Trouvaille des imitations barbares des tétradrachmes macédoniens à Raffna (au sud-est de la Hongrie). Ces monnaies sont remarquables par leur fabrique rude et leurs bords rebroussés, saillants. Il semble qu'elles furent frappées au 2. siècle a. Chr. — **Edmond Gohl** publie une bulle byzantine en plomb, trouvée au bord du Danube à Új-Palánka (Comté Krassó-Szörény); c'est la bulle de „Nicolas, garde du corps du protonobilissimus“. Les inscriptions sont métriques et la bulle était faite au XII. siècle. La trouvaille fut faite au champ de bataille de 1128, où les armées byzantines combattaient l'armée hongroise. — **Emeric Frey iun.** donne la description des médailles frappées en souvenir de la victoire de Zenta (1697). — **Paul Rampacher** décrit les médailles du baron Jaquin. — **Edmond Gohl:** médailles rares. (Entre autres une médaille d'amitié avec l'aspect de la ville de Körmöcbánya au XVII—XVIII. siècle, et un pion au portrait et armes de Sigismond Báthori, prince de Transylvanie. — **Andreas Leszih** décrit la collection du feu M. Paul Mahr. — **Miscellanées:** Ventes chez frères Egger. — Bibliothèque numismatique. — **Trouvailles.** — **Nouveautés.** — **Littérature.** — **Ventes.** — **Nouvelles et liste des membres** de la société numismatique hongroise. — **Titre, sommaire et répertoire** du tome V. (1906) du Numizmatikai Közlöny.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

WESZERLE JÓZSEF

ARCKÉPE.

AZ EREDETI VÍZFESTMÉNY A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ÉREM- ÉS RÉGISÉGOSZTÁLYÁNAK
BIRTOKÁBAN VAN.

Weszerle József.

A mult évszázad első felében emberöltőnként akadt hazánkban egy-két tudós és amatőr, aki idejét és tudományát a numizmatikának szentelte. Első volt a sorrendben Schoenwisner István, akinek a *Notitia Hungaricae rei numariae* (1801) című, latinul írt összefoglaló és sok pénztörténeti adattal és regesztával fűszerezett, magyar numizmatikai kézikönyvet és a ma is közkézen forgó Széchenyi-féle éremlajstromot köszönhetjük. Schoenwisnernek kortársa volt Wiczay Mihály gróf, aki híres éremtára görög és római érmeinek lajstromát adta ki latinul 1814-ben. Utána következett Weszerle József, kinek hátrahagyott érmészeti tábláit minden szöveg nélkül a magyar nemzeti múzeum érem- és régiségtára adta ki halála után harmincöt esztendővel, 1873-ban. Róla, egyrészt mert széles alapokra fektetendő nagy numizmatikai munkája, melyhez hosszú időn át gyűjtötte az adatokat és az anyagot, soha el nem készült, másrészt pedig mert említett érmészeti táblái mai napság már könyvészeti ritkaság számba menvén, szerényebb eszközökkel rendelkező gyűjtőink nagy részének könyves polcáról hiányzanak, — pusztá nevéen és híréen kívül igen sokan alig tudnak egyebet. Rupp Jakabot, aki ő utána következik, már jobban ismerik és 1841-ben, illetve 1846-ban úgy magyarul, mint latinul megjelent két-kötetes munkája: „Magyarország ekkorig ismeretes pénzei“, mely hasonlóan a Weszerle tábláihoz, szintén mind ritkább és drágább lesz, a legutóbbi időkhöz viszonyítva egyedüli vezérfonala volt a magyar pénzek gyűjtőinek és kutatóinak. Erdy János, aki Weszerle érmészeti tábláinak Erdélyre vonatkozó csoportját, három képtáblával megtoldva és szöveggel ellátva tette közzé 1862-ben az Akadémia kiadásában „Erdély érmei“ címen, azon kívül pedig „A bosznai és szerb régi érmek“ (Buda 1857) és „Székesfehérvár fémer emlékei“ (a Történelmi tár 13. kötetében, 1868) című érmészeti munkákkal ajándékozta meg szakirodalmunkat, — az utolsó a régibb magyar numizmatikák e csoportjában.¹ Utánuk szünet állt be, melynek folyamán Végh Ödön füzetén kívül önálló szakmunkák nem jelentek meg, csak az Archaeologiai Értesítő és az Archaeologiai Közlemények köteteiben láttak napvilágot numizmatikai cikkek. Azután lassanként állt be bizonyos föllendülés, melynek folyamán mind többen nyultak a tollhoz s e föllendülés legújabb eredményei a mintegy két évtized előtt tervbe és munkába vett Corpus Numorum Hungariae első füzetének és a Numizmatikai Közöny eddigi hatodfél évfolyamának megjelenése; két olyan jelenség, melyeknek mindegyike némi optimizmussal tekintve, a numizmatika behatóbb és szélesebb körű művelésének zálogát foglalja magában a jövőre nézve.

E bevezető sorokat mintegy keret gyanánt írtam ahhoz a képhez, melyet *Weszerle Józsefről*, a régibb magyar tudományos numizmatikák gárdájának egyik tagjáról kívánok itten vázolni.

¹ A Festetich-, Eszterházy- és Andrássy-féle éremgyűjtemények kiadására vonatkozó kísérleteket, amelyben részint csak képek rajzoltatására, részint írott lajstromra szorítkoznak és szélesebb körben teljesen ismeretlenek, mellőzhetem.

Hogy Weszerlének nemcsak érdemeit, hanem tudományszakunk hazai művelésének fejlesztésére nézve való fontosságát kellőképen méltathassuk, nem elég csak azt nézni, ami befejezetlenül maradt munkájának gyűmölcsseképen a nyilvánosság elé került, hanem nagyszabású terveit és szándékait is latolnunk kell. Hátrahagyott kéziratú jegyzeteinek egyik lapján pár sorban odavetve megtaláljuk a tervezetét annak a nagy monumentális munkának, amely, ha éltét hosszabbra szabja a végzet, a hazai numizmatika, medailisztika és pénztörténetnek egyetemes tára lett volna. — Nem akart ő a pénzek és emlékérmek pusztá meghatározására, csoportosítására és leírására szorítkozni, hanem életet is akart önteni ezekbe a külömben oly hallgatólag sorozatokba. Meg akarta szólaltatni némaságukat és szerves kapcsolatba kívánta hozni a hazai történelemmel, a politikai, gazdasági és pénztörténeti eseményekkel és fejleményekkel. Ha Weszerle befejezhette volna lelkiismeretes kutatásait és saját tollával megírhatta volna a gyűjtött és még gyűjtendő adatokból leszűrendő tanulságokat, ha lelkét beleönthette volna abba a könyvbe, amelynek a most néma képtáblák csak mutatványszámba menő mellékletéül szolgáltak volna, akkor nemcsak hogy egy félszázad előtt meglett volna a magyar pénzeknek, emlékérmeknek és a pénztörténetnek teljes korpusza, utóbbi olyanféle keretben, mint Mommsen nagy római pénztörténeti munkája, hanem azóta egy félszázadnyi munkaidőt megnyerve és azonfölül még biztos kiindulási alapot és kész adattárat bírva kezeinkben, már ott haladhatnánk és ott tarthatnánk a numizmatika terén, ahol a nálunknál fejlettebb nemzetek. Egy szóval: Weszerle halálával a sors egy félszázaddal vetette hátra a magyar numizmatika, medailisztika és pénztörténet megírásának ügyét. — Érdemes dolog ennél fogva pár lapot szentelni az ő emlékének és rövid tájékoztatást szerezni magunknak e vasszorgalmú, szerény, német nevű, de magyar szívű tudós munkálkodásáról.¹

Weszerle² József Német-Prónán született, Nyitra megyében, 1781. évi március 12.-én. Atyja Weszerle János jómódú timár, anyja Richter Mária volt. Házasságukból összesen hét gyermek, öt fiú és két leány származott. A fiúk: József, a pesti egyetemi tanár, András, r. k. lelkész, aki Fehérmegyében Gánton volt plébános, János, aki szintén timár volt, Jakab, aki hasonlóképen atyja mesterségét folytatta és György, ugyancsak timár. A leányok egyike Mária, később férjezett Tenczerné, a másik, ha értesülésem helyes, Rozina, férjezett Dieráné volt. — Ezekre vonatkozólag úgy értesültem, hogy Jakabnak (aki születésétől fogva sánta volt) fia, György, most is Német-Prónán lakik és szintén a timármesterséget űzi. András 1799-ben született, 1824-ben a székesfehérvári egyházmegye papjává szenteltetett, 1835-ben gánti plébános lett, 1836-ban nyugalomba vonult s egyideig Gánton, majd Székesfehérváron lakott haláláig.

Az öreg Weszerle János, Józsefnek atyja, miután 23 évig fekvő beteg volt (lábaival volt baja) és valószínűleg 1845—1847 közt halt el, amire abból következtetek, hogy fia, András, a gánti plébános 1846—47-ben szorgalmazta a maga testvéreinél levélben az örökségből őt megillető részt. (E kívánságától azonban, tekintettel az iskoláztatására fordított

¹ A Weszerle József magánéletére és hivatalbeli pályafutására vonatkozó életrajzi adatokat Czeizel Gábor prelátnak és nyitrai apátkanonoknak úr és dr. Loczka József, m. nemz. múzeumi igazgató úr és vegyész úr gyűjtötték össze és szívesek voltak rendelkezésemre bocsájtani. Ezeket, egyéb életrajzi adatokon kívül, Weszerle hátrahagyott s a m. nemz. múzeumban őrzött jegyzetei alapján az ő numizmatikai tevékenységére vonatkozó adatokkal egészítettem ki és e két gyűjtés összegezéséből állítottam egybe az itt következő közleményt.

² A forrásokul használt okmányok és iratok legnagyobb része Weszerlének, — némelyike (pl. a pesti egyetem bölcsészeti karának 1809. évi határozata, diakovári 1811. és 1813. évi bizonyítványai, a helytartótanács 1825. évi leirata stb.) Weszerlének írja a családnevet, Czeizel Gábor nyitrai kanonok és prelátnak, Weszerle Jánosnak (József fivérének) unokája pedig egy följegyzésében így írja: „öregatyám Weszerle, vagy helyesen Wesserle János“.

nagy költségekre, testvére, János figyelmeztetése folytán, elállott.) — Ez utóbbi adat a család szerényebb anyagi viszonyaira is fényt vet.

Weszerle Józsefet atyja előbb a Német-Prónától két órányira fekvő Privigyére küldte iskolába, ahová a prónai lakosok közül sokan szokták volt küldeni fiaikat. Itt 1796-ban 13 éves korában az első, s a következő évben a második grammatikai osztályt végezte. Az első osztályban 2. eminens, a második osztályban 3. eminens volt, viseleti jegye: 1. classis. — Hogy hol végezte a 3. grammatikai és az 1. humanitási osztályt, biztosan megállapítani nem lehetett, a „Hirnök“ 1838. évi 62. számában közölt életrajz szerint Tatán is járt iskolába. Ezen gimnáziumnak azonban 1765-ben történt alapításától 1807-ig terjedő iratai 1848-ban elvesztek, minélfogva hiteles adatokat innen nem lehetett beszerezni.

A második humanitási osztályt az 1799—1800. tanévben Székesfehérváron végezte, itt is minden tantárgyból¹ eminens jegyet kapott. Ez időben Székesfehérváron csak a 3 grammatikai és a 2 humanitási osztály volt, philosophiára tehát már nem maradhatott itten, hanem (a „Hirnök“ idézett számában közölt és a székesfehérvári főgimnázium igazgatója által újabban megerősített adat alapján ítélve) a következő esztendőben Vácon folytatta, aztán pedig a pesti kir. tud. egyetemen fejezte be bölcsészeti tanulmányait és ugyancsak a pesti egyetemen végezte (1803/4—1805/6) a jogot is.² Bölcsészeti doktori oklevelét is a pesti egyetemen nyerte el 1808. évi szeptember 1.-én és az eredeti oklevelet most Loczka József dr. ajándékképpen a m. nemz. múzeum könyvtára őrzi, Weszerlének többnyire hivatalos bizonyítványokból álló egyéb okmányaival együtt.

Weszerle már 1807-ben Diakovára a püspöki liceumba a filozófia tanárává nevezetett ki; itt a logikát, metafizikát, a történelmet, a magyar nyelvet és irodalmat adta elő, azonkívül itteni működése második felében másfél éven át a káptalan jegyzője és levéltárosa volt. Diakováron összesen negyedfél évig működött. 1811 március 24.-én kelt bizonyítványa tanúskodik arról, hogy tanári hivatalában buzgalmat és szorgalmat fejtett ki és hogy világos előadásával nagy eredményt ért el tanítványai oktatásában.

A helytartótanács már 1810 dec. 4.-én értesíti a diakovári püspököt, Weszerlének a kassai kir. akadémiához való kineveztetéséről, ő maga pedig 1811 január 28.-áról kelt értesítést vett ezen örvendetes eseményről. Ennek előzményét megtaláljuk a pesti egyetem bölcsészeti karának 1810. évi szept. 10.-ről kelt előterjesztésében, melyben a kar a pozsonyi és a kassai akadémiáknál üresedett katedrákra Weszerlét és Salamon Balázst egyaránt ajánlja, de nem tud megegyezni abban, hogy melyiket melyik intézethez neveztesse ki a helytartótanács által. Weszerle a pozsonyi katedrát óhajtja elsősorban, a kassait csak másodsorban és hivatkozik rá, hogy már két ízben ajánltatott bármely akadémiához való kineveztetésre, azonkívül utal a magyar, német, szláv és francia nyelvekre kiterjedő nyelvismereteire. Kassára, mint említém, 1810-ben neveztetett ki a kir. akadémiához az általános és a magyar történelem nyilvános rendes tanárául, azonkívül ő volt az akadémia könyvtárosa is. Itt harmadfél évig működött, 1812-ben ő tartotta a Veni Sancte alkalmával az ünnepi beszédet „de cultura artium et scientiarum“, amint az ottani regestákból kitűnik. Ugyanezen forrás szerint már 1812-ben kineveztetett a pozsonyi akadémiához. A kassai akadémia igazgatója 1813 augusztus 7.-én és szeptember 22.-én állított ki neki szolgálati bizonyítványt.

¹ Doctrina christiana. — Praecepta styli et auctores. — Geometria. — Historia Caesarum. — Geographia. — Jus naturae. — Historia naturalis. — Mythologia.

² A pesti egyetem 1830. évi évkönyvében (Status praesens regiae litterarum universitatis ungaricae, stb. Buda MDCCCXXX.) a 31—32. lapon közölt életrajzi adatok szerint a humaniorákat a privigyei, tatái és székesfehérvári kir. gimnáziumokban, a philosophiát Vácon és a pesti kir. egyetemen végezte, ugyanitt jogot is végzett.

A pesti egyetem jogi kara által 1806 nov. 21.-én kiadott Testimonium Scholare értelmében az összes tárgyakból (jus naturae, jus publ. univ. et gentium, jus civile Romanum, jus criminale, jus ecclesiasticum, jus Hungaricum) eminens, a viselet dolgában classis prima osztályzatot nyert. Magyar nyelvismeretére nézve meg van jegyezve, hogy „eius gnarus“.

Innen Weszerlét Pozsonyba nevezték ki a történelem tanárának, és 1813-tól 1818-ig működött ezen állásában, egyszersmind pedig az akadémia könyvtárosa is volt. Szápáry József gróf, a pozsonyi tankerület kir. igazgatója 1816 május 29.-én állíttatott ki számára szolgálati bizonyítványt, melyben buzgalmát, jeles erkölceit és a tanításával elért eredményt dicsérettel említi. — Ugyancsak 1816-ban, július 5.-én a pesti egyetem bölcsészeti kara az egyetem numizmatikai és arkeológiai katedrájára, mely az 1801—1815-ig működött Stipsics Alajosnak halála után 1816-ban üresedésben volt, első helyen Weszerlét ajánlta kinevezésre és előterjesztésében Weszerlének $3\frac{1}{2}$ évi diakovári, már 4-ik éves kassai tanári működésére, a concursuson szóban és írásban beigazolt tudására, nyelvismereteire a pénzek megkülönböztetésére, a hamisítványok fölismerésére, e szak iránti szeretetére, saját éremgyűjteményére, végül a könyvtárosságban való jártasságára is hivatkozik. — Második helyen Schönbach József Miksát csakis szokásszerűen kandidálta a kar.

A pesti egyetem numizmatikai és arkeológiai tanszékét mint nyilvános rendes tanár 1817 óta¹ töltötte be Weszerle, az egyetemi könyvtárosi tisztséggel együtt és ugyancsak az ő gondjaira bízott az egyetem éremtára is, amelynek állománya az 1830. évi Status Praesens (31—32 lap) adatai szerint a következő csoportokat foglalta magában: 1. majdnem 300 görög és római gyarmati, arany-, ezüst- és ércpénzt, 2. 5500 különféle anyagú római köztársasági és császári pénzt, 3. 1200 darab magyar és erdélyi arany-, ezüst- és ércpénzt, 4. több mint 1000 darab középkori és újkori európai és külföldi pénzt.

Időközben 1822-ben Weszerle volt a bölcsészeti kar dékánja, 1823-ban és 1824-ben pedig ugyanazon kar direktorának helyettese. A helytartótanács 1827. évi április 10.-én tartott üléséből értesíti az egyetem rektorát, hogy a már 1825. nov. 28.-án kelt előterjesztés alapján a király ő felsége Weszerlét a megüresedett történelmi tanszékre kinevezte. Nagyszabású numizmatikai munkájának előkészületeivel Weszerle eközben éveken át foglalkozott; gyűjtötte az anyagot és adatokat, rajzoltatott és rézbe vésette a könyvhez melléklendő képtáblákat.² Az arkeológiai és numizmatikai tanszékét 1827-ben a történelem tanszékével cserélte föl Weszerle. 1836-ban és 1837-ben mint a bölcsészeti kar pro-seniorját említi Weszerlét a Schematismus Litterarius, egyetemi könyvtárosságát ellenben e két évben hallgatással mellőzi.

Csendes tudományos tevékenységben töltött évek hosszú sorának végén a sors hirtelenül és váratlanul vágta el életének fonalát. 1838 július 29-ikén tartotta az egyetem bölcsészeti kara a dékánválasztást. Ezen a választáson Weszerle is részt vett még, „és azon karból lévén választandó az egyetemi rektor, a választásról előbb lemondott“. (Hirnök, 1838 aug. 3., 62. sz.). A Czeizel Gábor prelátus úr által gyűjtött adatok közt is följegyezve találtam, hogy Weszerlét 1838-ban egyetemi rektorra akarták megválasztani, de ő ezt megakadályozta. Az említett dékánválasztási napot követő éjszaka végzetes volt rá nézve; nyálkás gutaütés vetett véget munkás életének. Másnap július 30.-án aztán Wolfstein Józsefet választották meg rektorrá!

Weszerle hült tetemét a pesti váci temetőben helyezték nyugalomra. Később, midőn e temetőt felhagyták, Weszerle földi maradványait fia István a budai vizivárosi temetőbe vitette át és ott 7 éves korában elhunyt kis unokájával, József Istvánnal közös sírba temették, melyet két piramis alakú vörösmárvány sírkő ékesít. Weszerle József sírköve a pesti temetőből való átszállítás alkalmával kettétört és cementtel lett ismét össze-
ragasztva. Ez karcsú piramis alakú lapos emlékkő, mely közepe táján tagolva van. Alsó felén

¹ A „Calendarium“-mal kiadott Schematismus Literarius 1816. évi adata, mely szerint a „Facultas Philosophica“-nál „Josephus Weszerle A. A. L. L. et philosophiae Doctor. Historiae Univ. et Pragmat. R. H. Professor Publ. Ord.“ úgy lesz magyarázandó, hogy kineveztetése még 1816-ban megtörtént, de — minthogy az előterjesztés csak júniusban tétetett, — csak ez év vége felé, illetve őszkor a tanév kezdetén foglalta el a katedráját.

² A Status Praesensben (1830) 31—32. l. egyebek közt ezt olvassuk: „Opere grandi ad rem numariam patriae illustrandam pertinente a pluribus annis occupatur, pro quo iam centenae atque amplius tabulae aeneae incisae sunt.“

a következő feliratot viseli: TEK. TUDÓS WESZERLE JÓZSEFNEK A' KIR. MAGYAR EGYETEMNÉL A' TÖRTÉNETEK RENDES TANÍTÓJÁNAK A' MAGYAR NUMISMATICA FÁRADHATATLAN BUVÁRÁNAK, HÜSÉGES FÉRJNEK, LEGJOBB ÉDES-ATYÁNAK VÁRATLAN ELHÚNYTÁT KESERGI ÖZVEGYE SZÜLETETT JORDÁN THERESIA. SIRATJA KÉT ÁRVÁJA ISTVÁN ÉS JOSEFA. — A sír a kápolna és a temető-felügyelő lakása alatt vezető főút jobboldalán van, kissé távolabb, de a két említett épület közelében. Weszerle sírjával szemben, az út baloldalán van Mayer Ferenc cs. és kir. tábornoknak, a városmajor-utcai Mayer Ferenc-féle árvaház alapítójának 1857-ben emelt síremléke és szintén közelében a báró Gerliczy emlékszerű sírköve.

Weszerle József özvegyet és két árvát hagyott maga után, házasságából azonban összesen négy gyermek született, kik közül a két első korán elhalt — Neje: Jordán Teréz Kassán született, — állítólag egy tábornok leánya volt — és 1860-ban 73 éves korában Debrecenben halt meg. Özvegységének egy részét, mint ez egy 1857-re vonatkozó följegyzésből kitűnik, Budán a várban volt saját házában töltötte. A két árva egyike Weszerle István, jelenleg nyug. m. kir. pénzügyi titkár, a másik pedig Weszerle Josefa, Kökényesi Imréné, aki a hatvanas években halt meg. A családból még Weszerle József leányunokája: István leánya: Róza, Kroupa József cs. és kir. őrnagy neje is él.

Weszerle József egyéni jellemzésére fiának egyik leveléből merítem az alábbi adatokat: Legjobb családapája és nemeslelkű ember volt. Mint tanár különösen pártfogolta a szegényebb sorsú jó tanulókat. Inkább liberális szellemű ember volt, tudományát: a történelmet és régészetet nagyon szerette és szenvedélylyel művelte és a társadalmi élettől visszavonulva azoknak élt. A magyar nyelvet nagyra becsülte és szívesen beszélt magyarul, dacára hogy akkor a tanult osztálynak társadalmi nyelve majdnem kizárólag a latin volt. Tökéletesen beszélt németül és franciául is.

Megtoldhatom ezeket azon tulajdonságai följegyzésével, melyek életrajzának főnebb felsorolt adataiból kiolvashatók. Lelkiismeretes, kötelességtudó, buzgó ember volt, munkaszerető és kitartó, nemcsak mint tanár, hanem mint tudós is. Nem kereste, sőt kerülte a kitüntetések, szerény, egyszerű jellemével fogva; a családi tűzhely, tanári katedrája és numizmatikai művének előkészítése között osztotta meg életét. Egyszerű származását nem röstelte, sőt szívesen mutatkozott társaságban is szegényebb sorsú testvéreivel, kik őt olykor meglátogatták Pesten.

Weszerle tekintélyes éremgyűjteményt és nagy numizmatikai munkájához gyűjtött, latinul írt jegyzeteket hagyott hátra, azonkívül ugyanezen munkájához csináltatott vésett rézlapoknak nagy számát. Éremgyűjteményének (amennyire kideríthető) nagy részét 1841-ben József főherceg Magyarország nádora a múzeum mindenkori lelkes és hatalmas pártfogója húszezer forintért megvásárolta a m. nemzeti múzeum számára. Ezen révén mintegy 1300 görög és 4900 római érem, valószínűleg a magyar és erdélyi pénzek főgyűjteményének (principalis collectio) tízezer darabot meghaladó csoportja is és sok emlékérem jutott a múzeum birtokába, köztük Demetrius Poliorcetes és Pharnaces egy-egy aranypénze, szép syriai, seleucida, parthus és sassanida éremsorozatok, Gallienus arany medailonja, Volusianus aranya és sok más nagybecsű érem. A vételár, kivált azon idők viszonyaihoz képest, nem mondható csekélynek; a hivatalos becslést Kiss Ferenc egyetemi tanár végezte, aki maga is nagy éremgyűjtő volt és akinek gyűjteményét két évvel később, 1843-ban, szintén a m. nemz. múzeum vásárolta meg, tizenkétezer forintért.

Weszerle irodalmi hagyatékának és — úgy látszik, egy második, kisebb — magyar éremgyűjteményének sorsáról a Magyar Tudós Társaság évkönyveinek 5-ik (1841. évi) kötetében találunk adatokat.

Ezekből megtudjuk, hogy a magyar tudós társaság Schedius Lajost, Jerney Jánost és Luczenbacher Jánost bízta meg Weszerle irodalmi hagyatékának megvizsgálásával. — „Ezek úgy találták, hogy W. J. kéziratai XL (40) füzetben, nagyobbbrészt a pénztudomány egyes tárgyait illető töredékes jegyzetek, idézetek és leírásokból állanak, két kötetet

kivéven, a magyarországi és erdélyi pénzekről, melyek tisztázva, de befejezve szinte nincsenek, s melyekhez 166 kész réztábla tartozik nagy 4rétben.“ — Minthogy a nádor is érdeklődött ezek iránt, az özvegy ez oldalról várván választ, az akadémiával egyelőre nem kívánt alkuba bocsátkozni. Alább aztán úgy értesülünk, hogy a gyűjtemény 1300 frton c. p. megvétetett az elnök pénzgyűjteményre tett alapítványa kamataiból (i. h. 26., 40. és 48. l.). Weszerle magyar pénzgyűjteményéről pedig (i. h. 52. l.) azt olvassuk, hogy a magyar tudós társaságnak 1840. évi febr. 25.-én és márc. 8.-án Pozsonyban a főrendek termében tartott igazgatósági gyűlése ennek az elnök (Teleki József) alapítványa kamataiból való megvételét elrendelte. A lajstromozásnál is részben Weszerle kézírata nyomán haladtak. „Így a pénz súlya és minden egyes példány értéke, melynek a ritkasághoz képesti meghatározásában az őrt (Luczenbachert) mind a Weszerle lajstroma, mind egyéb tapasztalatok vezették“ (i. h. 82. l.).

Dr. Erdy János, Erdély érmei képtáblaszának előszavában szintén szól Weszerle hagyatékának a nemz. múzeum részére való megvételéről; de sem az árat, sem az éremgyűjtemény egyes csoportjait, sem az egész gyűjtemény darabszámát nem mondja meg, sőt még azt sem mondja ki érdemlegesen, hogy az ő képtáblája nem egyéb, mint Weszerle hátrahagyott képtábláinak Erdélyre vonatkozó csoportja. Csak a IV. lap alján, a 3. jegyzetben szól róla homályosan, annyit mondván, hogy „Az erdélyi XXI. rézlapot XXII., XXIII. és XXIV. rézlapokkal kellett többitenem.“

Weszerle, mint fönebb láttuk, nemcsak a hazai, hanem az ókori érmekkel is foglalkozott és ezekről is készült írni. Erről a szándékáról a görög és római pénzek rajzait tartalmazó vésett réztáblák tanúskodnak, melyekről azonban csak kisebb számban készültek levonatok és nem vétettek föl a nemz. múzeum érem-régiségosztálya által kiadott érmészeti táblák közé. Ókori pénzeinek gyűjteményéről rövid kimutatást csatolok ide; mely annyiban is fontos, mert a m. nemz. múzeum görög és római pénzgyűjteményének lényeges alkotó részét teszi ki.

A görög pénzek gyűjteménye 2005 darabból állott (6 arany, 693 ezüst és 1306 bronz), melyeket Kiss Ferenc pesti egyetemi tanár — maga is nagy és ismert nevű éremgyűjtő — az 1840 március 31.-éről keltezett lajstrom alá írta sajátkezű följegyzése értelmében egy hét alatt rendezett, becsült és részben meg is határozott. A görög pénzeket Mionnet alapján becsülte meg Kiss Ferenc és összes értéküket 17,129 frankban állapította meg. — A hat arany volt: Macedoniai II. Fülöp barbár mívű aranya, Philippus Aridaeus két aranya, Pharnaces II. pontusi király aranya (600 frcs) és Demetrius Poliorcetes aranya (800 frcs). A többi görög pénzek különböző országok és városok veretei közt oszlottak meg, amint itt következnek: Lusitania (3), Baetica (15), Tarraconnensis (64), Gallia (10), Italia (70), Sicilia és a szigetek (70), Sarmatia Europaea (2), Dacia (20), Moesia Superior (101), Moesia Inferior (41), Thracia (11), Paeonia (11), Thracia szigetei (18), Macedonia (169), Thessalia (14), Illyricum (103), Epirus (76), Acarnania (43), Aetolia (9), Baeotia (7), Attica (74), Peloponnesus (11), Lacedaemon (4), Argolis (5), Arcadia (2), Creta (3), Euboeia (5), Szigetek (9), Bosporus (1), Pontus (5), Paphlagonia (3), Bithynia (29), Mysia (21), Troas (6), Aeolis (5), Ionia (25), Caria (5), Rhodus (56), Cos (4), Lycia (2), Pamphilia (2), Cilicia (6), Lydia (28), Phrygia (11), Cyprus (1), Galatia (23), Syria (79), Seleucis és Pieria (85), Comagene (3), Cyrhestica (5), Palmirene (3), Judaea (9), Phoenicia (20), Mesopotamia (10), Abgara (32), Parthia (273), Persia (2), Sassanidák (73), Aegyptus (114), Barbari (53), Incerti (11).

A római érmek gyűjteménye, melyet ugyancsak Kiss Ferenc becsült meg, egyidejűleg a görögökkel, összesen 4896 darabra rúgott és volt köztük 146 arany, 2149 ezüst és 2601 bronz érem. Összes értéküket Kiss Ferenc 21,795 frankra teszi. A római pénzek közt volt 36 súlyos és redukált as-pénz, 108 consularis ezüstpénz, továbbá familiaris ezüst- és rézpénz volt 234 ezüst- és 28 bronzpénz, 11 barbár veretű ezüst-, a triumviratusok idejéből 52 ezüst- és 2 bronzpénz, a többi mind római és részben bizanci császári pénz volt, melyekhez Athalaricusnak egy ezüstpénze is járult. Ezek közül kiemelendők:

Antonia, Domitilla, Marciana, Pertinax (5), Didius Julianus (3), Manlia Scantilla, Pescennius, Macrinus (13), Diadumenianus, Aquilia Severa, Barbia Orbiana, Gordianus Afr. (3), Pacatianus, Magnia Urbica, Carausius, Vetrano (8), Procopius és Joannes Tyrannus becsesebb pénzei.

A magyar pénzek gyűjteménye 10,912 darabból állt és Kiss Ferenc becslése szerint 10,912 forint 40 kr. értéket képviselt.

Numizmatikai munkájához az anyagot csak részben merítette saját gyűjteményéből, legnagyobb részét azonban részint már megjelent szakmunkákból, részint pedig hazai és külföldi gyűjteményekből szemelte ki és beható szorgalommal gyűjtötte. Hátrahagyott jegyzeteinek néhány füzetében tömérdek szép tollrajzot találunk, hártypapírra rajzolva és a füzetekbe beragasztva. A mellékük írott megjegyzésekben néhol föl van említve, hogy melyik múzeumból vagy gyűjteményből valók az illető érmek. Minthogy tudomásunk szerint Weszerle nem utazta be azokat az országokat, melyeknek múzeumaira e jegyzetek kiterjednek, valószínű, hogy levélváltásban állott a gyűjtemények őreivel. E kiterjedt összeköttetéseinek illusztrálására csak röviden utalok itt azon helynevekre, melyek az említett jegyzetfüzet rajzai mellett olvashatók, bár sajnos, hogy valaki régente, utólagosan különféle oda nem tartozó helyneveket írkált be a Weszerle által följegyzettek közé.

A hazai gyűjtők közül meg vannak említve Almássy, Andrassy Károly gróf, Bittnicz Lajos, Fáy, Jankovich, Kazay, Kiss Ferenc, Kováts Imre, Magyar D., Muslay, Radvánszky, Rupp, Wiczay gyűjteményei. Hogy Wiczayval meg Welzllel személyes, illetve levélbeli érintkezésben állott, az megállapítható a jegyzetekből. A nemzeti múzeum és a pesti egyetem éremtárait gyakran említi.

Más helyen — a kéziratok 61. (4., 5., 7.) füzetében — följegyzéseket találtam az érmészeti táblákba fölvetett érmek eredeti példányainak hollétéről. Itt ezen források említésével találkozunk: Weszerle-gyűjtemény, Haffenbach, pesti egyetem, bécsi múzeum, Festetich gróf képtáblái, Jankovich Miklós gyűjteménye, Schmeizel (Titelblatt), Széchenyi-féle képtáblák, Lochner, Duval (monnaies en or) Andrassy gróf képtáblái, Herrgott, Luckii Sylloge, Esterházy Nep. János gyűjteménye.

A külföldi múzeumoknál behatóbban foglalkozott Weszerle a hazai gyűjteményekkel, amelyek beható ismertetésének úgy látszik szintén szánt egy fejezetet nagy numizmatikai munkájában. Jegyzeteinek egyik füzetében (33.^a) ezeknek lajstroma föltalálható s az egyes gyűjtemények rovataiban keletkezésükre, terjedelmükre, s a bennük található éremcsoportokra és ritkább érmekre vonatkozó följegyzések foglaltatnak. Ezek a jegyzetek a Ruppban található, de csak nevekre szorítkozó megjegyzésekkel együtt, becses forrásainak a múlt században élt magyar éremgyűjtők megismerésére. Megérdeml e sorozat, hogy legalább röviden, névszerint ismertessük e helyen ugyanazon sorrendben, mint amelyben Weszerle „Collectiones Numismaticae” címen összeállította azoknak latinul írt lajstromát: Csász. kir. éremgyűjtemény Bécsben. Széchenyi-féle nemzeti éremgyűjtemény. Széchenyinek Neumanntól vásárolt (antik) éremgyűjteménye. Andrassy Lipót (gróf). Andrassy Károly (gróf). Keresztessy József. Sambucus János (XVI. század). Bruckenthal Sámuel (báró). Kazzay Sámuel. Kempelen Farkas. Bauszner Sámuel (gróf). Beer (1681). Zrinyi grófok. Seivert. Kothman. Major Pál (XVIII. század). Podmaniczky. Sigl. Kolcséry. Pap-Szatmáry. Festetich Pál gróf (Keszthely). Wiczay Mihály gróf. Semsey András (Pest). Eszterházy János gróf (XVIII. század). Lovász Zsigmond. Kubinyi Péter. Rhédey gróf (Kubinyi András). Klimó György. Czirbesz András Jónás. Holkó Mátyás. Rózsa József. Kaprinay (XVIII. század). Sándor Antal báró. Wiczay József. Frank Ádám. Dobai Székelly Sámuel. Cornides (XVIII. század). Rádai. Barczy. Mocsáry. Mátyus János. Windisch Károly Gottlieb. Batthyány herceg. Nádasdy gróf. Kulcsár István. Szűts György. Obermayer. Kriebel. Mosótzy. Poszonyi jezsuiták. Nagyszombati kollégium. Pesti pálosok. Keglevich grófok. Crudy Dániel. Beigler. Nalátsi József báró. Pálffy Rudolf gróf. Schmeltzer Ignác. Apponyi Antal gróf. Liebl János. Szalay Péter. Marczibány István. Radványi András. Tauber János.

Edelsbacher József. Wáli István. Pesti egyetem. Nagyenyedi kollégium. Nemzeti múzeum. Kiss Ferenc. Jankovich Miklós. Somogyi. Milkovits. Berstett báró. Bauer. Reizner János. Nagy Ferenc. Barkóczy János gróf. Rösler. Szilágyi Sámuel. Mitterspacher György. Radvánszky János. Pinerius János, Horváth János. Muslay. Schneider. Máday Dávid Sámuel. Fáy. Magyary. Csernák Márton. Almássy Eduárd. Fejérváry. Károlyi György gróf. Krenics Ferenc. Pannonhalmi benczések. Czech. Haffenbeck Károly. Máriássy Gusztáv, Máriássy Zsigmond. Kacskovics Károly. Andrassy Lipót gróf. Kovachóczy. Bittnicz. Szűts István. Redl báró. Hutter Mihály. Ocskay püspök. Pendl József. Zipser. Marosvásárhelyi ref. kollégium. Szathmáry Zsigmond. Intze Mihály. Lőrintz József. Fejérvizi Bágya Zsigmond. Benkár József. Gaál József.

Fenti névsorból első pillantásra láthatjuk, mennyire virágzott hazánkban az éremgyűjtés a XVIII. és XIX. században. Mágánok, papok, orvosok, táblabírák, tanárok, magánemberek gyűjtöttek országSZerte. Gyűjteményeik nagyrészt magyar meg görög és római érmekből állottak. Weszerlének ezen jegyzeteiből sok érdekes adatot böngészhetünk ki, nemcsak ez egyes gyűjtők életrajzára, meg gyűjteményük terjedelmére nézve, hanem egyes érmekre vonatkozólag is. Így megtudjuk, hogy a Lóssy-féle, 10 # súlyú érem Wiczay Mihály gróf gyűjteményében volt. Ugyanitt volt egy 1527. évi Zrinyi-forint is. Említést találunk Wiczay gróf egyik (Becker-féle) emlékérmének aranypéldányáról is; — (ezeknek egy-egy példánya csak a legújabb időkben lett újból ismeretes.) — Említve van Amade Sámuel 1763-évi tallérja, egy Hora-féle tallér (1784), Schall Konrád tallérja, Polczmann Boldizsár ovális alakú érme és Telegdy János érme, stb. (Andrassy Lipót gróf gyűjteményében) E füzet tartalmának további kiböngészése és kiaknázása mindenesetre megérdemli a fáradságot!

Weszerle jegyzeteinek, illetve adat gyűjteményének legbecsesebb részét azon füzetek alkotják, melyek egyes hazai pénznemekre, illetve súly- és számolási egységekre vonatkozó kutatásai eredményeit foglalják magukban. Ilyenek a külön-külön címekkel ellátott következő füzetek: De floreno auri vel Ducato vel aureo nominato. (1252—1800-ig terjedő adatok.) — De floreno Hungarico ideali, de floreno auri minore. (1360—1807.) — De floreno Rhenensi (XVI. század — 1699). — De tallero. — De fertone. (Általános rész és 1110—1400-ig terjedő regesták.) — De grossis. (Általános rész és 1300—1800-ig terjedő adatok.) — De Baciis (= Batzen). — De pensa. (Általános rész és 1000—1400-ig terjedő regesták.) — De denariis banalibus. — De denariis Viennensibus. (Általános rész és 1267—1574-ig terjedő adatok.) — De marca generatim. 1057—1181). — De marca Budensi (1271—1335). — Említést érdemelnek továbbá ezek is: Vocabula Technica num. hung. et exterorum in historici et diplomatibus Hungariae obviae. — Collectura Decimae pontificiae — Amoenitates numismatae. (1400-tól kezdődő adatok egyes áruk árairól, a napszámról, a tisztviselők fizetéseiről, a hozományokról, fejedelmi ajándékokról, végrendeletekről és egyéb hasonlókról, numizmatikai szempontból.) — Magyarországi és erdélyi pénzügyi rendeletek gyűjteménye Róbert Károlytól Mária Teréziáig (teljes szövegek). — XVI. századi magyar számadáskönyvekből és a magyarországi (pozsonyi és kassai) kamarák XVI. századi irataiból merített regesták. — Magyarországi éremleletek sorozata; a pénzverési jogról, a tartományi pénzekről, a hazai pénzek ritkaságáról és értékéről szóló jegyzetek. — Kivonatok Pray, Hevennesi, Kaprinay-ból. — Az árpádházi magyar pénzek leírásai (szöveg a képtáblákhoz). — Az erdélyi pénzek leírásai.

Egy további füzet (51. sz.) e címmel viseli: „De urbibus et officinis monetalibus Hungariae et Transilvaniae. — Materialia collecta per Jos. Weszerle pro numismatica Hungariae edenda.“ E füzetben régi okmányokból és irodalomból merített adatok vannak fölhalmozva az egyes pénzverőhelyekre vonatkozólag. Ezeknek lajstromát Weszerle sorrendjében itt adom: Alba Julia, Alba regia, Bath, Buda, Carnovia, Cassovia, Cibinium, Claudiopolis, Corona, Csanachium, Eperies, Eszekinum, Homona, Késmárk, Krasznahorka, Kremnitium, Leopoldopolis, Leutschovia, Magno-Varadinum, Megyes, Munkats, Murany, Nagy-Bánya, Pestinum, Posoninum, Quinque Ecclesiae, Regiomontum, Schaesburg, Schem-

nitz, Sirmium, Szomolnok, Verőce, Vienna, Vissegrad, Bratislavia, Zagrabia, Veszprimium, Szegedinum. Az egyes pénzverőhelyekről szóló bekezdéseket egy általános tartalmú fejezet előzi meg.

Ugyanezen füzet második részének címlapja e feliratot viseli: „De praefectis et signis monetaliibus“.

Itt tömördek, nagyrészt röviden jelzett latin följegyzés és idézet (szöveg nélkül) foglaltatik, melyek beható földolgozásra várnak. Bevezető soraiban a jegyeket több csoportra osztja Weszerle. Ilyenek: a kamaragrófok, a kincstárosok, a városok és pénzverőhelyek és a tartományok jegyei. — Azután az említett csoportoknak megfelelően az egyes kincstárosokra vonatkozó adatok, illetve pusztá idézetek következnek.

Az itt tárgyalt egyének névsorát itt adom: Joannes de Rozgon, Michael Ország de Gutth, Urbanus Dóczy, Joannes Dóczy, Benedictus de Batthyány, Paulus de Várda, Emericus de Zápolya, Stephanus de Zápolya, Nicolaus de Zápolya, Georgius Martinusius, Alexius Turso, Joannes Turso, Georgius Thurzo, Franciscus Thurzo, Joannes Bornemisza, Joannes Ernust, Petrus Haller, Petrus Berizlo. Ismételve említem, hogy nagyon csalódnának, akik e jegyzetekben közlésre, sőt még csak közvetlen numizmatikai használatra alkalmas kész adatokat és anyagot remélnének találni. Csupán nyers anyag van itt, pár szóra, számra terjedő idézet vagy utalás, hogy hol találhatók az illetőkre vonatkozó elszórt adatok. Jegyzeteinek egyéb füzeiben görög és római, meg magyar pénzek és emlékérmek leírásai, a személyi érmekre vonatkozó életrajzi adatok, illetve ilyenekre való utalások, s az érmészeti táblákon lerajzolt érmekre vonatkozó jegyzetek és hasonlóak foglaltatnak. Sajnos, hogy ennél tovább nem haladt munkája előkészítésével, legalább annyira, hogy megfelelő kiegészítésekkel és feldolgozással ki lehetett volna adni halála után. Ilyen irányban kölömben nem is tettek kísérletet.

A rézmetszetű képtáblák jobb sorsot értek. Ezeknek Erdélyre vonatkozó részét, három képtáblával megtoldva, dr. Erdy (Luczenbacher) János, a m. nemz. múzeum régiségtárának őre tette közzé az akadémia kiadásában (Numi Transilvaniae-Erdély érmei. Képatlasz. Pesten, MDCCCLXII, 4°, VII lap előszó és I—XXIV képtábla). — Fönnebb említem, hogy az előszóban Erdy inkább csak sejteti, de nem mondja ki érdemlegesen, hogy voltaképen Weszerle képtábláinak egy csoportját teszi közzé. A képatlaszhoz, magyarázatul, külön kötetben az ott ábrázolt érmek leírását csatolta Erdy. (Numi Transilvaniae-Erdély érmei, képatlaszszal. Közli Dr. Erdy János. — — — A m. tudom. akadémia kiadása. — — — Pesten. — — — MDCCCLXII. 4°. XIV + 187 lap.) Ebben a kötetben Weszerle nevének még említését sem találjuk.

Tizenegy évvel később, 1873-ban, végre megjelent a könyvpiacra Weszerle képtábláinak úgyszólván teljes kiadása (az ókori pénzeket tartalmazó 17 képtábla nincs fölvéve e munkába). E kiadvány (Tabulae numorum Hungaricorum. Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái. Kiadja a m. nemzeti múzeum érem- és régiség-osztálya. Pest. Athenaeum. 1873. 4°) 156 képtáblát foglal magában, melyeken 2228 érem képe foglal helyet. Römer Flóris írt hozzá pár sorból álló latin és magyar előszót. Tartalma 8 csoportra oszlik (A. Árpád-korbeli táblák. 20 tábla 717 érem képével. — B. Vegyes korbeli táblák. 17 tábla 299 érem képével. — C. Habsburg-korbeli táblák. 36 tábla 440 érem képével. — D. Erdélyi érmek. 24 tábla 286 érem képével. — E. A magyar korona haddani tartományainak érmei. 5 tábla 119 érem képével. — F. Magyar városokat illető emlékérmek. 5 tábla 79 érem képével. — G. Személyeket illető emlékérmek. 37 tábla 288 érem képével). — A csoportosítás Weszerlétől ered.

Ez a könyv, a Széchényi-féle atlaszszal együtt a hazai vonatkozású emlékérmeknek mai napig legteljesebb gyűjteményes kiadása. Teljesnek egyik sem mondható, de újabb, jobb és teljesebb kiadvány megjelenését belátható időn belül még csak nem is remélhetjük. — Sajnos, hogy a Weszerle-féle képtáblák aránylag csekély példányszámban nyomattak ki és mai napság, midőn az éremgyűjtés föllendülésével a kereslet mindinkább növekszik,

azonkívül pedig a gyűjtőknek nagy része többé nem ókori, hanem hazai érmekeket gyűjt és hogy az emlékérmek és a művészeti elem kultusza is mindinkább teret hódít a numizmatikában, — Weszerle képtáblái könyvészeti ritkaságszámba mennek és eredeti áruknak (7 frt.) 4—5-szörösére emelkedtek.

A numizmatikai társulat választmánya pár év előtt elhatározta, hogy Weszerle érme-szeti táblájának új kiadása és hozzá irandó rövid szövegmelléklet megíratása iránt lépéseket tesz. A társulati titkár ritka ügybuzgalma folytán csakhamar sikerült is elvben a vállalkozás financiozása, oly módon, hogy 100 példánynak jutányos áron való előfizetési jegyzése biztosította volna a kiadás költségeit. A réztáblák kikölcsönzése sem ütközött akadályba s a szöveg megírása is biztosítva volt. Sajnálatos körülmények folytán a kegyeletteljes terv dugába dőlt és ott vagyunk, ahol voltunk, hogy Weszerle tábláit legtöbb gyűjtőnk csak hírből ismeri, mert még drága pénzen is alig kerül példány a könyvpiacra.

A kegyelet szerény adóját róttuk le Weszerle iránt midőn itt felújítottuk emlékét. Ha nem is létesíthette azt, amit tervezett: a magyar numizmatika és pénztörténet széles alapokon való megírását, csak a sors mostohasága az oka ennek, mert a halál javakorában ragadta ki a tollat munkás kezéből. Látva az ő szorgalmát, melynek tanubizonyosságát jegyzetei szolgáltatják, bizvást remélhettük tőle, hogy nem hagyja abba kedves munkáját. — A nagy és szép gondolat azonban elvitázhatatlanul az övé és övé az érdem, hogy abban is, mit hátrahagyott, nemcsak rendkívül sok becses és mindig fölhasználható anyagot hagyott ránk, hanem egyszersmind megmutatta a módot és az utat, amelyen haladva, olyan kitartó szorgalommal, mint az övé volt, majd megírhatja egykor valaki a várvavárt magyar pénztörténetet.

Gohl Ödön.

Numizmatikai ritkaságok.

Plautilla.

1. PLAVTILLAE AVGVSTAE Mellkép jobbfelé.

Rev.: Hátlapja egészen sima.

Denár (ezüst). — NM. — Cohen nem ismeri.

2. PLAVTILLA AVGVSTA Mellkép jobbfelé.

Rev.: MATRI DEVM Cybele, bal könyökét egy oszlophoz támasztva és bal lábát keresztbe téve áll, balfelé tekint és jobb lábára nehezedik. Jobb kezében tympanumot, bal kezében sceptrumot tart.

Mindkét lapon gyöngykör.

Denár (ezüst). — NM. — Cohen nem ismeri.

3. PLAVTILLA AVGVSTA Mellkép jobbfelé.

Rev.: (VENVS) GENETRIX Venus széken ül, balfelé fordulva. Kissé előre nyújtott jobb kezében golyót, bal kezében pedig sceptrumot tart. Előtte és felé fordulva egy piciny szárnyas amorett áll.

Bélelt denár. — NM. — Cohen nem ismeri.

A fenti 2.—3. számú érmeke előlapi típusa a Plautilla egyéb, különösen VENVS VICTRIX feliratú érmeinek előlapi típusával egyezik. — A MATRI DEVM feliratú hátlap Julia Donna Cohen^{II}. 137. sz. ezüst pénzének hátlapjával, a VENVS GENETRIX feliratú hátlap pedig Julia Donna Cohen^{II}. 203.—205. sz. arany- és ezüst pénzeinek hátlapjával azonos.

G—n.

A szalacskaí kelta pénzverő és bronzöntő műhely.

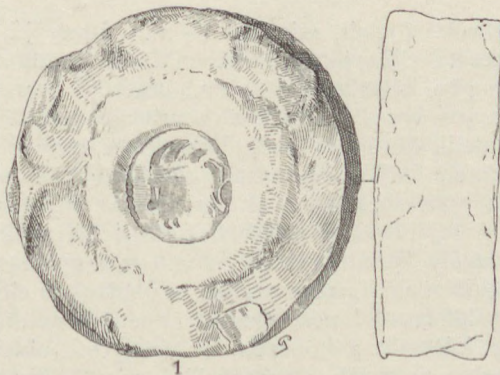
Szalacsán, Somogymegye keleti szélén, egy másfél évtized óta ismert őstelepen Darnay Kálmán tavaly kelta pénzverő és bronzöntő műhely maradványait ásta ki és az ott talált régiségeket az Archaeologiai Értesítő 1906. évi 5-ik füzetében ismertette. E leletnek egy része elsősorban numizmatikai fontossággal bír; ez oknál fogva és mert még van egy és más mondani való róla, szükséges, hogy a Num. Közlöny lapjain is bemutassam minket közelebbről érdeklő alkatrészeit. Itt megragadom az alkalmat, hogy az Arch. Értesítő szerkesztőjének, dr. Hampel József úrnak köszönetet mondjak folyóiratunk iránt ismételtén tanusított szíves jóindulatáért, amennyiben t. i. az alábbi közleményhez szükséges képek legnagyobb részének dűcait szíves volt rendelkezésemre bocsájtani.¹

Magára a lelőhelyre vonatkozólag Darnay Kálmánnak idézett közleményéből merítem az adatokat. Ezek értelmében a szalacskaí magaslat egész fősíkja, mely évszázadok óta szőlőművelés alatt áll, az őskor minden korszakából származó régiségleletet szolgáltat. Az újabb kőkorból, a bronz- és vaskorból, továbbá a római császárság négy századából, sőt a bizanci császárság idejéből is találhatók itt régiségek, illetve pénzek az egymás fölötti rétegekben.

Itten, e folyton lakott őstelepen kerültek elő egy kelta öntő- és pénzverő műhely maradványai. „Hogy a műhelyül szolgáló épület fából volt alkotva, az elkorhadt famaradványokon kívül legbiztosabb adatul szolgál az ott lelt 12 db 34 cm. hosszú, kihegyesített, végeivel szögben meghajlított vaskapocs, melyek az épületfák és deszkák összerovására szolgáltak. A műhely összes fölszerelése, szerszámai szétszórta, az épületösszeomlás által okozott rendetlenségben feküdtek alig 8—10 □ méternyi területen, 80 cm. mélységben.” Ezt írja Darnay.

Az itt lelt tárgyak több csoportba sorozhatók. Minket első sorban a pénzverő tövek érdekelnek, melyekből három alsó és három felső verőtő került elő, aztán az ott lelt kelta pénzek; de voltak ott még a fém olvasztására és feldolgozására szolgáló különböző eszközök, öntőminták, félig és egészen kész gyártmányok (ékszerfélék) és a telepen használt házi eszközök is.

A pénzverő töveket magam megvizsgáltam a nemzeti múzeumban és ez alkalommal készített jegyzeteim alapján adom lehetőleg pontos leírásukat.

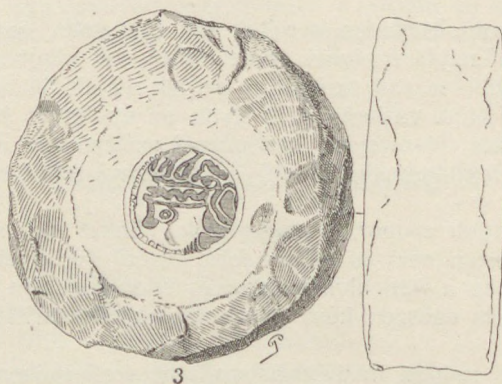

1. kép.

¹ A dűcokon lévő eredeti számozást nem távolíthatván el róluk, a szövegnek megfelelő új sorrendet az egyes képek alá szedett új folyószámmal tüntettem fel.

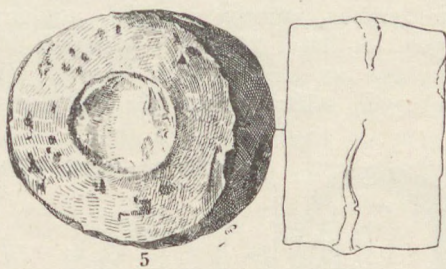
A) *Alsó verőtövek.*

1. 29 mm. átmérőjű világos színű öntött bronzkorong, mely körülbelül 9 mm. széles kovácsolt vasgyűrűbe van foglalta. Előlapjának közepén, a bronzmagban 13—15 mm. átmérőjű homorú éremkép: hosszúkás arcú férfifej, balfelé; haja és szakála hátrafelé hajló, egymástól elkülönített pamacsokkal van ábrázolva. Orra kissé homorú, vagyis kikanarított oldalnézetű, erősen előreálló orrhegygyel. Az arc előtt meglehetősen széles, sima üres mező és egy darabka gyöngysorszegély van; mögötte nincs üres mező. A bronzkorong előlapja mintegy 1—1½ mm.-nyi domborúságot mutat és külső szélei felé ismét lelapul, úgy hogy a bemélyedő éremkép felső színvonal a domborúság közepén fekszik. Az éremképnek szélei nem írnak le szabályos kört! A verőtő hátsó lapján a bronzmag felülete süppedt, a vasgyűrű pedig ennél is valamivel alacsonyabb. A verőtő oldalai kissé homorú profilvonalat mutatnak, vagyis két szélén a vasgyűrű átmérője nagyobb, mint a közepén. Az egész verőtő átmérője az előlapnál mérve 43—44 mm., a hátlapnál mérve 42—43 mm. Magassága (vastagsága) 19,5 mm. Súlya 194 gr. A bronz keménysége az ásványtani keménységi fokozatok szerint a 4. és 5. fok közt áll, közelebb az 5. fokhoz (a földpát és az apatit karcolja), tehát körülbelül azonos a közönséges vas keménységével. (1. kép.)

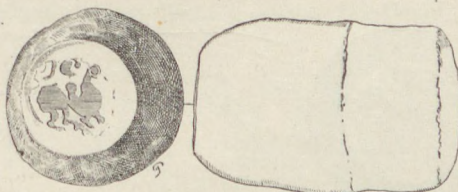
2. kép.

2. Kovácsolt vasgyűrűbe foglalt, mintegy 28 mm. átmérőjű, igen világos színű öntött bronzkorong. Az egész verőtő előlapjának általában kissé domború (lencsealakú) karaktere van. A bronzkorong közepén körülbelül 15 mm. átmérőjű homorú éremkép: Rövid szakállú és homlokán zeg-zugos vonallal díszített homlokkötővel díszített férfifej balfelé. Az áll elején nem látszik szakáll, különben pedig, az előbbi érembélyeghez hasonlóan, úgy a haj, mint a szakáll hátrafelé hajló, egymástól elkülönített pamacsokkal van ábrázolva. A szemet félkörbe foglalt pont ábrázolja; az orr széles erős bunkóban végződő egyenes vonallal van ábrázolva. A fej hátsó részének hajzata a bélyeg széléig ér, a fej előtti félkörű részen gyöngysorszegély látható. Hátnak nincs gyöngysorszegély, minélfogva a kép nem egy tökéletes érem-előlapnak, hanem esetleg egy hiányos előlapú érem lenyomatának benyomását kelti. A kép körvonalai nem élesek, hanem kerekdeden lágyak. — A verőtő hátlapján is a bronzmag kilátszik a közepén. A vasgyűrű oldalai homorú profilvonalat mutatnak, vagyis két szélén nagyobb az átmérője, mint közepén. — A verőtő átmérője 42—44,5 mm., vastagsága közepén (az előlapnak fent említett domborúsága folytán) 20 mm., oldalain ellenben csak 16—18 mm. Súlya 196 gramm. Keménysége körülbelül az előbbiével azonos, de semmiesetre sem lágyabb annál. (2. kép.)

3. kép.

3. Világos bronzból öntött korong, vasgyűrű nélkül. A korong előlapja gyöngén domború (lencsealakú). Középen homorú éremképet visel, melynek szélei lehasználtaknak látszanak és lágyan sülyednek le a környező felületből. Az éremkép balfelé fordult férfi-fejet ábrázol, hanem nagyon homályos; annyi mégis kivehető, hogy az 1. sz. bélyeggel rokon típusú fejet ábrázolt. — Az éremképet környező felületen köröskörül két sorban kis □ alakú kalapácsütések nyomai mélyednek be a bronzba. Hátsó lapja éles szélű és kissé homorú mezejű. — A verőtő oldalán hullámos vonalban majdnem köröskörül egy erősen kiálló domború öntési varrat fut körül, azonkívül egy rövid szakaszon a felületekkel párhuzamos, de az előlaphoz közelebb álló egyenes varrat látható, mely azt a (látszólagos) benyomást kelti, mintha két korongból, és pedig egy finomabb felső (előlapi) és egy durván öntött hátsó korongból lenne összeforrasztva az egész verőtő. — Ez a jelenség úgy magyarázható, hogy a bronzkorongot két darabból álló, szétszedhető öntőmintában önthették és az említett varrat az öntőminták nem tökéletesen záródó érintkezési vonalán képződött az öntés alkalmával. — Átmérője 31—32 mm., magassága 23 mm. — Súlya 148 gramm. Keménysége az előbbiekéhez hasonló. (3. kép.)

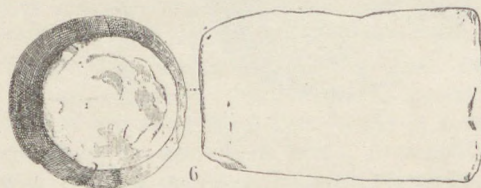

4. kép.

B) Felső verőtövek.

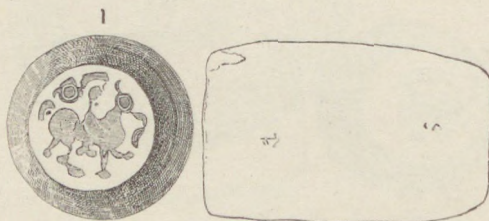
4. Sárgás színű, világos bronzból öntött és szürke okszidréteggel borított henger, melynek előlapja kissé ferdén áll a henger hossztengelyére. (Az éremkép felső részénél a legalacsonyabb.) Előlapját, mely egészen lapos (nem lencsealakú) karakterű, egészen elfoglalja egy 16 mm. átmérőjű homorú éremkép: jobbfelé vágató lovas, a kinek arca homorú, hajzata borzas, feje fölött, kissé hátrább, valami bizonytalan tárgy látszik. Ez, a dunántúli kelta aprópénzek ismert fajaiból következtetve, a lovas sisaktarójának egy része, melynek elülső vége az arc előtt egy ponttal van jelezve. (A pont tehát nem a szemet ábrázolja.) A ló teste igen vaskos; szügye és fara durván domborodó. Az éremkép szélei kissé leferdülők. Vésővezetés nyomai nem észlelhetők az éremképen, mely igen csekély reliefet mutat (homorúságában). Hátlapja általában lapos karakterű, kissé lerészülő vagy inkább legömbölyödő szélekkel. Oldalról nézve a verőtő az előlap felé csonka kúp alakúan keskenyedék és hosszúságának a hátlaptól számított egyharmadán köröskörül egy varrat fut rajta körül, melyet durván göröngyös felületrészek környeznek és a melyen túl a hátulsó egyharmad rész vékonyabb a többi részeknél. Az előlap felőli kétharmadrész sima felületű és hordóalakban gyöngén domborodó. Az előlap oldaláról egy kis repedés fut le a henger oldalán.

Itt is azon látszattal állunk szemben, mintha a verőtő egyharmaddal meg lenne toldva hátul. — Átmérője az előlapon 16, hátul 21—21·5, középen 23 mm. Magassága 36 mm. Súlya 109·5 gramm. Keménysége az előbbiekéhez hasonló. (Vegyészi vizsgálat szerint sósavra (vas diagnózisa) nem reagál, salétromsavra (réz diagnózisa) pezseg és zöld színt ölt.) (4. kép.)

5. kép.

5. Világos színű, sárgás bronzból öntött henger, mely előlapja felé kissé keskenyedek és melynek előlapja kissé ferdén áll a henger hossztengelyére. A ferdeség mintegy 1 mm. különbséget tesz ki. Előlapját homorú éremkép foglalja el, melynek azonban a feketés okszidréteg és a használat folytán csak egyes részei különböztethetők meg. Az éremkép egy dunántúli fajta kelta kispénz hátlapjához való és jobbfelé haladó lovagot (mely a kivert érmen tehát balfelé halad) ábrázol. A lovagnak hosszú, hullámvonalos sisaktaréja látszik, mely mindkét végén erős pontban végződik, továbbá a ló előlábaiból látszik valami. (A mellékelt képen e részek homályosan látszanak.) — A verőtő hátsó lapjának szélei elég élesek és felülete erősen be van verve. — Oldalai egész terjedelmükben öntési rögökkel vannak borítva, tehát nem simák és helyenként tiszta vörösrézszínű foltok vannak rajtuk. A verőtő átmérője elől 16·5—17 mm., hátul 22—23 mm., magassága 37·5—38 milliméteren fölül, súlya pedig 120 gr. (5. kép.)

6. kép.

6. Igen világos sárgás színű bronzból öntött, előlapja felé íves hajlással kissé keskenyedő henger, melynek előlapját homorú éremkép foglalja el teljesen. Előlapja egészen sík (tehát sem nem domború, sem nem homorú) karakterű és az éremkép minden átmenet, keret vagy összefüggő szegélyvonal nélkül mélyed le a sík felületből. Az éremkép dunántúli kelta kispénz hátlapjához való és jobbfelé (a kivert érmen tehát balfelé) haladó lovagot ábrázol, akinek arcéle eléggé kivehető, szeme ponttal van jelezve, koponyájának hátsó része erősen kidomborodó, feje fölött hosszú és vastag sisaktaréj látható, mely elül mereven el van vágva, hátul ellenben hosszú kör alakú kanyarodásban végződik, melybe egy pont van foglalva. A ló szügye előtt szarvaival az éremkép széle felé fordított félhold van a mezőben. A ló farka alatt egy pont látható. — A verőtő hátlapja göröngyös felületű, szélei pedig aránylag elég élesek. A verőtő oldalai elég simák, hanem azért öntvény jellegével bírnak és egész terjedelmükben szürke okszid-foltokkal tarkázottak. — A verőtő átmérője az előlapnál 16 mm., a hátlapnál 22—23 mm., hosszúsága 38 mm., súlya pedig 119·5 mm. — Ezen 6-ik verőtő nem a többivel egyszerre, hanem az ugyanazon helyen később folytatott ásatás alkalmával került elő. (6. kép.)

Pénzek szintén kerültek elő a fõnt leírt verõtõvekkel együtt. Ezekrõl beható és a legkisebb részletekig menõ megvizsgálás alapján bízást állíthatom, hogy legnagyobb részük nem veretett a fõnt leírt verõtõvekkel, másrészt azonban nagyrészt velük a legszorosabb rokonságban álló bélyegváltozatok. Legfõlleg az 1. sz. pénz elõlapja felel meg esetleg a fõnt 1. sz. alatt leírt verõtõnek és, bár nem nagyon valószínû, talán a 3. sz. érem hátlapja a fõnt 4. sz. alatt leírt verõtõnek. Bizonyosan ezt sem állíthatom, fõképen a verõtõvek mai állapotára való tekintettel. Itt adom a pénzek leírását:

7. kép.

1. Szakállas férfifej jobbfelé, gyöngykörben. Homloka ráncos (vagy talán homlokkötõ volt rajta?), orrhegye erősen kiáll, haja és szakála különálló pamacsokban hajlik hátrafelé. Hátlapján balfelé haladó lovac, feje mögött hosszan lehajló sisaktaréjjal. Lapkája vastag. Ötvözött ezüst (?), 17 mm., 5.76 gr. (7. kép.)

8. kép.

2. Szakállas férfifej jobbfelé, gyöngykörben, mely csak a fej elõtt látható. Homlokán zeg-zugos vonalakkal díszített homlokkötõ, orra hegye csomós, haja és szakála különálló pamacsokban hátrafelé hajlik.

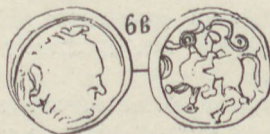
Hátlapján balfelé haladó lovac. Térdai erősen hajlottak. A ló patái hurok-alakúak. Ezüst 14 mm., 2.8 gr. (8. kép.)

9. kép.

3. Szakállas (?) férfifej jobbfelé. A részletek lekoptak.

Hátlapján balfelé haladó lovac. A részletek lekoptak. Lapkája vastag. Ezüst 17.5 mm., circa 7 gr. (9. kép.)

10. kép.

4. Szakállas férfifej jobbfelé. A részletek lekoptak.

Hátlapján balfelé haladó lovac; hosszú, hátul körben kanyarodó sisaktaréjjal. A lovac térdai erősen meg vannak görbítve. A ló feje búbos madárfejre emlékeztet, patái háromszögletűek, a ló elõtt szarvaival kifele álló félhold.

Ezüst 17 mm., circa 6.4 gr. (10. kép.)

11. kép.

5. Szakállas férfifej jobbfelé. Igen hasonló a fönnebb 1. sz. alatt leírt érem előlapjához. Hátlapján balfelé haladó lovag, a ló feje és a sisaktaréj az előbbi (4. sz.) érem hátlapján levőkre emlékeztetnek.

Ezüst 14 mm., 3·2 gr. (11. kép.)

12. kép.

6. Szakállas férfifej jobbra. Rokon a fönti 1. és 5. sz. érmek előlapjain látható fejekkel, de nem azonos velük

Hátlapján balfelé haladó lovag. A lónak igen hosszú hátsó lábai vannak.

Ezüst 12 mm., 2·4 gr. (12. kép.)

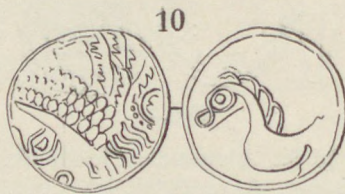

13. kép.

7. Előlapja egészen kopott. Valószínűleg az előbbihez hasonló, jobbfelé néző férfi-fej volt rajta.

Hátlapján balfelé haladó lovag előrésze látszik. A többi lekopott.

Ezüst 17 mm., 6 gr. (13. kép.)

14. kép.

8. Három sor durva és nagyszemű gyöngyből álló koszorúval övezett fej balfelé. Haja pálmagallyakhoz hasonló elemekből van alakítva. Szeme nagy és durva rajzú. Orra, szája és álla nem értek a lapkára.

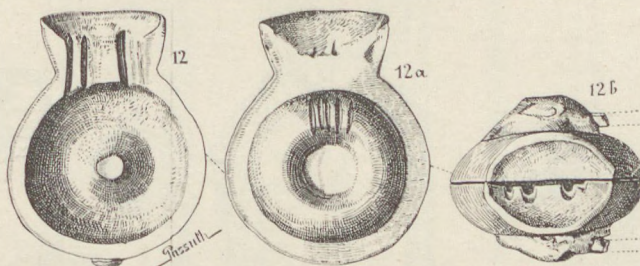
Hátlapján balfelé haladó ló feje és törzse látszik. A ló feje egy nyolczashoz hasonló, melynek felső körében egy pont jelzi a szemet, sörénye pedig négy egymásra hajló ívonalból van szerkesztve. A lábak nem látszanak.

Réz 21 mm., 8·5 gr. (14. kép.)

A pénzek átmérőit és súlyait az 1. sz. kivételével Darnay Kálmán méretei szerint adtam.

A fönt leírt verőtöveken és pénzdarabokon kívül a műhelyben lelt különféle föl-szerelési tárgyak és szerszámok is érdekelnek minket, a mennyiben, legalább részben,

valószínűleg nemcsak az öntési, hanem a pénzverési művelethez használták őket. Mert, mint már említém, a fölösött műhely nemcsak hogy nem kizárólag pénzverőműhely volt, hanem úgy látszik, hogy főképen mint öntőműhely szerepelt és pénzverésre csak másod-sorban használták. A három pár, vagy tán jobban mondva hat darab verőtő közül ugyanis az egyik alsó verőtő vasgyűrűjétől megfosztva és ugyancsak rossz állapotban, a felső verőtövek egyike pedig a használhatatlanságig rossz föntartásban került elő, úgy hogy igazában csak 2 alsó és 2 felső verőtő volt hasznavehető állapotban, továbbá sem a lapkához való, akár kész, akár nyers anyagot, sem a verőtövekbe kétségtelenül bele illő pénzdarabok nem kerültek elő és az a pár pénzdarab, a mit találtak, egyrészt számra nézve igen kevés, másrészt pedig részint nem illik bele a verőtőbe, részint pedig kopott, hosszú használatot feltételező állapotban került napfényre, sőt a rézpenz idegen, délibb vagy nyugatibb vidéken járó pénz nem.

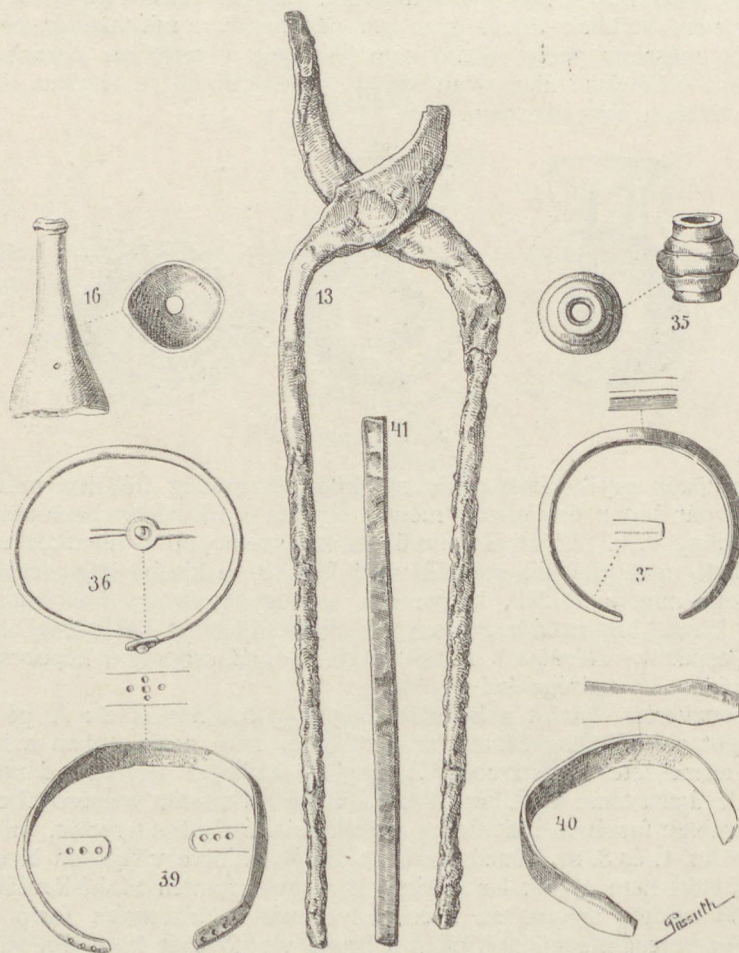
15. kép ($\frac{1}{2}$ nagyság).

A talált eszközök egyik része kizárólag öntési és esetleg trébelési műveletekre szolgált, ilyenek a 2 pár bronz öntőminta, melyek egyikét a 15. képen bemutatom és amelyre már a Num. Közlöny V. k. 122. lapján numizmatikai szempontból hivatkoztam. — Ilyenek továbbá a kis ülők, a nagyobbik szétálló végű fogó és a kisebb kalapácsok, vagy pedig kész gyártmányok, mint a fibulák, karperecek, gyöngyök, avagy házi használatra szánt tárgyak, mint a kések, bronzvödör és csak kis részükről lehet föltételezni, hogy esetleg a pénzverésnél teljesítettek szolgálatot. Ezeket a 16–18. sz. csoportos képeken mutatom be, egyéb szerszámokkal és régiségekkel együtt.

Magát a pénzverési eljárást a következőképen gondolhatjuk el: A pénzekhez szükséges ezüstanyagot valószínűleg készen szerezték be, nem pedig ebben a kis műhelyben kohászták ki a természetes ezüstércből. A meglévő ezüsből egy-egy darabkát levágtak vagy letörték; a levágást talán a 18. kép 22. sz. ábráján bemutatott vasvésővel eszközölhették. A leválasztott darabkát faszélen izzítván, golyócska alakú tömböt nyertek, miként ezt újab-ban kimutatták.¹ Az 1. és 3. sz. pénzdarabok, oldalról tekintve világosan bizonyítják, hogy a lapkák a verés előtt nem voltak lapos sima korongok, hanem többé-kevésbbé golyócska alakúak. Az alsó verőtő, melyre az ilyen golyócskát — bizonyára forró állapotban — helyezték, hogy a verést megkönnyítsék s a bronz verőtöveket kimélgék, vasgyűrűbe volt foglalva, hogy egyhamar szét ne repedezzek az ütések erejétől. Az alsó verőtő szükség-képen rögzítve volt, nehogy verés közben helyéből elmozduljon, még pedig oly módon, hogy megfelelő nagyságú mélyedésbe, talán kő vagy fa talapzatba volt belemélyítve. A felső verőtövet, föltűnő rövidségénél fogva, lehetetlen, hogy szabad kézzel tartották a kalapács alá, hanem bizonyára két kézre fogott hosszúnyelű fogóval tartotta oda egy segédmunkás, míg a másik a pörölyt kezelte. Ezen célra szolgálhatott — esetleg — a 17. kép 28. sz. ábráján ábrázolt vaspogó, melynek végei közé szorították a felső verőtövet és a 17. kép 21. számú ábráján látható vaspöröly. Bizonyosat, természetesen ezen szerszámokról nem

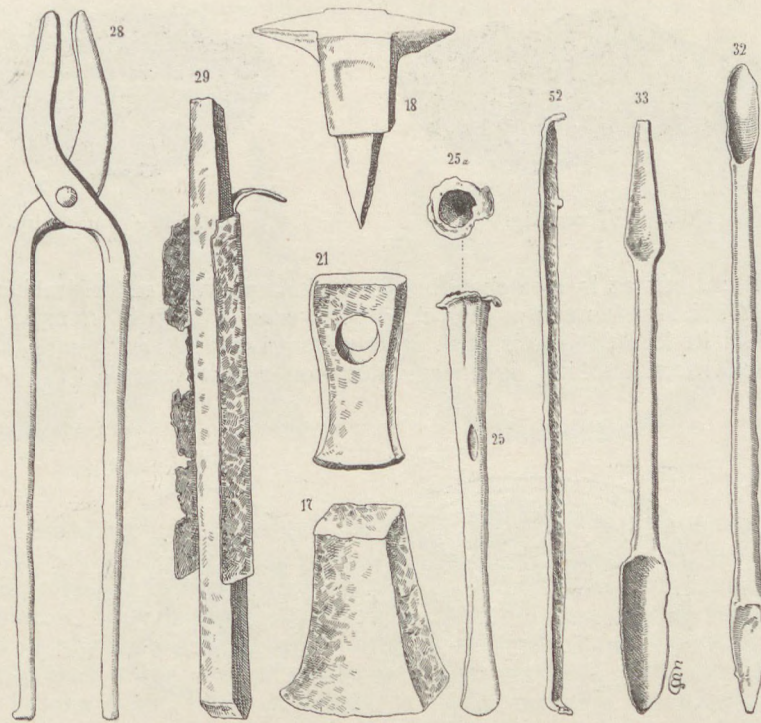
¹ E. Lalanne: Remarques stb., a párizsi nemzetközi num. kongresszus munkálatainak 89. lapján.

mondhatunk, hanem a meglevő leletből válogattuk ki valószínűség szerinti feltevessel. Itt még egy megjegyzést kell tennem: Tekintve t. i. azt, hogy a felső verőtövek hátsó végének szélei nincsenek szétverve és elforgácsolva, arra is gondolhatunk, hogy ezek valami vasnyélbe voltak erősítve. Erre mutatna az alább említendő Corentben lelt verőtő is, melynek hátsó vége hegyes, cukorsüveg alakú. Viszont e föltevés ellen szól, hogy ilyen vasfoglatok nem fordultak elő sem a Szalacsikai, sem más leletben, — tudomásom szerint.

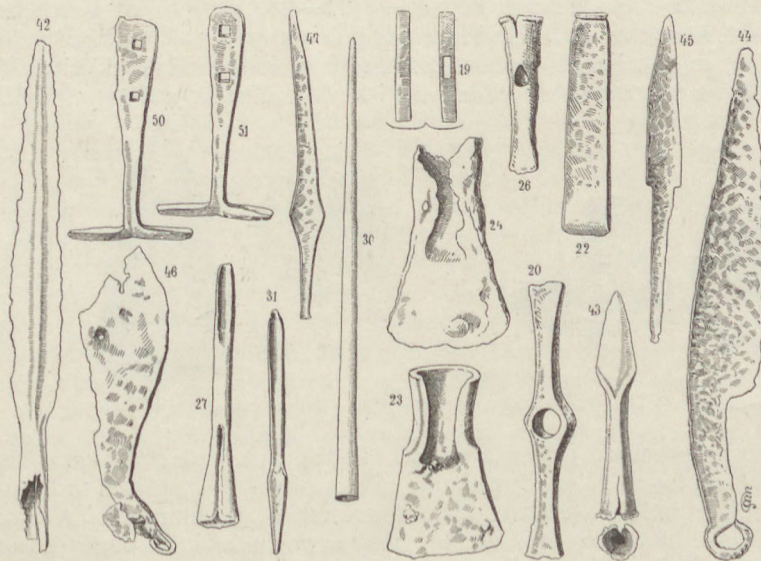

16. kép ($1/2$ nagyság).

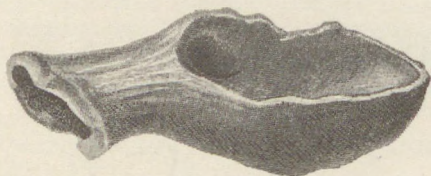
Hogy a 19. és 20. képen ábrázolt és olvasztó tégléknek minősített edénykéek a pénzverési eljárásnál szerepeltek volna, nem bizonyítható. (Gall pénzlapkákhöz való anyag öntéséhez való háromszögletes nyílású agyag edénykét Corentben lelték s a *Revue Num.* 1845. 250. l. és a *Rev. Arch.* XV. 347. l. van közzétéve.) Hasonlóképp bizonytalan, bár nincs kizárva, vajjon a 16. kép 16. ábráján bemutatott állítólagos fújtató-véget, a maga teljes fuvó-főlszerelésével egyetemben, az esetleg faszénen izzított ezüstdarabkák előkészítésénél használták-e. A 17. kép 32. és 33. ábráján látható szerszámok, mint Darnay Kálmán írja,

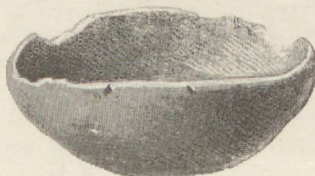
17. kép ($\frac{1}{4}$ nagyság).

18. kép ($\frac{1}{4}$ nagyság).

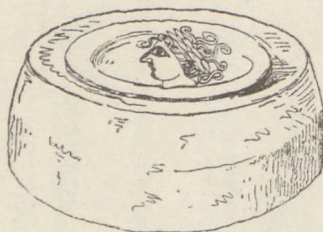

19. kép ($\frac{1}{2}$ nagyság).

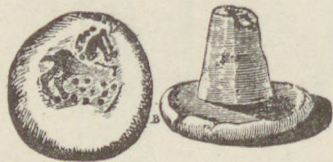
20. kép ($\frac{1}{2}$ nagyság).

kanálfurók lehettek, bár az is meglehet, hogy a lapkákhoz való ezüstdarabkáknak kezelésénél szerepeltek. A többi szerszámokra, melyek a pénzverési eljárásnál számba alig jöhetnek, nem terjeszkedem itt ki, képeiket is csak azért voltam kénytelen adni, mert a fönt tárgyalt és minket érdeklő szerszámokkal ugyanazon dúcokon együtt vannak.

21. kép (a—b).

A fönt leírt kelta pénzverőtövek ritkaságszámba mennek ugyan, de előfordulásuk nem páratlan jelenség. Az Arch. Értesítő 1901.-iki (XXI.) kötetében (409. l.) volt szerencsém már néhányat ismertetni és ezeknek képeit — (21—23. kép) — itt is nyújtom analógiák gyanánt. Az elsőt Avanchenál (Svájcz) lették és gall aranypénz előlapjához való, vasgyűrűbe foglalt alsó verőtő, mely teljesen azonos szerkezetű a szalacskaikkal, kivéve, hogy sokkal finomabb és hogy a bronzmag az előlapon kissé kiemelkedik a vasgyűrűből.

22. kép.

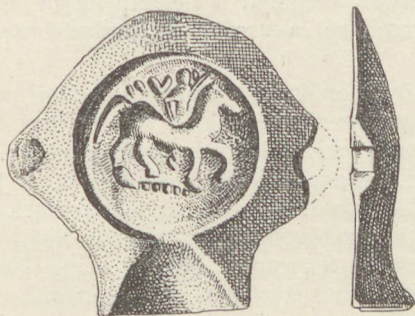

23. kép.

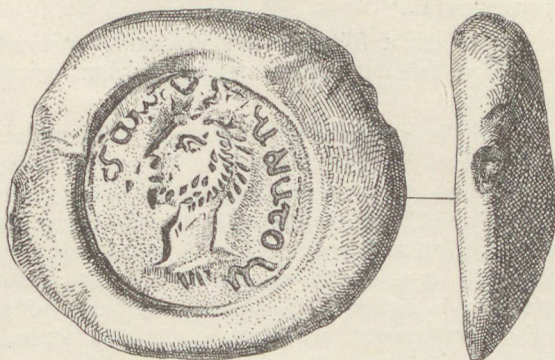

A másodikat Corentben (Franciaország) találták; ez hátlaphoz való felső verőtő, de ez eredetileg nyelénél fogva valami foglalatba volt erősítve, hogy kézzel tarthassák. Ez tehát már komplikáltabb és nélkülözhetővé tette a fogót tartó segédmunkást. A harmadik szintén Corentben került elő, hátlaphoz való verőtő, mely azonban csúcsos végével valami aljzatba volt erősítve és így csakis alsó verőtő gyanánt használhatták, vagy pedig mint fönt említém, vasnyélbe lehetett erősítve és így használták felső verőtőnek. Bar-sur-Aube-ban (Francia-

ország) szintén leltek egy Togirix feliratú gall pénzhez való verőtövet. Lényegben tehát a pénzverés technikája nálunk azonos volt a galliaival, t. i. kézzel, vagyis gép nélkül, pörölylyel verték a bélyeget a lapkára.

24. kép.

25. kép.

A pénz készítésének másik módját, az öntési eljárást szintén gyakorolták, de szűkebb körben. A galliai potin anyagból való pénzek öntött érmek. Nálunk két öntőmintát találtak, egyik Tolnamegyéből való és bronzból készült (24. kép), ez egy Philippeus tetradrakmon barbár utánzatának hátlapjához való, a másik cserépből van és egy római, valószínűleg Antoninus-féle nagybronz pénz barbár utánzatának előlapjához való (25. kép). Ezt Szönyön találták. A megfelelő érmet eredeti példányban nem ismerem, bélyegváltozatát azonban, mely tényleg szintén öntött éremnek látszik, a nemz. múzeum éremtárában megtaláltam. Bizonyos azonban, hogy ezek csak szórványos tünetek. A kelta és általában a barbár pénzek zömét nem öntötték, hanem verték, az öntési eljárást nálunk csak zug-pénzcsinálók vették igénybe.

Maguk a fönt bemutatott szalacscai verőtövek bronzból vannak öntve és csak az alsó tövek vasgyűrűi készültek kovácsolt vasból. Maguknak a bélyegképeknek készítése azonban még kérdésesnek látszik. Világos, hogy a bélyegeket eleinte tényleg éremvéső-mesterek vészték, még pedig éles vésőkkel, nem pedig gömbös végű szerszámmal, mint ezt Villenoisy kifejtette a párizsi num. kongresszus munkálatainak 58. lapján és én már az Arch. Értesítőben (XXI. köt. 410. lap) elmondtam. — A szalacscai verőtövek részletes leírásánál azonban megjegyeztem, hogy a bélyegképek egy része igen lágy karakterű, — ami azonban esetleg a használatnak tulajdonítható — továbbá, hogy egyes bélyegképek szélei olyan benyomást keltenek, mintha nem vészték volna, hanem kész pénzdaraboknak a bronzdúcba való mélyítésével (Senkungsverfahren) verték volna belé, vagyis hogy kész pénzdarabokról a forró verőtőbe pörölyütésekkel mélyített homorú leveret útján készültek volna. Így pl. a gyöngykör olyik példányon (az 1. és 2. alsó verőtővön) nem teljes, hanem csak részleges, a gyöngyszemek egy része laposan és hiányosan jelenik meg a bélyegen. Ez a rendes vésésnél, így ismétlődve, alig képzelhető, sőt még akkor sem, ha a gyöngykört ponccal készítették volna. Könnyen magyarázható ellenben ez a jelenség, ha föltételezzük, hogy egy olyan pénzdarab képét mélyítették belé az izzó bronzdúcba, mely maga is hiányosan vagy elkopott állapotban viselte a gyöngykörös szegélyt. — Nem állíthatom mint kétségbekonthatatlan tény, hanem úgy sejttem, hogy maguk a bélyegek, — amennyiben nem öntés útján készültek, — legalább részben, mélyítési eljárás útján készültek, ami a vésés nehéz munkájától kímélte volna meg a pénzverőket. A fönt említett harmadik, Corentben lelt gall verőtő, melyen az érembélyeg egészen féloldalt, nem pedig középen van alkalmazva, nagyon erősen támogatja azt a föltevést, hogy nem vésett, hanem kész pénzdarabról mélyítés útján másolt bélyeggel van dolgunk. Ezt a jelenséget az eraviszkusok

pénzeire nézve is megjegyeztem (Num. Közlöny I. 34. lap), ahol a különböző leletekből való, de azonos bélyeggel vert nagyszámú érem példányok költötték fel bennem ezt a gondolatot. Különben a klasszikus korbeli pénzekre nézve hasonló föltevést már mások is hangoztattak.¹

Ha ez a föltevés a szalacscai verőtövekre nézve megállja a helyét, akkor mint a technikai fejlődés egyik tanubizonysága, szintén hozzájárul a verőtövek korának megállapításához.

Szükségesnek tartom még itt megemlíteni a következőket: Villenoisy az ókori pénzek gyártásáról írt tanulmányában (a párizsi num. kongresszus munkálatai 58. lapján) említi, hogy Lemaire gyakorlati kísérletezéseinek eredményeképp arra a következtetésre jutott, hogy bronz érembélyegeket nem lehet vésés útján készíteni, hanem csak öntési eljárással. (A mélyítési eljárást nem zárja ki.) — A szalacscai verőtövekre vonatkozó fönti észleleteimnek tehát az lenne a második magyarázata, hogy magával a verőtővel együtt a rajta lévő érembélyeget is öntés útján készítették, kész pénzdarabokról lenyomott minták után. Használatban megkopott verőtöveken, mint a szalacscaiak, nehéz biztosan megállapítani, a két említett közül melyik eljárással készültek a bélyegeik.

A szalacscai verőtövek korát két körülmény segít meghatározni. Az egyik támaszpont a késő La Tène-fibula, melyet Darnay Kálmán is a Kr. e. első századba datált, a másik pedig a bélyegképekben és az ott lelt pénzdarabokban rejlik.

Hazánk területén a kelta pénzek nagy tömege státérekből — vagyis nagyobb pénzemekből — és pedig $8\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ gr. arany-, továbbá 17, 15—13 és $11\frac{1}{2}$ —9 gr. súlyú ezüstpénzekből kerül ki. Ezeken kívül szerepelnek a státérek részeinek megfelelő kisebb arany- és ezüstpénzek, — nem önállóan, hanem mindig a tényleg meglevő státérek mellett és hozzájuk viszonyítva úgy súly, mint legtöbbször típus dolgában is. Valószínű, hogy az aprópénzt a forgalom növekedése és az adás-vevés megkönnyítésének szüksége hozta létre és hogy ennél fogva átlag későbbben kezdték gyártani, mint az egész státéreket, vagyis a nagy pénzegységeket.

A bójoknak tulajdonított arany- és ezüstpénzek, a nógrádmegyei kelták ezüstpénzei (amelyek sokszoros kapcsolatban vannak, eddig még irodalmilag nem méltatott okokból, a dunántúli kelta pénzek némely fajaival), továbbá a Dráva torkolatánál, a Dráva-Száva közén települt scordiscusok alább tárgyalandó pénzei és végül a Dunántúlban, a Somogygyal szomszédos Tolnamegyében, még pedig a Kapos mentén otthonos kelta ezüstpénzek csoportjai mutatnak föl nálunk aprópénzt. A szalacscai verőtövek ehhez az utóbbi csoport-hoz tartozó aprópénz gyártására szolgáltak.

Ez az éremcsoport, melyet kaposvölgyi típusnak nevezhetnénk, számos ismeretlen lelőhelyről előkerült példányon kívül a Kapos mentén egymással szemben fekvő Regöly és Szárazd, meg a Dunához közeli Gerjen határából való leletekből ismeretes. Számos változatainak közös típusa a hullámosan és gyakran egymástól különvált pamacsokban hátrahajló haj és szakáll a jobbranéző arc körül, a hátlacon balfelé haladó lovagnak a hátul gyakran csigavonalban végződő íves alaku nagy sisaktaréja, tárt karjai, a lónak stilizált feje, a lábakon hátrahajló körmei a kerekded paták fölött, a félhold a ló előtt, háromsoros nyakgyűrű a ló nyakán, 1 pont a ló farka alatt, lenn pedig egy ∞ -hoz hasonló jegy a ló alatt. Ezek finom és ötvözött ezüsből és rézzel bélelt ezüsből (Archaeologiai Ertesítő, új folyam, XXI. kötet (1901.), 415. lap, 14. ábra), továbbá rézből vert példányokban is előfordulnak, a rezek esetleg (!) öntött példányokban is. — Átmérőjük 20—25 mm. közt, súlyuk ezüstben 13·5—9·5 gramm közt, rézben 9·7—7·4 gramm közt váltokozik.

¹ Mongez a Mémoires de l'Académie des inscriptions stb. IX. kötetében (1831) és Lenormant: Monnaies et médailles, 42. l.

26. kép.

27. kép.

Ezen éremcsoport egyik változata De la Tour atlaszának 9807. sz. képén van ábrázolva, két más változatát pedig az idecsatolt 26—27. sz. képeken mutatom be.

Az e csoporthoz tartozó kis pénzek hasonló típussal bírnak, de egyes változataik zeg-zugos vonallal díszített homlokkötőt is tüntetnek föl az előlapi fejen. Ezek is előfordulnak ezüst- és rézpéldányokban és számos változataik vannak. (A nemz. múzeum gyűjteményében eddig 14 csoportra osztottam őket) Átmérőjük 13—15 mm., súlyuk 2·3—3·2 gramm közt váltakozik, sőt egy lelet rézpéldányainak 1·99 grammnyi átlagsúlya volt. — Ezek az aprópénzek tehát negyed-státerek voltak.

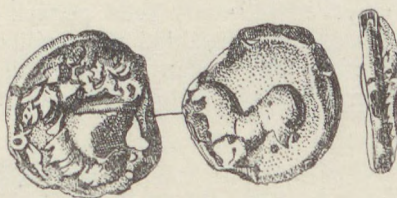
28. kép.

29. kép.

30. kép.

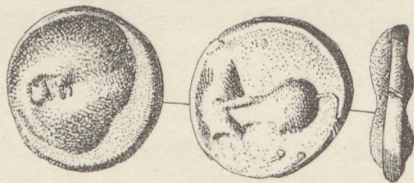

31. kép.

A kaposvölgyi éremcsoport tipológiai alapon kimutatható szoros rokonságban van, illetve valószínűleg leszármaztatható egy másik éremtípusból, amely szintén a Dunántúlban otthonos¹ és szintén a macedonai Philippos-féle pénzeknek barbár utánzata. De la Tour atlaszában a 9782—9789. sz. képek mutatják be egyes változatait, az idecsatolt 28—31. képeken egyéb változatait mutatjuk be. Az előlapon a pamacsokban hátrahajló erős üstök és szakáll, az erősen megrajzolt szemöldök, a halánték fölötti, S alakban hajló hajfürtök, az alacsony homlok, a hátlapi képen pedig a lovagnak hosszú, lengő sisaktaréja, a ló nyakán erősen megrajzolt kantár, a ló farka alatti pont, a ló alatt a n. múzeum gyűjteményében levő egyik változaton látható —o!— alakú jegy, továbbá a ló szügye előtt a mezőben látható mellék-jegy, mely eleinte gyikot, majd nyélen ülő félholdat, végre pedig egyszerű félholdat ábrázol, továbbá a 14·2—10·3 gr. közti súlya (mely az ide csatolt 30. sz. képen ábrázolt késői

¹ Lelőhelyei közül eddig csak Dálya volt biztosan megállapítható. Példányai a pécsi püspöki, továbbá az eszéki s a zágrábi és a m. nemz. múzeumban találhatók

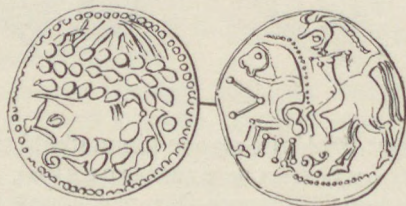
eltorzult típusú változaton 9·7—9·1 gr.-ig sülyed), és azon tény, hogy ez az éremcsoport is igen sok változatban fordul elő, sőt (31. kép) ólommal béelt példánya is ismeretes, mindezek arra mutatnak, hogy egyrészt ezen éremtípust a Dunántúlban igen hosszú ideig használták, másrészt pedig hogy tipológiai úton belőle származtatható a kaposvölgyi pénzek csoportja.

32. kép.

[Csak mellékesen és zárójel közt említem meg itten erről az utóbbi éremcsoportról, hogy egy igen elsilányult előlapú változata, melynek előlapján a fej helyett már csak az üstöknek és a szakállnak megfelelő két nagy és erős dudorodás látszik (32. kép.), Nógrádmegyében Lapujtónél fordult elő nagyobb számban és viszont továbbmenő rokonságot árul el az Osi népnek tulajdonított kelta pénztípussal (Num. Közöny III. k., 6. lap. 13. kép.). Ez a rokonság adja az egyik sorozatát azon kapcsolatoknak, melyek, mint fönnebb említettem, a Dunántúlban és a Nógrádmegyében lelt kelta pénzek között tapasztalhatók és amely jelenség önkéntelenül eszünkbe juttatja Tacitusnak (Germania, 28, 43.) az Osi népről mondott szavait, melyek szerint az eraviszkusok szomszédai voltak és vagy ezek, vagy amazok költöztek át a Dunán egymás mellől újabb lakóhelyre.]

Még két további barbár éremfajról kell itt megemlékezni; az egyikről azért, hogy a Tolnamegyében otthonos kelta pénzek ismertetését kiegészítsem és a kaposvölgyi éremtípus kifejlődését analógiákkal illusztráljam, a másikról pedig azon okból, hogy a hosszú ideig tartó pénzverés elsilányulására mutassak be a kaposvölgyi pénzekhez analóg példát; nem nagyon távoleső vidékről. Mindkét fajt rajzban is bemutatom.

33. kép.

Az itt (33. kép) ábrázolt kelta pénzek két tolnamegyei leletből ismeretesek. Az egyik leletet az Ó-Dombovártól éjszakra eső Mászlony-pusztán, közel a somogyi határhoz, a másikat pedig a Sárviz-csatorna mentén fekvő tolnamegyei Agárd község határában lelték. Az előbbi lelet legalább húsz-huszonöt darabból állt, a másikkól négy darabot ismerek. Az eddigi lelőhelyek tehát körülbelül ugyanazon vidéket jelölik ki e pénzfaj hazájául, amelyen a kaposvölgyi pénzek is forgalomban voltak. — A mászlony-pusztai és agárdi pénzek tiszta, jó ezüsből verettek, veretük éles és határozott; az előlapi típusuk igen durva, a kaposmenti típustól egészen elütő és inkább a nyugatibb noricumai pénzekkel meg a Dunántúlban lelt kelta pénzek egy másik csoportjával hozható kapcsolatba a háromsoros koszorú révén. Hátlapi típusuk

azonban egyrészt a kaposvölgyi típussal meg a vele rokon, fönt bemutatott másik fajjal rokon, amennyiben viszontlátjuk rajta a hosszú tarajú sisakot meg a ló szügye előtti jegyet, amely itten > alakot ölt — másrészt pedig, úgy mint az előlap, más dunántúli pénzfajokkal való rokonságot árul el a hullámos vonalakból alkotott lófark, a félhold alakú paták meg a ló szügyén kidomborodó izomsomók révén. (Messze mennék tárgyamtól, ha e helyen kívánnám kifejteni a noricum, meg a vasmegyei kelta pénzekkel való rokonság részleteit és csak a Num. Közöny V. k. 3. lapján elmondottakra utalok, ahol az itt tárgyalt pénzfajt is emlitem.) Ez a mászlony-pusztai típus — (így nevezem a vezérleletről) — esetleg régibb a kaposvölgyinél és legfőlebb annak első (pl. De la Tour 9807. sz.) változataival tekinthető egykorúnak. Elsilányult változatokat nem ismerünk belőle, csak egy másfajta előlapú változatot (De la Tour 9838. sz.), anyaga mindig finom ezüst, átmérője 24—26 mm., súlya a mászlony-pusztai leletben 10·15—12·26 gr. közt váltakozik és az agárdi leletben 10·98—9·33 gr.-ig száll alá.

Ez a pénzfaj némiképen átmenetet árul el a kaposmenti típus és a régibb, noricum befolyásra valló dunántúli kelta pénztípusok közt. Ez a noricum befolyás, amennyire az eddigi leletekből következtethetők, régente kelet felé egészen a Dunáig érvényesült a pannóniai pénzverésben és talán csak későbbben szorult hátra, a kaposmenti meg a nógrád megyei kelta pénzekkel rokon típusok keletkezésével. A mászlony-pusztai és agárdi leletek mindenesetre tanulságosak kelta pénztörténeti szempontból és esetleg a kaposmenti típus korának hátsó határvonalát segítenek megállapítani.

34. kép.

Az idecsatolt 34. sz. rajzon ábrázolt pénzfaj szintén a kaposmenti pénzveréshez szolgáltat analógiát, pénztörténeti szempontból. Ez a pénzfaj a Dráva és Száva közének a Duna felé eső részében volt otthonos. Az eszéki tűzérkaszánya építésekor nagy számban találták, de egyéb lelőhelyekről is vannak példányok a n. nemz. múzeumban és a zágrábi meg az eszéki múzeumban, így a Vinkovce melletti Neudorfból meg Petrinjéről Eszék mellett.

Típus dolgában ez a faj elüt a kaposmenti pénzektől, hanem velük azonos fejlődési fokozatokat mutat, amennyiben a jó ezüsből, vastagabb lapkára vert jobb kivitelű és erősebb relieffel bíró változatokon kívül silány ezüsből, továbbá rézből vert, elsilányult típusú változatai is ismeretesek, azonfölül pedig a státerekül szolgáló nagyobb fajta pénzekon kívül hozzájuk való aprópénzek is fordulnak elő. — Ezt a pénzfajt a legnagyobb valószínűséggel a Scordisci nevű törzsnek tulajdoníthatjuk, akik a Dráva torkolatánál, a Dunáig lakták a Dráva-Száva közének keleti részét. És ha tévednénk az odaosztásban, akkor is legfőlebb a Scordisci nyugati szomszédai, a Breuci nevű pannóniai eredetű törzs jöhetne kérdésbe e pénzfajra nézve.

Ez a pénzfaj szintén igen hosszú ideig veretett, anyaga lassankint silányult el, míg végre ezüst helyett rézből verték, elfajult durva éremképekkel; végül a lónak végtagjai egészen eltűnnek és a karikából durva kerek dudorodás lesz a ló fölött. — Rézpénzek verése hazánk barbár lakosságánál egyáltalában nem volt szokásban. Csak a kaposmenti pénzek, meg az itt tárgyalt scordiscus-pénzek és — ezektől egészen elkülönítve — a dáciai tálalakú pénzek csoportjában fordulnak elő a tömeges rézpénzverés nyomai.

A rézpénz használatának eme scordiscus analógiája annyival fontosabb, mert nemcsak hogy aránylag közeleső vidékről van véve, tehát ugyanazon gazdasági és kereske-

delmi viszonyok közt keletkezhetett, mint a Kapos mentén, hanem azért is, mert a scordiscusok voltak — a közbeeső pannóniai törzsön: az Andizetes-eken túl — dél felé a legközelebbi kelta törzsbeli szomszédai a tolnamegyei keltáknak és mert a scordiscusok pénzei hasonló pénzláb alapján verettek, mint a kaposmentiek.

A fönt ismertetett kaposvölgyi pénztípushoz tartoznak tehát a szalacscai verőtövek és pénzek is. E típusnak számos változatai, anyaguk és éremképeik fokozatos elsilányulása és a II. Philippos-féle macedóniai pénzek 14'2 grammos pénzlábjából származtatható alapsúlyuknak 7 grammig való leszállítása, mindez arra mutat, hogy kétségtelenül igen hosszú ideig tartó pénzverés virágzott e vidéken. Az apró pénzek csak a típus elfajulásának korszakában lépnek föl és maguk részéről is a legutolsó fokozatig t. i. a rézből való pénzverés fokozataig tartanak. Mindezt egybevetve még a szalacscai késő La Tène-stílus bronzfibula által nyújtott támasztékkal, de még ettől eltekintve is, a Kr. előtti első századnál, még pedig a század első felénél, — amikor a római pénz hatása még nem vált érezhetővé a kelta pénzverésen — későbbre semmi esetre nem tehetjük a kaposvölgyi pénzverés fönt vázolt utolsó korszakát.

A szalacscai pénzverő műhelyben lelt apró pénzek ezüstből verettek. Az a rézpénz, melyet ott leltek, idegen veret és noricum-i befolyásokat árul el stíljében. Itt tehát nem jön számba. Tekintve tehát, hogy csupa aprópénzzel van dolgunk és pedig még ezüst aprópénzzel, de már silányuló veretekkel és már használt példányokkal, a velük talált verőtövek készítésének, illetve használatának korát, hozzávetve, a Kr. e. századik év tájára kell tennünk.

A szalacscai pénzverő töveket és az ott talált pénzeket, mint fönnebb kimutattuk, ugyanazon néptörzs használta, amely a Kapos mentén talált pénzeket, vagyis a Tolnamegye nyugati felében lakó néptörzs. Ennek nevét és hovatartozóságát specialiter nem állapítják meg sem az ókori írók, sem azoknak modern értelmezői. Pedig ha tekintetbe vesszük, hogy ez a nép mindenesetre régóta lakta egyfolytában ezt a vidéket, mert a pénzek tanúbizonysága szerint itt hosszú ideig tartó pénzverés folyt, és hogy ennek legnagyobb része olyan időbe esik, amidőn már a szomszédos Noricummal élénk kereskedelmi összeköttetésben állottak a rómaiak és föltehető, hogy a pannóniai népekről is tájékozva voltak, — ez a hallgatás legalább is föltűnő jelenség. Sőt ha a numizmatikai emlékek és a régiségleletek tanulságait figyelmen kívül hagynók, azt kellene hinnünk, hogy az ismert nevű szomszédos törzsek valamelyikének uralma terjedt ki erre a vidékre is, és hogy nem kell más, ismeretlen nevű törzset feltételeznünk a Kapos mentén. — Mindenesetre kíváncsi dolog, hogy rövid szemlét tartsunk itt a környező vidék La Tène-kori népei fölött.

Hajdanta a Szávától föl a Kárpátokig pannón törzsek (Παννονες) laktak. Később a Balaton volt éjszaki határunk (Plin. 3. §. 147.).¹ Az egyes pannón törzseket Strabo (p. 314, Zeussnél, és VII. 5. 3. Fröhlichnél idézve) sorolja föl, de ezeken kívül még egyéb törzseket is a pannónokhoz számítottak egyes írók, így az Osi és Aravisci (Tacit. Germ. 28. 43.) meg a Hercuniates, Amantini és Azali törzseket (Ptol. 2. 14. 2.). — Müllenhof (II. 273. 1.) szerint a sajátképeni Pannóniában zárt tömeget alkottak a pannón törzsek és nem voltak keltákkal keverve, Fröhlich azonban (i. h. 37—39. l.) úgy értelmezi Pliniust meg Ptolemaeust, hogy a náluk említett, Pannóniában lakó törzsek „túlnyomóan pannónok voltak“, vagyis nem zárja ki, hogy közéjük keverve kelta törzsek is laktak.

Ha szemlét tartunk a Kapos vidékét környező, ismert nevű és lakhelyű népeken, azt látjuk, hogy éjszak felé, a Balaton zalai és veszprémmegyei oldalán a pannónoknak vélt² Hercuniates laktak, ezektől keletre és éjszakkeletre, Pest- és Fejérmegyékben a most

¹ Müllenhof: Deutsche Alterthumskunde. IV/1. 102. 1. — V. ö. Zeuss: Die Deutschen und ihre Nachbarstämme. 255. 1. — Fröhlich: A pannónok földje és népe. 20. 1. — ² Müllenhof i. h. II. 243. 1.

általában keltáknak tartott eraviszkusok földje terült el. Nyugat felől a közelebbi törzsek ismeretlenek, de távolabb a noricum Taurisci lakóhelyei terjedtek hosszan. Dél felől, a Dráva-Száva között a Breuci nevű pannón törzs és ezeknek keleti szomszédai, a mai Szerémszékben lakó kelta Scordisci foglalták el. A Drávától éjszakra, Somogy és Baranya nyugati része, Fröhlich szerint (i. h. 20. l.), a pannón Andizetes (Strabo p. 314.), vagy Andiantes (Ptol. 2., 15—16), avagy Sandrizetes (Pliniusnál) lakóhelye volt. Ezt a törzset Ptolomaeus (2, 15, 16; v. ö. Zeuss i. h. 256. l.) a pannóniai népek sorozatában a Hercuniates és a Breuci között (!) sorolja föl. Ezen alapon fölvehetnők a kérdést: vajjon nem ők lakták-e a Kapos vidékét is? — Másrészt azonban sem Zeuss (i. h. 257. lap), sem pedig Fröhlich, aki a pannónokat igen behatóan tanulmányozta, nem terjeszti ki őket Tolnamegye területéig. Továbbá, ha a tolnamegyei La Tène-korbeli régiségleleteket az Andizetes-nek tulajdonítanók, szemben találnók magunkat az eddigi arkeológiai tradícióval és előbb el kellene döntenünk azt a kérdést, vajjon a La Tène-kulturát nálunk a keltákon kívül más nép is képviselte-e? Végül nincs elég adat arra, hogy ez a törzs olyan nagy és népes volt-e, hogy az egész Somogy-, Tolna- és Baranya-megyéket benépesíthette volna. — Mindezen indokok arra kényszerítenek, hogy Ptolomaeus idézett helyét tágabb értelemben magyarázva egyelőre tartózkodó álláspontot foglaljunk el s ne nevezzük meg e törzset a Kapos vidékének lakóinak, hanem teret engedjünk azon föltevésnek, hogy a Hercuniates és az Andizetes közt, Tolnamegyében, még egy más — még pedig kelta — néptörzs lakhatott.

A Kapos vidéke tehát éjszokról a Hercuniates és délről az Andizetes pannón törzsek területe közé esik, a nyugati oldalon is pannón törzsek lehettek a szomszédok, amennyiben ezek éjszak felé a Balatonig terjedtek. Keleten, a Duna felé nem ismerünk más népet, mint az eraviszkusokat, de ezek aligha terjeszkedtek annyira délnek a Duna mentén.

Ezeket az adatokat összevetve a pannónokról nyújtott fönnnebbi általános tájékoztatóval, azt látjuk, hogy a kérdéses vidék majdnem köröskörül pannón törzsekkel volt körülvéve és ebből azt lehetne következtetni, hogy magát a Kapos vidékét is pannónok lakták. E föltevés ellen szól azonban azon körülmény, hogy mint szintén említém, nincs kizárva, hogy a pannón törzsek közé egyéb, tehát esetleg kelta törzsek is települtek, másrészt pedig, hogy a La Tène-kulturát, — melynek számos emlékei maradtak fönn Tolnamegyében és éppen a Kapos mentén, sőt magában a szalacscai leletben is, — a mai közfelfogás szerint nálunk is csak a kelták képviselték. Ezt az utóbbi érvet csak azzal lehetne ellensúlyozni, ha kimutathatnók, hogy a pannón törzsek is átvették és magukévá tették ezt a kulturát. Nincs tudomásom róla, hogy az arkeologia terén ily irányban kutattak volna vagy pozitív eredményt értek volna el, numizmatikai érveket pedig e föltevés támogatására csak akkor szolgáltatunk, ha esetleg biztosan megállapítható lesz, hogy egyes barbár pénzfajoknak olyan területen van az igazi hazájuk, melyet kétségszövegbevonhatatlanul pannón törzsek laktak állandóan. Ebből a szempontból nagyon fontos dolog lesz a fönt bemutatott (33. kép) mászlony-pusztai pénzfajnak és a szintén bemutatott (28—31. kép) másik dunántúli pénzfajnak hazáját további lelőhelyek megállapításával szorosabb körvonalok közt megállapítani. Egyelőre tehát a szalacscai leletet nemcsak a pénzek, hanem a velük talált régiségek és ami szintén fontos, a pénzverő tövek egyik fajának gall analógiája alapján is kelta eredetűnek tartjuk és nevezzük.

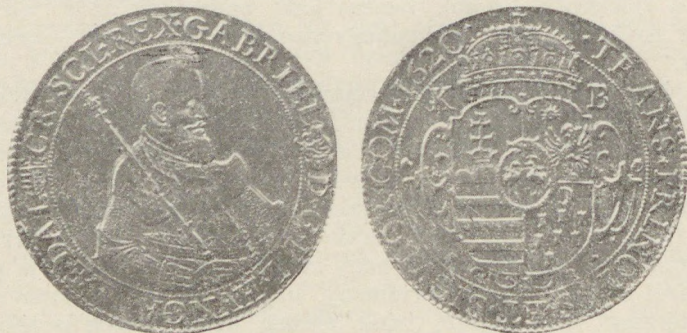
Végül még azt a kérdést kell tisztáznunk, vajjon a kaposmenti pénzek nem tekinthetők-e a fölsorolt szomszédos törzsek: a Hercuniates, Andizetes és Eravisci egyikének. A két előbbinek pénzeit eddig nem ismerjük, mert nem rendelkezünk megfelelő számú biztos adattal egyes pénzfajok lelőhelyei felől. Lehet, hogy a De la Tour-féle 9736. sz. Philippeus-utánzatok, aminőket Somlyón leltek, a Hercuniates törzs területén voltak ott-honosak, lehetséges továbbá az is, hogy a mászlony-pusztai pénzfaj igazi hazája valamivel délebbre, az Andizetes földjére lesz helyezendő, de ma még korán volna erről hipotéziseket kockáztatni. Ami az eraviszkusokat illeti, bizvást számításon kívül hagyhatjuk őket is, leg-

alább egyelőre, egyrészt mert túlságosan ki kellene terjeszteni a nekik szánt területet a Kapos völgyének belevonásával, másrészt pedig mert alig föltételezhető, hogy rendkívüli körülmények közt foganatosított gyökeres pénzügyi reform alapján egy nép, amely a kelta pénzláb alapján végig haladt úgy tipológiai, mint metrológiai és belértéki tekintetben a pénzverés elzúllásának egész pályáján, — friss erővel, új és egészen idegen pénzláb alapján és idegen típusokkal újra előlről kezdje a finom, jóminőségű pénzek kibocsátását. — Ez a kérdés tehát egyelőre ily értelemben elintézettnak tekinthető.

A szalacsikai lelet numizmatikai értéke nemcsak abban rejlik, hogy hazánk területéről az első ismert kelta pénzverő töveket szolgáltatta és kézzelfogható bizonyítékokat szolgáltatott a pénzverési eljárás megállapítására, hanem abban is, hogy újabb ösztönzést nyújtott a dunántúli La Tène korbeli pénzekkel összefüggő és eddig sehol nem méltatott számos igen fontos ethnikai és numizmatikai kérdésnek feszegetésére, földelésére.

Gohl Ödön.

Bethlen Gábor 1620. évi tallérja.

Előlap: Középen gyöngykörben Bethlen Gábor jobbra néző páncélozott, szakállas mellképe, jobbában kormánypálccával. A páncél bordáin sima és csigavonalas díszítésű mezők vízszintes irányban váltakoznak. Körül gyöngykör. Körirat: GABRIEL (szűz Mária) D ♦ G ♦ EL ♦ HVNGARIÆ ♦ DAL (koronázott címer) CR ♦ SCL ♦ REX ♦ Kiemelkedő gyöngyös szegély.

Hátlap: Díszített címerpajzs, melynek első és harmadik mezejében a magyar, második és negyedik mezejében az erdélyi, a középpajzsban pedig a sárkányrenddel körülvett Bethlen-címer látható. A címerpajzs felett a magyar szent korona, ennek két oldalán a mezőben nagy betűkkel K—B verdejegy. Körül gyöngykör. Körirat: ♦ TRANS ♦ PRINCEPS ♦ ET ♦ SICVLOR ♦ COM ♦ 1620 ♦ Kiemelkedő gyöngyös szegély.

Ezüst, 28'37 gr., 43'5 mm. — Rampacher Pál gyűjteményében.

Bethlen Gábor első körmöcbányai veretű tallérja. Összehasonlítva ezen tallért az ugyancsak Körmöcbányán vert későbbi tallérokkal: első sorban feltűnik a tallér szép és tiszta verete. Az előlapot vizsgálva látjuk, hogy a páncél bordáinak díszítése a későbbi tallérokban lévő díszítésektől teljesen eltér. Míg ott pontok csillagokkal váltakozva fordulnak elő, addig itt a páncél bordáit sima lapok és csigavonalas rajzok díszítik. A köriratban a „CR“ a címer után áll, a későbbi vereteknél pedig azt mindig a címer előtt találjuk. A tallér hátlapján eltérést főképpen a verdejegy nagysága és elhelyezése tekintetében látunk. A K—B szigla betűi, a Bethlen Gábor későbbi tallérjain alkalmazott szigláktól eltérőleg, igen nagyok és a címer felett a korona két oldalán vannak, úgy hogy a gyöngykört érintik. Ennélfogva a címerpajzs oldalán lévő rajzok is kisebbek. Az 1621 és 22-ben vert tallé-

rokon a verdejegy kis betűkből áll és lent a címerpajzs két oldalán van elhelyezve, miértis a címerpajzs oldalán lévő rajz egész a koronáig felnyúlik.

Dacára annak, hogy úgy Érdy János, mint Resch Adolf a legnagyobb pontossággal összegyűjtötték az összes adatokat, melyek erdélyi pénzekre és így Bethlen Gábornak Magyarországon vert pénzeire is vonatkoznak, mégis eddig egy ilyen tallér sem volt ismeretes. Föltehető tehát, hogy ezen tallér nem a forgalom számára, hanem egyenesen Bethlen Gábor részére a jövőben verendő tallérokhoz próbának készült és mindenesetre megnyerte a fejedelem tetszését, mert az 1621. és 1622. évben Körmöcbányán vert tallérok, eltekintve egy-két eltéréstől, ezen tallér mintájára verettek.

Hogy ki véste ezen tallér verőtüveit, arra nézve véleményem szerint csak két ember: Haider Dániel és Büttner Ananiás között választhatunk. Mind a kettő már 1615-ben vésett Körmöcbánya részére próbatöveket (K. k. Hofkammer-Archiv Fasc. 17320.). Azonban a Num. Közlöny szerkesztője már kimutatta, hogy Haider Dániel, — aki ez időben a körmöci verde legjobb vésnöke volt —, Bethlen Gábor emlékérméihez a verőtüveket véste. (Gohl Ö.: Haider Dániel körmöci éremvész. Num. Közl. II. évf. 103. lap.) Ezen emlékérmeket a tallérral összehasonlítva, sok rokon vonást észleltem, ami arra enged következtetni, hogy ezen próbatallér Haider Dániel műve. Büttner Ananiás körmöcbányai tartózkodásáról, valamint munkásságáról adatokat eddig még nem bírnok, és így Büttner-ről ténybeli állítást nem is tehetek.

Rampacher Pál.

É r e m l e l e t e k.

Zsolna város egyik részén mult év június havában házépítéshez való alap-ásás alkalmával a munkások egy cserépbögrére bukkantak, melyben körülbelül 300 darab ezüst pénz volt elrejtve. A bögrét darabokra szétverték és a benne foglalt pénzt kiszedték. A telek birtokosa, Krupecz Rezső számára ezen leletből körülbelül 80 darab megmentetett, a többi elkallódott. A turóc-szt.-mártoni múzeumi tót társaság az utóbbiakból 10 darabot ajándékképen szerzett. Mind csehországi prágai garasok II. Vencel (1278—1305) és Luxemburgi János (1310—46) cseh királyok korából. Külsejük használt, kissé kopott, ismeretes két gót körirattal (WENCEZLAV SECUNDVS — DEI : GRATIA : REX : BOEMIE ✱ Középen nyílt korona. Hátlap: GROSSI : PRAGENSES ✱ Gyöngykörben kétfarkú oroszlán.) Öt darab Venceltől és öt darab Jánostól. Szemtanúk állítása szerint a többi is prágai garas volt, melyek akkoriban hazánkban forgalomban voltak s alkalmasint Róbert Károly magyar király által történt kitiltásuk után kerültek a földre.

Dr. Petrikovich János.

Szász-Szent-Jakab községben 1290 darabból álló XVI—XVII. századi ezüstpénzleletet találtak (100 db. lengyel garas, 150 db. kisebb garas, 1040 db. denár). A leletben II. Lajos, I. Ferdinánd, II. Miksa és II. Rudolf magyar denárai, XVI. századi porosz és brandenburgi, sziléziai, hannoveri (1), goslari (2), boroszlói (Thurzó püspök 1501), münsterbergi, Zsigmond Ágost-féle litván, I. Zsigmond meg Báthori István-féle lengyel garasok, Báthori István és III. Zsigmond-féle lengyel hármas garasok, Kázmér, Albert, Lajos, Sándor, Zsigmond és Báthori István-féle lengyel polturák, továbbá II. Lajos, II. Ulászló, I. Ferdinánd, II. Miksa és II. Rudolf-féle egylapú cseh fillérek voltak. A legutolsó dátumot III. Zsigmond 1599. évi lengyel hármas garasa nyújtotta.

Szerémmegyében, magánértesítés szerint, mintegy hatvan darab dyrrhachiumi drakmát találtak, ΜΕΝΙΣΚΟΣ, ΞΕΝΩΝ, ΦΙΛΩΝ feliratokkal.

Ismeretlen hazai lelőhelyről került egy budapesti ezüstműveshez 4—500 db frisachi fillér. Ezek, alig egy pár darab kivételével, a Welznél 9551—52. szám alatt leírt fajnak felelnek meg (templom-homlokzat 2 torony közti orommal és a hátlapon pásztorbotot meg

könyvet tartó püspök mellképe szemben). Az egész lelet súlya 474 gramm volt, az ezüst finomsága pedig, állítólag, 887 ezredrész.

Csomán 194 db XVII. századi ezüstpénzt leltek. Ezeknek zöme I. Lipót magyar és osztrák XV krosaiból meg magyar 6 krosaiból állott; ezeken kívül 23 tallérféle is volt a leletben, köztük I. Lipót K B jegyű féltallérai az 1693—1701 közti időből, XIV. Lajos francia király 1691. évi S jegyű forintja, solms-liechtensteini, schwarzburgi, Sayn-wittgensteini, öttingeni, Anhalt-zerbsti, Anhalt-harzgerodei, újweimári, újgóthai és salzburgi $\frac{2}{3}$ és $\frac{1}{2}$ tallérok, 60-asok, stájer, cseh, tiroli, karinthiai és olmützi XV krosok, és Liegnitz-briegi, Württemberg-ölsi és boroszlói püspöki 6 krosok.

Malaczkán 44 drb. XVII. századbéli ezüstpénzt leltek, melyek közt I. Lipót magyar osztrák, cseh, stájer és tiroli 3 krosai, magyar XV krosai, magyar és osztrák 6 krosai, János Frigyes egy Brandenburg-anspachi $\frac{1}{6}$ tallérja (1676), továbbá sziléziai (Liegnitz-briegi) XV és 3 krosok, Ferdinánd és Zsigmond főhg.-ek tiroli 3 krosai. végül Lipót meg Károly olmützi püspökök 3 és 6 kros ezüstpénzei voltak találhatók.

Szatmárhegyen 700 drb. nagybárá XVII. századbéli ezüstpénzt: denárokat, egyszerű, 3-as és 6-os garasokat találtak. Bethlen Gábor 52 garasa, I. Ferdinándtól III. Ferdinándig terjedő magyar denárok, III. Zsigmond lengyel király 3-as és 6-os garasai és 501 drb. polturája, svéd és brandenburgi polturák, II. és III. Ferdinánd és I. Lipót osztrák 3 krosai, pár tiroli, cseh és stájer pénz voltak e lelet alkatrészei; az utolsó évszám mely benne előfordul, 1688.

Kecskeméten majdnem kizárólag XVII. századbéli XV krosok-ból álló, 879 drbra rugó ezüstéremleltre bukkantak. A lelet alkotórészei a következők: I. Lipótnak majdnem 400 drb. magyar 15 krosa, lengyel, Liegnitz-briegi, Württemberg-ölsi, boroszlói (püspöki), nassauí és mainzi 15 krosok, I. Lipótnak 307 drb. osztrák, 24 cseh, 14 tiroli, sok stájer és karinthiai 15 krosa, Károly olmützi püspök 15 krosai és pár salzburgi 15 kros.

Torontálmegyében, Becskerek közelében a Bégában Nagy Sándor aranypénzét találták. — Súlya 8.49 gr. Föntartása elég jó. G.

U j d o n s á g o k.

1. **Hilíbi Haller József plakettje.** Magyar diszöltönybe öltözött férfi mellképe balfelé, hajadonfővel, atillában, háromboglárú mentekötéláncsal összetartott, elől nyitott prémgallérú mentében. Fönn a bal sarokban a Haller-címer a mezőben. A jobboldali mezőben: 1906 | II/4. | A szelvényben: HILIBI HALLER JÓZSEF | A mellkép balkarján írott nagybetűkkel L. A. mesterjegye.

Hátlapján: A mező alját és jobboldalát betöltő makkos tölgyfa-gally. A mezőben pedig e felirat: IGAZGATÓJÁNAK | ESTERHÁZY MIKLÓS | HERCZEG | HÁLÁS | TISZTIKARA | (Az első sor íves vonalban.)

Négyszögletes, homályosított felületű vert plakett, melynek felső oldala ívesen hajlik. Loránfi Antal műve.

Bronz, $61\frac{1}{2}$ mm. magas és $46\frac{1}{2}$ mm. széles. — Pákozdi K. dr. gyűjteményében.

2. **Lehár Ferenc plakettje.** Ifjú férfi mellképe jobbfelé; alatta babérgally fölé írt 8 ütem kotta e jelzéssel: Valse. Lenn nagy betűkkel: LEHÁR FERENCZ A plakett baloldalán, szélével párhuzamosan, felülről lefelé haladó irányban, kis homorú betűkkel: FEC. HANS SCHAEFER. WIEN. (A betűk lábai a plakett széle felé néznek.) — Hátlapja sima, felülete homályosított.

Négyszögletes plakett.

Világos bronz, 50 mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

3. **A technikus-bál rendezői jelvénye 1907.** Fiatal táncosnő, melle alatt átkötött övön függő igen bő és lebegő szoknyában, táncolva, kissé balfelé. Fönn 2 oldalt rézsútos irányban: **TECHNIKVS BÁL** ♡ 1907 Lenn jobbra, rézsútos irányban: **BERÁN L.** Szegélye nincs. Hátlapja sima.

Fülezett nyolcoldalú csegely karikával. (A fül az egyik oldal közepéhez van erősítve.)
a) Ezüstölt réz. 31—33 mm. — NM. — b) Bronz (fül nélkül). — NM.

4. **Berán Lajos** legújabb művei, melyek részint már elkészültek, részint készülőkben vannak: 1. Fadrusz János egylapú □ plakettje. — 2. A labdarúgók szövetségének érme. — 3. A ferencvárosi tornaklub érme. — 4. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter iparművészeti érme. (Pallasfej és Merkúrfej.)

K ü l ö n f é l é k.

A görögországi bűbajos érmeknek, melyekről a Num. Közlöny V. k. 131. l. szólunk, ismét egy eddig ismeretlen faja került elő, amilyent Waltrovics, Weiffert és Svoronos nem ismertettek közleményeikben. — Az itt közölt érmet Szalay Imre úr, a m. nemzeti múzeum igazgatója fődözte föl Erdélyben és volt szíves közlés céljából bemutatni.

Előlap: Sugárkoronás női mellkép ruházattal, balfelé. A kép alatt körül: P. R. T. V. M.

Hátlap: Emse, hét apró malacával, jobbfelé. Fönn: R · T

Szürkészöld patinával borított példány. — Öntvény.

Sárga bronz. Átm. 62—63½ mm. Súlya 159 gr. — Ifj. Ugron Gábor tulajdona, aki pár évtized előtt Olaszországban szerezte.

(A feliratok értelmét bajos megállapítani, hanem egyéb, a csoportba tartozó érmek felirataiból következtetve valószínűnek tartjuk, hogy a P. R. Populus Romanust, az R. T. pedig Roma Troia-t jelent. Az előlapi kép esetleg a római nép génuszát ábrázolja.)

Az Éremkedvelők Egyesületének pályázata.

Az Éremkedvelők Egyesülete nyilvános pályázatot hirdet az 1908. évben tagilletmény gyanánt kiosztandó érem vagy plakettre.

A pályázaton csakis magyar állampolgár vehet részt.

Az érem vagy plakett tárgyát a művész szabadon választhatja, tervezhet egy- vagy kétoldalút, akár verés, akár öntés útján előállíthatót.

A bemutatott minta nagysága 25—30 cm legyen; megjelölendő a kivitel mérete és kívánatos, hogy ily nagyságú fényképet mellékeljen a művész.

Pályadíj: 1. A kivittel való megbízás. 2. Ha a pályabíróság a kivitelre alkalmas művet nem talál, úgy a viszonylag legjobbat 150 K-val jutalmazza. Első esetben a 150 K, mint második kerül kiosztásra, ha a pályabíróság erre érdemes művet talál. 3. Elismerés.

Határidő: 1907. május 1., déli 1 óra. Az egyesület pályabírósága a pályaművek felett 1907. május 20-ig dönt.

Pályázni lehet névvel vagy jeliges levéllel.

A pályázaton díjazott pályamunkákat az egyesület jogosult művészeti és szaklapokban közzétenni.

A pályaművek az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeumban (Budapest, IX. Üllői-út 33—37.) Csányi Károly múzeumi őrnök nyújtandók be, aki a pályázat első díja s a kivittel való megbízás feltételeiről szívesen ad felvilágosítást.

Múzeumok, gyűjtemények.

A **m. nemzeti múzeum éremtára** a múlt évben hatalmasan gyarapodott. A szaporulat 9130 darabra rúg, melyek között 162 db az arany, 4354 ezüst, 4582 más fémből készült és 32 papir. Van köztük 31 görög, 28 barbár, 143 római köztársasági, 3684 római császári pénz, 11 római tessera és 158 bizanci pénz, 4342 magyar és erdélyi, 163 osztrák és 161 egyéb külföldi pénz. A hazai vagy hazai vonatkozású emlékérmek száma 235, a külföldi emlékérmeké 20. A zsetónok 114 darabbal, a vallásos tárgyú érmek 10 darabbal, a papírpénzek 30 darabbal vannak képviselve a szaporulatban. A Berchtold-féle árverésen nagyszámú ritka és kiválóan becses pénzt és emlékérmeket vásárolt a múzeum; a szaporulat zömét a leletek, egyéb vásárlások és a nagyszámú ajándékok révén szerezte nemzeti intézetünk.

G—

A **turócszentmártoni múzeumi tót társaság** éremgyűjteményének gyarapodása 1906. évben. Ezen év végével 56 adakozótól 1266 darab különféle fémből készült érem és 9 papírpénz ajándékképpen gyűlt össze. A gyűjtemény összesen 80 darabbal szaporodott és pedig 4 arany, 59 ezüst és a többi más közönséges fémből készült éremmel és egy bankóval.

Megemlítendő, hogy a Múzeumi tót társaság ez idén is folytatólagosan kiadta érem-lajstromát és pedig a „Sbornik“ nevű folyóirat XI. évfolyam I. füzetében megjelent Németország Bajor, Württemberg és Baden tartományainak dr. Petrikovich János által szerkesztett, 424 tételből álló éremkatalogusa.

Dr. Petrikovich János.

Irodalom.

Budapest Régiségei IX. kötete, Kuzsinszky Bálint dr. szerkesztésével, megjelent. — E kötetben egy nagyobb numizmatikai tárgyú közlemény is foglaltatik, t. i. **Budapest Emlékérmei** I. részének folytatása (Buda 1686-iki visszavételének emlékérmei; 3.-ik közlemény). A közlemény szerzője Gohl Ödön. — A bevezetésben számos mesterjegy és rövidített idézet magyarázata található. A folytatólagos éremlajstrom a 139—165. sz. érmekeket, továbbá az 1—136. sz. érmekhez tartozó pótlásokat tartalmazza. Végül Budapest Emlékérmei I. részének mindhárom közleményéhez tartozó betűrendes felirat-repertorium zárja be a közleményt, melyet valamennyi itt közölt éremfajnak a képe is díszít.

Az **Archaeologiai Értesítő** XXV. (1906.) évf. 5. füzetében Darnay Kálmán a szalacscai kelta pénzverő és bronzöntő műhely föllásása alkalmával talált régiségek leírását közli; főképen régészeti szempontból. A leletben hat pénzverő-tő és nyolc barbár pénz is fordult elő, melyekről numizmatikai szempontból fönnebb külön közleményben emlékezünk meg. Itt csak arra szorítkozunk, hogy Darnay Kálmánnak az i. h. 418. l. (kétszer) és a 430. l. közölt abbeli közlését, hogy a pénzverő-tövek (részben) ezüsből készültek, olyképen helyesbítsük, hogy valamennyi pénzverő-tő bronzból készült és csak a környező karikák vannak vasból, a talált pénzdarabok legnagyobb része pedig semmi esetre sem az ott lelt pénzverő-tövek segélyével veretett.

Leszih Andor: Vezető a Borsod-miskolci múzeumban. — E csinos kiállítású füzetben a Borsod-miskolci múzeum kiállított éremgyűjteménye is föl van sorolva, mely a múzeum második termének 9—16 tárlóját foglalja el. Az éremtár egyes éremcsoportjai természetesen csak röviden vannak megnevezve; a füzet terjedelme nem engedhet meg behatóbb leírásokat. A gyűjtemény gyarapítása, föllállítása és dicséretes elrendezése Leszih Andornak a Borsod-miskolci múzeum őrének nem csekély érdeme.

A **Turóc-szentmártoni** múzeum éremgyűjteményének lajstroma (folytatás; a németországi érmek). Írta dr. Petrikovich János, a múzeum őre. A tót nyelven írt füzet címe: Katalog numismatickej sbiersky museálnej slovenskej spoločnosti v Turčianskom Sv. Martine. Sostavil dr. Ján Petrikovich. A nyolcadrétű füzet tartalma 429 tételre rúg, terjedelme pedig 19 lap.

Adrien Blanchet: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique. (3 trim. 1906.—4. trim. 1906.) — A legújabb numizmatikai irodalmi termékek fölsorolása.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Érem-árverések.

Az **Étienne Bourgey cég** (Páris) f. é. március hó 26-án árverezett egy római, francia és egyéb külföldi pénzekből, továbbá medáliákból és zsetónokból álló gyűjteményt. Az árverési lajstrom 1269 tétel éremleírást és négy képtáblát foglal magában.

Frederik Müller (Amsterdam) f. évi március hó 22-én árverezett egy kizárólag arany pénzekből és medáliákból álló gyűjteményt. A lajstrom 2565 tétel éremleírást és hét képtáblát foglal magában. A gyűjteményben több magyar és erdélyi érmet is találtam. Ilyenek a következők: Zsigmond, V. László, I. Mátyás, I. Ferdinánd, I. Lipót, Mária Terézia és II. József aranyai. II. Mátyás koronázási érme (hátlapján cimerek), Bethlen Gábor körmöcbányai arcképes emlékérme és nagybányai 1622. évi aranya, III. Ferdinánd 1641. évi körmöci ötszörös aranya, I. Lipót 1703. évi nagybányai ötszörös aranya (2 drb), József nádor 1846. évi nagy jubiláris emlékérme, stb. — Erdély: Báthory Zsigmond 1514. évi

aranya, Apafi Mihály 1681. évi gyulafehérvári tizszeres aranya és 1687. évi hatszögletes aranya, I. József 1708. évi ötszörös aranya, Mária Terézia 1743. évi hatszoros aranya, 1750. évi tizszeres aranya és 1762. évi négyszeres aranya. A felsorolt darabok nagy része verdefényű pompás példány.

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M.) f. évi április hó 8-ikán árvezte a John Philipp-féle, danzigi pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményt egy másik, vegyes, de nagyrészt német érmekből álló gyűjteménnyel kapcsolatban. A lajstromban, mely 2664 tétel éremleírást és 7 képtáblát tartalmaz, magyar és erdélyi pénzek is vannak felsorolva; említendőnek tartom Róbert Károly, I. Lajos, I. Ferdinánd stb. aranyait, illetve tallérait, Bocskai 1604—1606. évi kolozsvári aranyait, 1611. és 1613. évi szebeni egyoldalú tallérait. Bethlen Gábor meg I. Rákóczi György aranyait és Barcsay Ákos 1660. évi brassói szükségstallérját.

C. F. Gebert (Nürnberg) f. évi április 24-én árverést tart, melyen nagyrészt német pénzeket és emlékérmeket ad el. A lajstromban 826 tétel foglaltatik.

I. Schulman (Amsterdam) f. é. április 23-án árvezezi a Frentzel és Chr. Podhaisky-féle éremgyűjteményeket, melyek rendkívül változatos éremcsoportokat, különösen németalföldi és más világrészbeli érmekeket tartalmaznak. Az árverési lajstromban 9 képtábla és 2466 tétel éremleírás foglaltatik.

I. Schulman f. é. április 26-án árveze egy németalföldi vonatkozású emlékérmekből és szükségpénzekből álló rendkívül érdekes éremgyűjteményt; az árverési lajstrom 2950 tétel éremleírást és 6 képtáblát tartalmaz.

I. Schulman f. évi április 29—30. napjain árvezezi a báró D és a J. Bertrand-féle, — modern medáliákon és plaketteken kívül a francia forradalom és I. Napoleon korabeli pénzekből és érdemrendekből, szabadkőműves-érmekből stb. álló éremgyűjteményeket; az árverési lajstromban négy képtáblán kívül 1161 tétel éremleírás található.

2. Érem-árjegyzékek.

Dr. Phil. Jakob Hirsch (München) XVII. éremlajstroma. I. Abtheilung: *Griechische Münzen* (Hispania bis Eubocia). — E lajstrom számos szövegközti képpel van változtatottabbá téve és 1856 tétel éremleírást foglal magában. Az ó-görög érmek kedvelőinek nagyon kedvező alkalom nyílik a vásárlásra, amennyiben már egy márkától kezdve kaphat jól föntartott görög pénzeket, a tíz márkán aluli árú darabok száma pedig igen nagy. Kiváló figyelmébe ajánlom olvasóinknak e lajstromot, melynek ára két марка és mely különben is tanulságos, pontos leírásai és idézetei folytán. E füzetben Hispania, Gallia, Itália, Sicilia, a sajátképeni Görögország, Macedónia, Paeonia, Thrácia stb. érmei vannak leírva. A többi országok és vidékek görög pénzeit, Ekkel földrajzi rendszere alapján vett sorrendben, a következő füzetek fogják hozni.

Zschiesche und Köder (Lipcse) 112. sz. éremlajstroma megjelent. E füzet 6872 tétel éremleírást és 149 tétel könyvcimet tartalmaz. Számos magyar vonatkozású régibb emlék-érem és sok modern francia medália is van benne felsorolva.

Ch. Dupriez (Bruxelles) 91. éremlajstroma, mely németalföldi érmekeket tartalmaz, megjelent (1246 tétel).

Spink and Sons (London) Monthly numismatic circular f. évi január—áprilisi füzetei (170—173. sz.) megjelentek.

A **Münchner Münz-Verkehr** folyó évi februári (9.) és április havi (10.) számai, a **Numismatische Correspondenz** 239. és 240. száma, a **Numismatische Mittheilungen** 102. és 103. száma, a **Numismatisches Offerten-Blatt** 160—164. számai és a **Numismatischer Verkehr** f. évi 1. (februári) és 2. (április havi) számai szokott tartalommal megjelentek. Valamennyiben eladó érmek lajstromai találhatók.

3. Numizmatikai könyvek lajstroma.

Ch. Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps 77) 92. számú könyvlajstroma, mely 1102 tételt foglal magában, megjelent. Nagyon melegen ajánljuk e lajstromot olvasóink figyelmébe, a numizmatikai könyveknél szokatlan méltányos árak miatt. Így pl. Cohen első kiadása (7 kötet) félbőrkötésben (238. sz.) 150 frcs, Babelon kétkötetes kézikönyve a római köztársasági pénzekről (30. sz.) 50 frcs, Sabatier rendkívül ritka kétkötetes kézikönyve a bizanci pénzekről (891. sz.) 150 frcs. — Schlickeysen kézikönyve (1855) az éremfeliratok magyarázatával (893. sz.) 6 frcs, képtáblák nélkül (894. sz.) 2 frcs, 1896. évi új kiadása (895. sz.) 25 frcs — Welzl v. Wellenheim 3 kötet félbőrkötésben (1078. sz.) 50 frcs!!! Muret-Chabouillet: a gall érmek katalogusa, kötve (764. sz.) 40 frcs, De la Tour: a gall érmek atlasza (398. sz.), kötve 80 frcs. Ismételten ajánlom e lajstromot figyelmükbe!

Heinrich Kerler (Ulm) 358. sz. könyvárjegyzéke: Numismatik. Medaillenkunde (255 tétel), igen érdekes tartalommal, megjelent.

Paul Geuthner (Paris, rue Mazarine 68): Éphémérides bibliographiques 1907 januári február és március havi 8.—10. füzetei, részben numizmatikai tartalommal, megjelentek.

Paul Geuthner 26. sz. könyv-árjegyzéke megjelent. Ebben túlnyomóan keleti és afrikai tárgyú műveken kívül egyiptomi és muzulmán numizmatikai könyvek is vannak felsorolva.

T á r s u l a t i é l e t.

Husvéth István †. A f. év január havának 5. napján társulatunkat újabb veszteség érte Husvéth István, kelmefestő, zombori lakos, rendes tagunk elhalálozásával. — Nyugodjék békével.

A kincstár tulajdonába jutott éremleletek tudvalevőleg eddig elsősorban a m. nemz. múzeumnak, a budapesti tud. egyetem gyűjteményének, a kolozsvári egyetem gyűjteményének s a szegedi városi múzeumnak állottak rendelkezésére tetszés szerinti kiválasztás végett, azután a m. kir. főfémjelző és fémbeváltó által nyilvánosan el lettek árverezve. — Ezen árverésen azonban az érmek egyes tételei mindig nagy tömegekben kerültek a kalapács alá, úgy hogy különösen a kisebb gyűjtőnek nem volt alkalmja azokból sorozatait kiegészíteni s ily módon a leletek rendszerint a kereskedők vagy a módosabb gyűjtők által szereztettek meg. — Társulatunk felismerve ezen leleteknek azon értékét, amelylyel különösen kezdő gyűjtők nevelése szempontjából bírnak, — kieszközölt a m. kir. pénzügyminiszteriumtól egy oly értelmű rendeletet, amely szerint ezentúl a leletek elárverezésük előtt egy évi időtartamra társulatunknak adatnak letétbe s tagjaink a leletből egyes darabokat s így egész sorozatokat választhatnak ki a fémérték s a 2% kezelési költség, valamint a társulat által szedett további 3% kamatmegtérítés és kezelési költség mint vételár mellett. — A választmány e leletek kezelésére egy szabályzatot fogadott el, — mely szerint a gyűjtő szempontjából figyelmet igénylő jobb darabok különválasztva írásbeli és szóbeli ajánlatok után a legtöbbet ígérőnek adatnak el, — a leletek zöme azonban a személyes jelentkezés sorrendjében áll a tagok rendelkezésére a fent körülírt áron való kiválasztás végett. — A leletek a közlő külön mellékletén lesznek publikálva s miután csak a közlő vonatkozó számának megjelenését követő több hét múlva vehetik a tagok igénybe ezen kedvezményt, s a leletek rendszerint 6—9 hónapon át állanak tagjaink rendelkezésére, — a vidéki tagok nem lesznek a fővárosiak mögött hátrányos helyzetben. — Társulatunk eddig kilenc leletet vett át, melyek 30 arany és közel 3000 darab ezüst éremből állnak (magyar, osztrák, erdélyi, lengyel stb. pénzek), melyek a közlő következő füzetében lesznek ismertetve s körülbelül augusztus hó elsejétől kezdve állanak tagjaink rendelkezésére, — amikor társulatunk helyiségének kérdését kedvezően reméljük elintézhetni.

Társulati helyiségünk ügye. Társulati életünk fejlődésének akadályát mindeddig az képezte, hogy társulatunknak egy tulajdonképeni otthona nincsen, melyben összejöveteleinket, bemutatásainkat tarthattuk volna s fejlődő könyvtárunk a tagok rendelkezésére bocsátható lett volna. — Üléseinket a tud. akadémiában, összejöveteleinket egy vendéglőben, könyvtárunkat pedig az akadémiának egy a tagok által — sőt időközönként a könyvtáros által sem hozzáférhető helyen kell tartanunk. — Minthogy állami segély iránti kérelmünk kedvező elintézése már évek óta késik, — helyiségügyünket pénzügyi okokból nem tudtuk megoldani. — A f. évi költségelőirányzatunkba azonban sikerült egy 600 koronás tételt helyiségfentartás címén felvennünk, — az ezzel nem fedezett költségeinket pedig lelkes tagjaink buzgó támogatásával igyekezzünk pótolni. — Eddig mintegy 10 tagunk kötelezte magát 2—3 éven át 20—25 koronás önkéntes hozzájárulásra helyiségünk fenntartási költségeihez, s ha azon reménynek adunk kifejezést, hogy az ezennel hasonló önkéntes hozzájárulásra felkért igen t. tagjainknak társulatunk iránt érzett szeretetében nem fogunk csalódni, helyiségügyünk végre a megvalósulás állapotába jutott. — Hogy ez társulatunk jövőjét illetőleg mit jelent, nem kell külön megmagyaráznunk. — Kérjük igen t. tagjainkat, hogy egyelőre csak írásban közöljék, hogy évenként mennyi erejéig s egyelőre csak hány éven át volnának hajlandók helyiségünk fenntartása költségéhez járulni. — A tényleg szükséges összeg az aláírt összegek arányában fog az év utolsó negyedében a tagokra önként vállalt kötelezettségük alapján kivettetni. — A bejelentések a titkárhoz intézendők.

Csütörtöki összejöveteleinket a „Virágbokor“ külön helyiségében tartjuk, 1907. április 11. és 25.; május 16. és 30.; — július 13-án. — A nyári hónapokban, június 27, július 25. és augusztus 29-én egy a tagokkal később közlendő nyári helyiségben.

Gyűjteményünket és könyvtárunkat újabban a következők gyarapították ajándékaikkal: a) érmek: A m. kir. miniszterelnökségtől: Andrassy-érem; Egger Ármintól 1 hamis ezüst érem; dr. Haller Károlytól 2 hídbárca; Özv. Hoffmann Ignácától 17 drb. rézpénz; Kürti Gyulától 4 emlékérem; Örmény Sándortól 4 drb. rézpénz; a pozsonyi ág. ev. liceumtól saját jubiláló érme; Rampacher Páltól 1 drb. érem; dr. Zimmermann Lajostól 1 hamis Rákóczi-érem; b) könyvek: a borsod-miskolci közművelődési egylettől saját évkönyve; Börzsönyi Arnoldtól 1 füzet saját műve; Farkas Sándortól egy kötet éremtábla; br. Forster Gyulától A műemlékek védelme c. saját műve; Laffranchi L. és Monti P.-tól 5 füzet saját műve; N. N.-tól Meister, Anleitung zur Numismatik; 67 drb. árjegyzék. — Az adományokért ez úton is köszönetünket fejezzük ki.

Kivonat a választmány 1907. évi január hó 17-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilenyi Hugó; jegyző: dr. Zimmermann Lajos. Jelen vannak még: Gohl Ödön, dr. Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István és dr. Pákozdy Károly vál. tagok.

A választmány tudomásul veszi, hogy II. Rákóczi Ferenc emlékezetére szánt felolvasó ülésen Rákóczi pénzeiről Rohde Tivadar, Rákóczi emlékérméiről Rampacher Pál fog értekezni. — Titkár jelenti, hogy a közlöny előfizetői sorába belépett az Országos Kaszinó. — A társulat tagjai sorába felvételre alapító tagul: *Debrecen szab. kir. város; Dessewffy Miklós gf.*, Budapest VIII. Fhg. Sándor u. 14. — Rendes tagokul: *ifj. Hurlay Lajos*, éremművészeti gyakorló, Körmöcbánya; — *Reisner József*, m. kir. pénzverdei vésnök, Körmöcbánya, és *Szekfü György* ny. városi főjegyző, Zenta.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Dr. Moldoványi István s. k.

Kivonat a választmány 1907. évi február 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Kilenyi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Pákozdy Károly és dr. Zimmermann Lajos vál. tagok.

Telcs Ede r. tagnak az alapító tagok közé való belépését a társulat köszönettel veszi tudomásul. — A választmány köszönetet szavaz báró Forster Gyula vál. tagnak „A műemlékek védelme“ című mű adományozásáért. — A vál. köszönettel veszi tudomásul, hogy

a miniszterelnök úr ő nagyméltósága gf. Andrassy Gyula szobrának leleplezése alkalmára vert érem egy bronz példányát a társulatnak megküldötte. — A vál a körműcbányai kirándulás terezetét jóváhagyja. — A vál. örömmel veszi tudomásul a pénzügyminiszterium 5205/907. sz. rendeletét, melylyel a kincstár tulajdonába került éremlétek azok elárverezése előtt egy évre a társulatnak engedtetnek át kiválasztás végett a fémérték és 2% kezelési költség mint biztosíték ellenében.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k, dr. Zimmermann Lajos s. k.

Kivonat a választmány 1907. évi március hó 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: dr. Zimmermann Lajos. — Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Halász Gábor és Kunváry Fülöp vál. tagok.

A vál. Rausch Ferenc r. tag kilépését kivételesen tudomásul veszi. — A vál. megállapítja a közgyűlés napirendjét s elhatározza, hogy a második alelnöki tiszte betölteni javasolja. — A vál. megvitatja s elfogadja a kincstár tulajdonába került s elárverezésük előtt a társulatnak kiválasztás végett átengedett leletek kezelésére vonatkozó szabályzatot. — A költségelőirányzat a vál. által jóváhagyatott. — A rendes tagok sorába felvétetett: *Rausch Aladár* gyáros, Budapest, VI. Andrassy út 8.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Halász Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1907. évi március hó 24-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István és dr. Zimmermann Lajos vál. tagok és Rampacher Pál r. tag.

Titkár jelentést tesz a helyiségügy állásáról. — A vál. elhatározza, hogy lehetőleg augusztus elsejére helyiséget bérel, ennek részbeni költségeit a megjelentek önként elvállalják. — Rampacher Pál r. tag indítványára a körműcbányai kirándulás napjai május 18-ára és 19-ére tételnek át. — Pénztáros jelentést tesz a pénztár állásáról. — A gyűjtemény és könyvtár őrének jelentése alapján a vál. köszönetet szavaz a könyvtárt és gyűjteményt gyarapító adományozóknak.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Moldoványi István s. k.

Kivonat a társulat 1907. évi március hó 24-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak: Fejér József, dr. Finály Gábor, Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Mály János, dr. Moldoványi István, Rampacher Pál, Sziklay Jenő, Varga Béla és dr. Zimmermann Lajos.

1. *Elnök* megnyitja a közgyűlést s buzdító szavakkal üdvözlí a megjelenteket. A jegyzőkönyv hitelesítésére fölkéri Mály János és Rampacher Pál r. tagokat.

2. *Titkár* felolvassa jelentését a társulat mult évi működéséről. — Elsősorban a tagok soraiban történt változásokról emlékezik meg. A mult évi közgyűlés óta meghalt a társulatnak 5 tagja, kilépett 11, kizáratott tagdíj nem fizetés miatt 1. — Ellenben felvétetett 3 új alapító tag és 88 rendes tag. — A tagok létszáma 298, és pedig 33 alapító és 295 rendes tag. — Ezek közül fővárosi 83, vidéki 186, külföldi 26. — Más szempontból osztályozva: magánegyén 233, törvényhatóság 14, áll. hivatal 2, múzeum és könyvtár 17, egyesület 19, tanintézet 10, pénzügyintézet 2, egyházi intézmény 2. — A választmány 9 ülést tartott. — Felolvasás ez évben még nem volt, ellenben a társulat Győrbe kirándulást rendezett. — A társulat megszerezte tagjainak a lehetőséget, hogy a Balassa János emlékérmét és Szemmelweis-plakettet megvehessék. Előbbire 22, utóbbira 18 tag tartott számot. — A miniszterelnökség az Andrassy Gyula gróf emlékére vert érem egy példányának adományozásával tüntette ki a társulatot. — Legnagyobb sikere a társulatnak az volt, hogy a pénzügyminiszteriumtól kieszközölte, hogy a kincstár tulajdonába került éremlétek azok elárverezése előtt a társulat tagjai rendelkezésre állanak egy éven át fém-

érték és 2% kezelési költség ellenében, — A helyiség-kérdés a megoldás felé közeleg, — s erre kéri a tagok lelkes támogatását. — A jelentést a közgyűlés tudomásul vette.

3. A szerkesztő távollétében a titkár olvassa fel a szerkesztői jelentést a Num. Közlöny V-ik évfolyamáról, mely 1844 korona költséget vett igénybe, s 400 példányban jelent meg 4 füzetben 21 ív terjedelemben. — A szöveget egy képtábla és 88 kép illusztrálja. — A társulat élet rovatán kívül megjelent benne 12 szerzőtől 50 közlemény, — kik közül egy írt 36-ot, egy 3-at, egy 2-öt, és kilenc 1—1-et. — A szerkesztőn kívül a többi munkatárs — kik közül 8 tagja, 3 nem tagja a társulatnak — 3 és $\frac{3}{4}$ ívnyi terjedelmű közleményt írt. — A közlemények, tárgyaiknál fogva kiterjednek a görög, barbár, római és magyar érmekre, a hazai emlékérmekre, bárcákra és papírpénzekre, a múzeumok és gyűjtők, gyűjtemények és leletek ismertetésére, — hamisítások kérdésére, életrajzi vázlatra, num. irodalomra s az érem- és könyvvásárra vonatkozó és vegyes tárgyú kisebb közleményekre. — Fokozottabb irodalmi működésre serkenti a tagokat. — A közgyűlés dr. Moldoványi István indítványára a szerkesztőnek önzetlen és buzgó fáradozásáért, melylyel a közlöny öt évfolyamát szerkesztette, hálás köszönetet szavaz s azt jegyzőkönyvi kivonatban határozza el tudomására juttatni.

4. A gyűjtemény és könyvtár öre olvasta fel azután jelentését, mely szerint a könyvtárra és gyűjteményre 1906-ban 226 K 1 fill. t költöttünk; ebből 97 kötet bekötése 191 K 91 fillérbe került, az Orsz. Rég. és Emb. Társulat és az Éremkedvelők Egylete tagdíja fejében 22 K-t; irodai és szállítási költségekre 7 K 10 fillért adtunk ki. E szerint a múlt évben a könyvek bekötetésén kívül tulajdonképen komoly munkát nem lehetett folytatni, aminek oka az, hogy azt a helyiséget, amelyben könyvtárunk és gyűjteményünk van elhelyezve, lefoglalta a M. T. Akadémia könyvkiadóhivatalának expediciója, s ott dolgozni alig lehetett. Ezért maradt el a katalogus kinyomtatása is, mert hiszen könyveinkhez úgy sem férhettünk volna hozzá. A kezelés munkája csak a gyarapodás nyilvántartására szorítkozott. Gyűjteményünk a közlönyben rendszeresen közölt ajándékokkal (69 drb. könyv és 186 drb. érem) 572 leltári szám alatt 1063 drb. könyvből (közte 523 drb. árjegyzék) és 3843 drb. még rendezetlen éremből áll. Csereviszonyunk 23 folyóírra terjed, a múlt évi 22-vel szemben. Hogy a rendszeres munka megkezdődhessék, elkerülhetetlen szükség a helyiség-kérdés megoldása, amit a közgyűlés figyelmébe ajánl. — A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi.

5. A pénztáros terjesztette elő a társulat 1906. évi zárszámadását és mérlegét.

Pénztárszámla.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1905-ről . . .	337.64	Numizmatikai Közlöny számlája . . .	1844.03
Alapító tagok befizetései . . .	1450.—	Gyűjtemény és könyvtár . . .	221.01
Rendes " " . . .	2206.—	Társulati érem számlája . . .	110.50
Kamatjövedelem . . .	230.50	Folyószámlára letétetett . . .	2123.—
Numizmatikai Közlöny bevételei . . .	187.90	Adminisztráció számlája . . .	292.76
Társulati érem számlája . . .	211.—	Visszatérített tagdíj . . .	6.—
Adminisztráció " " . . .	45.65		
Folyószámláról felvétel . . .	300.—	Maradvány 1906 december 31-én . . .	371.39
Összesen: 4968.69		Összesen: 4968.69	

Budapest, 1906. január hó 31.

A pénztárnok: Kunváry Fülöp s. k.

Jelen számlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőknék s minden tételében helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Ott János s. k.

ifj. Zachar Antal s. k.

Fejér József s. k.

Mérlegszámla.

Vagyon:	kor. fill.	Teher:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1905-ről	371.39	Befizetett alapítványok letétként	5800.—
Folyószámla-követelés	6199.—		
Alapítók hátralékai	300.—		
Rendes tagok hátralékai	90.—		
Hirdetők hátralékai	16.—	Egyenleg mint vagyon	1176.39
Összesen: 6976.39		Összesen: 6976.39	

Budapest, 1907. február hó 16.

A pénztáros: *Kunváry Fülöp* s. k.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőknek, helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Ott János s. k.

ifj. Zachar Antal s. k.

Fejér József s. k.

6. és 7. *A felügyelő bizottság* nevében Fejér József felügy. biz. tag terjeszti elő a jelentést, melynek alapján a közgyűlés megadja az elnökségnek, tisztikarnak, választmánynak s a felügyelő bizottságnak a felmentvényt s Rampacher Pál r. tag indítványára köszönetet szavaz ez elnökségnek, tisztikarnak és választmánynak buzgó működéséért.

Pénztáros előterjeszti az 1907. évi költségelőirányzatot.

Költségelőirányzat.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Maradvány 1906-ról a pénztárban	371.39	Numizmatikai Közlöny	2000.—
a bankban	399.—	Adminisztráció	250.—
1907-ben felvett 1906. évi kamat	160.—	Gyűjtemény és könyvtár	300.—
Kamatjövedelem	320.—	Helyiségfentartás	600.—
Tagsági díjakból	2100.—	Előre nem látott kiadások	400.—
Numizmatikai Közlöny bevételei	150.—		
Társulati veretek és kiadmányok	30.—		
Egyéb bevételek	19.61		
Összesen: 3550.—		Összesen: 3550.—	

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja.

9. *Indítvány* nem tétetvén, ilyen nem került tárgyalás alá.

10. Ezek után a választások ejtettek meg közfelkiáltással a következő eredménnyel:
Elnök: Dr. Réthy László, alelnökök: Kilényi Hugó és Sziklay Jenő 3—3 évi időtartamra.
Választmányi tagok: Dt. Despinits Péter, báró Forster Gyula, Gohl Ödön, dr. Moldoványi István és Telcs Ede 3—3 évre, Rampacher Pál 2 évre. — A felügyelő bizottság rendes tagjai lettek: Fejér József, Ott János és ifj. Zachar Antal; póttag: ifj. Walla József 1—1 évre.

11. Elnök elnöktársai nevében is megköszöni a beljük helyezett bizalmat, — üdvözlí az újonnan megválasztott választmányi tagokat s a közgyűlést bezárja.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Mály János s. k., Rampacher Pál s. k.

Inhalt.

Edmund Gohl: 1. Biographie des Joseph Weszerle (1781—1838). — Weszerle war ungarischer Münzforscher und Professor der Geschichte an der Pester Universität. Er hinterliess eine Menge handschriftlicher Notizen und in Kupfer gestochene Tafeln zu seinem geplanten grossen Werke: Die Numismatik und Münzgeschichte Ungarns und Siebenbürgens, dessen Ausführung sein jäher Tod verhinderte. Seine bedeutende Münzensammlung (griechische, römische und ungarische Münzen) gelangte ins ungarische Nationalmuseum, welches auch die Ausgabe seiner hinterlassenen Münztafeln (1873) veranlasste. — 2. Die keltische Münzpräge-Werkstatt und Bronzegiesserei in Szalacska. Hier wurden sechs Prägestöcke (3 obere und 3 untere, worunter 2 in Eisenring) und einige Stücke keltischen Kleingeldes gefunden. Die Münzen sind nicht mit den vorhandenen Stöcken geprägt. Auch 2 Gussformen aus Bronze, viel Geräth und Schmuckgegenstände kamen unter den Trümmern des aus Holzbalken construirten Werkstattgebäudes hervor. Die Münzen und die Prägestöcke gehören, nach ihren Typen geurteilt, zur Gruppe keltischer Münzen, welche in der Gegend des Kaposflusses zuhause sind. Der Fund stammt wahrscheinlich vom Anfange des 1. Jahrhunderts vor Christi. — 3. Denare der Plautilla (nicht in Cohen): a) Rev. flach, b) MATRI DEVM, c) VENVS GENETRIX (gefüttert). — 4. Münzfunde. — 5. Erwerbungen (Münzen und Medaillen) des ung. Nationalmuseums, 1906.

Paul Rampacher beschreibt einen Thaler des G. Bethlen aus dem bisher unbekannten Jahrgange 1620.

Dr. Johann Petříkovich: 1. Münzfund von Zsolna. — 2. Erwerbungen des Museums von Turóc-Szentmárton.

Neue Medaillen. — Verschiedenes. — Literatur — Gesellschaftsnachrichten.

S o m m a i r e.

Edmond Gohl: 1. Biographie de Joseph Weszerle († 1838), numismate hongrois, qui préparait une grande oeuvre contenant la numismatique et l'histoire monétaire de la Hongrie. Ses notices en manuscrit sont au musée national Hongrois, qui procurait l'édition de ses planches médaillistiques. — 2. L'usine monétaire et fonderie celtique à Szalacska. On y trouvait six coins en bronze et quelques monnaies d'argent, des outils et autres objets parmi les débris de la cabane construite en bois. Les types des coins et des monnaies trouvées appartiennent à la groupe des monnaies celtiques de l'alentour du Kapos (comté Tolna). L'âge des coins se laisse fixer approximativement au commencement du 1. siècle av. Chr. — 3. Deniers de Plautille (pas dans Cohen): a) à revers lisse, b) MATRI DEVM, c) VENVS GENETRIX (fourré). — 4. Trouvailles. — 5. Acquisitions du médaillier du musée national hongrois en 1906.

Paul Rampacher publie un écu inédit de Transylvanie du prince G. Bethlen, de l'an 1620.

Le dr. Jean Petříkovich: 1. La trouvaille de Zsolna. — 2. Le musée de Turócz-Szentmárton.

Nouvelles médailles. — Miscellanées. — Littérature. — Nouvelles de la société numismatique.

Római pénzek a M. N. Múzeum gyűjteményéből.

A m. nemzeti múzeum római érmei közt tömérdek olyan faj és változat található, mely Babelonnak, illetve Cohennek (2. kiadású) gyűjteményes kiadványaiban nem található föl. Hasznos szolgálatot vélek tenni általában, első sorban pedig a hazai szakembereknek, midőn ezen érmeik leírásait e folyóiratban folytatólagos közleményekben közzéteszem. E sorozatba csatolom néhány olyan érem leírását is, melyek ellenjegyeik miatt érdemelnék különös figyelmet.

I. Római köztársasági pénzek.

1. Antonius III vir legió-denára (a legió neve és száma lekopott), hátlapján bevert hosszúkás négyszögletes MP VES ellenjeggyel. (Ezt lásd Babelonban Cipia 1. sz.-nál.)

2. Aquilia (Babelon 2. sz.) fogazatlan denár.

3. Hibrid denár. — Av.: Koszorús Apolló-fej j. (Nem a Marcus Libo érméről van véve, hanem Babelon I. 77. 1. 226. sz., de alatta nem látható a villám.)
Rev.: Baebia. (Bab. 12. sz. rev.)

4. Calpurnia (v. ö. Babelon 24. sz.), a hátlapon a lovag pálmaág nélkül.

5. Cipia. (Babelon 1. sz.) Rézzel bélelt. 15 mm., — más, szintén rézzel bélelt példánya, 17—19 mm.

6. Fonteia (Babelon 10. sz. változata). — Av.: a koszorúról 2 szalag függ le a nyak mögött.

7. Junia. (Babelon 10. sz. változata.) A hátlapon buzogány helyett nyéllal ellátott, hajlított végű szerszám. (Bahrfeldt szerint sarló.) (Bahrfeldt: Nachträge I. 160. lap és VII. t. 160. sz.)

8. Hibrid denár. — Av.: Babelon (Plancia 1. sz. av.)

Rev.: S és F betűk közt nyolc oszlopos templomhomlokzat, melynek tympanonját szobrok és ormát egész hosszában különböző antefixumok ékítik. (Petilia, Babelon 3. sz. szabad és durva utánzata.) Lelőhelye Bethlen, Fogarasnál.

9. Postumia. — Babelon 10. sz., hanem aranyból van. Súlya 5·91 gr.

10. Hibrid denár. — Av.: Babelon, Servilia 7. sz. av.

Rev.: Babelon, Caecilia 30. sz. rev.

11. Restituált denár. — Babelon II. 587 1. 56. sz. változata. — Av.: az acrostolium nem áll föl, hanem egészen visszahajlik.

Rev.: a sas nem tárt szárnyú szemben és nem néz balfelé, hanem egészen jobbfelé van fordítva. A legió száma lekopott. — Átm. 18—19¹/₂ mm., súlya 2·89 gr. Kissé kopott példány.

II. Római császári pénzek.

Augustus.

1. CAESAR AVGVSTVS DIVI F PATER PATRIAE Koszorús fej j.

Rev.: C. L. CAESARES AVGVSTI F COS DESIG PRINC IVVENT Caius és Lucius caesarok álló alakjai szemben egy-egy lándzsával és pajzsával. Fönn augurbot és ettől jobbra simpulum. — Denár. (Cohen^{II}. I. 69. l. 42. sz. változata; itt a simpulum az augurbottól balra áll.

2. Mint az előbbi, hanem az augurbot és simpulum alatt x a mezőben.

3. CAESAR AVGVSTVS Fej j.

Rev.: SIGNIS (fönn) RECEPTIS (lenn). Katonai csapatjelvény és legió-sas közt középen kerek pajzs (CLV felirattal?) S P Q R betűk közt. — Denár. (Cohen^{II}. I. 100. l. 265. sz. változata. Itt a sas van baloldalt s a jelvény jobboldalt. A sas Cohennél is és a fönti változaton is a pajzs felé tekint.)

4. CAESAR AVGVSTVS Fej j.

Rev.: Turpilianus III · VIR · (Körül) Középen csillag alatt félhold. — Denár. (Cohen^{II}. I. 135. l. 495. sz. változata. Itt VIR után nincs pont.)

5. CAESAR AVGVST PONT MAX TRIBVNIC · POT Fej j.

Rev.: P. LVCIVS AGRIPPA III VIR · A · A · A · FF (Körül). Középen nagy S · C — Középbronz. Az előlapon lenn négyszögletes ponc C · R monogrammal. (Cohen^{II}. I. 127. l. 445. sz. — Babelon: Julia 318, Luria 2.)

6. Hibrid denár. Av.: CAESAR AVGVSTVS Fej balfelé.

Rev.: M. ABVRI és a szelvényben ROMA A napisten, kezében ostorral, vágató quadrigában j.

Bélelt denár. 16·5—17·5 mm. Súlya 2·42 gr.

Előlapja Augustusnak (Cohen^{II}. I. 91. l. 211. sz.) denáráról, hátlapja M. Aburius Geminus (Babelon, Aburia 6. sz.) Kr. e. 129-ben vert denáráról van véve.

7. DIV Augustus koszorús feje j.

Rev.: VAR RVF SEX IVL P · OL · II · VIR O C A felirat lenn jobbfelé kezdődik. Középen: aspersorium, simpulum, aciscus és flamen-sapka. Colonialis érem. Előlapja kopott. Bronz, 21 mm.

Galba.

8. GALBA IMP Koszorús fej b.

Rev.: HISPANIA (baloldalt). Hispania áll j., jobbkezeiben 2 kalász közt mákfej, balkezeiben kerek pajzs és 2 dárda.

Arany, 18—19 mm. 7·67 gr.

Az előlap mezejében bevert — és ~ jegyek. a hátlap szélén esetleg betűnyomok. (V. ö. Cohen^{II}. I. 324. l. 79. sz., hanem itt az előlapon golyó is van a fej alatt és ezüst denár.)

9. Hibrid denár. — Av.: GALBA IMPERATOR (a felirat lenn jobbra kezdődik.) Koszorús fej j.

Rev.: VIRTVS (jobboldalt, felülről lefelé) Roma áll b. katonai öltönyben; kezeiben Victoria és parazonium. — Denár.

Előlapja Galba: Cohen^{II}. I. 340. l. 332. sz. av., hátlapja Galba: i. h. 333. sz. rev.

10. (IMP) GALBA AVG Koszorús fej j.

Rev.: VIR—TUS (a mezőben) Meztelen férfi áll szemben; kezeiben kard és dárda. Denár. — Hátlapja Cohen^{II}. I. 340. l. 340. sz. rev.

Vitellius.

11. A VITELLIVS IMP GERM Koszorús fej j.

Rev.: FIDES (a kép fölött), EXERCITV(VM?) (a kép alatt). Két kéz egymásban. Denár.

Vespasianus.

12. IMP CAES VESP AVG PM TR P COS VIII Koszorús fej j.
Rev.: AEQVITAS AVGVST és S C a mezőben. Aequitas áll b., mérleget és sceptrumot tartva. — Középbronz.
13. IMP CAESAR VESPAS AVG COS II TR P P P Koszorús fej j.
Rev.: AVG koszorúban. — Denár.
14. IMP CAES VESPASIAN AVG COS III Sugárkoronás fej j.
Rev.: CONCOR AVG és a szelvényben S C Concordia széken ül b., paterát és bőségszarvat tart; előtte oltár. — Középbronz (sárga bronz).
15. Mint az előbbi, hanem S C a mezőben, Concordia pedig áll b., kezeiben gally és kurta sceptrum. — Középbronz.
16. IMP CAESAR VESPASIANVS AVG TR P Koszorús fej j.
Rev.: COS VI két babérfa közt. — Denár.
17. IMP CAES VESPASIAN AVG COS III Sugárkoronás fej j.
Rev.: FELICITAS PVBLICA A mezőben S és C. Felicitas áll b., caduceust és bőségszarvat tart. — Középbronz.
18. DIVVS AVGVSTVS VESPASIANVS (a felirat lenn jobbra kezdődik). Koszorús fej j.
Rev.: IMP XIX (a szelvényben). Emse három piciny malaccal b. — Denár.
19. IMP CAES VESPAS AVG Koszorús fej j.
Rev.: (PACI) AVGVSTAE Victoria áll b., koszorút és pálmaágat tartva. — Denár.
20. IMP CAES VESPAS AVG PM TR(POT) CO(S III) Koszorús fej j.
Rev.: PAX AVG és a szelvényben S C Pax áll j. és fáklyával az oltár tűzére kotor egy páncélt, sisakot, stb. Balkezeiben olajfaág. Mögötte oszlopon álló szobor, melyhez pajzs és dárda van támasztva. — Nagy bronz.
21. IMP CAES VESP AVG P M T P COS VI Sugárkoronás fej j.
Rev.: PAX AVGVST s a szelvényben S C Pax széken ül b., kezeiben gally és sceptrum. — Középbronz.
22. IMP CAES VESPAS AVG P M TR P P P COS III (Cohennél COS III van). Koszorús fej j.
Rev.: PAX AVGVSTI a mezőben pedig S és C Pax áll b., kezeiben gally és bőségszarv. — Nagybronz.
23. IMP CAESAR VESP AVG CEN (Cohen csak CENS-zal ismeri) Koszorús fej j.
Rev.: PONTIF MAXIM (a felirat lenn jobbra kezdődik). Vespasianus széken ül j., sceptrumot tart és babérgallyat nyújt. — Denár.
24. IMP CAES VESPASIAN AVG IM TR P P P COS II Koszorús fej j.
Rev.: ROMA (baloldalt, alulról fölfelé). A mezőben S és C Roma áll b., sisakos fővel; kezeiben Victoria és dárda vagy sceptrum. A bal mezőben lenn: \ — Nagybronz
25. IMP CAES VESPASIAN AVG COS VIII P P Koszorús fej j.
Rev.: ROMA a szelvényben, a mezőben pedig S és C Roma ül b. páncélon és pajzsokon. Kezeiben Victoria és dárda. — Középbronz.
26. IMP CAES VESPASIANVS AVG COS III Sugárkoronás fej j.
Rev.: S P Q R kerek pajzsban, melyet balfelé haladó Victoria tart. A mezőben S és C — Középbronz.
27. IMP CAESAR VESPASIAN AVG COS III Koszorús fej j.
Rev.: S és C a mezőben. Golyón ülő sas szemben, tárt szárnyakkal. Fejét jobbra fordítja. — Középbronz.
28. IMP CAES VESPASIAN AVG COS III Koszorús fej j.
Rev.: SECVRITAS AVGVSTI és a szelvényben S C Securitas széken ül j., jobb karját a szék támlájára, jobbkezeire pedig fejét támasztja. Dárdát tart. Előtte égő oltár. — Középbronz.

29. IMP CAES VESPASIAN AVG COS III (A felirat lenn baloldalt kezdődik). — Koszorús fej b.

Rev.: Securitas támlás széken ül, balfelé, előtte oltár, melyhez valami hosszukás tárgy van támasztva. — Körül SECVRI ANI és a szelvényben SC — Közébronoz 27 mm.

(Hátlapja valószínűleg azonos Vitelliusnak Cohen^{II}. I. 362. l. 83. sz. közébronoz érmének hátlapjával, mely SECVRITAS P ROMANI feliratot visel.) A nemz. múzeum fönti példányának hátlapján 7 betűnek van helye a lekopott részen. A Vitelliusnak C^{II}. 362 l. 82. sz. SECVRITAS IMP GERMAN feliratú érméhez hasonló fajra azért nem gondolhatunk, mert nincs hely annyi betűnek a lekopott helyen és mert Vitelliusnak ezen utóbbi pénzén Securitas jobbfelé fordulva ül.

30. IMP CAES VESP AVG P M COS IIII (Cohen^{II}. I. 411. l. 563. sz. csak VESPA-val ismeri).

Rev.: TRI POT (a mezőben) Vesta ül b. és jobbkezében simpulumot tart. — Denár.

31. IMP CAES VESP AVG P M TR P COS VIII Koszorús fej j.

Rev.: VICTORIA AVGVST a mezőben pedig S és C Victoria egy hajóorron áll jobbfelé és koszorút meg (talán) pálmaágot tart. A hajó orráról valószínűleg egy kigyó emelkedik föl. — Közébronoz (2 pld).

32. IMP VESPAS Koszorús fej j.

Rev.: VICTORIA NAVALIS a mezőben S C Victoria kigyóban végződő hajóorron ül, jobbfelé, koszorút nyújt és pálmaágot tart. — Közébronoz.

33. IMP CAES VESPASIAN AVG COS IIII Koszorús fej j.

Rev.: Olyan mint az előbbié. — Közébronoz

Titus.

34. T. CAESAR VESPASIAN IMP PON TR POT COS Koszorús fej j.

Rev.: AEQVITAS AVGVST s a mezőben S és C Aequitas áll b. s mérleget és sceptrumot tart. — Közébronoz.

35. IMP T. CAES VESP AVG P M TR P COS VIII Koszorús fej b.

Rev.: AETERNITA | S AVGVST s a mezőben S és C Aeternitas hosszú ruhában, diadémossal fejjel áll j. és sceptrumot meg bőségszarvat tart. Ballábát golyóra helyezi. — Közébronoz. (2 péld.) (Cohen Titusnál nem ismeri az aeternitas august hátlapi feliratot.)

36. T. CAESAR VESPASIAN IMP IIII PON TR POT II COS IIII Sugárkoronás fej j.

Rev.: CONCORDIA AVGVSTI s a szelvényben S C Concordia széken ül b., paterát nyújt és bőségszarvat tart. — Közébronoz.

37. T. CAESAR VESPASIAN IMP PON TR POT COS II Koszorús fej j.?

Rev.: (CONGIAR PRIMUM P)R DAT és a szelvényben S C. Titus egy jobboldalt álló emelvényen széken ül b., előtte alább egy polgár s egy katona áll; a háttérben Pallas vagy Roma álló szobra. — Nagybronoz.

38. Előlapja azonos (sőt ugyanazon bélyeggel verve) a fönti 36. sz. érem előlapjával.

Rev.: FELICITA | S PVBLICA s a mezőben S és C Felicitas áll b. és caduceust és bőségszarvat tart. — Közébronoz.

39. T CAES IMP AVG F. TR P. COS. VI CENSOR Koszorús fej j. s alatta egy golyó.

Rev.: PAX AVG s a mezőben S és C Pax áll b., caduceust nyújt és olajfaágot tart. (Oszlop vagy oltár nincs a képen) — Közébronoz.

40. IMP T CAES AVG P M TR P COS VIII Koszorús fej b.

Rev.: PAX AVGVST s a mezőben S és C Pax áll b., oszlophoz támaszkodik, caduceust és olajfaágot tart. — Közébronoz. (2 pld.)

41. IMP T CAES VESP AVG P M TR P. COS (VIII) Koszorús fej b.
Rev.: PAX AVGVS s a mezőben S és C Pax áll b., olajfaágat nyujt és caduceust tart. (Oszlop nincs.) — Középbronz.
42. Mint az előbbi érem, hanem av.: a COS VIII biztosan látszik, rev.: pedig PAX AVGVST feliratú. — Középbronz.
43. T CAESAR VESPASIAN IMP PON TR POT COS II Sugárkoronás fej j.
Rev.: ROMA (a szelvényben) és a mezőben S és C Roma ül b., koszorút nyujt és parazoniumot tart. — Középbronz.
44. T CAESAR VESPASIAN IMP IIII PON TR POT II COS II Sugárkoronás fej j.
Rev.: ROMA (a szelvényben) s a mezőben S és C Roma ül b., koszorút nyujt és parazoniumot tart. — Középbronz.
45. IMP TITVS CAESAR VESPASIAN AVG PM. Koszorús fej j.
Rev.: TR P VIII IMP XIII COS VII P P. Venus egy oszlophoz támaszkodva áll, jobbfelé, (hátát fordítja a néző felé) s kezeiben madarat és gombosvégű sceptrumot tart. — Denár. (V. ö. Cohen^{II}. I. 452. l. 268. sz., de itt madár helyett sisakot tart Venus.)
46. IMP TITVS CAES VESPASIAN AVG P M Koszorús fej b.
Rev.: TR P VIII IMP XIII COS VII P P Quadriga lépésben haladó lovakkal. A szekéren egy virág van. — Denár. (V. ö. Cohen^{II}. I. 452. l. 276. sz., hanem itt av. a fej balfelé fordítva.)
47. IMP TITVS CAES VESPASIAN AVG P M (a felirat lenn jobbra kezdődik.) Koszorús fej b.
Rev.: TR P VIII IMP XIII COS VII P P Tropaeum alatt féltérden álló zsidó j. Denár.
48. T. CAESAR IMP VESPASIAN Koszorús fej j.
Rev. TR P IX IMP XV (COS VIII P P) Horgony köré csavarodó delfin. — Denár.
49. IMP T CAESAR VESPASIANVS AVG (a felirat lenn jobbra kezdődik.) Koszorús fej j.
Rev.: TR POT VIII COS VII Tropaeum alatt féltérde ereszkedett zsidó j. Denár.
50. T CAES VESPAS IMP P TR P COS II Koszorús fej j.
Rev.: VICTORIA NAVALIS s a mezőben S és C Victoria kigyóban végződő hajóorron áll j., koszorút nyujt és pálmaágat tart.

Domitianus.

51. CAESAR AVG F. DOMITIANVS COS IIII Koszorús fej b.
Rev.: ANNONA AVGVST s a mezőkben S és C. Széken ülő nő b., aki ruhája övét (draperie) (?) emeli és tartja kezeiben. — Nagybron.
52. DOMITIANVS CAESAR AVG F Mellkép j. igen diszes páncélban, melynek melle pikkelyes és közepén valami dísz van rajta. (Paludamentum nincs rajta!)
Rev.: AVG | EPIE | babékoszorúban. — Denár.
53. CAES DIVI VESP. F. DOMITIAN COS VII Koszorús fej b.
Rev.: CONCORDIA AVGVST s a szelvényben S C Széken ülő nő b., aki paterát és bőségszarvat tart. — Középbronz.
(Coh.^{II}. I. 480. 98., hanem szakállatlan fejfel.)
54. DOMITIANVS CAESAR AVG (F ?) (A felirat fönn balfelé kezdődik.) Koszorús fej j.
Rev.: COS és IIII a mezőkben. Középen Pallas promachos hajóorron állva és lándzsát vetve, kerek pajzsossal, j.; lábai előtt egy kis bagoly (?) — Denár.
55. IMP CAESAR DOMITIANVS AVG GERMANIC Koszorús fej j.
Rev.: COS XIII a mezőben, vízszintes vonalban. Középen Pallas promachos sisakkal, lándzsát vetve és kerek pajzsossal halad j.

56. IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P VI (nem VII). Sugárkoronás mellkép j. az aegissel a mellén.

Rev.: IMP XIII COS XIII CENSOR PERPETVVS P P. és a középén nagy S C Középbronz.

57. IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P VII Koszorús fej j.

Rev.: IMP XIII COS XIII CENS P P P Pallas jobbfelől lépve hajón, melynek mindkét végén van kígyószerű orra, a hajótest középén szélesebb s itt C A feliratot visel. Pallas dárdát vet és kerek pajzsot tart, előtte lábánál egy bagoly, tárt szárnynyal. — Denár. (V. ö. a Coh.^{II} I. 491. 237. # medaillont.)

58. IMP CAES DOMIT AVG GERM TR P VIII Koszorús fej j.

Rev.: IMP XVIII COS XIII CENS P P P Pallas áll b., dárdát tart és balkezét csipőjére támasztja. — Denár.

59. IMP CAES DOMIT AVG P M TR P XIII Koszorús fej j.

Rev.: IMP XXII COS XVI CENS P P P Pallas jobbfelől haladva dárdát vet és kerek pajzsot tart. — Denár.

60. IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XI CENS PER P P Koszorús mellkép jobbfelől, mellén az aegissel.

Rev.: MONETA AVGVST és S meg C a mezőkben. Moneta áll b. és mérleget meg bőségszarvat tart.

(Cohen csak moneta aug legendát ismer Domitianusnál.)

61. IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P VII Koszorús fej j.

Rev.: P M TR P COS III Álló nő b., gallyat nyújt és sceptrumot tart. — Denár.

62. CAESAR DIVI F. DOMITIANVS COS VII Koszorús fej j. (de szakáll nélkül).

Rev.: PRINCEPS IVVENTVTIS Égő oltár, kétoldalt lefüggő szalagokkal. — Denár.

(Előlapja a Coh.^{II} 390. sz. érem előlapjával, hátlapja a Coh.^{II} 397. sz. érem hátlapjával egyezik.)

63. IMP CAES DOMIT AVG GEM (így!) COS XII CENS PER P P Koszorús mellkép jobbra, mellén az aegissel.

Rev.: S és C a mezőkben. Középén Mars balfelől rohan katonai ruhában, oldalán karddal, sisakos fejjel, hátralebbenő köpenynyel. Jobbját előre nyújtja és Victoriát (?) tart, baljában pedig tropaeumot (?) — Középbronz. (V. ö. Coh.^{II} 424.)

64. IMP CAES DOMIT AVG GERM COS X II CENS PER P P Koszorús mellkép jobbra, mellén az aegissel.

Rev.: S és C a mezőkben. Mars, oldalán karddal, katonai ruhában, sisakosan, balfelől halad, Victoriát és tropaeumot tart. — Középbronz.

65. IMP CAES DOMITIAN AVG GERM COS X(I) Koszorús mellkép, mellén az aegissel, jobbfelől.

Rev.: S és C a mezőkben. Victoria balfelől halad és SP | QR feliratú pajzsot tart. — Középbronz.

66. IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XII CENS PER P P Koszorús mellkép jobbfelől, mellén az aegissel. (V. ö. Coh.^{II} 538. sz. sugárkoszorúval.)

Rev.: S és C a mezőkben. Két germán pajzs keresztbe téve egymáson, közben két lándzsa, egy hadi jelvény (lobogó), két harsona és két kürt. — Középbronz.

67. IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XII CENS PER P P Koszorús mellkép jobbfelől, mellén az aegissel. (V. ö. Coh.^{II} 498. CENS. POT. P. P.)

Rev.: S C a szelvényben. Domitianus áll j. és kezét nyújt egy férfinak, aki két katonától követve szemben áll vele. (A katonák egyike jelvényt, a másik lándzsát és pajzsot? tart) Köztük egy oltár. — Nagybronzt.

68. IMP DOMIT AVG (GER)M Kalászkoszorús női mellkép balfelől.

Rev.: S és C a mezőkben. Fonott kosár, 7 kalász. — Kisbronzt. (Sárga bronz.)

69. (IMP) DOMITIAN AVG GERM COS XII Kalászkoszorús női mellkép (ruhával) j.
Rev.: S és C a mezőben. 4 kalász közt középen és kétoldalt egy-egy mákfaj van kötve. Az egész csokor át van kötve — Kisbronz (vöröses bronz)

70. IMP CAES DOMIT AVG GERM COS CENS PER P P Koszorús fej j.
Rev.: S és C a mezőben. Pálmafa két kis emberi alak közt, akik feléje haladnak. — Középbronz.

71. (IMP?) DOMIT AVG GERM COS XVII CENS PERP P P Koszorús fej j.
Rev.: S és C a mezőben. Victoria balfelé haladva koszorút nyújt. — Középbronz.

72. CAES DOMIT AVG GERM COS XI CENS Koszorús fej j.
Rev.: S és C a mezőben. Oltár. — Középbronz.

73. CAES DIVI AVG VESP F DOMITIAN COS VII Koszorús fej j.
Rev.: VICTORIA AVG és a mezőben S és C. Victoria áll, balfelé fordulva; bőségszarvat nyújt és pálmaágat tart. — Nagybronz (sárga bronz).

74. IMP. CAES DOMITIANVS AVG P M Koszorús fej j.
Rev.: TR POT COS VIII P P Pallas áll, balfelé fordulva; Victoriát és dárdát tart, mögötte pedig kerek pajzs. — Denár.

Nerva.

75. DIVO NERVE (az utolsó E betű alja kissé kétté ágazik, esetleg tehát Λ E gyanánt olvasható, habár az előbbi E betű is ugyanolyan alakú.) Sugárkoronás fej j.

Rev.: CONSECRATIO Félig tárt szárnyú sas szemben áll és balfelé tekint. Billon.

76. DIVO NERVE Sugárkoronás fej jobbfelé.
Rev.: CONSECRATIO oltár, rajta láng. Billon.

Traianus.

77. IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC PARTHICO (P M TR P COS VI P P) Koszorús mellkép jobbfelé, paludamentumban.

Rev.: ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTENTATEM P R REDACTAE s a mezőben S és C Traianus katonai öltönyben áll balfelé (!), jobb- (!) kezében parazoniumot tart, bal- (!) kezével dárdát fog és arra támaszkodik. Jobblábát (!) egy hegyes sapkát viselő s a földön feléje fordulva félig hátradőlve ülő emberi alak (Mesopotamia) combjára helyezi. Két oldalt, Traianus felé fordulva egy-egy (sáskoszorús) folyam-isten (Tigris és Euphrates) fekszik, urnát tartó kezére támaszkodva. (Cohen 2. kiad. 39. sz., de a hátlapi kép éppen fordítottja, vagyis tükörképe amannak.) — Nagybronz.

78. IMP CAES NERVA TRAIANO GERM Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: AVGV R (fönn) és TRI POT (lenn) egyenes vonalakban. Középen simpulum, aspersorium, praefericulum és lituus. — Denár.

79. IMP CAES NER TRAIANO OPTIM AVG GERM Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal. (Coh.^{II} 124. sz. ruha nélküli mellképet ír le, az aegissel.)

Rev.: DAC PARTHICO P M TR POT (XX COS) VI P P Középen tölgykoszorúban nagy S C — Kisbronz. — Lyukas.

(A körülvágott (?) lapka átm. 18 mm., a feliratok átm. 17 mm.)

80. Mint az előbbi, hanem az előlapon OPTIMO, a mellképen pedig a) csak a vállakon van igen kevés ruházat. — b) köröskörül dús ráncú paludamentum van rajta. (Cohen nem tesz különbséget ebben.)

Közép- és kisbronz közti nagyság. 22—24 mm. (A középbronzok normalis nagysága Traianusnál 26—27 mm)

81. IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GER DACICVS P M Sugárkoronás fej j.

Rev.: IMP IIII COS IIII DES V P P és a szelvényben S C Fortuna vagy Abundantia, balfelé, széken ülve, melynek lábai bőségszarvak. Jobb kezében sceptrumot tart, bal karját a szék támlájára támasztja — Középbronz.

82. IMP CAES NER TRAIAN OPTIM AVG GERM DAC (Coh.^{II} II. 39. I. 193. sz. GER DAC) Koszorús mellkép jobbfelé, paludamentummal.

Rev.: PARTHICO P M TR P COS VI P P S P Q R A vitézség, római vitéz alakjában, áll jobbfelé; egyik lába alatt sisak van, dárdára támaszkodik és parazoniumot tart. — Denár.

83. IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS VI P P Koszorús mellkép jobbfelé, elül ruházattal.

Rev.: PARTH F DIVI NE(?)R N EV P M TR P COS és a szelvényben PAT Középen Pax áll balfelé, olajfa-gallyat nyujt és bőségszarvat tart. Denár.

(Cohen e feliratot Traianusnál nem ismeri, Hadrianusnál pedig csak hasonlót, PARTHIC-kal, COS nélkül. C^{II} II. 189. I. 1007. sz.)

84. IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P Koszorús mellkép jobbfelé, elül kevés ruházattal. (Cohen ruházat nélkül említi.)

Rev.: PAX (a szelvényben) és COS P P S P Q R OPTIMO PRINC (körül) Pax áll. balfelé, fáklyával folygújt egy rakás zsákmányt és bőségszarvat tart. — Denár.

85. IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban, köpenynyel. (Cohennél csak köpenynyel.)

Rev.: P M TR P COS VI P P S P Q R A vitézség római harcos alakjában áll j. (ballába alatt sisak?) dárdára támaszkodik és parazoniumot tart. — Denár.

86. OPTIMO AVG GER DAC Koszorús mellkép jobbfelé, paludamentummal.

Rev.: PRO és AVG a mezőkben és S C a szelvényben. Körirata egészen lekopott. Középen Providentia áll, balfelé, balkarját egy oszlopra támasztja és sceptrumot tart. — Nagybronz.

(Cohen 2. kiad. 307—308. sz. aranyból és ezüsből ismeri e típust, P M TR P COS VI P P S P Q R hátlati körirattal.)

87. IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS V P P Koszorús mellkép jobbfelé, elül kevés ruházattal.

Rev.: S P Q R OPTIMO PRINCIPI Mars jobbfelé halad, előre szegzett dárdával, vállára vetett tropaeummal és sisakos fejjel. — Denár.

88. IMP CAES NERVAE TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS V P P Koszorús mellkép jobbfelé némi ruhával a vállakon és aegissel a mellén.

Rev.: S P Q R OPTIMO PRINCIPI és a mezőben S és C Roma áll, balfelé, Victoriát és dárdát tartva; előtte egy dák térdel feléje nyujtott karokkal. — Nagybronz.

89. IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS V P P Koszorús mellkép balfelé, bal vállán kevés ruházattal.

Rev.: S P Q R OPTIMO PRINCIPI Geniusz áll balfelé, kezeiben paterát és bőségszarvat tart, előtte égő oltárka. — Denár.

(V. ö. C^{II} 395. sz. hanem oltárral.)

90. DIVO TRAIANO Sugárkoronás mellkép jobbfelé, ruházat nélkül.

Rev.: CONSECRATIO Négyszegletes oltár rajta égő lánggal. — Billon.

(Cohen 1. és 2. kiadása csak babérkoszorús fejjel ismeri.)

91. Mint az előbbi érem, hanem az előlapon sugárkoronás mellkép jobbfelé, ruházattal a vállakon.

92. DIVO TRAIANO Sugárkoronás mellkép jobbfelé, kevés ruházattal a vállakon.

Rev.: CONSECRATIO Négyszögletes oltár (láng nélkül.) — Billon.

93. DIVO TRAIANO Sugárkoronás mellkép jobbfelé, kevés ruházattal a vállakon.

Rev.: CONSECRATIO Félig tárt szárnyú sas szemben, balfelé fordított fejjel. — Billon.

(Folytatása következik.)

Gohl Ödön.

II. Rákóczi Ferenc pénzei és emlékérméi.

I.

Rákóczi pénzverése.*

Irta: *Rohde Tivadar.*

Szerző történelmi és közgazdasági bevezetés után megállapítja, hogy II. Rákóczi Ferenc fejedelem történetére a pénzkérdés mily döntő befolyással bírt; megállapítja, hogy a fejedelem által behozott rézpénzverést kezdetben kedvezően fogadták a rendek s a városok, a rézpénz nagy kelendőségnek örvendett — s e korban Rákóczi hadiszerencséje tetőfokán állott. — Azonban a rézpénz értékének nagymértvű csökkenése, a devalvációval járó szükség, jó pénznek hiánya volt más elemi csapások mellett döntő befolyással az ország sorsára s érlelte meg 1711-ben a szatmári békét, a melyet a fejedelem el nem fogad s elhagyja az ország határát, melyet többé viszont nem látott soha. — Érdeemes tehát a Rákóczi emlékezetének szentelt években a fejedelem életére oly nagy befolyást gyakorló pénzverésével behatóan foglalkozni.

II. Rákóczi Ferenc 1703-tól 1707-ig veretett pénzt az ország öt pénzverdéjében, azaz hogy később is veretett rézpénzeket, azonban úgy látszik, hogy csak a régi verőtövekkel, mert az 1707-es évszámnál nagyobb évszám pénzein elő nem fordul. Az általa vert pénzek ugyanis K. B., K. V., N. B., M. M., C., C. M. és M. C. verdejegyekkel vannak ellátva, melyek közül, hogy K. B. Körmöcbányát, K. V. Kolozsvárt, N. B. Nagybányát jelent, közismert tény. A C. verdejegy más mint Kassa (Cassovia) nem lehet. A C. M., M. C. és M. M. verdejegyek értelmezése némileg vitás volt, — ma már mint kétségtelent állapíthatjuk meg, hogy C. M. és M. C. Kassát, M. M. pedig Munkácsot s nem Miskolcot jelent, mert mint pozitív tény van kimutatva, hogy a fejedelem Miskolcon pénzt soha sem veretett. — A fejedelem egynémelyik pénznemén verdejegy nincsen, azok veretési helye azonban a verdejegygyel jelzett darabokhoz való hasonlatos munkájuknál fogva Körmöcbányára teendő. — A fejedelem egyébként arany-, ezüst- és rézpénzeket veretett, melyek leírását a következőkben adjuk.

I. Aranyak.

A. Körmöcbányai veretek.

1. Av. · MON : NOV · — AVR : R · HVNG : Koronázott magyar címer, körötte virágdiszítványok.

Rv. * PATRONA * — * HVNG : 1704 Felhők fölött félholdon ülő, koronás, sugárzó glóriás Szűz Mária, jobbán a koronás, sugárzó glóriás gyermek Jézust, baljában kormány-palcát tartva; két oldalán K — B — Széch. Erdély, 14., 3. — Wesz. F. V., 3.

Eddig ismeretes évszámok: 1704, 1705 és 1707.

* A szerző által német nyelven írt, Rampacher Pál által lefordított, dr. Zimmermann Lajos által átdolgozott, a legújabb adatokkal kiegészített és a m. numizmatikai társulatnak 1907. évi április hó 16.-án tartott VI. felolvasó ülésén felolvasott értekezést a rendelkezésünkre álló hely korlátozott méreteire való tekintettel kivonatossan adom; teljes szövegében csak az értekezés legbecselesebb részét: Rákóczi pénznemeinek összeállítását.

Z. L.

B. Nagybányai veretek.

2. Av. MONETA · NOVA · AVREA · REG · HVNGA · Gyöngykörben díszes pajzsú magyar címer, a diszítmény között kétoldalt N — B

Rv. REGINA · PATRONA · HVNGARLÆ · 1704 Gyöngykörben félholdon ülő, koronás, glóriás, sugárkévékkel körülvett Szűz Mária, jobbján a glóriás gyermek Jézust, baljában kormánypalcát tartva. — Széch. Erd. 14., 5. — Wesz. F. V., 4.

Eddig ismeretes évszámok: 1704 és 1705.

3. Av. · MON · NOVA · — · AVR · HVN · Koronázott magyar címer, körötte virágdiszítványok.

Rv. * PATRONA * — * HVNG · 1707 * Felhők fölött ülő, koronás, glóriás, sugárkévékkel körülvett Szűz Mária, jobbján a koronás, glóriás gyermek Jézust, baljában kormánypalcát tartva; kétoldalt N — B. — Széch. Erd. 14., 6. — Wesz. F. V., 5.

Eddig ismeretes évszám: 1707.

C. Kolozsvári veretek.

4. Av. TANDEM OPPRESSA RESVRGET. Hármashalmon pálmafa; oldalán K. — V. és 17 — 05.

Rv. MONETA NOVA AVREA TRANS: Hercegi korona alatt kerekded, díszes pajzs Erdély címere, szív-pajzsán a Rákóczi-címerrel. — Széch. Erd. 14., 7. — Wesz. D. XV., 11. — Resch 55., t. 1.

Eddig ismeretes: egy egyarany súlyú példány, egy nyolcszögű csegely s egy próbaveret rézből.

5. Av. FRAN · II · D · G · S · R · I · ET TRANSYLV · PRINC · RAKOCZI · a fejedelem páncélos, kalpagos, balrafordult mellképe, jobbában kormánypálca, balja kardjának markolatán pihen.

Rv. PAR · REGN · HVNG · DOM · — ET SICVL · COM : 1707. Hercegi korona alatt kerekded díszes pajzs Erdély címere, szív-pajzsán a Rákóczi-címerrel; a címer alatt K. V. — Wesz. D. XV., 10. — Resch 55. t. 4.

Eddig ismeretes: egy egyarany súlyú példány s egy ön leveret, a mely azonban újabb korú is lehet.

II. Ezüst forintok.

A. Körmöcbányai veretek.

6. Av. MO : NOV : ARG : — REG : HVNG : Koronázott magyar címer, körötte virágdiszítványok.

Rv. · PATRONA * — HVNG : 1704 · Felhők fölött félholdon ülő, koronás, sugárzó glóriás Szűz Mária, jobbján a koronás, sugárzó glóriás gyermek Jézust, baljában kormánypalcát tartva; két oldalán K — B

Eddig ismeretes évszámok: 1704, 1705, 1706.

7. Av. MO : NO : ARG : — REG : HVNG : mint fent.

Rv. PATRONA — HVNG : 1705. mint fent. — Széch. Erd. 14., 8.

Eddig ismeretes évszámok: 1705 és 1707.

B. Munkácsi veret.

8. Av. MO : NO : ARGE : — REG : HVNGA : Koronázott magyar címer, körötte virágdiszítványok.

Rv. · PATRONA · — · HVNG · 1706 · Felhők fölött félholdon ülő, koronás, glóriás Szűz Mária, jobbján a koronás, glóriás gyermek Jézust, baljában kormánypalcát tartva; két oldalán M — M. — Wesz. F. V., 2.

Eddig ismeretes évszám: 1706.

III. Ezüst polturák.

Nagybányai veretek.

9. Av. MONETA · NOVA · ARGEN · REG · HVNG · Nagy. zárt koronával fedett magyar címer.

Rv. Koronás, glóriás Szűz Mária, balján a glóriás gyermek Jézust tartva, mellette kétoldalt · P — H · alatta három sorban · POLTARA · | · 1703 · | · N ❁ B · — Wesz. F. V., 8.

Eddig ismert évszámok: 1703 és 1704 (utóbbinak előlapján a címer néha gyöngy-körben is előfordul).

IV. Réz húspolturás.

A. Körmöcbányai veret.

10. Av. Koronás magyar címer, mellette 17 — 05

Rv. RRO LIBERTATE, alatta félholdon ülő koronás Szűz Mária, jobbján a koronás gyermek Jézust, baljában kormánypalcát tartva, mellette kétoldalt P — H; alatta diszítvány között XX — Wesz. F. V., 6.

Eddig ismert évszámok: 1705 és 1706.

B. Kassai veret.

11. Av. Koronás magyar címer, mellette 17 — 05, ez alatt C — M.

Rv. Mint fent. — Széch. Erd. 14., 9.

Eddig ismeretes évszám: 1705.

V. Réz tízpolturás.

A. Körmöcbányai veretek.

12. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt 17 — 04.

Rv. Két sorban: PRO | LIBERTATE, alatta diszítvány között: X

Eddig ismeretes évszámok: 1704, 1705, 1706 és 1707. — A magy. nemz. múzeum egy 1704. évből való 5 arany súlyú leveretet bír, s egy 1706. évszámú 6800 gramm súlyú ezüst leveretet; az utóbbihoz hasonló Körmöcbányán is van. — Széch. Erd. 14., 10.

13. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer, de a mezők felcserélve, a mennyiben a jobb mezőben áll a kettős kereszt; a bal mezőben vannak a pólyák; mellette kétoldalt 17 — 05

Rv. Mint fent.

Eddig ismeretes évszám: 1705.

B. Kassai veret.

14. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt 17 — 05, ez alatt kétoldalt C — M

Rv. Mint fent. — Wesz. F. V., 7.

Eddig ismeretes évszámok: 1705 és 1706.

C. Munkácsi veret.

15. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt 17 — 06, ez alatt kétoldalt: M — M

Rv. Mint fent.

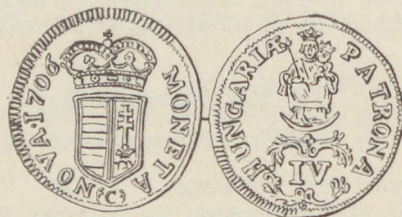
Eddig ismeretes évszám: 1706, de a verdejegy hol nagyobb, hol igen kis betűkkel van jelezve.

D. Nagybányai veret.

16. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer. Mellette kétoldalt 17 — 05, ez alatt kétoldalt: N — B

Rv. Mint fent.

Eddig ismeretes évszám: 1705.

VI. Réz négypolturás.

Kassai veret.

17. Av. MONETA — NOVA · 1706, zárt koronával fedett magyar címer, alatta diszítés között C

Rv. PATRONA — HUNGARIE, félholdon ülő koronás Szűz Mária, balján a koronás gyermek Jézust, jobbában kormánypalcát tartva, alatta diszítés között IV

Eddig ezen pénzfajból csak galvanoplasztikai úton előállított másolatok ismeretesek szerző, a magy. nemz. múzeum és a magyar numizmatikai társulat gyűjteményében, — az érem kivitele azonban olyannyira híven tükrözi vissza a korszak pénzeinek típusát, hogy jogosan feltételezhetjük, hogy a másolatok egy ma még ismeretlen kézen levő eredeti után kell hogy készültek legyen.

VII. Réz polturák.

A. Körmöcbányai veretek.

18. Av. POLTVRA — A^o 1704, nyílt koronás magyar címer, mellette kétoldalt K—B
Rv. PATRONA — HVNGARIE, félholdon ülő, koronás Szűz Mária, a koronás gyermek Jézust balkarján hordva, jobbában kormánypálca. — Wesz. F. V., 9.

Eddig ismeretes évszámok: 1704, 1705, 1706 és 1707, továbbá egy példány 1706, végre egy vésnöki hibából keletkezett 1076 évszámú veret ismeretes.

19. Av. POLTVRA — A^o 1707, nyílt koronás magyar címer, mellette kétoldalt K—B
Rv. PATRONA — HVNGARIE, félholdon ülő, koronás Szűz Mária, koronás gyermek Jézust jobb karján tartva, baljában kormánypálca.

Eddig ismeretes évszám: 1707.

20. Av. POLTVRA — A^o 1705, nyílt koronás magyar címer, verdejegy hiányzik.
Rv. PATRONA — HVNGARIE, félholdon ülő, koronás Szűz Mária, a koronás gyermek Jézust balkarján hordva, jobbában kormánypálca.

Eddig ismeretes évszám: 1705, 1706 és 1707.

B. Kassai veretek.

21. Av. POLTVRA — A^o 1705 nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt C—M

Rv. PATRONA — HVNGARIE, félholdon ülő, koronás Szűz Mária, a koronás gyermek Jézust balkarján hordva, jobbában kormánypálca.

Eddig ismeretes évszámok: 1705, 1706 és 1707, a két utóbbi évszámmal rendes nagyságú és jóval kisebb példányok ismeretesek.

22. Av. POLTVRA — A^o 1707 nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt M—C

Rv. mint fent. — Eddig ismeretes évszám: 1707.

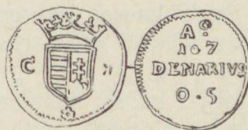
C. Munkácsi veretek

23. Av. POLTVRA — A^o 1707 nyílt koronás magyar címer, mellette kétoldalt M — M
Rv. Mint fent. — Eddig ismeretes évszám: 1706 és 1707.

D. Nagybányai veretek.

24. Av. POLTVRA — A^o 1705 nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt N — B

Rv. mint fent. — Eddig ismeretes évszám: 1705.

VIII. Réz denárius.

Kassai veret.

25. Av. Nyílt koronával fedett magyar címer, mellette kétoldalt C—M (az M betű nem egészen hiánytalan, de azért okvetlen ezen betűnek kell lennie).

Rv. Négy sorban: A^o 1707 | DENARIVS | 0.5

Egy egyetlen 1.200 gramm súlyú példány ismeretes a magy. nemz. múzeumban.

A Rákóczi-féle rézpénzek egy különlegessége, hogy azokon fordul elő a magyar pénzverésben először a rendszeres ellenjegy. — Ismeretes, hogy a XX és X polturás rézpénzek között elég nagy számban oly példányok fordulnak elő, a melyeken a Szűz Máriának kis, lencsenagyságú finom művű képe van egyszer, az érem előlapján, — vagy kétszer, az érem elő- és hátlapján utólag, a veretés után ráverve, mint ellenjegy. — Ezen ellenjegy kérdés megoldása a szakköröknek sok gondot okozott. Némelyek szerint ezen ellenjegyeket császári parancsnokok alkalmazták s így érvényesítették a pénzhiány idejében a kuruc pénzeket saját katonáik fizetésére; — bizonyos azonban, hogy az ellenjegyeket maga Rákóczi alkalmaztatta a rézszükségpénz értékének devalvációja idejében ezekkel jelölve meg a teljes értékben forgó darabokat. — Állítólag Vilson, az eperjesi vár császári parancsnoka kétfejű-sasos ellenjegyeket is alkalmazott volna libertásokon az ostromzár alatt, ily példány azonban eddig nem került elő. — Az utóbbi időben egy XX polturás rézpénz jutott szerző birtokába, melyen egy Rákóczi oldalt fordult arcképét feltüntető ellenjegy van alkalmazva, hasonló példány a magyar nemzeti múzeumban is látható, — kétségtelenül hamisító munkája. — Hasonlóképen hamisítványnak kell minősíteni a szokottnál finomabb kivitelű ellenjegyet is, mely a magyar nemzeti múzeumban levő 1705-ös körmöcbányai Rákóczi-forinton látható, valamint a szokottnál kisebb ellenjegyeket, melyek az ugyanott levő 1707-es körmöcbányai rézpolturán s egy 1705-ös I. József-féle ezüst krajcáron vannak alkalmazva. — A most említetteken kívül a következő pénzek fordulnak elő az ellenjegyek:

Egy ellenjegy.

(Szűzmária jobbján a gyermek Jézussal.)

- XX-polturás: 1705. évi verdejegy nélküli körmőcbányai vereten.
 1706. " " " " " "
 1795. " C—M jegyű kassai vereten.
 X-polturás: 1704. " verdejegy nélküli körmőcbányai vereten.
 1705. " " " " " "
 1706. " " " " " "
 1705. " C—M jegyű kassai vereten.
 1706. " " " " " "
 1705. " N . B jegyű nagybányai vereten.

Két ellenjegy.

(Szűzmária balján a gyermek Jézussal.)

- XX-polturás: 1705. " verdejegy nélküli körmőcbányai vereten.
 1705. " C—M jegyű kassai vereten.
 X-polturás: 1705. " verdejegy nélküli körmőcbányai vereten.
 1706. " " " " " "
 1706. " C—M jegyű kassai vereten.

Ismeretes, hogy egy poltura másfél krajcárt tesz ki, azaz egy fél garast. — A húsz-polturás tehát 30 krajcár, a tízpolturás 15 krajcár értékkel bír.

Szerző véleménye szerint csak a húsz- és tízpolturás a tulajdonképeni szükségpénz, miután csakis ezek bírnak ellenjegyekkel, — míg ezekkel szemben az arany, a forint, az ezüst és réz poltura ugyanazon értékkel bírt, mint a császári veretek.

Ezekben ismertette a szerző a tulajdonképeni Rákóczi-féle pénzverést. — Nem mulaszthatja el azonban ezen korszak pénzverésének teljes képét adni az által, hogy a császáriak által vert rézsükségpénzeket ne ismertesse, melyek ugyanezen időszaknak s ugyanoly körülményeknek köszönik létrejöttüket, mint a Rákóczi-féle pénzek. — Ezek Lipótvár, Eperjes és Nagyvárad ostroma alatt vert pénzek. Állítólag Kassán is veretek volna a liber-tásokon kívül más szükségpénzeket, ezek azonban eddig ismeretlenek maradtak.

A **lipótvári** szükségpénzek 1705-ben verettek s a következő képet mutatják:

a) Av. LS (Leopoldstadt) monogramm, mellette kettéosztva 17 — 05

Rv. Két sorban EX | NECESSITATE, alatta diszítés közt X — Széch. 46., 123.

b) Av. mint fent.

Rv. Két sorban PRO | NECESSITATE, alatta diszítés közt X — Széch. Erd. 13., 1.

c) Egyoldalú és kisebb rézpénz. Előlapján LS monogrammal.

Az **eperjesi** szükségpénzek 1704-ben verettek s a következő képet mutatják:

a) Av. Korona alatt L (Leopold), alatta 1704.

Rv. Két sorban: EPER. | BLOC (Eperjes blocad). — Széch. 46., 122.

b) Egyoldalú és kisebb rézpénz, előlapján korona alatt L., amely az 17 — 04 évszámot elváltasztja.

A **nagyváradí** rézpénzek 1706, 1707, 1708 és 1710 évszámokkal verettek s a követ-kező képet mutatják:

a) Av. Korona alatt I (Josephus), amely az 17 — 06 évszámot kettéváltasztja.

Rv. Négy sorban: PRO | NECES | SITATE | VARAD — Széch. 49., 23. — Wesz. F. V., 15.

b) Av. Korona alatt I, a mely az 17 — 07 évszámot kettéváltasztja.

Rv. öt sorban: IN | NECES | SITATE | VARAD | ENSI — Wesz. F. V., 16.

- c) Av. mint fent, de 17 — 08 évszámmal
Rv. mint fent. — Széch. 47., 25. — Wesz. F. V., 17.
d) Av. mint fent, de 17 — 10 évszámmal.
Rv. mint fent.

e) Egyoldalú kisebb rézpénz: Korona alatt I, mellette kétoldalt G — W és hasonlóképen 17 — 10 évszám. — Széch. 49., 26. — Wesz. F. V., 18.

Megemlékezik szerző végül arról, hogy a rézpénzverés hazánkban nem a Rákóczi-féle pénzveréssel vette kezdetét, hanem az első rézpénzek a Thawonat kamaragróf által 1695 óta Selmechbányán és Besztercebányán vert bárcák voltak, melyek eleinte csak a bányahivatalok és munkások közötti szűkebb körű forgalom megkönnyítésére szolgáltak, aprópénzszükség okozta azután, hogy e bárcák nagyobb számban verettek ki s mint polturák általános forgalomnak örvendtek mindaddig, míg 1703-ban bevonattak. Előlapjukon: két keresztbe fektetett ág között koronás L. Hátlapjukon C és S betűből alkotott monogramm (Camera Semniciensis), kétoldalt az évszám. — Széch. 47., 124. — Verettek pedig 1695, 1697, 1699, 1700, 1701, 1702 és 1703 évszámmal. — Nem valószínű, hogy a fejedelem szeme előtt ezen rézpénzek sorsa és szerepe lebegett, midőn magát a rézpénzverésre elhatározta.

II.

Rákóczi emlékérméi.*

Irta: *Rampacher Pál.*

Alig tudjuk elképzelni, hogy a midőn hazánk pusztító háború korszakában állott, a művészet s annak pártolására idő jutott volna. Oly nagy egyéniség, mint Rákóczi Ferenc, a szépet szerető nagy fejedelem, ezt is meg tudta oldani, mert ő még a háború pusztító viszontagságai között is talált időt arra, hogy udvarába fogadja és magához vonzza a művészeket, a kik műveikkel tanújelét adták II. Rákóczi Ferenc műszeretetének. Nagy mesterek élvezték Rákóczi vendégszeretétét és jóságát a legnehezebb időkben is, és az utókor háláját érdemelték ki azzal, hogy dicső fejedelmünk arcképét művészi formába nem egyszer örökíték meg. Azon sok szép és jeles tulajdonság közé, melyek a nagy-műveltségű II. Rákóczi Ferencet ékesíték, a medailisztika iránti meleg érdeklődés is méltán sorozandó. E téren nagyot és szépet alkotott Warou, a kiváló éremvéső, a mikor a nagy fejedelem életének legnevezetesebb mozzanatait megörökíté. A medailisztika kitünő fejlettségéről legjobban Rákóczi három emlékérmé tanuskodik, melyek remek vésetükkel az egykorú munkákat nagyban felülmulják.

Miután e három emlékérem nemcsak műtörténeti, hanem kortörténeti szempontból is sok érdekességgel bír, azért ez érmekeket behatóbban ismertetem.

Az első érem a szabadságharc megkezdésének emlékére veretett.

Előlap: Jobbra néző, fürtös hajú, rövid mellkép, lenn: D · WAROV · F ·, körül: FRANCISCVS · II · D · G · TRANSYL · PRIN · RAKOCZI · DVX · CONF · R · STAT ·

Hátlap: Themis és Egalitas női alakjai a Libertas kezén és lábán lévő bilincseket feloldják; Libertas bal kezén egy galamb ül, Egalitas jobbájában pallózt és mérleget tart, Themis előtt pedig egy könyv fekszik, a melyen Leg | es | pa | tr : | szavak állanak. Fenn körbe: DIMIDIVM · FACTI · QVI · BENE · CEPIT · HABET · (Horatius levelei. I. könyv, 2. levele, 40. sor „bene” nélkül.) A szelvényben: OPERE · LIB · INCHOATO | · ANNO · MDCCIII · | XIV IVNII · | **

* Felolvasta a szerző a magy. numizm. társulatnak 1907. évi április hó 16.-án tartott VI. felolvasó ülésén.

** Schoenwisner szerint (Cat. Széch. II., p. 78.) a 2 álló nő: Justitia és Libertas, a térdelő pedig a hazai törvények személyesítője. — Az egész képnek tehát az az értelme, hogy a hazai törvények érvényesülése és a jó igazságszolgáltatás biztosítja a nemzet szabadságát. (Szerk.)

Peremén: LAQVEVS · CONTITVS · EST · ET · NOS · LIBERATI · SVMVS · PSAL ·
123 VER: 7 + Kettős szegély. — Széch. Erd. 13., 13. — Wesz. D. XV., 6.

Arany, 41 mm. 52·5 gr., azonban a peremírás ezen hiányzik.

Ezüst, 42 mm. 47 gr., 41 mm. 40 gr., illetve 38 mm. 21 gr., a szerint, a mint azok vastag vagy vékony veretek, kiemelkedő vagy sima szélűek.

Bronz, 41 mm.

Ön, 40 mm.

II. Rákóczi Ferenc 1703 június hó 14-én, a vereckei-szoroson át, jött be az országba, ahogy különben emlékirataiban mondja: „átléptem Magyarország határát, mint Caesar a Rubikont, hogy ne legyek a lengyelek terhére“. Ezen történetileg nevezetes nap emlékére veretett a fent ismertetett érem. Az emlékérem hátlapján lévő allegorikus kép, a minden-ség rendjének örök törvényeit alkotó igazság és az egyenlőség megoldják a megbilincselte szabadság békőit. Ez volt a nagy fejedelem gondolata, melyet ez érmmel megörökíteni akart.

A második érem a szécsényi országgyűlés emlékét örökíti meg.

Előlap: Fürtös hajú, előre néző páncélos mellkép, melyen a páncél fölött a mellen összekapcsolt hermelinepalást van. Körül: FRANCISVS · II · D · G · TRANSYL · PRIN ·
RAKOCZI · DVX · CONF(E · R · H · STAT :

Hátlap: Antik oltár, a melynek füstölögve égő tűzét jobbról egy, balról két Veszta-papnő fával éleszti. Az oltár talapzatán DW. Fönn körbe: CONCVRRVNT · UT · ALANT ·, a szelvényben: CONCORDIA · RELIGIONVM · | ANIMATA · LIBERTATE · | * A · M · D · C · C · V · * | IN · CON · SZECH · Egyszerű szegély. — Széch. Erd. 14., 1. — Wesz. D. XV., 7.

Arany, 43 mm. 87·7, illetve 52·5 gr.

Ezüst, 43 mm. 50 gr. és 40 mm. 21·6 gr.

Bronz, 43 mm.

Ön, 43 mm.

A szécsényi országgyűlés második feladatául Rákóczi a vallás ügyének rendezését tűzte ki. A hogy emlékirataiban írja: „E kényes és szövetségünkre nézve oly veszedelmes ügy a felek belső megelegetésével és megnyugtásával három nap alatt befejeztetett“. A fejedelem ennek oly nagy fontosságot tulajdonított, hogy a vallásszabadság megadásával köztük létrejött egyetértés emlékére verette ezen érmet, amelyen a három felekezetet jelképező három nő a haza égő oltárára viszi az áldozatfát, — összegyűlnek, hogy élesz-szék a haza szent tűzét. Mily megkapó szép gondolat, mely ezen érem szűk keretén belül hatalmas kifejezést nyer.

A harmadik emlékérem az ónodi országgyűlésen hozott nagyfontosságú és óriási horderejű határozat dicsőítésére szolgál.

Előlap: Jobbra néző, fürtös hajú, páncélos mellkép, körül: FRANCISVS II · D · G · S · R · I · PRIN · — CEPS · RAKOCZI & TRANSYL · Egyszerű szegély.

Hátlap: Herkules, kinek hátán oroszlánbőr van, bunkót emel a hétfejű lernai vízi-kígyó (Hydra) ellen, amelynek két fejét már leütötte. Fönn, körül: TENDIT PER ARDVA VIRTVS. Egyszerű széles szegély. — Széch. Erd. 13., 14. — Wesz. D. XV., 8.

Arany, 50 mm. 70 gr.

Ezüst, 50 mm. 74·2 gr.

Bronz, 50 mm.

A nevezetes ónodi országgyűlésen tétetett azon javaslat, hogy az egybegyűlt rendek az ország romlására törő ausztriai ház uralmát megszüntnek nyilvánítsák és I. József magyar királyságáról abrenunciációt tegyenek. Ezen „lemondás“-t a művész egy mitológiai jelenettel ábrázolja. Herkules második munkáját, annak nehéz harcát a lernai vízikígyóval, véste ki nagy művészi tökélyvel. Valószínű, hogy a Herkules Rákóczit, a Hydra Ausztriát akarja jelképezni. Gyönyörű a Herkulesnek művészi izomzat-tanulmánynyal vésett alakja.

Ez érmen nincs meg a művész mesterjegye, azonban Thaly Kálmánnak, ezen kor-szak hervadhatatlan érdemű történetírójának, sikerült egy a birtokában lévő és Sréter János

kuruc brigadéros által 1707 szeptember hó 25.-én Besztercebányáról a fejedelemhez intézett levele alapján meghatározni, hogy ezen érem szintén Warou műve.

Az érem Munkácsra veretett, és pedig egyenesen ezen érem kiveretéséhez Munkácsra szállított csavaros verőgéppel, melyet a lakatos mesterséget is kitanult Warou Dániel Lipót király rendeletére Körmöcbányán 1700-ban felállított. Warou az éremhez szükséges verőtöveket Körmöcbányán véste, és munkája befejezése után azokat 1707 szeptember végén Munkácsra vitte, ahol az ő személyes vezetése alatt az emlékérem október hó elején kiveretett.

Ezen érmet, Thaly Kálmán véleménye szerint, Rákóczi főbb tisztjei között kitüntető jelvényül, érdemrendként is osztogatta. Ezt különben az érem hátlapján lévő köriratból is következtetjük.

A három érem szellemdús feliratait a fejedelem maga állapította meg és az allegóriákhoz a gondolat tőle származott. Jóváhagyás végett az érme rajzait Warou köteles volt Rákóczinak bemutatni.

Hogy miért fordított a fejedelem oly kiváló gondot arra, hogy az érme szépen sikerüljenek, annak bizonyága többek között az is, hogy ezen emlékérmek számos példányát külföldi uralkodóknak és főméltóságoknak megküldötte.

Még ellenségei is becsülték ezen érmeiket. Többek között Heister Szigbert generálisnak nagy örömet okozott, amikor a szécsényi országgyűlés emlékére kiadott és általa sokáig keresett érem arany példányát Besztercebánya város tanácsától ajándékba kapta.*

Mind a három emlékérem verőtöveit Munkácsra megtalálták és azok most Kolozsváron az Erdélyi Múzeumban őriztetnek. Ezen verőtövekről 1889-ben a pénzügyminiszter rendeletére Körmöcbányán három arany, huszonegy ezüst, és hat bronz példány az érem peremén 1889 · K · B · jelzéssel veretett ki.

Hogy a császáriakat mennyire bántották Rákóczi emlékérmek, arra a legjobb példa az általuk készített emlékérem, melylyel a szécsényi országgyűlés emlékére vert érmet kigúnyolni akarták.

Előlap: Páncélba öltözött harcos bal kezében pajzsot tart, míg a jobbában lévő karddal az antik oltáron égő tüzet pusztítja; a három vesztapapnő, kezükkel intve, menekül. Körbe: ☼ PERFIDA CEDE TRIAS PROPRIVS CADAT IGNIS AB ARA ☼ MARTI IV RE PLO DISCE SACRARE TRIAS ☼, a szelvényben: DE INIMICIS VICTOR ☼, ez alatt egy kígyózó szalagon: INDE PAVOR PATRIAE ☼, ez alatt pedig: G · S ·

Hátlap: Lombos fa, mely mögött a háttérben folyóktól átszelt hegyes tájkép Erdély legnevezetesebb városaival megjelölve, és pedig: B (Beszterce), S (Segesvár), CLAVDIOP: (Kolozsvár), DE-VA (Déva), M (Megyes), CIB · (Nagy-Szeben), FOG (Fogarás), COR (Brassó), ALBAIVL: (Gyulafehérvár). Körbe: ☼ VERA SALVS PATRIAE SPODETVR AB ARBORIS VMBRA: ☼ SVB QVA PAX, REQVIES IPSA, SECVRA VIRENT ☼, a szelvényben: INCOLIS NOBILE PRAESIDIUM ☼, ez alatt a kígyózó szalagon: MANET HINC PROTECTIO REGNI ☼, ez alatt pedig: G · SCHVLER · Egyszerű kiemelkedő szegély. — Széch. Erd. 14., 2. — Wesz. D. XV., 9.

Arany, 46 mm. 35 gr.

Ezüst, 46 mm. 29·7 gr.

Bronz, 46 mm.

Ön, 46 mm.

Az érem Schuler György nagyszombati aranyműves és vésnök munkája és 1710-ben készült, amit a feliratban alkalmazott chronostikonból lehet megállapítani.

II. Rákóczi Ferenc érmeiből álló legnagyobb magángyűjteményben az alább ismertett érmet** láttam:

* L. Jurkovich Emilnek a besztercebányai levéltárban eszközölt kutatásai alapján írt közleményét a Num. Közlöny IV. k. 41.—42. lapjain.

** Hogy ezen érem II. Rákóczi Ferencre vonatkozik-e, arra adatot nem találtam.

Előlap: Kis egyfejű sas, kiterjesztett szárnyakkal, mely alatt: R · F · P · | TRAN · | DOM · | S · C · |

Hátlap: Szűz Mária ülő alakja, a bal karján tartó kis Jézussal, finoman bevésve. (Vékony lapka.)

Bronz, 15 mm.

Megemlítendő még egy valószínűleg egykorú, brakteata-szerű, egyoldalú, Rákóczi-mellképes arany érmecske (12 mm.), a mely a Magyar Nemzeti Múzeum éremtárában van elhelyezve. — Wesz. D. XV., 12.

Szükségesnek találom, hogy Rákóczi híres éremvésnökéről megemlékezzem.* Warou Dániel Svédországban, Stockholmban született és egy pénzkovácsnak volt a fia. Művészetét a híres Karlsteintől Stockholmban tanulta, a hol azután egy-két éven át önállóan is működött. Bejárta egész Európát, míg 1697-ben a körmöcbányai pénzverdéhez éremvésnök-gyakornoknak lőn kinevezve. Mivel Warou nemcsak pénzek, hanem emlékérmek verőtöveinek véséséhez, valamint más pénzverdei munkához is értett, már 1699 június hó 1-én heti négy tallér vagy hat forint fizetéssel főéremvésnöknek neveztetett ki. Egyúttal azon utasítást nyerte, hogy mielőbb fogjon hozzá a verde átalakításához és állítson fel egy csavaros verőgépet. Warou ezen főéremvésnöki állásában hazánk érmelesének úgy művészeti, mint technikai fejlesztésére sok éven át mértékadó befolyást gyakorolt. 1702. évi március hó 8.-án pénzsúlyok készítése végett Bécsbe hívják („sich anhero zu gegenwertig angestellten Minz Convent verfige und die Minzgewichter adjustire“). Ugyanazon év augusztus hó 6.-án „Handsgrafenamts-Cimenter“-nek címzett pénzverdei tisztséget jelleggel együtt nyeri el, azonban oly kötelezettséggel, hogy évenként saját költségén Körmöcbányára randulni tartozik az ottani pénzverdét állandóan szükséges verőtövekkel ellátandó, miért is főéremvésnöki állását annak javadalmazásaival együtt megtartja.

A mikor 1703. év nyarán először tett ezen kötelezettségének eleget, útját hazafelé Rákóczi hadai elzárták és így Körmöcbányán kellett maradnia. Ekkor a fejedelem szolgálatába lépett és mint „példa-metsző“ öt éven át híven dolgozott urának, a fejedelemnek. Ez idő alatt készítette mesterműveit. A fejedelemtől húzott fizetésének nagyságára vonatkozó pontos adatunk nincsen, azonban azt tudjuk, hogy Warou egy emlékérem verőtöveinek előállításáért a fejedelemtől kétszáz forint tiszteletdíjat kapott, ami, az akkori értékviszonyokat tekintve, nem volt csekély díjazásnak mondható. Rákóczi szolgálatát, állítólág szökéssel, 1708. év tavaszán hagyta el örökre és visszament Bécsbe, ahol I. József császár szolgálatába visszafogadta.

Warou Dániel 1710-ben Körmöcbányán tartózkodik és új csavaros verőgépet állít föl, amely munkájáról a bécsi kamara kiküldöttje, Schickmayer számtanácsos 1710. évi június hó 3.-án kelt jelentésében a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik és többek között azt mondja, hogy a körmöcbányai pénzverde a többi verdének mintául szolgálhat. Ugyanis Warou az egész verdét angol, illetőleg francia verdék mintájára rendezte be, és Block Józsefet és Roth Jeremiást pedig éremvésésben kiképezte. A következő évben Warou koronázási emlékérmek verőtöveinek vésése végett Majna melletti Frankfurtba leszállva és ez időben III. Károly király személyesen ül neki, hogy a király képét viaszba mintázhassa. Ezen kép után készíti a körmöci verde részére a verőtöveket. III. Károly Warout az éremvésés terén szerzett érdemei fejében 1713 március hó 26.-án kamaramedaileurré nevezi ki. Ezen új állásából kifolyólag köteles évenként a régészeti felügyelő által tervezett két emlékérem verdevasát elkészíteni, amely munkájáért évenként 600 frt díjazásban részesül. A körmöci pénzverdét verőtövekkel Warou azontúl is ellátja, de ezenkívül még a nagyszebeni verde részére is vés arany, egész és féltallérok számára verőtöveket. Szállított verőtövekért Warounak Haan erdélyi főkomiszárius 1714-ben 160 forintot

* A reávonatkozó adatok legnagyobb részét a „Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempelsammlung des k. k. Hauptmünzamt in Wien“ IV. kötete 1361—1363. lapjain közzétett eredeti regestákból merítettem.

utalványoz, a körmőcbányai pénzverő-hivatal pedig az 1715-ben szállított 1½ pár tallér- és 1 pár féltallér-verőtőért 115 forintot fizet. A körmőcbányai csavaros verőgép berendzése végett Warout 1715 november hó 22.-én Körmőcbányára küldik. Munkáját azonban gyorsan elvégzi, mert Thavonat főkamaragrófnak már 1716 február hó 12.-én azon utasítás megy, hogy mivel a Warou által rendbehozott csavaros verőgép jónak találtatott, ezentúl a pénzek csak ezen géppel és nem a pofaművel veressenek. Miután Warou a körmőcbányai pénzverdét oly sikeresen átalakította, 1717 május hó 17.-én kelt rendelettel azon megbízást nyeri, hogy a bécsi verdét bemutatott tervei szerint rendezze és az eredményről az alsó-ausztriai kamarának jelentést tegyen. E nagy munkája befejezéséről értesülésünk nincsen. A kiváló éremvész Bécsben 1730-ban meghalt. Az 1730 július hó 23.-án kelt rendelet szerint özvegye, született Haan Anna Mária, és gyermekei részére 300 forint nyugdíj lőn utalványozva. Ezen rendelet a legnagyobb dicsérettel emlékezik meg Warouról, aki 32 évi hűséges szolgálata alatt nemcsak számos emlékérem verőtővét véste, hanem gépeket feltalált, készített és állított fel.

Áttérve Rákóczi emlékezetére vert újabb érmekre, nagy sajnálattal kell megjegyez-nem, hogy azok bizony Warou remekeit meg sem közelítik.

Ismeretes két, különböző fém-ből vert 18, illetve 20 mm. átmérőjű bárca, amelyek előlapjukon két babérkoszorú közé helyezett állítólagos Rákóczi-fejet mutatnak, hátlapjukon pedig szintén babérba foglalva, rajzban egymástól eltérő koronázott magyar egyszerű címer van. Hogy mi okból és célból készült legyen ez érem, azt nem tudom. Keletkezésének idejét — véleményem szerint — a múlt század közepére teszem.

A kassai Rákóczi-kiállítás alkalmából a következő érem adatott ki:

Előlap: Mellkép szemben, forgós süveggel a fején, vállán palást. Fönn: PRO LIBERTATE, jobboldalt a válszelvényben: LAUER.

Hátlap: Középen, recézett körben, fejedelmi süveg alatt, címerpaláستtal környezve a Rákóczi-címer. Körül a szegélyen: A KASSAI RÁKÓCZI-KIÁLLÍTÁS EMLÁKÉRE | Lenn: * 1903 * | Fülezett és fül nélküli érem.

Ezüst, 30 mm.

Bronz, 30 mm.

Rákóczi hamvainak hazahozatala alkalmából több emlékérem látott napvilágot:

1. Előlap: Jobbra néző fürtös fej, körül, gyöngykörön belül: II. RÁKÓCZI — FERENCZ.

Hátlap: Négyyszer szalaggal keresztbe kötött, zárt babérkoszorúban, egymás fölé helyezve, a kassai székesegyház, alatta: KASSA ..., ez alatt a rodostói templom, alatta: RODOSTO ... Gyöngykörös szegély. Fülezett érem. (Steiner F. és A. cég ércárúgyárában készült.)

Réz, ezüstölt réz, oxidált réz, 23 mm.

2. Előlap: Mellkép szemben, forgós süveggel a fején, vállán palást. Fönn: PRO LIBERTATE, lenn baloldalon: LAUER, jobboldalt a válszelvényben: NÜRNBERG.

Hátlap: Középen, recézett körben, fejedelmi süveg alatt, címerpaláстtal környezve a Rákóczi-címer. Körül a szegélyen: II. RÁKÓCZI FERENCZ TEMETÉSENEK EMLÉKÉRE | Lenn: * KASSA 1906 X. 29. * | Fülezett és fül nélküli érem.

Ezüst, 30 mm., 11 gr.

Bronz, 30 mm.

3. Előlap: Mellkép szemben, forgós süveggel a fején, vállán pallást. Körül: DICSŐ . HAMVAIDAT . ITTHON . ÜDVÖZLI | Lenn: * II. RÁKÓCZI F. * |

Hátlap: Kassai székesegyház, körül: ÉRTED . RAJONGÓ . KURUC . NEMZETED | Lenn: * 1906. * | Gyöngyös szegély. Fülezett érem. (A kassai iparossegédek rendelése folytán a csermelyvölgyi fém- és vasbádogárúgyárban veretett.)

Aranyozott és ezüstölt réz, 23 mm.

4. Előlap: Mellkép szemben, forgós süveggel a fején, vállán palást. Baloldalon alulról fölfelé: RÁKÓCZI FERENCZ, a felső jobb sarokban B. Ö. F. monogramm. (Beck Ö. Fülöp műve.)

Bronz öntvény, 45 × 27 mm.

5. Ugyanaz leверve, sima hátlappal.

Ezüst, 30 × 26 mm. 21 gr.

Bronz, 30 × 26 mm.

6. Előlap: Jobbra néző mellkép forgós süveggel a fején, vállán palást. Szelvény írás nélkül. (Beck Ö. Fülöp tanulmánya.)

Bronzöntvény 101 × 65 mm.

7. Előlap: Jobbra néző mellkép, forgós süveggel a fején, vállán palást, ez alatt a bal oldalon B. Ö. F. monogramm. Szelvényben: ° RÁKÓCZI ° (Beck Ö. Fülöp műve.)

Bronzöntvény 113 mm.

Végül, hogy e tekintetben mindenről megemlékezzem, fel kell említenem egy, a híres selmecbányai pipaagyagból készült 68 mm. átmérőjű medaillont is, mely inkább mint műipari cikk bír érdekl. Ezen fülezett egyoldalú éremféle a mult század kilencvenes éveiben Zólyomban készült. Előlapján Rákóczinak szembe néző mellképe látható.

Ha most összehasonlítjuk a fejedelem életében vert érmeket, azon érmekkel, melyeket a „hálás“ utókor az ő feledhetetlen emlékezetére veretett, őszinte csodálatunknak kell kifejezést adnunk dicső fejedelmünk iránt, aki a háború folytonos zaja, az öldöklő és pusztító fegyverek csattogása között figyelmét még a művészet azon ága felé fordítani képes volt, amely hazánkban még ma is mostoha szerepet visz. II. Rákóczi Ferenc a medailisztikának nemcsak ápolója, hanem igaz barátja is volt. Egykorú feljegyzések és levelezések bizonyítják, hogy a fejedelem maga is érmeknek szenvedélyes gyűjtője volt és éremgyűjteménye többi gyűjteményei között nem az utolsó helyet foglalta el.

Nem mulaszthatjuk el azonban, hogy megdöbbenésünknek ne adjunk kifejezést, hogy a jelenkor, amely csak most kezdi átérezni a fejedelem nagyságát, az éremvésés terén sem tudott hozzá méltó emléket teremteni. Ha ezen felolvasásom elvetette volna egy a nagy fejedelemhez méltó művészi emlékérem veretésének gondolatát, annak eredményével nagyon meg lehetek elégedve.

Rampacher Pál.

Emlékérmek Buda 1686. évi visszavételére.

Budának török kézről való visszavételét köztudomás szerint a kereszténység döntő diadalának tekintették és mint ilyent ünnepelték Európa-szerte. Ebben a körülményben rejlik az ezen esemény emlékére készült medáliák tömérdekségének magyarázata.

Budapest Régiségei VI., VII. és pár hét előtt megjelent IX. kötetében tettem közzé ezen éremcsoport monografiáját, mely 165 éremfajt foglal magában, 317 alfajjal.

Természetesnek látszik, hogy az utolsó közleménybe, mely a 2-ik pótlékot és a feliratok betűrendes lajstromát foglalja magában, éppen a legritkább fajok kerültek. Mint-hogy éppen ebből a harmadik közleményből nem jelent meg különlenyomat és így a benne közölt kiválóan becses és ritka éremfajok ismertetése kevésbé hozzáférhető lenne a hazai numizmatáknak, a legritkább fajokat itt alább bemutatom a Num. Közlöny olvasóközönségének is, ezáltal kívánva biztosítani lehetőleg széles körben való megismerésüket.

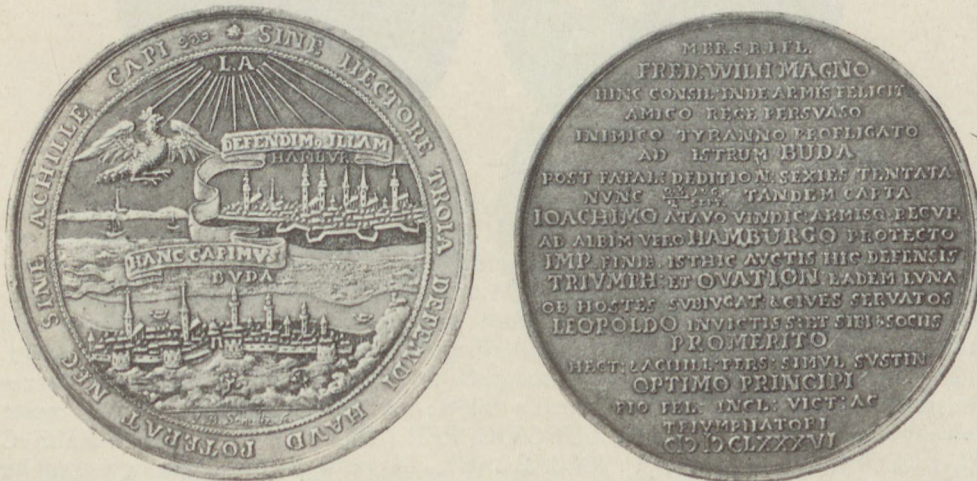
Az éremképek dúcainak szíves kölcsönzéséért egyszersmind itt mondok köszönetet t. barátomnak, Kuzsinszky Bálintnak, a Budapest Régiségei érdemes szerkesztőjének.

1. XIV. Lajos francia király nagy mellképe jobbfelé, bodros parókával, fürtökkel, mellén csipke-melcsokorral, keskeny, vízszintesen szétálló szárakkal, páncélban, rávetett paláستtal, mellén vízszintesen vonalozott (= kék), jobb válláról keresztbe menő széles szalaggal. Körül: LUDOVI : MAGNVS REX CHRISTIANISS. | Lenn : 1 : SCHMELTZING.

Hátlap: Ragyogó, sugaras, emberarcú nap. Alatta Budavára lánggal, füsttel ég. Lenn a völgyben, a vár előtt, porfellebbe burkolt fegyveres csapatok. Az előtérben baloldalt nagyobb kövek, középen kis sátor. A vár képe nem természetű, hanem képzeleti kép. Fönn, félkörben: ME STANTE TRIUMPHANT | Lenn a szelvényben: L. ARMIS. ARMISTITIO L. | BUDA CAPTA. | 1686. |

Mindkét lapon kettős sima vonalszegély. Pereme sima. Ezüstölt ón. Átm. 59 mm. M. n. múzeum. — Budapest Emlékérmei I. rész, 140. sz. (a. 2. pótlékban).

2. Brandenburgi Frigyes Vilmos érme Buda bevételére és a Hamburg városának nyújtott segélyre. Előlap: Apró, láncszemféle gyűrűkből álló körben az előtérben Buda-varának képe 6—7 toronynyal és négy rondellával, a budai hegyekről tekintve, melyeknek pár cserjéje az előtérben látható. Jobb oldalt a Gellérthegy az erőddel. A váron túl, fölötté

eltekinve, a Duna két csolnakkal, ezen túl, — fölötté, — egy vízszintesen elnyúló földnyelv, benne, a vár fölötti irányban: BVDA, a földnyelv fölött ismét egy víz-ér, végül e fölött Hamburg város látóképe hét toronynyal és erődítményekkel. A város fölött e felirat: HAMBVR., mellette pedig, bal felé, víz, két vitorlás hajóval. E fölött a tulsó parton egy torony. Fönn, az egész imént leírt ábrázolás fölött, a sugarakat lövelő nap fél korongjában L. A. betűk, baloldalt egy lebegő koronás sas, jobbfelé, a két városkép fölött pedig, az egész imént leírt előlapi képre ráhelyezett, változatosan gyűrt legendszalag e feliratokkal: HANC CAPIMVS (Buda képe fölött) és DEFENDIMꝰ ILLAM (Hamburg képe fölött). Lenn a szelvényben, írott betűkkel: *J. B. Schulz. sc.* | A szegélyen köröskörül e felirat: * SINE HECTORE TROIA DEFENDI HAVD POTERAT NEC SINE ACHILLE CAPI (diszítmény). Vonalkör és lapos sima szegély.

Hátlap: M. BR. S. R. I. EL | FRED: WILH: MAGNO | HINC CONSIL: INDE ARMIS FELICIT. | AMICO REGE PERSVASO | INIMICO TYRANNO PROFLIGATO | AD ISTRUM BVDA | POST FATAL: DEDITION: SEXIES TENTATA | NVNC 23. AVG: 2. SEPT. TANDEM CAPTA | IOACHIMO ATAVO VINDIC: ARMISQ. RECVP. | AD ALBIM VERO HAMBVRGO PROTECTO | IMP. FINIB. ISTHIC AVCTIS HIC DEFENSIS | TRIVMPH: ET OVATION: EADEM LVNA | OB HOSTES SVBIVGAT: & CIVES SERVATOS | LEOPOLDO INVICTISS: ET SIBI & SOCIIS | PROMERITO | HECT: & ACHILL: PERS: SIMVL SVSTIN: | OPTIMO PRINCIPI | PIO FEL: INCL: VICT: AC | TRIUMPHATORI | CIOICLXXXVI | Vonalkör és sima szegély.

Ezüst, 63 mm. — 3 mm. vastag. Súlya 72 gr.

Budapest Emlékérmei, I. rész, 142. sz. (a 2. pótlékban).

Oelrich's Chur Brandenburg. Medaillencabinet, No. LXXIV., Ampach, No. 10908.

3. Fönn I. Lipót mellképe j., babérkoszorúban, két keresztbe tett pálmalomb közt. Ezek alatt Buda látóképe éjszakeről; a keleti és az éjszaki bástyák és rondellák, a dunaparti fal és az előtérben a nagy dunai rondella meg az alsó város éjszaki fala, árka, ennek hídja és a Kakas-kapu jól láthatók. Az előtérben jobboldalt két katona áll egy ágyu mellett, kettő pedig két puskaporos hordót gurít. Az ágyu a Duna felé van irányítva. A Duna a budai partnál hullámos. A Gellérthegy oldalán látható futóárkokból kilőtt bombák (2) a levegőben. A várban négy kimagasló torony s a levegőben, fölötté összesen öt bomba repül. Baloldalt, a szelvény vonala fölött: *iw* (Johann Jacob Wolrab) mesterjegy. A szelvényben: INFELIX BUDAM, LUDOVIC, PER | DIDIT OLIM. | HÆC ARMIS CEDIT NUNC | LEOPOLDE TUIS! | A°. 1686. 2. SEP. | A pesti partból csak egy igen keskeny partszegélyrész látszik a szelvény fölött; egyéb semmi.

Hátlap: I. Lipót római vértbe öltözve, fején tollas taréjú sisakkal, vállán köpenynyel, balfelé fordulva áll. Kezeiben pálca és Jehovah nevét viselő (héber feliratú) kerekded pajzs. Előtte felhők közül kiragyogó nap az égen, melyet pálcájával megállásra int. Az égen, jobbfelé, a félhold. A háttérben baloldalt a török hadat űző keresztény lovasság, jobb-

oldalt pedig Buda vára. A szelvényben e felirat: STAT SOL. LUNA FUGIT. DUM | IOSUA PUGNAT ET ORAT. | SIC EGO PELLO DUOS! | SIC LEOPOLDUS | ERO! Mindkét lapon 2 sima szegély.

Az érem peremén: * LUNA CADIT. NIL AERA IUVANT, NIL TYMPANA FESSAM. SIC PAX CHRISTIADUM THRAX TIBI PESTIS ERIT

Ezüst, 48 mm. 44·51 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei, I. rész, 144. sz. (a 2. pótlékban).

A Budapest Emlékérmei I. rész, 38.—40. sz. érmek változata.

4. Aranyozott ezüst lapra szegezett koszorús mellkép (átvésett öntvény ezüsből), hosszú parókával. Körülötte bevéssett felirat: LEOPOLDVS · I · D · G · — ROM · IMPERATOR

Hátlap: Hat sor bevéssett felirat: 1541 · 9 Septembris, Buda accepta | erat 'a Turcis, et modo | 1686 · 2 Septembris, | recuperata est | 'a Christianis. | (Néhány kezdőbetűt kivéve, írott betűkkel.)

Fülezett érem. Durva kézimunka.

Aranyozott ezüst, 39 mm. 13·44 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. rész, 146. sz. (a 2. pótlékban).

5. Boltíves várkapu; a két kapuszárny zárva. A kapuívén e felirat: OTTOMANICA. és e fölött, kőcövekéből rótt boltíven 2—2 pont és díszítmények közt egy félhold. A kapu 2 oldalán egy-egy falba erősített karikán függő gyűrű. A zárt kapu előtt páncélos, köpönyeges vitéz, akinek tarajos sisak van a fején, kardját a puskával fegyverzett török kapuőr mellébe dőfi, balkezevel pedig a kapu kulcsát ragadja ki kezéből. A vonallal határolt szegélyev: * NOTANT ADVERSA VALOREM A szelvényben: RESERAT

Hátlap: BVDA | HVNGARIAE REGIA | A : MDXLI | ATVRIS FRAVDE CAPTA | FRVSTRA SAEPIVS
OBSESSA | AVSPICHS | LEOPOLDI AVGVSTI IMP | IVNCTIS IMPERII VIRIBVS | PROFLIGATO HOSTE |
VICTRICIBVS | GERMANORVM ARMIS | VI EXPVGNATVR | A : MDCXXCVI. II SEPT | OVANTE | S · P · Q · A |
Mindkét lapon sima vonalszegély.

Ezüst, 53 mm., 41 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. k. 147. sz., a 2. pótlékban. (Az 56. sz. változata.)

6. Lotharingiai Károly mellképe j., páncélban, köpenynyel. Körül: CAROLVS ▼ DVX
▲ LOTHARINGI-AE Lenn pont.

Hátlap: Felhőkből kinyuló 2 kéz, melyek egyike keresztet, másika kardra tűzött
törökfejet tart, mindkettő pedig egy félholdnak egy-egy szarvát fogja s azt középen ketté-
töri. Körül: IVNCTA · PLÆ · FORTIS. Lenn: FORTIOR Az éremlap közepén egy pont.
(C. J. Leherr műve.)

Ezüst, 17 mm., 2·71 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei, I. rész, 152. sz. (a 2.
pótlékban).

7. Lotharingiai Károly mellképe j., páncélban, köpenynyel, magasabb hajdíszszel.
Körül: CAROLVS DVX ▲ LOTH ▼

Hátlap: a kép olyan, mint az előbbi érem hátlapján levő. Körül: IVNCTA PIAE
FORTIS. Lenn: FORTIOR | ▲ Az éremlap közepén kis pont.

Ezüst, 17 mm., 2·48 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. rész, 153. sz. (a 2.
pótlékban).

[A fönti két érem változata gyanánt említendő a Budapest Emlékérmei I. r. 81. sz.
érem.]

8. I. József mellképe j. — Fején babérkoszorú, testén levéldíszú páncél és köpeny,
mellén az aranygyapjas rend jelvénye. A kar szelvényében cím mesterjegy (= C. I. Leherr).
Körül: IOSEPHVS ▲ I ▲ REX ▲ HVNGARIAE ▲ (Arca hosszasabb és gyermekiesebb, mint
a Budapest Emlékérmei I. r. 117. sz. változat)

Hátlap: I. József hat fogolytól vont diadalkocsin ülve egy várkapun bevonulni készül.
Fönn: NVNC ▲ APTA ▲ | TRIVMPHIS A kapu mellett, jobboldalt, falfülkében, állvá-
nyon (?) álló női alak (szobor). Baloldalt a bástyák felső szegélyén négy kerek ablak-
nyílás. A fal fölött hegyes dárdák meredeznek fölfelé. A kapu fölött kettős kereszt egy
kartus fölött, két fogoly és két tropaeum közt, ebben a rúd végén függő félhold jobboldalt
van elhelyezve. A kartus felső szélének közepe kifelé csúcsosodik. A kartusban levő felirat
ez: PORTA | OTTOMANICA · QONDAM | TERRORI | (A quondam szó első betűje meg
van fordítva.) Az oszlopokon nincs babérfüzér, a kapuszárnyak félig elfödik az oszlopokat.

A kapu sarkai fölött egy-egy kétfejű sas van a falra erősítve, ugyanilyen kétfejű sas van a baloldali előre álló bástyán (a kerek torony helyében), melyen nincsenek ablakok. A díszkocsi hátul emberi arc alakjával bír, a kocsi elé hat ember van befogva, alatta pedig négy pajzs és nyíllal átlőtt kutya fekszik a földön. A kerék előtt emberi fej, arrább pedig öt nyíl hever a földön. A guggoló fogoly előtt, turbánja mellett egy ágyugolyó hever. (C. J. Leherr műve.) (A Budapest Emlékérmei I. rész 117. sz. érem hátlapjának változata.)

Ezüst. Átm. 37 mm. Súlya 15.7 gr.

Müncheni állami éremtár. — Budapest Emlékérmei I. rész, 156. sz. (a 2. pótlékban).

9. Előbbinek változata. Az előlapon a fej kerekesebb, az arc komolyabb, a páncélon más díszítmény, REX után nincsen ▲ (Budapest Emlékérmei I. r. 117. sz. előlapjával egyezik.) — Hátlapja azonos az előbbiével.

Ezüst, 37 mm., 18.66 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. rész, 157 sz. (a 2. pótlékban).

10. Budavár látóképe éjszak felől. Háttérben a Gellérthegy a Gyergyelez-erőddel, baloldalt a fölkelő nap, Pest tornyai, egy működő mozsárüteg (a mai Gizella-tér helyén) és sátrak. A Dunán hajóhid. Az előtérben kőbástya tetején lobogós vezéri sátrak, ezektől jobbra működő ágyúüteg és zárt négyszögben fölvonuló ostromló hadoszlop. Lenn jobbra MB (Martin Brunner) mesterjegy. A légben bombák, a vár fölött jobbfelé szálló sas, szájában összekötött babér- és pálmaággal. Fönn félkörben kétsoros felirat: LEOP. I. IMP. ROM. SEMP. AVG. VI BVDAM EXPVGNAT. | AN. CHR.. 16. .86 $\frac{23}{2}$ AV SE.

Hátlap: VI. Károly császár lovas alakja j., fején a német császári koronával, császári palástban. Kezeiben birodalmi almát és kormánypalcát tart. Fönn, félkörben: CAROLVS VI. D. G. ROM. IMP. S. A. G. H. H. B. REX A földön apró füvek.

Mindkét lapon az éremképet dúsan esztergályozott keret övezi.

Ostábla-pión, feketére pácolt fából. — Átm. 62 mm., 13 mm. vastag. — NM. — Reiner-féle árverési lajstrom (Helbingnél) 14264 sz. — Budapest Emlékérmei I. rész, 159. sz. (a 2. pótlékban).

11. Budavár és környékének képe. A várban a Szent István-torony, továbbá számos minaret, a fallal körített alsóvárosban is több minaret látszik. Az alsóváros a Duna partján is bástyával, nem pedig cölöpökkel van kerítve. A Dunán hajóhid, a túlsó oldalon Pest dunai rondellája és az áthidalt víz-árok látszik. A háttérben az erőddel koronázott Gellérthegy és az alatta elterülő Logod városrész foglalja el. Az előtérben jobbra épületszoport

és PP éremvésőjegy. Fönn félkörben háromsoros felirat: DER GROS : LEOPOLDT . HAT
OFEN NUN GEWOÑEN . | DA DURCH DER TVRCKEN MACHT . | IN UNGARN MEIST ZERRÖÑEN.
Lenn a szelvényben 2 pálmaág közt: ANNO | 1686. | DN : 2 SBT : ST : N (= stili novi).

Hátlap: Felhőkön nyugvó tropaeum; fölötté legendaszalagon: IM HIMMEL, alatta pedig: VND AVF ERDEN és alább egy másik tropaeum, gyöpös talajon. Fönn, félkörben: * DES KEYSERS WAFFEN FLORIREN. Mindkét lapon 2 sima szegély.

Ezüst, 48 mm., 39.90 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. rész, 161. szám (2. pótlék). — Berchtold-féle árverési lajstrom 514. sz.

12. I. Lipótnak öntött és átvésett ezüstből készült domborműves mellképe j., hajfürtökkel és babérkoszorúval a fején. Körül: LEOPOLDVS † PRIMVS . D . G . ROMANORVM IMPERA TOR INVICTISSIMVS.

Hátlapján fönn hétágú nyílt korona és 3 kör alakú mezőben e feliratok: 1. a felső mezőben: IOSEPHVS | ARCHID. AUSTRIE | CORONATVS INRE | GEM VNGARIE = | POSONII DIE | 9 DECEMBRIS | 1687 | 2. a baloldali mezőben: Anno Domini | 1683. 14 Mensis Iulij | Turca obfedit Viena | nam, et rursus 12 Septembris relictis | castris terga | de dit. | 3. a jobboldali mezőben: BVDA | A' SOLYMANNO | occupata A. 1541 | post Annos 145. A' | LEOPOLDO | recuperata Anno | 1686 DIE 2 Septembris |

Mindkét lapon az összes feliratok kézzel vannak bevésve. Háromkarélyú lemez, a két alsó karély közt kis átlukasztott kiugrással, fönn füllel és az előlapon rászőgecselt arc-képpel.

Aranyozott ezüst (az arckép nincs aranyozva) 53—56 mm. — 20·15 gr. — NM. — Budapest Emlékérmei I. rész 162. sz. (a 2. pótlékban). — Berchtold-féle árverési lajstrom: 528. sz.

13. Miksa Manó bajor választófejedelem mellképe jobb felé, fürtös hajjal, páncélban, csipke-melcsokorral. A karszelvényben C. Z. mesterjegy (= Carl Zeggin). Körül: MAX. EMANVEL. D. G. V. BA & P. S. D. C. P. R. S. R. I. AR & . E. L. L.

Hátlap: Ritkalevelű ovális babérkoszorúban, melybe fönn kis országalma, lenn (belső oldalán) koronás oroszlánfej van csatolva, e felirat: BVDA | AB : A : C : 1530 . | SEXIES FRVST . | RA OPPVGNATA | A : C : 1686 : 2 . SEPT : | LEONINA . FOR : | TITVDINE EX : | PVGNATA |

Mindkét lapon két sima szegélyvonal. — Ovális érem.

Ezüst, 40 mm. magas és 31 mm. széles. Súly 21·20 gr. — M. nemz. múzeum. — Müncheni kir. éremtár. — Wittelsbach 1482. sz. — Berchtold-féle ár. lajstrom: 540 sz. Budapest Emlékérmei I. rész, 163. sz. (a 2. pótlékban).

14. Lotharingiai Károly mellképe j. páncélban, de köpeny nélkül. A kar szelvényében CIL mesterjegy (C. I. Leherr). Körirata baloldalt kezdődik: CAROLVS és alatta: | DVX | folytatólag pedig: LOTHRINGIÆ.

Hátlap: Felhőkből kinyúló két kéz, melyek egyike keresztet, másika kardra tűzött törökfejet tart. E két kéz egyszersmind a félholdnak egy-egy szarvát is fogja és azt közepén kettétöri. Körül: IUNCTA ▲ PLÆ ▲ FORTIS ▲ | lenn folytatólag: FORTIOR | ▲ | A szók közt 3 ágú rozetták pontok helyett. A mező közepén kis csillag. — Mindkét lapon finom-szemű gyöngykör.

Ezüst, 30 mm., 14·70 gr. — Budapest Emlékérmei I. rész, 165. sz. (a 2. pótlékban). — Berchtold-féle árverési lajstrom: 23. lap és III. képtábla, 535. sz.

Végül röviden utalok még a N. K. 4. k. 36. l. 7. sz. a. közölt fapíónra (Budapest Eml. I. r. 160. sz.).

Gohl Ödön.

A vidéki múzeumok éremgyűjteményeiről.

A tudomány, irodalom és művészet decentralizálására irányuló törekvések napjainkban érik el a lehető legmagasabb fokot. Az eddig mostoha és mellőzött provincián sorra egymásután keletkeznek a kulturális centrumok, melyek behálózák az egész ország területét, s a melyek ellensúlyozni akarják a mindenben központosításért rajongó irány munkálkodását. A fővárosi múzeumok anyagát gazdagították eddig a vidék leletei. Ma más-képpen van a dolog. A múlt század derekán megindult az a mozgalom, hogy vidéki

múzeumok létesítsenek, — azt eredményezte, hogy az ország minden jelentősebb pontján van már múzeum, s ezek szorgalmasan összegyűjtik és megőrzik a területükön található múzeális anyagot. A vidék tehát már nem adja oda a magáét a központnak s kiélesedik a kérdés, van-e a központnak elsőbbségi joga a vidék felett vagy sem? Például... ritka és páratlan éremleletet melyik éremgyűjteménynek kell őrizni, a fővárosinak, az országosnak-e, vagy a vidékinek-e, a melynek területén találtatott? Az a vidéki múzeum azt tűzi ki céljául, hogy a területén talált és gyűjtött anyagot minden törekvése szerint szorgalmasan egybegyűjti, annak a jellemző és ritka leletnek az átengedésével tehát érzékeny veszteség éri, mert elveszít egy fontos adatot, egy nagyon lényeges tényezőt abból a képből, a melyet gyűjteményében a vidékről, a megyéről a tudni vágyónak, a tanulmányozónak mutatni óhajt. A miskolci múzeum egyik legfontosabb feladata a matyó néprajzi tárgyak összegyűjtése, a gyűjtemény a lehetőség szerint teljes is lesz, de ha már most egy olyan ritka és jellemző tárgyat engednék át az országos gyűjteménynek, amely pótolhatatlan, — gyűjteményünk csonka lenne s a kutató nem találná meg a keresett teljes anyagot ott, ahol lennie kell, az illető vidék központjában.

A centrum joga erős és hatalmas. Az ország szívében kell lenni mindennek, hogy az idegen nemzet utasai, a tudósok, a fővárost látogató vidékiek, az ott tanuló ifjúság ott meglássák az ország képét, s feltalálják mindazt, amit keresnek. Nagy nemzeti ereklyéknek, a fontos és becses elmozdítható műemlékeknek, szóval jóformán mindennek ott kell egybehordva lenni, már csak a magunk érdekében is, mert hiszen tényleg lehetetlen lenne az érdeklődőnek, s a kutatónak sorra venni a vidéki múzeumokat, hogy célját elérje. Az egész nemzetnek támogatni kell az országos intézményeket, ez hazafias kötelesség s e mellett tudományos szempontból is szükséges a központ erőssége, hogy az az egész országot, a vidéki centrumokat irányítsa és öntudatos terv szerint vezesse.

A vidéki múzeum magától bizonyára nem engedi át az országos jelentőségű dolgokat az országos nemzeti intézményeknek, hanem közelébb érvén, siet magának lefoglalni, — viszont a fővárosi múzeum nagyobb anyagi erővel rendelkezvén, az értékesebb tárgyakat könnyebben megszerezheti. A határvonal meghúzása tehát nehéz dolog. A vidéki múzeumnak mindent össze kell gyűjteni éber figyelemmel, ami a területén van s ami reá nézve érdekes és fontos, de az országos jelentőségűek az országos intézményt illetik meg. Ez azonban csak papiroson marad meg, mert bizony a múzeumok is hasonlóak a gyűjtőkhöz, szívesen és örömet megragadják az alkalmat, hogy táraikat gazdagítsák, de arra ritkán gondolnak, hogy némelyik tárgynak nem ott, de illetékesebb helyen kellene őriztetve lenni. Kicserélésről még szó sincsen, pedig minden vidéki múzeumnak csak a kerülete anyagát volna ajánlatos gyűjteni, mert ez is a feladata.

A vidéki múzeum — numizmatikai szempontból is — nagyon kevés anyagi erővel rendelkezik s a reá háruló kötelességeknek csak nagy erőfeszítéssel képes eleget tenni. Pedig a vidéki múzeumoknak a magyar numizmatika erősségeinek kellene lenniök és ha elismerik is az országos központ elsőbbségét — mindenesetre éber figyelemmel őrködjének a leletek és események tekintetében, gyűjtsenek össze és dolgozzanak fel minden legkisebb adatot, úgy hogy a múzeum gyűjteményeit vizsgáló ne csak a vidék etnografiáját, történeti emlékeit vagy mondjuk flóráját lássa lehetőleg tiszta képben, abban a provinciális múzeumban, hanem a numizmatikát is. Első sorban a vidéket jellemző leletekből kell a képet kidomborítani s erre kell fektetni a fősúlyt. Az általános szemléltető gyűjtemények összeállítása sok nehézségbe ütközik s arra, hogy egy vidéki éremtár csak hozzátétőlegesen is áttekintést nyújtó gyűjteményt hozzon össze, — nagyon sok időre és nagyon sok pénzre van szüksége. A vidéki múzeumok vezetői nagyon jól tudják, hogy az ajándékba kapott érmek $\frac{2}{3}$ -a használhatatlan, sokszorosan felesleges duplum, de nem válogathatnak úgy az ajándékokban, mert tudják, hogy az el nem fogadott ajándék az ajándékozó érzékenysége miatt esetleg sok érdekes darabtól foszthatja meg a gyűjteményt. Különösen áll ez keletkező új intézeteknél, hol csak lassanként lehet és kell a közönséget szoktatni. Itt

a múzeum vezetőjének kell tapintatosnak lenni, a közönség figyelmét és rokonszenvét felébresztani s lassú, de céltudatos munkával elérni azt, hogy a közönség megértse, megtudja mi-hát a kitűzött cél s mit kell a gyűjtemény számára megmenteni.

Ha a múzeum vezetője jól megfontolt terv szerint dolgozik, könnyen végezhet az általános gyűjtemény kérdésével is. A szűkre szabott dotációból évről-évre haladva összeállíthat egy olyan gyűjteményt, mely az éremverés történetéről elegendő képet nyújt. A fősúly az egyes jellemző pénzfajok megszerzésére fordítandó. Minden egyes kor minden uralkodójától úgyis teljes lehetetlenség mindenféle veretet összegyűjteni. A vidéki múzeum látogatóját elegendőképpen tájékoztathatjuk az illető pénzcsoportról akkor, ha például a különböző római pénznemeket bemutatjuk, vagy a görög éremverés szakaszaiból egy-egy, — de jellemző mutatót állítunk ki.

A vidéki múzeum egyik eszköze a kerületében levő nagyobb vagy kisebb magángyűjtemények beolvasztása, miáltal a gyűjtemény bizonyos része, vagy maga az általános gyűjtemény rohamosan fejleszthető, s nagy munka és pénzmegtakarítás érhető el. Ez azonban nagyon nehéz, mert természetes, hogy a gyűjtő nem szívesen válik meg céltudatosan, sok anyagi áldozat árán létrehozott és szeretett gyűjteményétől, azokat pedig megvásárolni legtöbbször szinte lehetetlenségnek látszó dolog egy vidéki múzeumnál, hol a rendelkezésre bocsájtott dotációt szívesebben fordítják ásatásokra, néprajzi vagy természetrajzi gyűjtésekre, mint a numizmatikára, már csak azért is, mert a num. emlékekkel való történeti kapcsolat helyi jelentősége kevésbé szembeszökő, és mert a vidéki múzeumok ügyeit ellátó szakemberek nagyon is kevés százaléka numizmatikus. A vidéki múzeum az anyagi erő csekélysége miatt is gyakran kénytelen egy gyűjtővel szemben lemondani egy értékes darab megszerzéséről. Ez ellen tenni nem lehet. Mindenesetre el kell követni mindent arra nézve, hogy a gyűjtemények beolvadjanak, ha másként nem, letétképpen. Meg kell értetni a vidéki gyűjtővel, hogy itt közérdekről van szó, a tudománynak tesz szolgálatot, s ha előbb vagy utóbb közkinccsé teszi gyűjteményét, százszorosan többet használ, mintha egyelőre magának halmozza össze azt, de további sorsáról nem intézkedik. A gyűjtők sokszorosan igénybe veszik a múzeumokat meghatározásnál, szakmunkák átendegésénél, adatok közlésénél, — a gyűjtő is segítse tehát az intézetet, mert akkor magát is segíti. Ne kérjünk a múzeumtól mindent, de adjunk a múzeumnak mindent. A múzeum vezető férfinak kell társadalmi úton oda hatni, hogy a múzeumot népszerűvé tegyék, s a gyűjtőkre hassanak.

Az anyagi erő csekélysége miatt a vidéki múzeum nem rendelkezhetik kellő szakkönyvtárral sem, amire legegésőbb szükség volna. A szakkönyvtárak jegyzékeit vizsgálva szomorú eredményre jutunk. A vidéki éremtárnak egy pár kisebb-nagyobb szakmunkán kívül alig van valami könyve. Ennek más oka is van, t. i. szakmunkáink drága és ritka volta. E folyóirat szerkesztője a Numizmatikai Közlöny legutóbbi füzetében kritikai repertoriumát adta a használandó szakműveknek. Ezzel a munka nagyon meg van könnyítve, s a múzeum vezetője, most már bizonyos tervet készítvén az anyagi erőhöz mérten — évek sora alatt — beszerezheti a nélkülözhetetlen műveket. Sok fontos munka azonban nagyon ritka és drága. A Numizmatikai Társulat könyvtára lenne hivatva ezeket beszerezni s a vidéki múzeumok együttesen kérjék fel a Társulatot, hogy bizonyos időre használat végett ezeket kölcsönözze ki.

Szakirodalmunkban nincsenek olcsón beszerezhető jó kézikönyvek, melyek a vidéki kezdő gyűjtőt kielégítenék. A vidéki múzeum öre zavarban van, ha egy érdeklődő gyűjtő ilyen könyvet kér. A német és olasz kis kézikönyvekre kell őket utasítani, vagy különböző szakfolyóiratokra, melyeknek legtöbbje — pénz hiányában — éppen nincsen meg. Éppen úgy, mint a drágasága mellett még ritka Rupp, vagy Cohen is.

A berendezés, kiállítás, leltározás, felszerelés, aprólékosnak látszó dolgok, s az éremtárat kezelő izlésétől és tudásától függnek, de nagyon fontos kérdés, mert ezekben rejlik a gyűjtemény kezelhetősége, használhatósága. Ha a múzeum öre szerencsés volt több

hazai és külföldi éremtárat megláthatni, akkor bizonyára e tekintetben is sokat tanult, és sok hasznos dolgot felhasználhat múzeumában. Azonban ha a könyvtártanról, a könyvek kezeléséről, felállításáról kézikönyveket adnak ki, úgy a numizmatikánál sem látszik ez kicsinyes kérdésnek. A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége múzeumi kézikönyveket bocsájt ki, bizvást reméljük, hogy a legközelebbi kötetek valamelyikében, vagy e folyóirat hasábjain is — meg fogja kapni a vidéki éremtár kezelője a kellő útbaigazítást. A múzeumi tisztviselők részére rendezni szokott tanfolyamokat kellene bővíteni és szaporítani, hogy a fővárosi szakemberek megadják a kellő útbaigazítást és biztosítsák a vidéki éremtárak megfelelő elhelyezését.

A szaktanfolyamok kérdésével kapcsolatban legvégül foglalkozhatunk az egyik legfontosabb dologgal is, az éremtárakat kezelő vidéki múzeumőrök ügyével. A gyűjtemény kezelése és rendben tartása embert kíván, és pedig lehetőség szerint szakembert. A múzeumok kezelői jól tudják, hogy egy-egy gyűjtemény kezelése, feldolgozása — még ha csak közepes nagyságú múzeumról van is szó — mennyi időt vesz igénybe, úgy hogy a nemcsak azon tisztséget viselő igazgató, őr, vagy tisztviselő — bizony nagyon meg van terhelve, ha dolgát lelkiismeretesen végzi. Nincsenek a vidéken szervezett múzeumőri tisztségek, csak mellékfoglalkozásként, az ügy iránti lelkesedésből vezetik a múzeumokat. Az eredmény így is sok helyen meglepő, de hol állanánk akkor, ha a kormány maga helyezne ki a vidéki múzeumokba képzett szakembereket, kiknek egyedül csak ez lenne a foglalkozásuk. És ha ezen szakemberek a numizmatikában is kiképzést nyernének, akkor nem kellene panaszt emelnünk a vidéki éremtárak mostani helyzete miatt.

A magyar nemzeti múzeum éremtára, mint e tekintetben a legelső országos nemzeti intézet, lesz hivatva a vidéki gócpontok számára az útbaigazítást megadni, az ország minden részében összegyűjtött anyagból merített adatokat feldolgozni, az anyagot rendezni, az idővel megszorodó tisztikara a szakirodalmat fejleszteni, jó kézikönyveket kiadni és éremtárkezelőket nevelni.

Talán sok is, amit kívánunk, de hát kérдем, melyik az a szerencsés vidéki múzeum, a melyet a fenti kérdések nem érintenek s nem kívánná igazán, hogy jól szervezett és tudományos alapon álló éremtára legyen.

Leszih Andor.

É r e m l e l e t e k.

Ung megye **Horlyó** községében szántás közben e tavaszon 4 db. régi pénz került felszínre.

1. August Fridrik lübecki püspök $\frac{2}{3}$ tallérja. Előlapja: „AUGUST FRIED: D: G: EL: EP: L: HNDSE: borotvált képű, parókás, páncélos férfi mellkép j., alul díszes ovális keretben $\frac{2}{3}$. — Hátlapja: A. DEO SORSQ. SALUSQ. MEA. 1678. Hét, illetve nyolc részre osztott címerpajzs, a szív-pajzsban (8-ikban) püspöki süveg, alatta kereszt. — Az évszám után verdejegy: egyenes tört tartó páncélos kar.

2. Schwarzburg-sondershauseni $\frac{2}{3}$ tallér. Előlap: CHRISTIAN WILH: E: IV. COM. IMP. borotvált képű hosszú csigázott fürtű parókás páncélos férfi mellkép j. Hátlap: COM. DE. SCHWARTZ ET HONSTEIN. Két széles kalapos lándzsás vitéztől tartott 2 részre osztott címer, felső részében oroszlán, alsó részében kétágú villa. A címer felett 1676. — alatta $\frac{2}{3}$. Verdejegy: keresztbe helyezett horgos csákány.

3. I. Lipót XV. kirácsa. 1677-ből.

4. János Kázmér ezüst garasa 1662-ből.

Mind a négy darab kitűnő állapotban.

Gálócsy Zoltán.

Rózsahegy és **Oszada** község közt „Pod Sucha“ közúti őrház mellett, a mezőn, a rózsahegy—koritnicai h. é. vasút töltésének ásása közben a munkások körülbelül 1 m. mélységben szabadon elásott éremleltre bukkantak. A lelet 3 drb. arany és vagy 300

darab ezüstéremből állott. — Az aranypénzek igen szép fentartásúak és Szapolyai János idejéből, az 1530-as évekből valók. Rv.: S. LAVDISLAUS REX — Szt. László páncélban, szekercével állva, — míg a teljesen egyenlő ezüstpénzek I. Ferdinánd denárjai és ugyancsak az 1530-as évekből valók!

Kürti Gyula.

K ü l ö n f é l é k.

Dr. Hans Riggauer a müncheni kir. éremtár igazgatója, aki nemcsak kiváló tudós, hanem kedves, kedélyes szeretetreméltó egyéniség is volt, f. évi április 5-én 58. életévében hirtelenül elhunyt. Emlékét kegyelettel ápoljuk.

Numizmatikai munkálatainak nagy része a bajor kir. tud. akadémia kiadványaiban és a bajor kir. num. társulat „Mitteilungen“ című közlönyében adatott ki.

Nagyszebeni bárca.

Előlap: Nagy-Szeben címerképe, pajzs nélkül.

Hátlap: Nagy E és ez alatt 1727 évszám.

Ólom. 20·5—21 mm. — NM.

Millenniumi érmek.

1. Mint a Num. Közlöny III. k. 70 l. 29. sz. érem, hanem ezüstölt vörösrézről, füllel és karikával. Átm. 32 mm. — NM.

2. Előlapján bevésett címer és dátum. Fönn 2 oldalt: 1900 VI/14. A címer mezőjében beékelt osztott mezőben fönn csillag, lenn koronából kiemelkedő szarvak (?) az 1. és 3. mezőben pedig egy kétfejű sasnak két fele látható. Sisakdísz: 2 szárny közt egyenes kardot tartó páncélos kar.

Hátlapja a Num. Közlöny III. k. 66 l. 3. sz. b. érem hátlapjával azonos. — Füle-zett érem.

Teknikai különlegesség.

A m. nemz. múzeum nemrég Eger vidékéről egy római császári rézpénzt kapott aján-dékba, mely sajátos technikai tévedésről tesz tanubizonyságot.

Av. IMP C M AVR PROBVS AVG Sugárkoronás mellkép jobb felé (az esetleges öltözet részletei lekoptak).

Rv. VIRTVS AVG (a felirat jobboldalt! lenn kezdődik és balfelé! halad. Az R, S és a G betűk meg vannak fordítva, vagyis balfelé irányul azon oldaluk, melynek jobbfelé kellene irányulni). A szelvényben SIXX, de fordított S betűvel! A mezőben: Virtus, katonai öltönyben, fején sisakkal, balfelé! halad és rézsút előreszegzett dárdát meg golyót tart. — Kis bronz érem.

A fönt leírt érem Probus császár (Cohen 2. kiad. VI. k., 336 l. 840. sz.) kis bronz-pénzének hibás hátlati veretű példánya, melynek összes hátlati veretei, vagyis úgy a kép, mint a felirat, a helyes hátlati tükröképének felelnek meg. A hátlati verető úgy készült, hogy egy kész érempéldány hátlatját vette a vésnök mintaképül és megfordítás nél-

kül, úgy ahogy a pénzen látta, ugyanolyan helyzetben és egymásutánban véste belé a betűket s a képet a dúcba.

Nem szükséges azért feltételeznünk, hogy hamisító kezéből került ki e példány, mert a római verdéknek verőtoveket készítő munkásai közt tapasztalat szerint igen különböző képességű egyének voltak és a tömeges verőtő-fogyasztás mellett igen könnyen kikerülhetett a felügyelők figyelmét egy hibás verőtődarab. — Mi több, tudjuk, hogy elég olyan érmet bocsájtottak ki a császárok korában, melyeknek (— nem egyes példányoknak, hanem az egész kibocsájtványnak vagy fajnak —) a felirata nyelvtani vagy helyesírási hibában szenved, (pl. IOVIS STATOR és STATORI, SALVS EXERCITI, IOVI FVLGERATORI, IOVIS CONSERVATOR AVGG, IOVIS OLYMPIVS, GLORIA és SPES REIPVBLICE, IVENTVS és IVBENTVS AVG stb).

Maximínus I. (Thrax) Cohen 2. kiadásából hiányzó nagy bronzpénze.

MAXIMINIVS PIVS AVG GERM Koszorús mellkép jobbfelé, paludamentummal.

Rev. Baloldalt egy asztalféle emelvényen áll a császár és gesztikulálva szónokol. Mögötte egy vitéz áll az emelvényen, vállán köpönyeggel. Jobboldalt három katona áll az emelvény felé (balfelé) fordulva, sisakkal, páncélban. Mindhárman egy-egy csapatjelvényt tartanak, a leghátul álló azonfölül egy (háromszögletűnek látszó) pajzsot is tart balkarján. A szelvényben: ADLOCVTIO | SC |

Bronz, 32 mm. — NM. — Cohen 2. kiadásában is hiányzik.

Lelőhelye úgy látszik Pusztá-Budovalla (u. p. Ős-Csanád), innen kapta ugyanis aján-dékul a nemz. múzeum.

Megjegyzendő, hogy az érem előlapján a véset kevésbbé élesen fejezi ki a rövidre nyírott haját és szakállt, mint ahogy Maximínus I. nagybronzain látni szoktuk. Érdekes továbbá, hogy az éremvéső, — hogy a túlságos domborulatot kikerülje, — a fület egészen belenyomta a koponya oldalába.

Kiadatlan Attila-érmek.

1. Az érem közepén 18 mm. átmérőjű pontozott körtől kerített kidomborodó mezőben tárt szárnyú koronás fejű sas szemben, karmai közt villám és kard. Fejét balfelé fordítja. Ezen középső kerek mező körül nyolckarélyú (s a karélyok közt szarvaikkal befelé fordult apró félholdakkal diszített) keretben nagy betűkkel: TTILT REX

Hátlap: Középen 20 mm. átmérőjű pontozott körtől kerített kidomborodó kerek mezőben 2 villámtól sújtott város durva képe. Ezen középső mező körül nyolckarélyú (s a karélyok közt szarvaikkal kifelé (!) fordított apró félholdakkal diszített) keretben TQVILEIT

Mindkét lapon pontozott szegély.

Igen durva, arkaikus jellegre törekvő fiktív érem a XIX. század első (?) feléből.

Ezüst, 40 mm. — 11.24 gr. és 15.03 gr. — NM.

2. Szakállas, sémi jellegű férfi mellképe (derék) jobbfelé, páncélra öltött paludamentumban. Körül széles, koszorúhoz hasonló szegély.

Hátlap: Szent Kristóf római katonai öltönyben a vállán ülő gyermek Jézust átviszi a vízen; bot gyanánt gyökerestül kitépott szálfát használ. Balra egy fa, jobbról egy ház és Kristóffal szembe jövő kis szakállas férfi. Fönn félkörben: SANC CRI STOFF

Mindkét lapon vonalszegély.

Cizelált öntvény. Fonott ezüst fülel.

Ezüst, 42 mm. — NM.

3. Kurtaszakállú férfi mellképe balfelé, antik, vállon csatolt köpenyben, homlokán kis rövid szarvval.

Hátlap: Sisakos férfi mellképe balfelé, mely csupa phallusokból van összeállítva.

Előlapja a Montenuovo (magyar rész) 1473. sz. Attila-éremről van másolva.

a) Bronz. — b) Ólom, 40 mm. — NM.

4. Hosszú, hátrahajló szakállú férfi mellképe frig sapkával, jobbfelé. Körül: IGNITO PLAVSTRO REGNA DONATA PETIT

Hátlap: Jobbfelé haladó kétfogatú kocsiban (biga), melynek lovai erősen ágaskodnak, zászlót tartó férfi áll. Körül: SCANDENS ECCE DOMOS SVPERAS SVPER

Mindkét lapon keskeny vonalszegély és koszorúszegély.

Bebronzolt ólom, 26 mm. — NM.

5. Attila mellképe jobbfelé, páncélban. mellén a Meduza-fővel, szemcsézett mezőben. Kétoldalt, ívonalban: ATTILA 441 REX *

Hátlap: város képe. Fönn, ívonalban: AQVILEIA

Mindkét kép a Weszerle G. III. t. 5. sz. Attila-érmet utánozza.

Sárgás fém, 29¹/₂ mm. — NM. — Modern gyártmány.

6. Az előbbihez hasonló, hanem az előlapon az X szélesebb, a csillag távolabb áll tőle és inkább hatkarelyű rozetta.

Sárgaréz, 29¹/₂ mm. — NM. — Modern gyártmány.

7. Előlapján a Széchenyi-misc. I. t. 2. sz. vagy Weszerle G. III. t. 5. sz. érmen lévővel azonos páncélos férfimellkép jobbfelé, kétoldalt pedig, ívonalban: ATTILA REX (A szók közt triquetrum, szintúgy a felirat elején és végén is.)

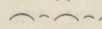
Hátlapján négy koszorús férfimellkép, egymást részben fődve, páncélban, jobbfelé. Valószínűleg V. Károly családjának tagjait ábrázolják. Elmosódott körirat. Köröskörül mintegy 4 mm. széles homorú kör, azontúl pedig keskeny sima szegély.

Ólom (2 részből összeállított érem) 51—52 mm. — NM.

Egy Balambér-érem.

Középen kidomborodó alakú mező vonalkerettel és a mezőben kard (?), félhold és csillag közt (?). Körül pedig nagy betűkkel: BTLTMBER

Hátlap: nagy betűkkel: DVX | HVNNORV | és ez alatt tárt szárnyú sas, mely karmai közt villámot és kardot (?) tart.

Mindkét lapon alakú szegély.

Igen primitív kivitelű, arkaikus jellegre törekvő fiktív érem a XIX. század első (?) feléből.

Ezüst, 30¹/₂ mm. 4.32 gr. — NM.

G—n.

I r o d a l o m.

Karl Domanig: Die deutsche Medaille in kunst- und kulturhistorischer Hinsicht nach dem Bestande der Medailiensammlung des allerhöchsten Kaiserhauses. Wien, 1907. — A. Schroll & Co. — 21 ív szöveg és 100 fénynyomatú képtábla. 4°. Ára kötve: 75 kor. Nagyon sok magyar vonatkozású medália képe és leírása is foglaltatik benne.

A Rassegna Numismatica f. évi 1—2. sz. füzetében L. Forrer egy körmöcbányai emlékérmét ír le, mely előlapján II. Ferdinánd, hátlapján pedig neje Eleonora arcképével 1627-ben veretett a király házassága alkalmából. — L. Forrer tavaly decemberben Bécsben Eggernél a Berchtold-féle gyűjtemény árverésén vette ezen emlékérmét (444. sz. — Ára: 695 kor. volt); melyet unikumnak tartottak, míg arról nem értesültek, hogy a nemz. múzeum a Delhaes-féle hagyatékából már évek óta bírja ugyanezen éremnek egy másik példányát.

Adrien Blanchet: 1. Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique (I. Trim. 1907). A legújabb numizmatikai irodalmi termékek (munkák és cikkek) csoportosított lajstroma. — 2. Documents concernant les Origines de l'atelier monétaire de Mont-

béliard. 3. Chronique de numismatique celtique (Kül. leny. a Revue celtique 1907. évi folyamából).

A Budapest székesfővárosi múzeum katalógusa. (Budapest, Franklin-Társ. Ára 60 f.) A nemrég megnyitlt székesfővárosi múzeum (a városligetben) Budapest történetére vonatkozó emlékérmeknek dús gyűjteményével is bír. — Ezek szintén közszemlére vannak téve, de a múzeum katalógusa ezen első kiadásában még csak röviden és általánosságban emlékezik meg róluk a 44. lapon 57. sz. alatt Kívánatos dolog, hogy legközelebbi kiadásában már részletes leírását találjuk az érmeknek, éppen úgy, mint a többi, Budapest múltjára vonatkozó régiségtárgyaknak.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Érem-árverések.

Otto Helbing f. é. május 13.-án árverezte a Gebhardt, Gube, Curtius és H. E.-féle, igen vegyes tartalmú éremgyűjteményeket. Voltak e gyűjteményekben görög, római és bizanci pénzek, a római német birodalom pénzei és emlékérmek (és ezek közé sorozott magyar emlékérmek is) nagy számban, magyar, cseh, lengyel, francia, angol, dán, pápai és püspöki érmek, svájci meg tengerentúli pénzek, városok és személyek emlékérmek, stb. Érdekes, hogy ebbe a lajstromba beiktatva találtunk több olyan érmet is, melyet az árverező cég 1906 decemberben az Egger-féle árverésen vásárolt meg. Ilyenek pl. a 282., 322., 632., 678. sz. érmek. — Az árverési lajstrom, melyet 14 fénynyomatú képtábla ékesít, 4431 tétel éremleírást foglal magában.

Dr. Phil. Jacob Hirsch f. é. május 27.-én árverezett egy antik görög pénzekből álló gyűjteményt és Imhof-Blumernek római és bizanci éremgyűjteményét, akinek görög érmeit tavaly a berlini éremtár vásárolta meg pár százezer márkáért. A 39 fénynyomatú képtáblával díszes árverési lajstrom, mely közvetlen célját meghaladó értékkel bír, 2515 tétel éremleírást tartalmaz. A sorozatot itáliai aes gravék nyitják meg, majd konzuláris réz- és ezüstpénz követi nagy számban. A gyűjtemény zömét a császári pénzek teszik ki, melyek közt a triumvirátusok korabeli becses érmek kiváló példányokkal vannak képviselve. Említésre méltók a tesserák és császári kisbronzok dús sorozata és az ázsiai veretű ezüstpénzek és medaillonok. A bizanci pénzek sorozata majdnem 300 tételre rúg. Az árverésre került görög pénzek egyharmada itáliai és sicíliai, másik harmada graeciai pénz, a többi pedig ázsiai és afrikai veretek közt oszlik meg. Több unikum is van a gyűjteményben.

Ch. Dupriez f. évi május 14.-én tartott éremárverést, melyen galliai, görög, római köztársasági és császári és vegyes közép- és újkori pénzek, továbbá olasz reneszánsz- és modern francia medáliák stb. cseréltek gazdát. A (93. sz.) árverési lajstrom 1062 tétel éremleírást tartalmaz.

Etienne Bourgey f. é. június 3.-án árverezett antik görög és római pénzeket, meg francia és egyéb külföldi medáliákat és zsetónokat. A külföldi pénzek közt magyar és erdélyi arany- és ezüstpénzek is kerültek árverésre. A lajstrom 980 tételre rúg.

Sotheby, Wilkinson & Hodge (London, Strand, Wellington-Street) folyó évi június 20.—28. napjain árverezte Bruce Cartwright honolului gyűjtő éremgyűjteményét. Nem mindennapi látvány egy éremgyűjtemény, melyet a Hawaii-szigeteken alkotott meg a gazdája, és minket annál is inkább érdekel, mert sok magyar és erdélyi érem is van benne. — A lajstrom sorrendjében haladva, pár görög és római pénz után angol és angol gyarmati pénzek, medáliák és tokenek nagy számával találkozunk, melyeket amerikaiak követnek. Aztán a „szent római“ birodalom következik és itt egy-egy tétel alá 2—3, sőt olykor több (31) darab különböző pénz vagy emlékérem van összefoglalva. Igen sok a XVII.—XVIII. századi magyar medália is (Buda visszavívására 1686). A cseh érmek után

a magyar pénzek külön csoportja következik (II. Ulászlótól Mária Teréziáig). Ezek közt Zsigmond meg Zápolya János aranyai és a II. Lajos koronázására vert arany medália is található. A különféle német államok közé iktatva Transsylvaniát is találjuk. Első az erdélyi érmek közt Báthori Kristóf 1580. évi 10 # érme (Resch 4. t. 13. sz.), említést érdemel Bethlen Gábor 1616. évi 10 # érme is (Resch 22. t. 12. sz.) meg Apafi Mihály 1662. évi 10 # érme (Resch 2., Mont. 1046.) és 1689. évi hatszögletes 5 # érme (Resch 275. sz.). Magyar vonatkozásúak még a Batthyányi-féle 1782. évi $\frac{1}{2}$ tallér, Zápolya János 1565. évi tábori tallérja, Rákóczi forintjai, 20 és 10 polturásai (ellenjeggyel) és polturája, továbbá a nagyváradi 1708. évi réz szükségpénz, végre a cattarói és zárai szükségpénzek. A gyűjteményben nagy csoportját találjuk a szükségpénzeknek, szabadkőműves-érmeknek, bibliai tárgyú (ú. n. joachimsthal) medáliáknak, azonkívül a legtöbb európai állam képviselve van egy pár darabbal, így Törökország, Szerbia meg Románia is, meg a többi világrészek és ezek közt leginkább Ameriká, a délamerikai államokkal. — Az árverési lajstromot 13 igen szép kivitellű képtábla díszíti és 1256 tétel éremleírás található benne.

2. Eladó érmek lajstromai.

Fejér József: Verzeichniss No. 8. teljesen német nyelvű éremlajstroma megjelent. 6742 tétel éremleírást foglal magában, tartalma kiterjed a római pénzekre, az ezek után következő tallérokra még kisebb ezüst pénzekre (köztük magyarok: Salamontól Ferenc József 5344—5440 tétel) s az országok, városok és személynevek szerint csoportosított medáliákra. Utóbbiak közt sok a magyar vonatkozású darab.

Zschiesche & Köder 113. sz. árjegyzéke a szokott beosztással és tartalommal f. é. május hóban megjelent. — Numizmatikai könyvek is nagy számban vannak benne fől-sorolva. A füzet 7876 tételt tartalmaz.

H. S. Rosenberg: Verzeichniss No. 14. 1907. tartalmának legnagyobb részét német érmek teszik ki, ezenkívül francia és lengyel stb. érmek, személyi medáliák és numizmatikai könyvek. Vannak benne magyar pénzek is (I. Lajos — I. Ferenc József). A lajstrom 4695 tételt tartalmaz.

A **Münchner Münz-Verkehr** folyó évi májusi (11.), a **Numismatische Mitteilungen** f. évi áprilisi (105.) és a **Numismatisches Offertenblatt** f. évi márciusi, áprilisi és májusi havi (165.—167.) számai megjelentek a szokott beosztással és tartalommal.

E. Boudéau: Catalogue général de monnaies, médailles et jetons 103. fascicule, 26. anné, Mars 1907. — 1845—2354. tétel, amerikai érmek.

Spink & Son: Numismatic Circular 173.—175. sz. (1907 április, május, június) a szokott beosztással megjelent. — Valamennyiben folytatódnak L. Forrer közleményei az éremvésőkről.

3. Numizmatikai könyvek lajstroma.

L. fönnebb H. S. Rosenberg, Spink & Son és Zschiesche und Köder lajstromait.

Társulati élet.

Állami segély. A miről a közlöny előbbi füzetében mint eshetőségről számoltunk be, végre a társulat hat évi működése után, mintegy annak elismeréseképpen bekövetkezett: Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága f. évi 34772. sz. leiratában értesítette a társulat elnökségét, hogy részére 600 korona állami segélyt engedélyezett, „nagyobb segélyben a társulatot fedezeti nehézségekből sajnálatára ezúttal nem részesíthette”. — Birjuk egyúttal az illetékes tényezők azon ígétét,

hogy e segélyt társulatunk a jövőre is minden évben elnyerendi. — Hálás köszönettel tartozunk e segélyért elsősorban a miniszter úr ó nagyméltóságának, valamint a tudomány és irodalmi ügyosztály érdemdús vezetőjének legifj. dr. Szász Károly minisztr. osztálytanácsos úrnak, a kik társulatunk tudományos törekvéseit felismerve szeretettel karolták fel ügyünket, — de hálával tartozunk társulatunk tiszteletbeli elnökének dr. Szivák Imre orsz. képviselő úrnak, kinek kitartó buzgalma vitte eredményre segélyezésünk ügyét. — Fogadják ez úton is hálás köszönetünk kifejezését annál is inkább, mert ezen segély összege társulatunk jövő fejlődésére nagy befolyást van hivatva gyakorolni.

Társulati helyiségünk. Az állami segély elnyerésével s tagjaink egy részének nagy-lelkű áldozatkészsége folytán társulatunk egy csapásra oly kedvező anyagi helyzetbe jutott, hogy jövő fejlődésünk alapjait magába rejtő helyiségkérdésünk végre megoldást nyert. — Választmányunk áprilisi ülésében hozott határozata folytán az elnökség f. évi május 1-étől számítólág kibérelte a főváros központjában fekvő IV. ker. Káplony-u. 7. számú ház II. emeletének 13. számú két kétablakos szobából s mellékhelyiségekből álló lakását, mely ha szerényebb keretekben is, a társulat saját otthonául van hivatva szolgálni. A helyiségben elsősorban könyvtárunk s gyűjteményünk nyer elhelyezést s fog tagjaink rendelkezésére állani s e mellett ott tarthatjuk választmányi üléseinket s közgyűléseinket, majd vacsoráinkat megelőzőleg összejöveteleinket, végre pedig kisebb arányú bemutatásokat fogunk a helyiségben rendezni, úgy hogy ezentúl kizárólag nagyobb keretben lefolyó felolvasó üléseink alkalmával szorulunk a m. tud. akadémia vendégszeretetére. — Tisztviselőink közül egyelőre a titkár, a könyvtár és gyűjtemény őre s a jegyző tartanak ott hivatalos órát. Társulati összejöveteleinket, egyelőre még csak a szokásos havonkénti kétizben, csütörtökön, a társulati helyiségben tartjuk, este 6 óra után, a honnan együttesen megyünk el szokásos vacsoráinkra a tagokkal külön közlendő vendéglőbe. Közlönyünk következő füzeté számára tartjuk fenn névleg is köszönetet mondani mindazoknak, akik e helyiség fenntartása költségeihez pénzbeli adományokkal s berendezéséhez butorokkal s egyéb berendezési tárgyak ajándékozásával járultak — s remélhetőleg ezután is járulni fognak. — Mint t. tagjaink láthatják, most már biztosítva van társulatunk jövő működésének alapfeltétele — és csupán t. tagjainkon múlik, hogy társulatunk iránti szeretettel és lelkesedéssel karolva fel ügyünket, tevékeny közreműködésükkel valóban hasznos és különösen tudományos irányban fejleszék ki társulatunk életét és működését.

Felolvasó ülésünk. A közelmúltban országszerte lezajlott Rákóczi-ünnepélyekből társulatunk is óhajtván kivenni a maga részét, folyó évi április hó 16-ikán délután 1 $\frac{1}{2}$ órakor a tudományos akadémia üléstermében megtartott VI. felolvasó ülését II. Rákóczi Ferenc magasztos emlékének szentelte. — A felolvasó ülés dr. Szivák Imre tiszteletbeli elnökünk elnöklése mellett szép számú közönség jelenlétében folyt le; ott láttuk többek közt a Rákóczi-korszak hírneves történettudósát Thaly Kálmán országgyűlési képviselőt is, aki tartalmas hozzászólásában emelte a felolvasó ülés fényét. — Az ülésen elsősorban Rampacher Pál olvasta fel Bécsben élő tagtársunk: *Rohde Tivadar* értekezését *II. Rákóczi Ferenc* pénzeiről, melyben a szerző történelmi és közgazdasági visszapillantás után a Rákóczi-korszak arany, ezüst és rézpénzverését a legnagyobb részletességgel írja le; majd az ellenjegyek magyarázatával foglalkozik. — Ismerteti ezután az ezen korszakhoz tartozó lipótvári, eperjesi és nagyváradí réz szükségpénzeket, valamint a Rákóczi-féle rézpénzverést megelőző selmecbányai rézbárcaverést. Érdekesen szólott hozzá a felolvasás után *Thaly Kálmán*, a mennyiben az ellenjegyek kérdésének beható magyarázatát adta, majd a libertások bevonásáról s rézként való értékesítéséről szóló legújabb kutatásait tárta fel. — Ezek után *Rampacher Pál* vál. tag saját értekezését olvasta fel *II. Rákóczi Ferenc emlékérmeiről*. Ismertette abban a nagy fejedelem megrendelése folytán Warou által vert három remek emlékérmét, majd a császáriak által vert gúnyérmet, végre az utókor által Rákóczi emlékezetére vert igen gyenge s művészietlen emlékérem-alkotásokat, azon óhajjal zárván értekezését, vajha a kormány venné a kezébe egy a nagy fejedelem emlékéhez

méltó érem veretésének ügyét. — Miután a felolvasó ülés úgy Rohde Tivadarnak, mint Rampacher Pálnak, tartalmas értekezésükért, hasonlóképen Thaly Kálmánnak érdekes fel-szólalásáért köszönetet szavazott, az elnök határozati javaslatát fogadta el, mely szerint megkeresi a társulat választmányát, hogy egy Rákóczi-emlékérem művészi pályázat útján való előállításának s a Rákóczi-korszak numizmatikai monografiája kiadásának anyagi támogatását eszközölje ki a kormánynál. — Itt említjük meg, hogy a választmány május hó 16-iki ülésében ezen indítványt magáévá tette s mindkét irányban a m. kir. miniszter-elnökhöz intézett kérvényünket dr. Szivák Imre tiszteletbeli elnökünk június 7-ikén szemé-lyesen adta át ő nagyméltóságának, aki azt meleg érdeklődéssel fogadta.

Körmöcbányai kirándulásunk és felolvasó ülésünk. Társulatunk nem elégedvén meg a fővárosban folytatott működésével, kezdettől fogva kötelességének tekintette inten-zivebb propagandáját a vidékre is kiterjeszteni. — Az előző évek tanulmányi kirándulásai mellett a folyó évben egy Körmöcbányára rendezett és minden irányban kitűnően sikerült kirándulásról számolhatunk be, melyen tagjaink és hozzátartozóikból álló mintegy 50 tagú társaság vett részt május hó 20-án és 21-én, tehát pünkösd hétfőjén s az azt követő hét-köznapon. — A kiránduló társaságot dr. Réthy László elnökünk, Sziklay Jenő alelnökünk s dr. Zimmermann Lajos titkár vezette s Rampacher Pál vál. tag rendezte nagy buzga-lommal és körültekintéssel. — Indulás 20-án reggel történt s 12 óra után érkezett meg a társaság Körmöcbányára, ahol a szomszédos vidékeken lakó tagjaink élén Palkovits Emil polgármester fogadta az érkezőket. — A „Szarvas szállóban“ történt felszállásolás és étkezés után a kirándulók a városházára mentek a városi múzeum és levéltár meg-tekintésére; majd a város nevezetességeit, a vártemplomot, a Mária-házat stb. tekintették meg. — Este 6 órakor tartotta társulatunk a városháza dísztermében VII. felolvasó ülé-sét Sziklay Jenő elnöklése mellett igen nagyszámú előkelő helybeli közönség jelenlétében.

Az elnöki megnyitó után dr. Zimmermann Lajos egy ünnepi beszéd keretében adta a numizmatika tudományos értékének magyarázatát, utána Rampacher Pál olvasta fel „A Belházy gyűjtemény. Adalékok a körmöcbányai pénzverde történetéhez“ című érte-kezését, melyben a hírneves gyűjtemény ismertetésével kapcsolatosan a pénzverde törté-netének s működésének összes mozzanatait ismertette. — A nagy tetszéssel fogadott fel-olvasás után az elnök szép szavakkal köszönte meg a város érdemes polgármesterének előzékenységét s a megjelentek érdeklődését. — Este díszvacsora volt a város előkelő-ségeinek részvétele mellett. — Másnap, kedden, reggel a társaság Starna Sándor kir. mér-nök vezetése mellett megtekintette a Ludovika-aknában a föld mélyébe lebocsátkozva az aranybányát, majd a zúzókat, — végre Reitzner Miska főbányatanácsos, pénzverő hivatali igazgató vezetése mellett a működésben levő pénzverdét. — A vésnöki osztály termében Rampacher Pál mutatta be a Belházy-gyűjteményt s társulatunk tagjai: Gerl Károly, Reis-ner József és ifj. Hurtay Lajos vésnökök művészi munkálkodásának eredményét. — A társaság lefényképezése s a közös ebéd után Palkovits Emil polgármester úr vezetésével a város számos előkelősége kísérté ki a kirándulókat a vonathoz, s d. u. 4 órakor a leg-szebb emlékekkel eltelve búcsúzott el a társaság Körmöcbánya vendégszerető falaitól. — A kirándulás megörökítésére társulatunk emlékérmét fog veretni, melynek művészi mun-káját Telcs Ede tagtársunk volt szíves ingyen elvállalni. — A kiránduláson résztvett tagok ezen emlékéremből ezüst, a többi tagok bronz példányokat rendelhetnek. Az érem ára körülbelül 7 korona lesz egy ezüst példányért, körülbelül 5 korona egy bronz példányért. — Előjegyzéseket a titkár fogad el.

Társulati hivatalos órák. A társulat helyiségében (IV. ker. Kaplony-utca 7. szám II. em. 13) a titkár csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig, — a könyvtár és gyűjtemény öre hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig, — s a jegyző csütörtök-ön 6 órától 7 óráig tart hivatalos órát.

Csütörtöki összejöveteleinket a társulat helyiségében (IV. Kaplony-u. 7. sz. II. em. 13) tartjuk este 6 órakor és pedig a nyári hónapokban június 27., július 25. és augusztus

29-én, utána 8 órakor vacsora a Doktor László-féle kerthelyiségben (VIII. Tavaszmező-u. 7. szám, villanyos megállóhely a józsefvárosi templomnál). Azontúl megint havonként kétszer: szept. 12. és 26; okt. 10. és 31; nov. 14. és 28; dec. 12. és 26-án a társulati helyiségben s a tagokkal később közlendő vendéglői helyiségben.

Kivonat a választmány 1907. évi április hó 11-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla; jelen vannak még: Finály Gábor, dr., Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Rampacher Pál, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

Titkár jelentést tesz a körömcbányai kirándulás előkészületeiről, melynek kapcsán Telcs Ede vál. tag a kirándulás megörökítésére verendő érem művészi elkészítését díjtalanul kínálja fel, a miért neki a vál. köszönetet szavaz. — A vál. elhatározza, hogy a helyiség-ügyet önálló bérlettel fogja megoldani s megbízást ad az elnökségnek egy ilyennek eszközésére. — A vál. köszönetet mond az újabban beérkezett könyv- és éremadományokért. — A vál. elhatározza, hogy a Sabatier-féle művet megszerzi. A társulat rendes tagjai sorába felvétellett: *Magurányi József* főkáptalani ügyész, *Esztergom*.

K. m. f. Dr. Réthy László s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Telcs Ede s. k., dr. Moldoványi István s. k.

Kivonat a választmány 1907. évi május hó 16-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Réthy László dr., jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Babics József, Despinits Péter dr., Finály Gábor dr., Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

Titkár jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 600 kor. államsegélyt engedélyezett a társulatnak s erre a jövőre is bírjuk az illetékes körök ígéretét, csak évenként január hóban kérelmeznünk kell. — Az elnökség kérvényileg köszönte meg ő nagyméltóságának e kegyet. — A vál. jegyzőkönyvi köszönetet mond dr. Szivák Imre tiszt. elnök úrnak nagy fáradozásaiért s ezt kivonat alakjában vele közölni határozza. — Titkár jelentést tesz a Rákóczi emlékezetének szentelt s f. évi ápril hó 16-án tartott VI. felolvasó ülés lefolyásáról, melyben Rohde Tivadar „Rákóczi pénzverése“ és Rampacher Pál „Rákóczi emlékérméi“ című értekezései kerültek felolvasásra. A vál. a felolvasó ülés indítványára elhatározza, hogy egy Rákóczi-emlékérem kiveretésének s Rákóczi numizmatikai monografiája megiratásának lehetővé tételét fogja kérvényezni a m. kir. kormányánál. — A körömcbányai kirándulás előkészítő lépései tudomásul vétetnek. — A vál. elhatározza, hogy a társulat belép a Magyar. Iparművészeti Társulat rendes tagjai sorába. — A vál. köszönettel veszi tudomásul, hogy a társulat tagjainak a tud. akadémia a Corpus Nummorum Hungariae füzetait engedményes áron adja; elhatározza, hogy a külföld számára német szöveg-magyarozatot ad ki mindkét füzethez. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület zilahi vándorgyűlésén való képvisellett megbízatik Kováts Ede r. tag. — A vál. jóváhagyja a titkár intézkedéseit a helyiségbérlet tárgyában s neki köszönetet szavaz fáradozásaiért; — felhatalmazza az elnökséget 600 korona erejéig a legszükségesebb berendezési tárgyak beszerzésére s egy ajtó töretésére. — A vál. elhatározza, hogy újabb felhívást bocsát ki az új alakulatokra való tekintettel. — A vál. jóváhagyja egy Sabatier s egy Schlikeysen-féle mű megvételét — s köszönetet szavaz újabb adományok ajándékozóinak — A társulat rendes tagjai sorába felvétellett: *Dimák Gyula* takarékpénztári pénztáros, Selmezbánya; *Felső-lövői ev. főgimnázium*; *Kecskeméti róm. kath. főgimnázium*; *Kiss Zoltán*, jogszigorló Budapest, IV. Ferencz József rakpart 2; *Dr. Pápay Pál* ügyvédjelölt, Kisujszállás; *Toron-tál vármegye közönsége*, Nagybecskerek

K. m. f. Dr. Réthy László s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k., Telcs Ede s. k.

Kivonat a választmány 1907. évi június hó 13-án a társulat helyiségében tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak

még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Sziklay Jenő és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

Elnök üdvözli a társulat saját helyiségében és otthonában először egybegyült vál. tagokat, buzgó munkálkodásra serkentvén őket; — indítványára a vál. jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a tud. akadémia elnökségének, amely eddig vendégszerető hajlékot nyújtott a társulatnak. — A körmöcbányai kirándulásról szóló jelentés tudomásul vételével a vál. jegyzőkönyvi köszönetet szavaz Rampacher Pál vál. tagnak a kirándulás mintaszerű rendezése körül szerzett érdemeiért. — A Rákóczi-émlékérem és monografia segélyezése iránti kérvényt dr. Szivák Imre t. elnök f. hó 7.-én személyesen adta át a miniszterelnök úrnak, aki is azt érdeklődéssel fogadta. — A vál. tudomásul veszi a helyiségügyben tett titkári jelentést a berendezkedésekről s köszönetet szavaz a titkárnak azon fáradozásaiért, melylyel a helyiség-kérdést oly szerencsés megoldásra juttatta. — Köszönetet szavaz Gohl Ödön, Moldoványi István dr., Rampacher Pál, Walla József és Zimmermann Lajos dr. vál. tagoknak, kik berendezési tárgyakat és bútorokat adományoztak. — A vál. elhatározza, hogy a Numizmatikai Könyvtár első füzetét még a nyár folyamán kiadja s ez Zimmermann Lajos dr. „Árpádházi pénzek értékelése“ lesz. — A vál. elhatározza, hogy a nemz. múzeum igazgatóságától megszerzi Weszerle József érmészeti táblái II.-ik kiadásának jogát, s kellő számú előjegyzés esetén azt újlag kiadja. — A vál. köszönetet szavaz újabb könyv- és éremadományokért. — A társulat rendes tagjai sorába felvették: *Beck Ö. Fülöp*, szobrász, Budapest, VI., Városligeti fasor 22; — *Berán Lajos*, szobrász, Budapest VI. Nagymező-utca 59; — *Budapest VII. ker. (Barcsay u.) áll. főgimnázium ifj. könyvtára*; — *Csilag István*, szobrász, Budapest, V., Sas-utca 15; — *Karácson Béla*, főgimn. tanár, Kisujszállás; — *Kramer József*, földbirtokos, Budapest, III., Zsigmond-utca 112; — *Magyar Iparművészeti Társulat*, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. — Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Finály Gábor dr. s. k. Kunváry Fülöp s. k.

Inhalt.

Edmund Gohl: Römische Münzen aus der Sammlung des ungarischen Nationalmuseums. — Unter diesem Titel werden von nun an in chronologischer Folge jene röm. Münzen des ungarischen Nationalmuseums publiziert, welche in Cohen's zweiter Ausgabe nicht beschrieben sind. In dieser ersten Suite sind — ausser einigen Münzen der röm. Republik, welche Babelon nicht nennt — Kaisermünzen von Augustus bis Traianus (inclusive) beschrieben. Es sind darunter auch mehrere neue Revers-Typen und Legenden der betreffenden Kaiser beschrieben, grösserenteils aber bloss neue Kopf- und Zusammensetzungs-Varietäten.

Die Münzen und Medaillen des Franz II. Rákóczi:

I. **Die Münzprägung Rákóczi's** von **Theodor Rohde**, dessen längere Studie in der Sitzung v. 16. April 1907 der ung. Num. Gesellschaft vorgelesen, dann von Paul Rampacher ins Ungarische übersetzt und von dr. Ludwig Zimmermann für das Num. Közlöny als Auszug überarbeitet wurde. — Verfasser beschreibt alle bisher bekannten Münzsorten Rákóczi's und ihre Varietäten mit Angabe der Jahrgänge. Es sind da Dukaten, Silbergulden, Silberpolturen, kupferne 20, 10, 4 und 1 Polturenstücke und ein Kupferdenar (Unicat). — Dann beschreibt der Verfasser die Kontremarken, welche auf Rákóczi's Münzen vorkommen und gibt als Anhang die Serie der Notmünzen von Lipótvár, Eperjes, Nagyvárád, welche zu jener Zeit kursierten.

II. **Die Medaillen Rákóczi's** von **Paul Rampacher**. (Vorgelesen vom Verfasser in der Sitzung vom 16. April 1907 der ung. Num. Gesellschaft). — Der Verfasser beschreibt

hier die von Daniel Warou geschnittenen Medaillen mit dem Porträt des Franz II. Rákóczi, dann auch die Spottmedaille des Georg Schuler und eine ganz kleine Goldbrakteate ebenfalls mit dem Porträt des Prinzen. Es folgen ferner die modernen Medaillen, Plakette und Jetons, welche teils zur Gelegenheit der Rákóczi-Ausstellung zu Kassa im Jahre 1903 und der feierlichen Bestattung Rákóczi's im heimatlichen Boden im Jahre 1906 ausgegeben wurden.

Edmund Gohl: Medaillen auf die Zurücknahme von Buda (Ofen) aus Türkenhand (1686). — Es erschien vor einigen Wochen im Bande IX d. Budapest Régiségi der zweite Nachtrag (mit alphabetischem Legenden-Register) zur früher erschienenen Publikation des Verfassers über die Medaillen auf die Befreiung von Buda (Ofen) im Jahre 1686. — Damit die seltensten Gattungen den Fachleuten und Sammlern zugänglicher gemacht werden, publiziert sie der Verfasser zum Teil auch hier im Num. Közlöny. — Die Serie der diesbezüglichen Publikation enthält nun 165 Spezies mit 317 Unter-Abteilungen an Verschiedenheit des Materials, des Gewichts, usw.

Andreas Leszih: Über die Münzensammlungen der Provinzialmuseen. — Verfasser, Custos des Borsod-Miskolczer Museums, ein eifriger Numismatiker, bespricht hier die Beziehungen der Provinzialmuseen zum Zentrum, das heisst zum Nationalmuseum und zu den Sammlern, dann die Schwierigkeiten, welche zu bekämpfen sind und die Menge der Desiderata aller Provinzialmuseen.

Münzfunde.

Miscellen. Dr. Hans Riggauer † — Eine Stadtmarke von Nagy-Szeben. — Unedierte Millenar-Medaillen. — Römische Münzen: 1. Varietät von Cohen 2. Ausg. Nr. 840 des Probus mit Virtus Aug. Die Legende und der Typus des Revers steht in verkehrter Richtung, mit verkehrten Buchstaben und ist das genaue Spiegelbild der normalen Reversseite. Der Stempelschneider gravierte die Punze genau nach einer fertigen Münze, so wie sie vor ihm lag, ohne das Bild und die Buchstaben umzukehren. — 2. Grossbronze des Maximinus I. Thrax mit Adlocutio (Kaiser und ein Soldat auf Estrade n. r. und drei Soldaten mit Abzeichen n. l. — Unedierte Attila-Medaillen und Jetons. — Fiktive Medaille des Balambér.

Literatur — Auktions- und Lagerkataloge.

Gesellschaftsnachrichten. Staats-Subvention. — Vereinslokal. — Vorträge. — Ausflug nach Körmöczbánya. — Amtsstunden. — Ausschuss-Sitzungen. — Zusammenkünfte.

Beilage: Liste der an Mitglieder verkäuflichen Münzen (aus Funden).

S o m m a i r e.

Edmond Gohl publie les monnaies romaines du musée national hongrois, qui ne sont pas contenues dans la 2. édition de Cohen. (1. suite: république. — Auguste. — Traianus.)

Theodor Rohde: Le monnayage du prince François II. Rákóczi. (Notices historiques, description de ses monnaies connues.)

Paul Rampacher: Les médailles de François II. Rákóczi. (Description de ses médailles connues. Notices médaillistiques.)

Edmond Gohl: Médailles commémoratives à la conquête de Bude en 1686.

Andreas Leszih: Les médaillers provinciaux. (Leur but, difficultés, désirs etc.)

Trouvailles. — **Miscellanées:** Entre autres: jetons et médailles inédites. — Monnaies romaines. — **Littérature.** — **Ventes.** — **Nouvelles** de la société numismatique hongroise.

Ci joint: Liste des monnaies (trouvailles du pays) à vendre aux membres de la société.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Római pénzek a M. N. Múzeum gyűjteményéből.

(Cohen második kiadásából hiányzó fajok.)

II. közlemény.

Hadrianus.

94. HADRIANVS AVG COS (III P P) Födetlen mellkép jobbfelé, ruházattal.
Rev.: ADVENTVI • AVG MAVR ETANIAE s a szelvényben S C Hadrianus, jobb kezében irattekercset tartva áll jobbfelé fordulva egy égő oltár előtt, melyen a vele szemközt álló és Mauretaniát ábrázoló alak paterából áldozik. Mauretania fején elefánt-agyar és -ormány alakú fejdísz visel, térdig érő ruhát hord és balkezeiben hosszúnyelű vexillumot tart. — Nagybronz. (Cohen^{II.} 66. sz. hasonló, de a mellkép balfelé fordult.)

95. HADRIANVS AVGVSTVS PP Koszorús fej balfelé!
Rev.: COS III Victoria széken ül, balfelé, koszorút nyújt és palmaágot tart. A szelvényben egy golyó. — Denár.

96. IMP CAESAR HADRIANVS AVG Koszorús mellkép j., elül valami csekély ruházattal (vagy aegissel?).

Rev.: COS III Az Egészség (női alak), magashátú széken ül, balfelé, előtte hengeralakú oltárkára tekerődő kígyó, melyet kezéből etet. — Denár.

97. HADRIANVS AVG (COS III PP?) Födetlen fejű mellkép jobbfelé, ruházattal.
Rev.: FELICI TAS AVG s a mezőben S C Felicitas áll, balfelé fordulva és caduceust meg bőségszarvat tart kezeiben. (A lábnál nincs kerék.) — Középbronz.

98. HADRIANVS AVG COS III P P Födetlen mellkép ruházattal, jobbfelé.
Rev.: FELICITAS AVG VSTI s a szelvényben S C Hadrianus irattekercset tartva áll jobbfelé fordulva és a caduceust tartó s vele szemben álló Felicitasnak kezét fogja. — Nagybronz. (Av.: C.^{II.} 645. Rev.: C.^{II.} 643.)

99. HADRIANVS AVGVSTVS Koszorús mellkép jobbfelé, ruházattal.
Rev.: FELICITATI (ivalakban, fönn) AVG (a mezőben), s a szelvényben: COS III P P Balfelé haladó hajó; a hajóorrán egy emberi alak (a pilota?), a hajófaron acrostolium és két más bizonytalan tárgy. — Denár.

(A FELICITATI AVG COS III és hasonló feliratú érmeiket, hátlapjukon a hajóval, egyelőre egészen mellőzöm; ezeknek pontos meghatározása az acrostolium, lobogó és jelvény éles megkülönböztetése alapján lehetséges csak, ami sok példányon a rajz fogyatékossága miatt is alig lehetséges.)

100. HADRIANVS AVGVSTVS P P Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: FORT RED (a szelvényben) és COS III köriratban. Fortuna széken ül, balfelé, jobbával kormánylapátot tart (de golyó nincs alatta), balkezeiben pedig bőségszarvat. — Denár.

101. HADRIANVS AVG COS III PP Koszorús mellkép jobbfelé.
Rev.: FORTV NA AVG s a mezőben S és C Fortuna áll, balfelé, kormánylapátot és bőségszarvat tartva. — Nagybronz. (C.^{II.} 763, de golyó nélkül.)

Más példányon (a csongrádi leletből) az S — C oly széjjel áll, hogy FO RTV NA AVG olvasható.

102. HADRIANVS AVG COS II P P Födetlen fej jobbfelé. (Cohen^{II}. 789. sz. csak ruházattal ismeri.)

Rev.: FORTVNAE REDVCI Hadrianus áll jobbfelé és kezét fog a vele szemben álló Fortunával, aki bőségszarvat tart. — Denár.

103. HADRIANVS AVG COS III P P Födetlen fejű mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: GER MANIA Germania balfelé fordulva áll, lándzsát tart és kerekded pajzsra támaszkodik. — Denár.

104. HADRIANVS AVG COS III P P Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban és paludamentummal.

Rev.: GERM ANIA Germania balfelé fordulva áll, lándzsát tart és hatszögletes pajzsra támaszkodik. — Denár.

105. HADRIANVS AVGVSTVS Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban, paludamentummal.

Rev.: INDVLGEN T IA AVG P P (körirat) és COS III a szelvényben. Indulgentia balfelé fordulva magashátú széken ül, jobbját félig előre nyújtja, balkezában hosszú sceptrumot tart. — Denár.

106. HADRIANVS AVGVSTVS Koszorús mellkép balfelé, páncélban, paludamentummal.

Rev.: IVSTITIA AVG (körül) és COS III P P a szelvényben. Iustitia magashátú széken ül, balfelé, paterát nyújt és hosszú sceptrumot tart. — Denár.

(A Cohen^{II}. II. 180. I. 884. sz. éremmel egyezik, kivéve, hogy ott nincs megjegyezve, hogy a felirat fele a szelvényben áll.)

Ugyanezen megjegyzés hiányzik Cohenben egyéb fajok leírásánál is, pl. 882., 893., 894. sz.

107. HADRIANVS AVGVSTVS Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban és paludamentummal.

Rev.: IVSTITIA AVG P P (körül) és COS III a szelvényben. Iustitia széken ül, balfelé, paterát nyújt és hosszú sceptrumot tart. — Denár.

108. IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG Koszorús mellkép balfelé, páncélban, olykor ruházattal is a jobb vállon. (A hát látszik.)

Rev.: P M TR P COS III (körül) s a szelvényben: LIB PVB Libertas széken ül balfelé, ágat nyújt és hosszú sceptrumot tart. — Denár.

109. HADRIANVS AVGVSTVS Födetlen fej jobbfelé.

Rev.: LIBERALITAS AVG P P (körül) és COS III (a szelvényben). Liberalitas jobbfelé fordulva áll és bőségszarvát üríti. — Denár.

(Cohen^{II}. 926. sz. babérkoszorúval, 927. sz. pedig ruházattal ismeri csak, azonfölül nem jegyzi meg, hogy a felirat egy része a szelvényben van.)

110. IMP CAES TRAIAN HADRIAN OPT AVG GER DAC Koszorús mellkép jobbfelé, kevés ruházattal a balvállán.

Rev.: PIE TAS (a mezőkben) és PARTHIC DIVI TRAIAN AVG F P M TR P COS P P Pietas balfelé fordulva áll fátyolos fővel és jobbját félig előre nyújtva föl-emeli. — Denár.

111. HADRIANVS AVGVSTVS (P P nem látszik). Koszorús mellkép balfelé.

Rev.: TRANQVILLITAS AVG COS III P P és a mezőkben S és C. Tranquillitas áll balfelé fordulva. Sceptrumot tart és egy oszlophoz támaszkodik. — Középbronz (Cohen bronzban nem ismeri balra fordult fejjel).

112. IMP CAESAR TRAIANVS HADRIANVS AVG P M TR P COS III Sugárkoronás mellkép balfelé.

Rev.: VIRTVTI AVGVSTI s a mezőkben S és C Virtus áll, jobbfelé, sisakos fővel, páncélban; parazoniumot és dárdát tart. — Középbronz. (Cohen nem ismeri e fajt balfelé fordult fejjel.)

Sabina.

113. SABINA AVGVSTA Mellkép jobbfelé magas hajviselettel, diadém-mel és ruházattal.

Rev.: CONCOR DIA AVG Concordia áll balfelé fordulva és paterát meg két bőségszarvat tart. Jobbjával egy oszlopra támaszkodik. — Denár.

(Cohen csak lefüggő hajfonatos hajviselettel ismeri e fajt.)

114. SABINA AVGVSTA Mellkép balfelé magas hajviselettel, diadém-mel és ruházattal.

Rev.: Mint az előbbié. — Denár.

115. SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG P P Diadém-mel mellkép jobbfelé, nyakára lefüggő hajfonattal, ruházattal.

Rev.: CONCOR DIAAVG s a szelvényben SC Concordia széken ül, balfelé fordulva, paterát tart és bal könyökével a szék mellett álló női szobor (Spes) fejére támaszkodik. A szék alatt nincsen! bőségszarv. — Középbronz.

(A Coh.^{II} 16. sz. éremmel azonos és csak a bőségszarv hiányával különbözik tőle.)

116. SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG P P Sabina diadém-mel mellképe balfelé, nyakára lefüggő hajfonattal és ruházattal.

Rev.: JVNO NI REGINAE Juno balfelé fordulva áll, kezeiben paterát és sceptrumot tart. — Denár.

117. SABINA AVGVSTA Diadém-mel mellkép jobbfelé, nyakára lefüggő hajfonattal és ruházattal.

Rev.: PROV DEOV TR P II COS II Providentia balfelé fordulva áll és golyót meg bőségszarvat tart. — Denár.

(Hibrid érem. Hátlapja azonos L. Verus Coh.^{II} 152. sz. denárával, melyet Kr. u. 162-ben! vertek. Semmiféle más római pénzen nem ismétlődik e felirat.

118. SABINA AVGVSTA IMP HADRIANI AVG (P P?) Diadém-mel mellkép jobbfelé magas hajviselettel és ruházattal.

Rev.: S C a szelvényben. — Vesta balfelé fordulva ül és kezeiben palladiumot meg sceptrumot tart. — Nagybronz.

(Az előlapi IMP különbözteti meg a C.^{II} 65. sz. éremtől.)

Aelius.

119. L. AELIVS CAE SAR TR P COS II Aelius feje jobbfelé (hajadonfővel.)

Rev.: CON COR DIA Concordia balfelé fordulva áll és paterát meg (kettős?) bőségszarvat tart. — Denár.

(C.^{II} 14. sz.-től abban különbözik, hogy Concordia nem támaszkodik oszlopra.)

Antonínus Pius.

120. ANTONINVS AVG PIVS P P T P (így!) P VII Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: AEQVITAS AVG Aequitas (?), hosszú ruhában, balfelé fordulva áll, jobbkezt előre nyújtja, de a szokásos mérleg hiányzik s helyette a kéz alatti mezőben rézsút fölfelé irányuló hullámos vonal (kigyó?) látható. — Balkezeiben az álló alak sceptrumot tart. — Denár.

121. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P V (vagy pedig, bár nagyon kevés valószínűen: TR P X?) Sugárkoronás fej jobbfelé.

Rev.: ANNO NA AVG Annona balfelé fordulva áll, két kalászt és horgonyt tart; mellette baloldalt egy modiusban 2 kalász. — Középbronz.

(Csak a TR. P. számával különbözik a C.^{II} 40. sz. éremtől, mely TR P XI-et jelez, a n. múzeum érmén semmiesetre sincs XI, hanem V, mely minthogy alsó végén kettős hegyűnek látszik, esetleg X-nek olvasható.)

122. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XVII Koszorús mellkép, páncélban, paludamentummal, jobbfelé.

Rev.: ANNONA AVG COS IIII Annona jobbfelé fordulva áll és egy cippusra tett modiust (2 kalászsza), meg egy szőlővenyigét tart. Jobb oldalán egy kosár. — Középbronz.
(Cohen^{II}. csak koszorús fejfelé vagy koszorútlan mellképpel ismeri: 45—46. sz.)

123. IMP T AEL CAES HADRI ANTONINVS Antoninus Pius koszorús mellképe jobbfelé, igen kevéske ruházattal.

Rev.: AVG PIVS P M TR P COS DES II Pax vagy Felicitas balfelé fordulva áll és kezeiben caduceust meg bőségszarvat tart. — Denár.

(Cohen^{II}. csak koszorútlan fővel ismeri: 77. sz.)

124. Mint az előbbi, de az előlapon koszorútlan fej és HADR áll (HADRI helyett).

125. IMP T. AEL CAES HADR I ANTONINVS Antoninus Pius koszorús mellképe jobbfelé, igen csekély ruházattal.

Rev.: AVG PIVS P M TR P COS DES II Aequitas balfelé fordulva áll és kezeiben mérleget és bőségszarvat tart. — Denár.

(Cohen^{II}. csak koszorútlan fővel ismeri: 78. sz.)

126. IMP T AEL CAES HADR ANTONINVS Antoninus fődétlen feje jobbfelé.

Rev.: AVG PIVS P M TR P COS II Két egymást szorító kéz, melyek egyszer-smind egy caduceust és két kalászt is tartanak. — Denár.

(Cohen^{II}. vagy koszorús fővel (90. sz.) vagy kalászok nélkül (91. sz.) ismeri csak.)

127. ANTONINVS AVG PI VS P P TR P COS III Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban és paludamentummal.

Rev.: BONO EVENTVI Bonus Eventus (Genius) balfelé fordulva áll s a mellette álló oltárkán paterából áldozik. Balkezében két kalászt tart. — Középbronz.

(Cohen^{II}. csak koszorús fejfelé ismeri: 106. sz.)

128. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIII Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: CONG AVG VIII COS IIII Liberalitas balfelé fordulva áll és tesserát meg bőségszarvat tart. — Denár.

(Cohen^{II}. csak PIVS nélkül ismeri: 150. sz.)

129. DIVVS ANTONINVS Fődétlen fej jobbfelé.

Rev.: CONSECRATIO s a mezőkben S és C Négyszakaszú (háromemeletes), lenn lombfüzerekkel, fönnebb fülkébe helyezett szobrokkal és ajtóval, legfőképpen Antoninusnak négyesfogatban álló szobrával díszített máglya. — Nagybronz.

(Cohen^{II}. csak a szelvénybe írt SC-vel ismeri bronzban: 165. sz.)

130. ANTONINVS AVG PI VS P P TR P XII (így!) Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: COS IIII Vesta balfelé fordulva áll és simpulumot meg palladiumot (mely tridensnek látszik) tart.

(Cohen^{II}. csak TR P XV, XVI és XVII-tel ismeri: 196—198. sz.)

Előlapja azonos a C.^{II}. 263. sz. denár előlapjával.

131. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XIII Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: COS II II Álló nő (Fortuna?) jobbfelé; kormánylapátra támaszkodik (golyó nélkül) és gallyat vagy 2 kalászt tart. — Denár.

132. ANTONINVS Koszorús fej balfelé.

Rev.: COS IIII s a mezőkben S és C Herakles jobbfelé fordulva áll, jobbajával buzogányára támaszkodik, balkezében oroszlánbőrt és íjat tart (a nyíl nem látszik). — Középbronz. (Kopott példány.)

(Cohen e típust csak jobbfelé fordult arcképpel ismeri.)

133. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XI Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: COS IIII Aequitas balfelé fordulva áll és mérleget meg sceptrumot tart. — Denár.

(Előlapja a C.^{II}. 231. sz., hátlapja a C.^{II}. 228. sz. éremével azonos.)

- 134. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XII** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: COS IIII s a mezőkben S és C. Aequitas balfelé fordulva áll és mérleget meg bőségszarvat tart. — Középbronz.
(Cohen^{II}. csak nagybronzban ismeri: 232. sz.)
- 135. ANTONINVS AVG PIVS P P** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: COS IIII Fortuna jobbfelé fordulva áll és kormánylapátot meg bőségszarvat tart. (A kormánylapát alatt nem látható golyó.) — Denár.
(Előlapja a C.^{II}. 258. sz., hátlapja a C.^{II}. 266. sz. éremével azonos.)
- 136. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XII** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: COS IIII Hygieia balfelé fordulva áll s a mellette álló oltár köré csavarodó kígyónak paterát nyújt, balkezeivel pedig kormánylapátra támaszkodik (mely alatt nincsen golyó!). — Denár.
- 137. ANTONINVS AVG PIVS P P** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: COS II II Két parolázó kéz, melyek egyszersmind egy caduceust és két kalászt is tartanak. — Kisbronz. (SC nincs rajta!)
(Cohen^{II}. más előlapi felirattal és csakis ezüstben ismeri e hátlapi feliratot: 344. sz.)
- 138. DIVVS ANTONINVS** Födetlen fej jobbfelé.
Rev.: DIVO PIO Oltár, sarkain palmettákkal. — Kisbronz.
(Cohen^{II}. ezen fajt csak ezüstben ismeri: 357. sz.)
- 139. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XII** Koszorús fej balfelé.
Rev.: FELICITAS AVG s a mezőkben COS IIII s ez alatt S és C Felicitas jobbfelé fordulva áll és caduceust meg ruhája ráncaiba burkolt két kalászt tart. — Középbronz.
(Cohen^{II}. csak jobbfelé fordult fejfel vagy mellképpel ismeri: 369. sz.)
- 140. ANTONINVS AVG PIVS P P** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: FORTV NA AVG s a szelvényben kis betűkkel cos II. A mezőkben S és C Fortuna balfelé fordulva áll és golyóra támasztott kormánylapátot meg bőségszarvat tart. — Középbronz. (Cohen^{II}. a hátlapi feliratot csak egyfolytában ismeri: 379. sz.)
- 141. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIII** Koszorús mellkép jobbfelé paludamentummal. (Cohen^{II}. csak fejfel ismeri: 383. sz.)
Rev.: FORTVNA COS IIII Fortuna jobbfelé fordulva áll és golyóra támasztott kormánylapátot meg bőségszarvat tart. — Denár.
- 142. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: FORTVNA OBSEQVENS s a szelvényben: COS IIII Fortuna balfelé fordulva áll, paterát és hajóorra támasztott kormánylapátot meg bőségszarvat tart. — Denár.
(Cohen^{II}. a szelvénybe írt felirattal éppen nem, anélkül pedig csak bronzban ismeri: 393—394. sz.)
- 143. ANTONINVS AVG PIVS P P** Födetlen fő jobbfelé.
Rev.: GENIO SENATVS A szenátus géniusza balfelé fordulva áll, gallyat és sceptrumot tartva. — Denár.
(Előlapja a C.^{II}. 397. bis sz., hátlapja a C.^{II}. 398. sz. éremével egyezik.)
- 144. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III** Sugárkoronás fej jobbfelé.
Rev.: GENIVS PO PVLI ROMANI s a mezőkben S és C — A római nép géniusza jobbra tekintve áll. Kezeiben sceptrumot és bőségszarvat tart. — Középbronz. Rossz föntartású példány.
- 145. ANTONINVS AVG PIVS P P COS III** Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: IMPER A TOR II Victoria balfelé fordulva áll és koszorút meg pálmaágat tart. — Denár.
- 146.** Mint az előbbi, hanem az előlapon koszorús és paludamentumos mellkép van, jobbfelé (az elválasztás egy példányon ugyanott, más példányon AVG után van), a hátlapon pedig a II fölött egy vízszintes vonáska van. — Denár.
(Mindkettő csak előlapjával különbözik a C.^{II}. 437. sz. éremtől.)

147. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III Födetlen fő jobbfelé.
Rev.: Mint a két előbbié. — Denár.
(Cohen^{II} csak koszorús fővel ismeri: 437. sz.)
148. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XVI Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: LIBERALITAS VII COS IIII Liberalitas balfelé fordulva áll és bőségszarvát üríti ki. — Denár.
(Előlapja és a hátlapi kép más felirattal a C.^{II} 519. sz. érmen, a hátlapi felirat más képpel, a C.^{II} 520—525. sz. érmeken fordul elő.)
149. ANTONINVS AVG PIVS P P COS III Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: MONE T A AVG Moneta balfelé fordulva áll és mérleget meg bőségszarvat tart. — Denár.
150. Mint az előbbi, hanem az előlapon koszorús mellkép jobbfelé, paludamentummal. — Denár.
(Mindkettőnek hátlapja egyezik a C.^{II} 557. sz. érem hátlapjával.)
151. ANTONINVS AVG PIVS P P COS III Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: PAX AVG Pax balfelé fordulva áll s olajfagallyat és bőségszarvat tart. — Denár.
(A TR P hiányával különbözik a C.^{II} 588. sz. éremtől.)
152. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: A kép alatt kis betűkkel: PAX AVG. Körül: COS IIII s a mezőkben S és C. Pax, koszorús fejjel, balfelé fordulva áll, lefelé tartott égő fáklyával fegyvereket iparkodik meggyújtani, balkarján pedig bőségszarvat tart. — Nagybronz.
(Cohen^{II} a PAX AVG feliratot csak a mezőben ismeri: 594. sz.)
153. IMP CAES T. AEL HADR ANTONINVS AVG PIVS P P Födetlen fő jobbfelé.
Rev.: PAX (a szelvényben) és körül: TR POT XIII COS IIII Pax balfelé fordulva áll, olajfa-gallyat és sceptrumot tartva. — Denár.
154. Mint az előbbi, de az előlapon koszorús mellkép jobbfelé, paludamentummal (és páncéllal??). — Denár.
155. Olyan, mint a fenti 153. számú érem, hanem a hátlapon XIII helyett XV áll. — Denár.
(A koszorú hiányával különbözik a C.^{II} 585. sz. éremtől.)
156. ANTONINVS AVG PIVS P P Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: TR POT COS II Pax áll, balfelé s olajfaágat meg bőségszarvat tart. — Denár.
(Cohen^{II} csak bronzban ismeri, S C-vel: 856—858. sz.)
157. ANTONINVS AVG PIVS P P IMP II Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: TR POT XX COS IIII és *vagy* a szelvényben SC *vagy* a mezőkben elosztva S és C Securitas vagy Concordia két bőségszarvból alkotott curulis széken ül balfelé fordulva és sceptrumot tart. — Nagybronz. (Mindkét faj a N. M.-ban.)
(Cohen^{II} 1008. sz. az SC-t a felirattal egyfolytában, helyének megnevezése nélkül említi.)
158. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P X(II)? Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: VICTORIA AVG COS IIII s a szelvényben SC Victoria (szárnyas), széken ül, balfelé fordulva és koszorút nyújt, balkezében pedig palmaágat tart, lábait zsámolyon nyugtatja. — Nagybronz.
(Cohen^{II} sem ezt a hátlapi feliratot, sem pedig az ülő Victoria képét Antoninus Piusnál egyáltalában nem ismeri.)
159. ANTONINVS AVG PIVS P P COS III Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: VIRTUS AVG Virtus római vitéz alakjában áll, balfelé és hegyével lefelé fordított dárdát meg karjára támasztott parazoniumot tart. — Denár.
(A C.^{II} 1088. sz. éremtől a TR P hiányával különbözik.)
160. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII Koszorús fej jobbfelé.
Rev.: VOTA SOL DECENN II s a szelvényben: COS IIII A mezőkben S és C

Antoninus balfelé fordulva áll s a mellette álló háromlábbon paterából áldozik. A háromláb mellett egy bika fekszik. — Középbronz.

(C.^{II}. csak nagybronzban ismeri: 1112. sz.)

161. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: VOTA SVSCEP DECENN III s a szelvényben: COS III Ugyanazon kép, mint az előbbi érmen. — Denár.

162. ANTONINVS AVG PIVS P P Födetlen fej jobbfelé.

Rev.: VOTA SVSCE PTA DEC III s a szelvényben: COS III Antoninus balfelé fordulva áll, letakart fejjel s a mellette álló lángoló oltárka fölé paterát, balkezében pedig irattekereszt tart. — Denár.

(Cohen^{II}. csak bronzban és csak koszorús fejjel ismeri e típust: 1120—1126. sz.)

Antonínus Pius és M. Aurelius.

163. ANTONINVS AVG PIVS P P Sugárkoronás fej jobbfelé.

Rev.: AVRELIVS CAES AVG PII F COS DES és lenn: SC M. Aurelius ifjúkori mellképe balfelé pusztá fővel, ruházattal. — Középbronz.

164. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III Koszorús fej jobbfelé.

Rev.: AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS M. Aurelius ifjúkori mellképe jobbfelé, pusztá fővel, páncélban, melynek a háta látszik. — Denár.

Faustína sen.

165. DIVA FAVSTINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AETER NITAS és SC Aeternitas vagy Urania balfelé fordulva áll, golyót tart jobbkezeében és baljával fátyolát föllebbenti feje körül. — Kisbronz.

(Cohen^{II}. mint ezüstdenárt ismeri: 32. sz.)

166. DIVA FAVSTINA Fátyolos mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AETER NITAS s a mezőkben S és C Aeternitas balfelé fordulva áll, jobbkezeit fölemeli, balkezében sceptrumot tart. — Nagybronz.

(A fátyolos mellképben különbözik a C.^{II}. 28. sz. éremtől.)

167. DIVA FAV STINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AVGV STA Ceres (?) balfelé fordulva áll, jobbkezeében 2 kalászt tart lefelé fordítva, balkezében sceptrum. — Denár.

(Cohen^{II}. nem ismeri e képet Faustina érmein.)

168. DIVA FAV STINA Fátyolos mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AVGV STA Ceres balfelé fordulva áll s két kalászt meg égő fáklyát tart. — Középbronz.

(Előlap feliratóval különbözik a C.^{II}. 80. sz. éremtől.)

169. DIVA FAVSTINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AVGV STA s a mezőkben S és C Vesta balfelé fordulva áll és jobbkezeében igen hosszú égő fáklyát, balkarján pedig palladiumot tart. — Nagybronz.

(Cohen^{II}. csak középbronzban ismeri: 115. sz.)

170. DIVA FAV STINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: AVGV S TA Fátyolozott fejű nő balfelé fordulva áll és a mellette álló lombfüzér-díszű oltárkán paterából áldozik. Balkarján egy mákvirágszálat tart. — Denár.

(Cohen^{II}. nem ismeri e hátlapi típust Faustina sen.-nál.)

171. DIVA FAV STINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: PIETA S AVG Pietas, fátyolos fejjel, balfelé fordulva áll s a mellette álló füzérdíszű és lángoló oltárkán áldozik. Balkezében illatszeres dobozt tart. — Denár.

(Cohen^{II}. más előlap felirattal ismeri: 234. sz.)

172. DIVA FAVSTINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: PROV DEOR TR P COS II Providentia balfelé fordulva áll s golyót és bőségszarvat tart. — Denár.

(Hibrid érem. Hátlapja Antoninus Pius C.^{II} 677. sz. denáráról van véve, mely maga is hibrid érem, amennyiben előlapja már a holt és istenített császárt, hátlapja pedig annak 2-ik consularatusát említi.)

173. FAVSTINA AVG AN TONINI AVG PII P P Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: VENERI AVGVSTAE s a mezőkben S és C Venus jobbfelé fordulva áll. Balkezeivel fátölát vállára helyezi, jobbkezeiben almát tart. — Nagybronz.

(Cohen ^{II} csak középbronzban ismeri: 283. sz.)

174. DIVA FAV STINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: VENVS Venus balfelé fordulva áll, jobbkezeiben almát tart, balkezeivel egy fordítva (lapátjával fölfelé) tartott kormánylapátra támaszkodik, amely köré egy delfin csavarodik. — Nagybronz.

(Hibrid érem. Hátlapját Faustina iun. Cohen ^{II} 268. sz. nagybronz érméről vette.)

175. DIVA FAVSTINA Mellkép jobbfelé, ruházattal.

Rev.: VOTA PVBLICA Antoninus Pius fátölös fejjel balfelé fordulva áll s a mellette álló triposon paterából áldozik. Balkezeiben irattekercset tart. — Denár.

(A hátlapi kép Antoninus Pius C.^{II} 1095—1101. sz. pénzeiről van.)

M. Aurelius.

176. ANTONINVS AVG ARMENIACVS Koszorús mellkép jobbfelé páncélban, melynek a pikkelyes háta látszik.

Rev.: ARMEN (a szelvényben), P M TR P XVIII IMP II COS III (körül) Armenia a földön balfelé fordulva ül, fején hegyes süveg, előtte kerek pajzs és lobogó, mellette a földön ív, melyre balkezeit helyezi. — Denár.

(Cohen ^{II} csak fejjel — páncél nélkül — ismeri: 7—8. sz.)

177. Mint az előbbi, hanem av.: a páncél háta sima és rev.: XIX áll a XVIII helyett. — Denár.

(Cohen ^{II} csak fejjel, páncél nélkül ismeri: 9—10. sz.)

178. M AVRELIVS CAE SAR AVG PII F Ifjúkori fej jobbfelé.

Rev.: CLEM (a szelvényben) és TR POT III COS II (körül). Clementia szemben áll, balfelé néz, balkezeivel paterát nyújt és jobbával a ruháját emeli föl. — Denár.

(V. ö. C.^I VII. 167. 4. tökéletlen leírás?)

179. IMP M ANTONINVS AVG Födetlen fő jobbfelé.

Rev.: CONCOR(D) AVG COS II Concordia balfelé fordulva széken ül, paterát tart és baljával a szék támlájára támaszkodik. Mellette a székhez támasztott bőségszarv. — Concordia testén a gyomor tájékán 3 pont látható, háromszög alakban elhelyezve (verde-vagy vésnök-jegy!). — Denár. (A mocsoládi leletből. 1900.)

(Ezt a hátlapi feliratot Cohen ^{II} egyáltalában nem ismeri M. Aureliusnál.)

180. IMP M AVREL ANTONINVS AVG Koszorús mellkép jobbfelé, páncélban, melynek a sima háta látszik.

Rev.: CONCORD AVG TR P XV körül és COS III a szelvényben. — Ugyanolyan kép, mint az előbbi érem hátlapján, a 3 pont nélkül. — Denár.

181. IMP M AVREL ANTONINVS AVG Födetlen fej jobbfelé.

Rev.: Mint az előbbié. — Denár.

(Folytatása következik.)

Gohl Ödön.

A korponai középkori éremlelet.*

Folyó évi április hóban Korpona várostól negyedórányi távolságban egy földműves burgonya-ültetés alkalmával szántóföldjén egy kis barnavörös bögrére akadt, mely az eke alatt apró darabokra tört és belőle nagymennyiségű apró ezüstpénz és nyers ezüstdarabok hullottak ki. Dr. Petrikovich János, a Turóc-szentmártoni múzeum buzgó és érdemdús őre, értesülvén a leletről, az egész leletet hiánytalanul megszerezte múzeuma számára. Egy darab sem kallódott el belőle.

A leletben, mint dr. Petrikovich János úr szíves volt értesíteni, 652 pénzdarab volt, melyek közül 416 darab volt magyar árpádházi pénz, 236 db. pedig friesachi fillér, ezek közül 162 jó föntartású, a többi hasznavehetetlen, a magyar pénzek közül pedig csak 241 darab volt hasznavehető, a többi zöld rozsdától volt roncsolva. Az ezüströgök darabszáma 76 volt, melyeknek összes súlya 630 gr.

Minthogy a lelet tanulmányozása és részletes földolgozása alkalmával sikerült a rozsdáette példányokat is annyira megtisztítanom, hogy azoknak meghatározása lehetséges lett, az egész leletnek lajstromát nyújthatom itten. Első sorban a magyar, aztán a külföldi pénzek lajstromát nyújtom, a friesachi fillérekét — néhány rokon faj közbeiktatásával — jobb forrás hiányában az általánosan ismert Welzl leírásai alapján s az ő sorrendjében. Néhány kiadatlan faj vagy változat képét is mellékelem a szöveghez.

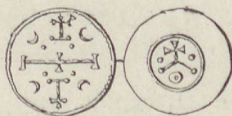
I. Árpádházi magyar királyok pénzei.

a) A C. N. H. 1. füzetében és ennek pótlékában felsorolt fajok.

1. Béla király. C. N. H., II. sorozat, 17. sz. 1 db.
2. II. András. C. N. H. IX. sorozat, 116. sz. 1 db.
3. II. „ „ X. „ a) 123. sz. 1 db.
4. II. „ „ X. „ c) 136. sz. 1 db.

Az előlapon a felső alakú vonal jobb végén a vonal fölött és tőle jobbra egy-egy pont mint jegy.

5. II. András. C. N. H. X. sorozat, c) 137. sz. 1 db.
6. II. „ „ X. „ d) 153. sz. 1 db.

7. II. András, C. N. H. P., 36. sz. 1 db.

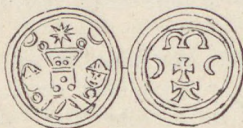
Az előlapon a felső kereszt jobb szárának vége fölött hegyével rézsút lefelé irányuló kis háromszög mint jegy.

* Dr. Petrikovich János úr, a turócszentmártoni múzeum őre, szíves volt az itt tárgyalt éremleletet tanulmányozás és közzététel céljából nekem beküldeni. A C. N. H.-ban felsorolt magyar pénzeket, melyek a leletben előfordultak, (itt 1.—29. sz.) legnagyobb részben szintén ő volt szíves már előzetesen meghatározni. A lelet találásának körülményeire vonatkozó adatokat hasonlóképpen az ő levélbeli közlése alapján mondom itt el. Öszinte köszönetünket nyilvánítom itt neki, a N. K. olvasói nevében is, úgy szíveségéért, mint fáradozásáért, szintúgy a leletnek a maga egészében való megmentéseért!

8. II.	András.	C. N. H. X.	sorozat,	d)	157. sz.	1 db.
9. II.	"	"	XI.	"	171. sz.	1 db.
10. II.	"	"	XI.	"	175. sz.	5 db.
11. II.	"	"	XI.	"	180. sz.	1 db.
12. II.	"	"	XI.	"	183. sz.	1 db.
13. II.	"	"	XI.	"	185. sz.	1 db.

A hátlapon a hármass torony alsó nyúlványa A alakban ketté ágazik és úgy a két szár közt, mint kétoldalt egy-egy köröcske látható.

14. II.	András.	C. N. H. XI.	sorozat,	186. sz.	7 db.	
15. II.	"	"	XI.	"	187. sz.	1 db.

16. II.	András.	C. N. H. XI.	sorozat,	188. sz.	2 db.
- Az előlapon a félholdok alatt két infulás püspökfej tisztán látható.
17. II.	András,	C. N. H. XI.	sorozat,	190. sz.	1 db.	
18. II.	"	"	XII.	"	201. sz.	1 db.
19. II.	"	"	XII.	"	202. sz.	1 db.
20. II.	"	"	XII.	"	206. sz.	1 db.
21. V.	István,	"	XVI.	"	302. sz.	1 db.
22. V.	"	"	XVI.	"	303. sz.	4 db.
23. V.	"	"	XVI.	"	304. sz.	55. db.
24. V.	"	"	XVI.	"	304. sz.	rézből verve. 1 db.

25. V.	István	C. N. H. XVI.	sorozat,	305. sz.	79 db.
- A példányok egy részén a hátlapi kép alján tisztán látható a csillag.
26. V.	István.	C. N. H. XVI.	sorozat,	305. sz.	sűrűn egymás mellé sorozott apró karikákból álló szegélyvel, 3 db.	
27. V.	István.	C. N. H. XVI.	sorozat,	306. sz.	20 db.	
28. V.	"	"	XVI.	"	307. sz.	6 db.
29. V.	"	"	XVI.	"	308. sz.	1 db.

b) A C. N. H.-ben le nem írt új fajok.

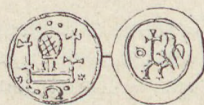

30. III. Béla.

Középen gyöngykörben egyenszárú kereszt, melynek a felső szára azonban az érem szegélyéig fölnyúlik és ott egy kis keresztben végződik. A középső kereszt sarkaiban 2 kis háromszög és 2 kerek pont. A szegélyen, körül: BELA REX Gyöngyös szegély. Hátlap: középen vonalkörben latin kereszt, alatta 2 kis háromszög, ezek mellett kétoldalt

(Z és T-hez, vagy) 2 T-hez hasonló jegy s a jobboldali alatt két apró jegy. Lenn: $\overline{\text{T}}$. A szegélyben az előlapi feliratnak homorú és fordított mása. Ezüst denár. 1 db.

Előlapi típusa I. Béla pénzeivel áll szoros kapcsolatban, úgyszintén a betűk alakja is, hátlapja azonban későbbi időre vall (dr. Réthy László, Sziklai Jenő és dr. Zimmermann Lajos is III. Bélának tulajdonítják).

31. II. András.

A C. N. H. 175. sz. denárnak obulusa, egyszerűsített rajzzal a hátlapján.

Két kettős kereszt közé helyezett erkélyből kiemelkedő kupola. Fönn három pont, az erkély két oldalán egy-egy csillag, lenn két pont közt $\cap$ Sima vonalszegély.

Hátlap: Középen kisebb vonalkörben latin keresztnek (ház alakú) talapzatán ülve balfelé fordult, kissé tárt szárnyú madár. A kereszttől balra, a mezőben kis karika. Ezüst obulus. 1 db.

II. Bizonytalan származású pénzek.

(Magyar pénzekkel rokon veretek.)

32. Asztalhoz hasonló négyszögletes emelvényen szemben álló koronás férfi; jobb kezében kardot emel. A mezőben jobboldalt, fönn, félholdba foglalt csillag. Az emelvény hátsó sarkain balra egy pont, jobbra egy kis háromszög.

Hátlap: koronás oroszlán jobbfelé. A mezőben jobbra egy karika. — Kerek ezüst-denár. 1 db.

(Dr. Réthy L. magyar denárnak tartja, dr. Zimmermann L. és Sziklai Jenő esetleg! magyarnak tartják.)

33. Emeletes, toronyszerű épület, fönn 3 falcinkével. Az emeleten ablak, a földszinten heraldikus lilomhoz hasonló jegy. Kétoldalt egy-egy kisebb torony, melyek azonban vékonyabb törzsön ülnek és ennél fogva jegenyefáknak volnának tekinthetők, ha nem lennének ablakaik. Ezeknek csúcsán egy-egy félrecsúszott pont van. A mezőben, alább, két-oldalt egy-egy kis csillag. A szelvényben két köröcske közt $\perp$ alakú díszítmény. — Gyöngyös szegély.

Hátlap: Szemben álló püspök, diszes egyházi öltönyben, fején koronaszerű süveg. Karjait tárva tartja és kezében pásztorbotot meg könyvet tart. A mezőben jobboldalt $\cap$ alakú jegy. Vonalszegély. — Ezüstdenár. 1 db.

Luschin friesachi fillérnek véli. — Technikája a magyar pénzekével rokon.

34. Előbbinek változata. Az előlapon a középső torony szélesebb és földszintjén M alakú jegy (kettős kapunyílás vagy kettős ablak?) és e fölött egy pont. A melléktornyok gombjai szabályosan vannak elhelyezve. — Ezüst denár. 4 db. — Luschin szerint friesachi.

35. Előbbieknél változata. A középső torony fölfelé szélesedő, szabálytalan alakú. A középső falcinke mellett ékalakú jegy. A földszinti kettős kapunyílás homályos. A baloldali melléktorony gombja félrecsúszott. A hátlapot is más bélyeggel verték. — Ezüst denár. 1 db.

Luschin friesachi fillérnek véli.

36. A fönti három denárhoz tartozó obulus, mindkét lapján ugyanazon típusokkal, de némi rajzbeli eltérésekkel. Így az előlapon a középső torony földszintjén is csak egy vonással jelzett ablak van és oldalt a mezőkben nincsenek csillagok. A hátlap mezejét szegélyező vonalkör sokkal kisebb az előlap mezejénél. — Ezüst obulus. 1 db.

Luschin, kinek ezen érem rajzát bemutattam, friesachi fillérnek véli.

(Lásd még a 77.—78. sz. pénzeket is.)

III. Aquileiai fillérek.

37. Bizonytalan időben vert fillér, a friesachi verdéből. Kéttornyú templomhomlokzat; az orom fölött kereszt. Felirat nincs. Hátlapján a patriárka szembenéző fél alakja; kezeiben pásztorbot és könyv. A szegélyen: AQVILEGIA — Denár. 2 db.

Welzl 9430. sz.

38. Volcher patriárka (1204—1218). A patriárka ülő alakja. Körül: ✠ VOLFKER (?) Hátlapján épület, stb. Felirat: CIVITAS AQVILEGIA (?) — Tálalakú denár. 1 db.

Zanetti II., 3. tábla, 4. sz. — Welzl 9431. sz.

IV. Friesachi fillérek.*

(A „friesachi“ elnevezés nem a verdehelyre, hanem általánosabb értelemben véve a pénzfajra vonatkoztatva értendő.)

(Meghatározásuk nagyobbára Welzl alapján történt.)

* A feliratok nagyrészt hiányosan olvashatók, ennél fogva legtöbb esetben nem adhatom pontos leírásokat, hanem csak hozzávetőleg jegyzem meg jelentésüket Welzl nyomán. Az érmek felsorolásában Welzl sorrendjét követtem.

A) Friesachi veretek és ezekkel rokon fajok.

39. I. Eberhard salzburgi érsek (1147—1164): Angyalfej szemben, fölemelt szárnyakkal; ezek közt kereszt. Felirata: Friesach neve. Rev.: Az érsek szemben álló alakja, pásztorbot és templomkulcs a kezeiben. Felirata: az érsek neve. — Denár. — Welzl B, 2. faj, 9564—9566. sz. — 1 db.

40. I. Eberhard salzburgi érsek? (1147—1164.) Angyalfej szemben, a fölfelé irányuló szárnyak közt kereszt. Felirata: Friesach neve. Rev.: Püspök szemben; kezeiben pásztorbot és könyv. Felirata: az érsek neve. — Denár. — Előlapja Welzl B, 2. faj. — V. ö. 9564—9574. sz. 1 db.

41. Welzl B, 2. fájával rokon előlapú obulus, eltérő hátlappal.

Előlapja az előbbihez hasonló, hanem a kereszt sarkaiban egy-egy köröcske van. Felirata nincs. Rev.: Szemben ülő püspök; kezeiben kereszt (v) végű bot és könyv. Felirata olvashatatlan. — Obulus. — Welzlben nincs meg. — 1 db.

42. Felirat nélküli bizonytalan obulus. Ivekkel övezett kereszt; ennek egyik oldalán egy golyó. Felirata nincs. Rev.: Angyalfej szemben, fölemelt szárnyakkal; köztük egy kereszt. — Felirata: Friesach neve. — Obulus. — Welzl B, 2. faj, 9577. sz. — 1 db.

43. Welzl B, 3. fájával rokon fillér, feliratokkal, eltérő hátlappal. Angyal mellképe szemben, fölemelt szárnyakkal, melyek közt cinkés tornyocska látható. Felirata? Rev.: Szembe néző férfi fél alakja; mindkét kezében egy-egy keresztbe menő vonásokkal kockázott, befelé fordított zászló. Felirata? — Kisebb fajta denár vagy obulus. — Előlapja = Welzl B, 3. faj. — 1 db.

44. II. Eberhard salzburgi érsek (1200—1246). Kettős vonalkörben angyal mellképe szemben, fölemelt szárnyakkal, melyek közt cinkés tornyocska látható. A szegélyen FRI-SACH (?). Rev.: Az érsek szemben álló alakja hajadon fővel; mindkét kezében kard. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl B, 3. faj, 9590. sz. — 1 db.

45. II. Eberhard salzburgi érsek. — Két torony közt angyal mellképe szemben, fölemelt szárnyakkal, fönn félholdba foglalt kereszt. (Ennek két oldalán talán 1—1 csillag?) Felirata nincs. Rev.: Az érsek álló alakja szemben, fején kéthegyű süveggel, kezeiben pásztorbot és könyv. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl B., 4. faj, 9602—9607. sz. — 1 db.

46. Ugyanazon faj, hanem obulus. — 1 db.

B) Salzburgi veretek és ezekkel rokon fajok.

47. I. Eberhard salzburgi érsek (1147—1164). — Kétszeres gyöngykörben sz. Péter és sz. Rupert infulás mellképei, köztük egy András-kereszt. Mindkét oldalon egy-egy nagy hatágú csillag. Felirata nincs. Rev.: Az érsek fél alakja szemben; kezeiben pásztorbot és könyv. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl C, 1. faj, 9612—9619. sz. — 1 db.

48. Welzl C, 1. fájával rokon fillér, eltérő hátlappal.

Előlapja azonos az előbbiével. Rev.: Az érsek szembenéző mellképe, fején süveg, kezeiben pásztorbot és kis zászló. A szegélyen: ✠ C O T O C . . V O — Négy-szögletes denár. — Előlapja: Welzl 9611—9630. sz. — 1 db.

49. II. Eberhard salzburgi érsek. — Kétszeres gyöngykörben két szembenéző mellkép; a jobboldali infulát visel. Fölöttük egy-egy kereszt és ezek közt egy hatágú csillag. Középen, a mellképek közt, háromszög-alakban elhelyezett három pont. Felirata nincs. Rev.: Az érsek mellképe szemben, kezeiben pásztorbot és kereszt (?) Felirata homályos. — Kerek denár. — V. ö. Welzl C, 2. faj, 9643. sz. — 2 db.

50. Welzl C, 3. a.-fájával rokon előlapú obulus. (Kétes, hogy friesachi fillér-e?)

Kétszeres gyöngykörben két torony közt, melyeknek csúcsán egy-egy kereszt látható, szembenéző fej (háromágú koronával) és e fölött egy csúcsos tornyocska. Felirata?

Rev.: Balfelé fordult koronás (?) oroszlán. A szegélyen: X X X . X . — Előlapját v. ö. Welzl C, 3. a.-faj, 9655. sz. előlapjával. — Obulus. — 1 db.

51. II. Eberhard salzburgi érsek. — Kétszeres gyöngykörben két torony közt, melyek közül egyiknek csúcsán kereszt, másikon csillag van, szembenéző mellkép (hajadon fővel?) és e fölött egy tornyocska. Felirata nincs. Rev.: Az érsek szembenéző fél alakja, kezeiben lilomos pálcákkal, fölötté hatágú csillag. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl C, 3. c.-faj, 9644—9645. sz. — 1 db.

52. II. Eberhard salzburgi érsek. — Kétszeres gyöngykörben két torony közt, melyeknek csúcsán egy-egy kereszt látható, infulás mellkép szemben; fölötté toronyka. Felirata nincs. Hátlapja olyan, mint az előbbié. — Denár — Welzl C, 3. b.-faj, 9646—9652. sz. — 1 db.

53. Ugyanazon faj, hanem obulus. — 1 db.

54. Kétszeres gyöngykörben két torony közt, melyeknek csúcsán egy-egy kereszt van, szembenéző fődetlen fej és e fölött tornyocska. Felirata nincs. — Rev.: Szembenéző (koronás?) mellkép; kezeiben lilomos pálcák. A szegélyen homályos felirat. (Ennyi látszik: ∞ II ∞ . . .) — Kerek dénár. — Welzl C, 3. a.-faj, 9655. sz. — 1 db.

Welzl ezt a fajt III. Eberhard (1403—1427) salzburgi érseknek tulajdonítja, amit azonban egyebeken kívül már annyiból is képesnek tartok, mert leletünknek többi alkotórészei jóval korábbi időből származó veretek.

55. Kétszeres gyöngykörben két torony közt, melyeknek csúcsait egy-egy kereszt díszíti, infulás mellkép szemben és e fölött egy kis kör. Felirata nincs. Rev.: Az érsek ülő alakja szemben; kezeiben egy-egy pásztorbot. A szegélyen lévő köriratról csak ennyi látszik: VI — Denár. — Welzl C, 5. faj, 9665. sz. — 1 db.

Welzl Gergely salzburgi érseknek (1396—1403) tulajdonítja e fajt.

C) Reichenhalli veretek.

56. I. Eberhard salzburgi érsek fillére. Kétszeres gyöngykörben háromtoronyú, fallal körített épület, középen kapunyílással. A középső torony cinkés párkányú. Felirata nincs. Rev.: Az érsek ülő alakja szemben; kezeiben könyv és keresztes végű pálca. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl D, 9682.—9683. sz. — 4 db.

57. II. Eberhard salzburgi érsek fillére. — Előlapja azonos az előbbiével. Rev.: Az érsek ülő alakja szemben; kezeiben (könyv?) és lilomos végű pálca. A szegélyen az érsek neve. — Denár. — Welzl D, 9684—9687. sz. — 2 db.

58. Ugyanazon faj, hanem obulus. — 1 db.

D) St.-veíti veretek.

59. Engelbert karinthiai herceg fillére (1130—1135, † 1142). (?) — Jobbfelé fordult oroszlán; farkát és bal előlábát magasan emeli. A szegélyen fön a köriratról csak ✠ ∞ látszik. Rev.: A herceg álló alakja szemben, karddal és pólyás címerképű háromszögletes pajzsos a kezeiben. A felirat lekopott. — Kerek dénár. — Welzl E, 2. faj, 9707—9709. sz. — 1 db.

Luschin szerint Bernát karinthiai herceg (1201—1256) st.-veiti veretű fillére!

60. Welzl E, 3. a.-fajával rokon fillér, eltérő hátlappal. — Négy kereszt a mezőben, kereszt-alakban elhelyezve. Középen pont (?) Felirata olvashatatlan. Rev.: Szemben álló (?) püspök, infulás fejjel, kezeiben pásztorbot és nyitott könyv. A szegélyen a feliratról ennyi látszik: . . . R V G . . A N ∞ Denár. — Előlapja Welzl E, 3. a, 9711—9716. sz. — 1 db.

61. Hermann karinthiai herceg (1161—1181). — Előlapja azonos az előbbiével. — Rev.: A herceg páncélingbe öltözve szemben áll és kardot meg pajzsot tart. A szegélyen a herceg neve. — Négyszögletes dénár. — Welzl E, 3. b, 9717. sz. — 2 db.

62. Ugyanazon faj, hanem kerek obulus. — 1 db.

E) Völckermarktí (Karinthia) veretek.

63. Luipold salzburgi érsek (1077—1090) fillére. — Kétszeres gyöngykörben egy infulás püspök mellképe szemben, aki fölemelt kezeiben egy kéttornyú és kupolás épületet tart. Felirata nincs. Rev.: A herceg ülő alakja szemben, balkezeiben liliomos pálcával. A szegélyen Luipold herceg neve és címe. — Denár. — Welzl F, a, 9746—9747. sz. — 4 darab.

64. II. Eberhard salzburgi érsek. — Előlapja olyan, mint az előbbi. Rev.: Az érsek ülő alakja szemben, balkezeiben liliomos pálcával. A szegélyen az érsek neve és címe — Négyzögletes denár. — Welzl F, b, 9757—9760. sz. — 1 db.

F) Bizonytalan verdehelyről származó fillérek.

65. Kétszeres gyöngykörben rács fölött két mellkép szemben, egymás mellett; köztük pálmafa. (A mellképek fölött nincsenek körök.) Felirata nincs. Rev.: Lépő oroszlán; jobb előlábával keresztes végű pálcát tart. A szegélyen ✠ o LANDĖS TROZĖN (vagy hasonló) felirat — Denár. — V. ö. Welzl H, a, 9769—9772. sz. — 1 db.

66. Isztriai őrgrofok (?). — Zászlót és kardot tartó páncélos férfi, szemben. Felirata nincs. Rev.: Várfal kapuval (?) és öt toronnyal. A tornyokat egyszerű vastag vonalak jelképezik. A középső torony félholddal végződik, a szélső toronypárok fölött egy-egy nagy pont. A tornyok alatt is 2 vonal közt pontok. Felirata nincs. — Kerek denár. — Hátlapját v. ö. Welzl H. c. 9779—9780. sz. érem hátlapjával. — 1 db.

67. Isztriai őrgrofok (?). — Férfi mellképe szemben, balkezeiben karddal. Felirata nincs. Rev.: Várfal kapuval és öt toronnyal. Fönn ötágú csillag. A tornyok közül a középső s a két szélső alacsony és egyszerű vastag vonallal van jelképezve, a második és negyedik torony magasabb és kétcinkés falpárkányban végződik. Felirata nincs. — Kerek denár. — V. ö. kivált az előlapját, a Welzl H. c. 9779—9780. sz. éremmel. — 1 db.

68. Isztriai őrgrofok (?) — Kétszeres körszegélyen belül egyenszárú kereszt, melynek szárait vonalkák határolják. A szárok közt egy-egy golyó. Felirata nincs. Rev.: Kétszeres vonalkörben durva férfi-mellkép. Kezeiben tart valamit (?). Felirata nincs — Négyzögletes denár. — V. ö., kivált az előlapját, a Welzl H. c. 9785. sz. éremmel. — 1 db.

69. Bernát karinthiai herceg. — A herceg mellképe szemben, mindkét kezében egy-egy zászlóval. A szegélyen a herceg neve és címe. Rev.: Mellkép szemben egy ív alatt, melynek két oldalán egy-egy liliomos pillér, középen pedig egy kereszt látható. Felirata nincs. — Denár. — Welzl H. f. 9793—9799. sz. — 3 db.

70. Friesachi fillér a XIII. század első feléből. — Oroszlán jobbfelé. Szegélyül két vonalkör közt apró pontok (vagy karikák?) Felirata nincs. Rev.: Négy boltívtől tartott ívalakú fal fölött szembenéző szarvasfej két cinkés torony közt. Fönn középen hatágú csillag. Felirata nincs. — Négyzögletes denár. — Luschin, Steirische Münzfunde; 32. sz. — 2 db.

Welzl H g. 9801—9802. szám. — Welzl szerint IV. (bölcs) Rudolf (1358—1365) fillére. — Luschin a XIII. sz. első felébe helyezi.

71. Két hal egymás mellett, ellenkező irányokban. A szegélyen bizonytalan felirat. Rev.: Szembenéző férfi mellkép és félig tárt szárnyú sas egymás mellett. Fönn hatágú csillag (a Welzl által említett kereszttek kétoldalt hiányzanak). Felirata nincs. — Kerek denár. — Welzl H. h. 9808—9811. sz. — 1 db.

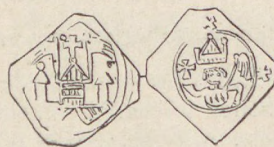
72. Ernő osztrák herceg (Ernst der Eiserne). — A herceg álló alakja szemben; kezeiben liliomos pálcá és sas (sólyom?). A szegélyen a herceg neve. Rev.: Mint az előbbi érem hátlapja, hanem a csillag két kereszt közt. Felirata nincs. — Négyzögletes denár. — Welzl H. h. 9812—9819. sz. — 1 db.

73. Andechsi és meráni V. Berchtold herceg (1187—1204). A herceg szemben álló alakja; kezeiben egy kulcs (felső vége keresztalakú, alsó vége karikában végződik) és

egy zászló. A szegélyen a herceg neve és címe. Rev.: Bárány jobb felé, keresztes pálcával. Felirata nincs. — Kerek denár. — Welzl H. k. 9832—9839. sz. — 1 db.

74. Rács fölött jobboldalt egy angyal mellképe szemben. Jobb szárnyát magasan felemeli s e szárny a mező balfelét betölti. Fönn két kis karika közt egyenlőszárú kereszt, mely alatt, a lapka közepén háromszög alakjában elhelyezett 3 pont. Rev.: Szemben ülő férfi, karddal. A szegélyen felirat maradványa A ~ . . . — Denár. — 1 db.

V. Friesachi vagy ezekkel rokon fillérek.

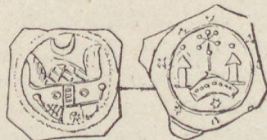
75. Két kisebb torony közt, melyeknek sisakját kis gömbök tetézik, nagyobb kétemeletes torony áll, sisakján latin kereszttel és sarkain két kifelé lengő zászlóval. A toronyok alatt két, rézsutos vonalakkal rovátkolt háromszögletes vállkő. — Sima (?) szegély.

Rev.: Az előlap szegélyénél jóval kisebb vonalkörben, szembe néző angyal mellképe. Fölemelt jobbkezében kereszt, balszárnyát magasra emeli, balkeze ellenben lefelé irányul. Fölötte, közepén, két tornyocskával szegélyezett épület-orum. A szegélyben keresztcskék. — Négyszögletes denár. — 33 db.

76. Az előbbi denárfajhoz tartozó obulus.

Olyan mint az előbbi, hanem az előlapon a középső torony csak egyemeletes és a szegély minéműsége nem különböztethető meg pontosan. — Négyszögletes obulus. — 6 db.

77. Vízszintes vonalakkal rovátkolt pilléren nyugvó háromszögletes és keresztbe-menő vonalakkal rovátkolt orom. Ennek két oldalán egy-egy fölfelé irányuló szárny, fönn pedig félhold. Maga a pillér, melynek két oldalán egy-egy karika van a mezőben, körszelvény alakú talapzaton nyugszik. E talapzat közepén kis jegy, két oldala pedig keresztbe-menő vonalakkal van rovátkolva. A köríves vonal kétoldalt magasabbra nyúlik és egy-egy gömböcskében végződik. Recézett (vagy gyöngyös) szegély.

Rev.: Vonalkörben, vízszintes vonalon nyugvó és csúcsban végződő két torony közt ívalakú, apró köröcskékkal díszített, fönn pedig csúcsban végződő talapzat, mely száron ülő hatágú, gombos végű csillagot tart. Lenn egy kis csillag, a tornyok fölött egy-egy pont. A szegélyt apró csillagok vagy rozetták díszítik. — Négyszögletes denár. — 6 darab.

Luschin friesachi fillérnek véli.

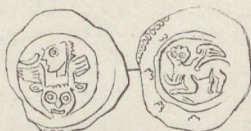

78. Az előbbi éremfajnak obulusa.

Előlapja olyan mint az előbbié, hanem a pillér nincs rovátkolva, a mezőben nincsenek karikák, a talapzat közepén a jegy egy csúcsával lefelé fordított kis háromszög és a talapzat két szélső mezője úgy látszik, hogy csak rézsutos vonalakkal van rovátkolva.

Rev.: Olyan mint az előbbié, hanem lenn nincsen csillag és az egész éremkép az előlapnál sokkal kisebb vonalkörbe van foglalva. A szegély széles és üres. — Kerek obulus. — 2 db.

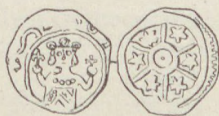
Hátlapja némi rokonságban áll II. András és IV. Béla néhány pénzének hátlapjával, ezenkívül a hátlapi kép egészének az előlapnál sokkal kisebb mérete szintén közös vonása számos ugyanezen korbeli magyar pénzzel. Ezen alapon nem tartom kizártnak, hogy magyar pénz legyen. Ugyanezen véleményben van dr. Réthy László, dr. Zimmermann Lajos és Sziklai Jenő is. Luschin szerint friesachi fillérnek látszik.

79. Szembe néző állatfej, melynek szétálló fülei fölött két kifelé irányuló szárny emelkedik. A szárnyak közt, fönnebb közepén balfelé tekintő emberfej. Széles, sima szegély.

Rev.: Balfelé fordult és szembe néző szárnyas oroszlán, vonalkörben. A szegélyen rosetták és a lapka szélén gyöngykör maradványai. — Denár. — 2 db.

Luschin: Der Torrenthaler Fund, Nr. 298. — Luschin 1270 előtt vert passauai denárnak véli.

80. Koronás fejű férfi szemben álló fél alakja vonalkörben. Kezeiben liliomos illetve kereszt gömböt tart. A szegélyen felirat maradványai. Rev.: Hatküllös kerék; a küllők közt egy-egy ötágú csillag, közepén pedig egy pont. Gyöngykörös szegély. — Kerek denár. — 5 db. — Ugyanez, de négyszögletes denár. — 1 db.

Luschin biztosan friesachi fillérnek tartja.

81. Infulás püspökfej szemben; a mezőben kétoldalt egy-egy pont. Felirata nincs. Rev.: Álló férfi szemben, hosszú ruhában, karddal a kezében. Felirat nem látható. — Kerek obulus. — 1 db.

Valószínűleg friesachi fillér.

82. Négy oszloptól tartott három arkádív, lenn rácszal. Fölötte két ív közt és egy vízszintes vonal fölött máltai kereszt. Felirata nincs. Rev.: Két toronyka közt egy bolthajtás, amelynek közepéből karcsú és rövid nyélen háromszögű rovátkolt kupola emelkedik, amelynek alsó részét ívonal határolja. A bolthajtás alatti mezőben püspökfej szemben, kétszúcsú infulával. — Obulus. — 1 db.

Luschin szerint friesachi fillér. Hasonló a dettai leletben fordult elő. (V. ö. Luschin könyomatú képtábláin: Friesacher Gepräge, VIII. t. 117. sz.)

83. Az előbbinek változata. Az előlapon a rácsot csak egy vízszintes vonal ábrázolja s a máltai kereszt alatti vonal két vége ívesen ráhajlik az árkádokra. A hátlapon a tornyokat vízszintes vonalakban végződő függőleges vonalak ábrázolják, a kupola szabadon lebeg, nyél nélkül, a püspökfej helyett pedig kis karikákban végződő V alakú jegy látható. — Obulus. — 1 db.

VI. Vegyesek.

84. Középen vastag vonalkörben félig tárt szárnyú és balfelé tekintő (heraldikus) sas szemben. A széles szegélyen körül hét alakú díszítmény. Felirata nincs.

Rev.: Középen vonalkörben jobbfelé fordult, hátratekintő pettyezetett testű dämavad álló alakja. A szegélyt apró csillagok díszítik. Fogazott szegély. Felirata nincs. — Finomabb mívű denár. — 2 db.

Előfordult a gutenbrunni és a szentkeresztí éremleletekben.

(Luschin könyomatú képtábláin: Varia: Wiener Pfennige, Bayern. Taf. III, Nr. 22.)

85. VI. Lipót osztrák herceg († 1230) korabeli bécsi veret. — A mező baloldalán jobbfelé tekintő, félig nyílt szárnyú sas, lebegve, szemben. (Jobb szárnyát bénán lógatja.) A mező jobb oldalán ágaskodó oroszlán, balfelé. A két állat közt alsó végén kis karikában végződő függőleges választóvonal, felső végén kis egyenszárú kereszttel. Széles sima szegély.

Rev.: Középen vonalkörben jobbfelé fordult, hátratekintő állat (oroszlán?). A szegélyen csak egy keresztke látható, a többi talán lekopott. — Kerek denár. — 1 db.

Előfordult a tremlesi, gutenbrunni és szentkeresztí éremleletekben.

86. Ülő férfi szemben. Fejét jobbfelé fordítja, jobb kezében fölfelé irányított egyenes kardot tart, balkarját lefüggeszti. Széles szegély. Felirata nincs.

Rev.: Tárt szárnyú sas balfelé. Szárnyai alatt a mezőkben egy-egy köröcske. A kép körül széles kör. A szegélyen rozetták. — Kis kerek denár. — 1 db.

87. Az előbbihez hasonló, hanem a férfi fején korona vagy süveg, feje körül dicskőr, feje előtt a jobb mezőben hatágú csillag és balkezeiben egy madár. (Sólyom?) — Kis kerek denár. — 1 db.

88. A mező alján két, egymással szembenéző mellkép, melyeknek mindegyikére felülről egy-egy angyal (mellkép) koronát helyez. A jobboldali angyal feje körül dicskőr. — Szegély. — Felirata nincs.

Rev.: Tárt szárnyú sas balfelé (előtte még volt valami, hanem lekopott). A sas alatt a mezőben egy rozetta. — Szegély. — Finom mívű kis denár. — 1 darab. — Luschin szerint talán morvaországi veret.

89. Széles körszegélyben, amely fönn (lenn?) és kétoldalt egy-egy kereszttel van díszítve, igen durva kivitelű szembenéző mellkép. (Az arc körvonalai sugaras vonalakkal vannak jelezve.) Jobb kezében bizonytalan tárgyat, bal kezében kis keresztet tart. Felirata nincs.

Rev.: Széles körszegélyen belül kupolaszerű díszítmény (?) két tárt szárnynyal. Felirata nincs. — Négyszögletes rézfillér (denár-utánzat). — 1 db.

Luschin régi hamispénznek véli.

90. I. Przemysl Ottokar (1198–1230)? — Középen széles, de rövid és három piciny körrel díszített íven emelkedő háromlevelű pálmafa (liliomos pálca?), melynek mindkét oldalán egy-egy kifelé fordult oroszlán mellképe és ezek fölött a mezőben egy-egy köröcske látható. — Széles szegély. — Luschin szerint cseh brakteata. — 1 db.

91. Kehlheimi Lajos bajor herceg (1214–1231). — Jobbfelé haladó oroszlán.

Rev.: Álló oroszlán, jobbfelé. A szegélyen pontok. — Feliratai nincsenek. — Négyszögletes denár. — 1 db.

V. ö. Beierlein I. t. 9. sz.

92. Trier; II. Dietrich érsek (1212—1242). — Infulás püspök mellképe jobbfelé, vállára támasztott pásztorbottal. Körül: TEODER ICVS Gyöngykör.

Rev.: Kéttornyú templom homlokzata. Lenn a mezőben részsüt egymás alatt két rozetta. (Kettős veret?) Körül: T. . EC . RIE . Gyöngykör. — Kis kerek denár. — 1 db.

A leletben talált ezüströgök közül négy darabot volt csak alkalmam látni. Valószínű, hogy a többi is ilyenféle volt, azért röviden vázolom azokat.

a) 9 mm. átmérőjű szabálytalan kerek ezüströg; egyik felülete lapos és közepén kis kerek mélyedést visel. Másik felülete domború. Mindkét felülete sima. (Öntvény; úgynevezett öntőkalács.)

b) 14—15 $\frac{1}{2}$ mm. átmérőjű szabálytalan kerekded öntőkalács. Egyik felülete lapos és öntörögökkel van borítva. Másik felülete domború, sima felületű és közepén egy kerek mélyedés van rajta. Mintegy 4 mm. vastag.

c) 13—15 mm. átmérőjű, szabálytalanul négyszögletes alakú darabja egy nagyobb és eredetileg az előbbiekhöz hasonló alakú öntőkalácsnak. Három oldalán éles vágási felület látszik, mely a vastagság egy részén sima, más részén pedig rögös átmetszetű.

d) Előbbihez hasonló, 16 $\frac{1}{2}$ —17 mm. átmérőjű darab.

* * *

Az itt leírt éremlelet a XIII. század második, vagy legfőlebb a következő század első felében került a földbe. — Fontossága a benne előfordult és eddig részint teljesen ismeretlen, részint pedig meg nem határozható úgy magyar, mint külföldi pénzfajokban rejlik. A külföldi, nagyrészt friesachi fajta fillérek részletes leírását adnom éppen azért volt érdemes, mert belőlük következtetéseket lehet majd vonni a velük együtt lelt ismeretlen vagy meghatározhatatlan pénzfajokra. Mindenesetre óvatosságot ajánlok azoknak, akik e munkára vállalkoznának, — annyiból, mert Welzlnak részben már elavult és meghaladott — nem időrendi, hanem tipológiai alapon készült — és ezért kevésbbé áttekinthető, de eddig legteljesebb sorozatú lajstroma alapján kellett közölnöm a friesachi fillérek leírását. E pénzcsoportnak újabb, rendszeresebb és a meghatározások helyesbítését felölelő kiadása mind- eddig nem jelent meg és alig hiszem, hogy egyhamar vállalkoznék valaki erre a még mindig óriási nehézségekkel és bizonytalanságokkal járó nagy munkára! — Végül őszinte köszönetet mondok dr. Luschin Arnoldnak, a gráci egyetem tudós tanárának, — aki ezen a téren megközelíthetetlenül első szaktekintély, — néhány neki rajzban bemutatott éremre vonatkozó szíves véleményadásáért.

Gohl Ödön.

II. Rákóczi Ferenc pénzeinek változatai.

A „Numizmatikai Közlöny“ legutóbbi számában Rohde Tivadar úr „Rákóczi pénz- verése“ cím alatt felsorolja a Rákóczi Ferenc által veretett forgalmi pénzek változatait. — Összehasonlítottam a leírásokat gyűjteményem példányaival, melyek között több eltérő példányt találtam s ezek leírását az alábbiakban közlöm. — Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a példányok nagy része néhai Császká György kalocsai érsek gyűjtemé- nyéből jutott birtokomba.

(Ad II.) Ezüst forintos.

A. Körmöczbányai veret.

Ad 7. Av. MONO : ARG : — REG : HVNG : mint a 7. szám.
Rev. PATRONA . — HVNG : 1705 . mint a 7. szám.

(Ad IV.) **Réz húzpolturások.**

A. *Körmöczbányai veretek.*

- Ad 10. Av. mint a 10. számú (1705).
Rev. * PRO LIBERTATE * mint a 10. számú • P — H •
Ad 10. Av. mint a 10. számú (1706).
Rev. PRO LIBERTATE * mint a 10. számú • P—H •

(Ad V.) **Réz tízpolturások.**

A. *Körmöczbányai veretek.*

- Ad 12. Av. mint a 12. számú 17—05 | K—B
Rev. mint a 12. számú.
Ad 12. Av. mint a 12. számú 17—06
Rev. PRO | LIBERTATE • mint a 12. számú.
Ad 12. Av. mint a 12. számú.
Rev. mint a 12. számú, csakhogy durvább veret és a betűk nagyobbak.

(Ad VII.) **Rézpolturák.**

A. *Körmöczbányai veretek.*

- Ad 18. Av. POLTURA * A° 1704, mint a 18. számú.
Rev. PATRONA * HUNGARLÆ, mint a 18. számú jobbában lévő kormánypálca gömbben végződik.
Ismeretes évszám 1706 (1 706 így verve).
Ad 18. Av. • POLTURA * A° 1704, mint a 18. számú.
Rev. mint fent.
Ad 18. Av. POLTURA • * A° 1705, mint a 18. számú.
Rev. PATRONA * HVNGARLÆ, mint fent.
Ismeretes évszám 1706, 1707.
Ad 18. Av. POLTURA • * A° 1706 •, mint a 18. számú.
Rev. PATRONA * HVNGARLÆ, mint fent.
Ismeretes évszám 1707.
Ad 18. Av. POLTURA • * A° 1706, mint a 18. számú.
Rev. mint fent.
Ismeretes évszám 1707.
Ad 18. Av. POLTURA (hibás verés) • A • 1706 • mint a 18. szám.
Rev. mint fent.
Ad 18. Av. POLTURA * A° 1708 • mint a 18. szám.
Rev. mint fent.
Ad 19. Av. POLTURA • * A° 1707 • mint a 19. szám.
Rev. PATRONA • HVNGARLÆ mint a 19. szám.

B. *Kassai veretek.*

- Ad 21. Av. POLTURA • * A° I • 706 liliomban végződő kormánypálca, mint a 21. sz.
Rev. PATRONA * HUNGARLÆ, mint a 21. szám.
Ad 21. Av. POLTURA * A° I • 706, mint fent.
Rev. mint fent.
Ad 21. Av. POLTURA * A° 1706, mint fent.
Rev. mint fent, a kormánypálca végében 2 pont.

- Ad 21. Av. POLTURA ••• A° 1706, mint fent.
Rev. mint fent, a kormánypálca végében 3 pont.
Ad 21. Av. POLTURA ••• A° 1707, mint fent.
Rev. mint fent.
Ad 21. Av. POLTURA ••• A° 1707, mint fent.
Rev. PATRONA ••• HUNGARIÆ, mint fent.

C. Körmöczbányai hibás veretek.

Az 1076 évszámú hibás veret a 18. számú érem leírásánál közöltetett, ezen kívül gyűjteményemben még egy hibás veret van:

- Av. POLTURA ••• A 1706 •, mint a 18. szám.
Rev. PATRONA ••• HVNGARIÆ, mint a 18. szám.

Ellenjegyek.

Az említett közlemény kétféle ellenjegyet ismer, egyik változaton a gyermek Jézus Szűz Mária jobbán, a másik változaton balján ül — Ezen kívül pedig még két változata van az ellenjegyeknek, az egyiken az ellenjegy alakja *ovális*, a másikon pedig *8 körülből* összeállított ovális alak. — Ez utóbbiból egy példányom van, egy 1704. évben vert körmőci X polturásba ütve, benne Mária jobbán ülő Jézussal; az előbbiből 1704. és 1705. évi példányok.

Királydaróczi Daróczy Zoltán.

U j d o n s á g o k.

Reitzner Miksa arcképes plakettje. Férfi mellkép b. A mezőben baloldalt fönn két kalapácsból és mécsből álló bányászjelvény alatt: 1867— 1907 lenn pedig: REISNER A szelvényben: REITZNER MIKSA

Hátlap, fönn: Szolgálatának | negyvenedik évfordulójára | a körmöczbányai pénzverő | tisztviselői | szeretett igazgatójuknak | Ez alatt lekerekített sarkú, kissé mélyített négyszögletes mezőben a következők: a mező felső részének közepén □ alakú vonal-keretben a koronás magyar országcímer egy tölgy- és egy babérpalánta fölött. Ettől balra, a mezőben: Mayer E. | Greisiger R. | Ürmössy K. | Schubert E. | Starna G. | Gerl K. | jobbra pedig, a mezőben: Reisner J. | Emödi G. | Laczfalvi F. | Körös R. | Novák B. | Kelemen F. | a föntiek alatt, tehát a mezőnek alsó részében, középen: Plank S. | Schoeller L. | Kreutler J. | Hurtay L. | Haurik K. | ettől balra, a mezőben: 1907 és jobbra, a mezőben: OKT. 11

Lekerekített sarkú, homályosított felületű négyszögletes plakett.

Bronz. 56 $\frac{1}{2}$ mm. magas és 51 mm. széles. — NM.

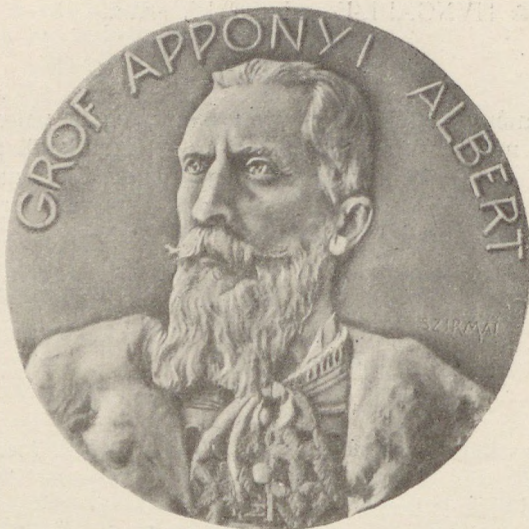
Részint megjelentek, részint készülőfélben vannak a következő érmek és plakettek:

Beck Ödön Fülöp művei. 1906-ban készültek: 1. Gyulai Pál emléklakettje (vert; bronz). — 2. Balassa-érem (vert; ezüst és bronz). — 3. Az 1906. évi orsz. vas- és fémipar-kiállítás érme (vert; ezüst). — 4. Fellner Henrik és Weisz Fülöp, a kereskedelmi bank igazgatóinak arcképes plakettje (öntött; ezüst). — 5. Koessler János zenetanár arcképes plakettje (öntött). — 6. Ugyanaz, kisebb méretű (vert). — 1907-ben készülőfélben vannak: 1. Mikes Kelemen érme, az éremkedvelők egyesülete számára (vert; ezüst és bronz). — 2. Ráth György vert plakettje, az iparművészeti társulat részére. — 3. Zsolnai Miklós és a pécsi 1907. évi kiállítás vert plakettje. — 4. Jónás J. és neje arcképes plakettje (öntött).

Telcs Ede művei: 1. Kornfeld és Alpár vert plakettje, hátlapján az új tőzsde-palota képével. — 2. Görgey Arthúr kerek öntött plakettje. — 3. Szoldatics arcképes plakettje (öntött). — 4. Popper Dávid arcképes plakettje (1906; öntött). — 5. Teltsch Ármin arcképes plakettje (öntött). — 6. Politzer Ádám (bécsi egyetemi tanár) arcképes plakettje (öntött). — 7. Ugyanaz, de kisebb méretű (vert).

Juhász Gyula: 1. Szilágyi Dezső arcképes plakettje (öntött). — 2. A húsiparkiallítás plakettje.

Berán Lajos művei: 1. Thaly Kálmán arcképes plakettje, hátlapján a Rákóczi hameit hazaszállító „Kelet” hajó képével. (A keleti tengerhajózási társulat részére.) — 2. Czigler Győző arcképes plakettje. (A mérnök- és építész-egylet számára.) — 3. Fadrusz János arcképes plakettje.

Szirmaí Tony művei: 1. A magyar automobil-klub érme. — 2. Törley József jubiláris érme (mellképe j., szőlőkoszorúban. A mezőben körül a név, az arckép előtt pedig a családi címer). — 3. Apponyi Albert gróf, vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter arcképes érme.

Franges az éremkedvelők egyesülete számára elkészítette csinos Európa-plakettjét. A rózsafüzérekkel díszített hatalmas bika mellett az ifjú Európa áll és mosolyogva incselkedik vele. 42 mm. magas és 70 mm. széles négyszögletes egy lapú plakett. — Az alapszabályok értelmében csak a tagok számának megfelelő mennyiségű számozott példányok verettek, a pártoló tagok számára ezüstből, a rendes tagok számára pedig bronzból. — A Beck által készített és fent említett Mikes-éremmel egyidejűleg legközelebb megkapják a tagok példányaikat.

— — n

I r o d a l o m.

A **Corpus Numorum Hungariae** első füzetének pótlékja és a második füzete megjelentek. Örömmel üdvözljük mindkettőt!

I. Pótlék a **Corpus Numorum Hungariae** magyar egyetemes éremtár I. füzetéhez. Árpádházi királyok pénzei. Írta **dr. Zimmermann Lajos**. Budapest, Hornyánszky, 1907. — 4° XI lap és 3 képtábla.

Szerző e füzetben árpádházi magyar királyaink által veretett 57 pénzfajnak leírását és képét közli és habár ezeknek számozásánál önálló, egytől kezdődő folyószámozással élt, mindazáltal szoros és szerves kapcsolatot létesített a C. N. H. első füzetével, egyrészt a leírásokban használt folytonos odautalások útján, másrészt pedig azáltal, hogy az önálló folyószámokon kívül a C. N. H.-nak azon számait is mellékelte a képekhez, amelyek után a pótléknak illető száma becsatolandó, illetve amelyekkel a pótlékban közölt faj, mint változat vagy hibrid veret rokonságban áll.

Az itt közölt 57 érem közt van néhány a C. N. H. első füzetéből kimaradt, de régebben máshol kiadott faj (pl. a 3., 9., 19., 24., 43., 47. és 56. sz.), viszont vannak köztük a C. N. H. első füzetének megjelenése óta előkerült fajok (20., 48., 50. sz.), típusaikat illetőleg az itt közölt pénzek egy része egészen új típusokat képvisel (20., 21., 36., 53. és 54. sz.) másrésztük a C. N. H.-ben kiadott denároknak eddig kiadatlan obulusait nyújtja (40–42., 44., 46., 48. és 57. sz.), egy, — az 51. sz. — viszont a C. N. H.-ban kiadott obulusnak eddig kiadatlan denárát mutatja be.

A pótlékban közölt fajoknak egyik nagy csoportja a C. N. H. első füzetéből ismert fajoknak változataiból áll. Ilyenek a 2–4., 10., 11., 13–15., 17., 18., 22., 25., 29., 37–39., 45., 49. és 55. sz. pénzek. Egy másik, szintén erős csoport a C. N. H. első füzetéből ismert fajok elő- és hátlapjai típusainak hibrid párosításából keletkezett új fajokat képvisel. (1., 6., 7., 12., 16., 19., 23., 24., 26., 27., 28., 30–36., 52. és 53. sz.) Végül az 5., 8. és 9. sz. pénzek a C. N. H.-ben már kiadott pénzekkel azonos típusú cselegyek.

Örömmel üdvözljük a C. N. H.-nek ezen hasznos kiegészítését és reméljük, hogy időnkint, ha majd újabb leletekből vagy eddig át nem kutatott gyűjteményekből további új fajok válnak ismeretessé, nem fog késni a pótléknak második fülete sem! A nagy föllendülés, mely az éremgyűjtés és a numizmatika tudományos művelése terén hazánkban is örömdetesen tapasztalható és a m. numizmatikai társulat keletkezése óta fokozódott kölcsönös érintkezés valószínűvé teszi, hogy néhány év leforgása után ismét elégséges anyag gyűlik majd össze egy újabb pótlék kiadására.

Még csak egy megjegyzésünk van a pótlék előszavához. Minden tekintetben kellőképpen mérlegelve és méltatva a C. N. H. elsőrangú fontosságát, — ami különben egészen természetes is, — és elismerve az 1899-ben kiadott első füzet megjelenésének serkentő hatását a magyar pénzeknek gyűjtésére és az azokkal való beható foglalkozásra, azt látjuk mégis, hogy a numizmatikai irodalomnak az utóbbi években tapasztalt fellendülése hazánkban alapjában véve független a C. N. H. első füzetének megjelenésétől. Kiténik ez már abból is, hogy egyrészt éppen a középkori magyar érmészettel és pénztörténettel — magán a Corpuson kívül — ezen időszakban aránylag legkevesebbet foglalkoztak irodalmilag, másrészt pedig hogy a lefolyt évtized folyamán legnagyobb részben olyan egyének működtek közre nálunk a numizmatikai irodalom terén, akik nem foglalkoznak *specialiter* középkori magyar numizmatikával. Hasonlóképpen áll a dolog egy magyar numizmatikai folyóirat és társulat alakításának *eszméjével* is. Ezt, — tudomásom szerint, — először a párisi 1900. évi nemzetközi numizmatikai kongresszus alkalmából pendítette meg e folyóirat szerkesztője, mint ezt a magyar nemzeti múzeum 1900. évi jelentésének 165. lapján világosan olvashatjuk. — Ismétlem, hogy e tények mit sem vonnak le a C. N. H. érdeméből és köztudatban élő fontosságának elismeréséből és csak azt bizonyítják, hogy a tudományok művelésének nemzetközi viszonyhatásai nálunk ezen téren is fogékony talajra találtak, továbbá hogy egy évtized előtt, — mint személyes tapasztalatból tudom, — úgy vidéki múzeumaink őrői, (akik részére már 1899 nyarán rendezett az orsz. főfelügyelőség numizmatikai tanfolyamot is, amely tényleg szintén igen kedvező befolyást gyakorolt a numizmatikával való foglalkozásra), mint hazai gyűjtőink egy része is élenken érezte a szorosabb érintkezés és az irodalom útján való kölcsönös okulás szervezésének szükségét. Amint aztán e szükségletek a Num. Társulat és a Num. Közlöny alapításával kielégítést nyertek, az így kedvezőbbre fordult viszonyok beálltával mintegy automaticæ állt be az általánosabb föllendülés,

amelynek előidézésében nagy érdeme van társulatunk fáradhatatlanul buzgó titkárának, dr. Zimmermann Lajosnak is, akinek a C. N. H. pótlékát köszönhetjük.

II. *Corpus Nummorum Hungariae. Magyar egyetemes éremtár II. kötet. Vegyesházi királyok kora. A m. tud. akadémia archaeol. bizottsága megbízásából írta Dr. Réthy László I. tag.* Budapest, 1907. Hornyánszky Viktor. — 4°, 45 lap és 28 képtábla.

A nagyérdemű Rupp Jakab — aki jobbára még csak Schoenwisner két munkájára támaszkodhatván, sok tekintetben kemény úttörő munkát végzett, — 1846-ban adta ki Magyarország pénzeit tárgyaló alapvető munkájának második részét, melyben a vegyesházi magyar királyok pénzeit ismerteti. Ebben 294 éremfajt ír le, köztük azonban számos emlékérmét, néhány zsetónt és — hogy az ő kifejezésével éljek — „álpénzt“ is. Ezeknek leszámításával körülbelül 270-re rúg az általa felsorolt vegyesházi pénzfajok száma.

Azóta hat évtized zajlott le fölöttünk és az érmészet világszerte hatalmas lépésekkel haladt előre. Nálunk is mindinkább nemzeti irányba tért az éremgyűjtés az ókori érmészet rovására. A magyar nemzeti múzeum magyar és erdélyi érmeinek sorozatai hatalmasan gyarapodtak, számos magángyűjtemény olvadt beléjük s a leletek beható földolgozása révén is nem egy új faj került nemzeti kincsházunkba. A Numizmatikai Közlönyt az Archaeologiai Értesítő pótolta és ennek az országszerte széles körben elterjedt becses folyóiratnak numizmatikai közleményei is élesztették, istáptolták a hazai szakemberek és gyűjtők érdeklődését és törekvéseit, sőt Rómer Flóris már az I. évfolyam 128. lapján egyenesen följárja e folyóiratot az érmészeknek közleményeik számára és kölcsönös megismerkedésük, meg csereviszonyok létesítésének megkönnyébbítésére! — Íme, a m. numizmatikai folyóirat és társulat eszméjének első embriója! — A m. nemzeti múzeum volt a központ, ahová mindenki fordult és e nemzeti intézetünk tisztviselői, élükön Rómerrel, a numizmatika terén is élénk munkásságot fejtettek ki. Az Archaeologiai Értesítőnek úgy régi, mint új folyamában és egyebütt kiváló szakemberek tollából eredő magyar érmészeti és pénztörténeti cikkek jelentek meg. Rómer Flóris, Hampel József, Dobóczy Ignác, Holländer Leo, Thaly Kálmán, Thallóczy Lajos, Lubóczy Zsuzsánna, Pulszky Károly, Erdy János és Kálmán, Reizner János, Lipp Vilmos, Czobor Béla, Végh Ödön, Posta Béla, Missong, dr. Egger, Boynichich Iván, Belházy János, Réthy László, Tergina Gyula írtak e szakba vágó cikkeket és közleményeket. — Weszerle képtábláit a m. nemzeti múzeum érem- és régiségosztálya, Erdy Jánosnak Erdély érmeiről szóló könyvét a m. tud. akadémia adta ki. Megjelentek Réthy László, Posta Béla, Végh Ödön tanulmányai, Finály Henrik, később pedig Belházy János magyar metrológiai munkálatai, melyek mind buzdítva hatottak a magyar pénzekkel és emlékérmekkel való foglalkozásra. — Így fejlődve a dolog, Rupp alapvető és érdemes munkájának természetesen hiányai mindinkább érezhetőkké váltak, sőt a gyűjtők és a könyvtárak számának növekedése folytán mind ritkábbak is lettek e munka példányai a könyvpiaccon. Több mint két évtized előtt vette kezébe a m. tud. akadémia archaeologiai bizottsága az Egyetemes Magyar Éremtár megírásának ügyét, előbb egy többtagú bizottságot az előkészítéssel, majd pedig dr. Réthy Lászlót bízván meg e széles alapokra fektetendő munka megírásával. Az árpád-házi királyok pénzeit tárgyaló első kötet első füzeté 1899-ben jelent meg, most pedig megkaptuk a vegyesházi királyok pénzeinek leírását. Mindenki, még aki nem is foglalkozik szakszerűen a középkori magyar pénzekkel, örömdetes eseménynek tartja, hogy a Rupp munkájának megjelenése óta lezajlott fél-század folyamán előkerült és fölismeret magyar pénzfajokat magában foglaló új szakmunka megjelent és hogy a tipológiai alapon való beosztás és csoportosítás Réthy művében új és biztosabb alapot nyert. Ezen az alapon kedvezőbb kilátással lehet majd hozzáfogni a Magyar Egyetemes Éremtárhoz fűzött feladatok legnehezebb részének teljesítéséhez, úgymint a változatok feldolgozásához és közzétételéhez — természetesen ideértve az egyszerű bélyegváltozatokon kívül különösen a jegyek és az évszámok különféleségében rejlő változatok kimerítő lajstromát — a középkori magyar pénzek metrológiájának, szimboliztikájának és főképen a középkori magyar pénztörténetnek megírásához. A pénztörténetet ille-

tőleg az előmunkálatképen eszközzendő levéltári kutatásokon kívül kiemelem a változatok és a metrológiai adatok minél előbbi feldolgozásának szükségességét, nem lesz nélkülözhető az egyes pénzfajok ötvözetének, illetve finomsági fokának pontos megállapítása sem. Középkori magyar és vegyes pénzleleteink megbízható lajstromai, egybevetve a nyugati szomszédos területek középkori pénzeinek meghatározásában elért újabb eredményekkel, szintén nélkülözhetetlen segítőforrásai lesznek a magyar pénztörténet megírásának. — *Ars longa, vita brevis.* Bármennyire óhajtanók megérni azt a napot, amikor a Magyar Egyetemes Eremlár összes feladatai, melyeket szerző az első füzet 5.—7. lapjain felsorolt, meg lesznek oldva, belátjuk, hogy a haladás csak lépésenkint történhetik, és hogy — *Nulla dies sine linea* — az ernyedetlen, buzgó odaadással teljesített mindennapi munka hozza csak meg a várt nagy eredményeket. Az itt tárgyalt munka egy lépéssel ismét közelebb hoz a célhoz és mint ilyent, hazafias örömmel üdvözljük!

Réthy 370 éremfajt ír le e művében; a többlet tehát Rupp második részéhez képest hetvenhat faj. Venczel és Ottó pénzei az árpád-házi pénzeket tárgyaló első füzetben szerepelnek, holott a vegyesházi királyok pénzei közé tartoznak. Ezekkel együtt 376 fajra rúg a C. N. H.-ben vegyesházi királyaink érmeinek összege. A közzétett sorozatokra ezen ismertetés keretében csak néhány megjegyzést kívánok tenni.

A 302. és 303. számú érmek nem voltak közönséges forgalmi pénzek. Szerző próbavereteknek minősíti ezeket. Ezen minősítés ellen azonban több körülmény szól. Így pl. szembeötlő, hogy sokkal nagyobb számban fordulnak elő ahhoz képest, hogy próbaképpen verték volna. Továbbá mindkét érmen ott van a Lajos és Mária neveinek kezdőbetűiből szerkesztett monogram, amelynek nem lenne helye forgalmi pénzekben. A 302. sz. érem előlapjának mezejében a Bechem (Beham vagy Behaim) Bernátnak föltűnő helyen, nagy betűkkel és teljesen kiírt neve szintén gondolkozóba ejtheti a szemlélőt. Hozzájárul azon körülmény, hogy az ifj. Beham Bernátnak ezen érmehez I. Miksa császárnak 1509. évi halli és 1517. évi bécsi veretű nagy érmei¹ (Schauthaler) szolgáltak mintául. Úgy az idősb, mint az ifjabb Beham Hallban volt pénzverőmester. A 302. sz. érem kapcsolata a Miksa-féle érmekkel nyilvánvaló. Ha tehát ezek nem próbaveretű, hanem „Schauthaler“-nek készülték, a II. Lajos-féle érem sem készült, valószínűség szerint egy kibocsátandó nagyobb pénz nem próbaveretű.² — A 303. számú érmet illetőleg az előlapi kép magas domborulata is hozzájárul ahhoz, hogy elhiessük, miszerint az ifjabb Beham, aki már Hallban hosszú időn át bőséges tapasztalatokat szerzett a pénzverés terén, Körmöcbányán sem készített volna ilyen, forgalmi pénz céljára alkalmatlan és fokozott technikai nehézségekkel gyártható érmet, hogyha nem lett volna előre megfontolt szándékos vagy pedig egyenes utasítása, hogy egy művészi kivitelű és korlátoltabb számban kiverendő érmet készítsen. — Mint a forgalmi pénzek pénzlábjához alkalmazkodó medália (szándékosan nem használom az „emlékérem“ szót), úgy a 302., mint a 303. sz. érem különben helyet foglalhat a C. N. H.-ben, de nem mint próbaveret, hanem mint a német eredetű „Schauthaler“-ek csoportjába tartozó medália. — Schoenwisner a Széchenyi-féle „Catalogus“-ban és Gumovsky (Medale Jagielonow) az emlékérmek közé sorolják e fajokat.

A 363—370 sz. zsetónokat két osztályba soroznám. Azokat, amelyek *Moneta Hungarie* vagy hasonló feliratot viselnek (365—367. sz.) és ezen alapon némi jogot igényelhetnek arra, hogy — különben bizonytalan rendeltetésük dacára — a forgalmi pénzeket tárgyaló mű keretébe fölvétessenek, megkülönböztetendőkné tartom a többiektől, amelyeket anyaguk, felirataik és egyéb — nem magyar — számoló bárcák típusaival rokon vereteik révén számoló bárcáknak tekintek. Arra nézve, hogy esetleg „bányajegyekül“ szolgáltak, vereteik nem nyújtanak semmiféle támasztékot.

¹ Domanig: *Die deutsche Medaille*; 14. sz.

² Lásd még Domanig idézett könyve 1. lapján a „Schauthaler“-ek ezen csoportjának emlékéremszerű jellegéről szóló megjegyzését.

Az ellenjegyeket viselő (344—349. sz.) aranyforintok aligha igényelhetnek önálló, külön sorszámozást, mert nem új, külön fajok, hanem más szám alatt már ismertetett pénzfajoknak külföldi ellenjegyet viselő egyes példányai. — Az utánzatok (350—358. sz.) ellenben, akár új fajoknak, akár változatoknak tekintsük, megérdemelnék, hogy a szövegben is megtaláljuk részletes leírásukat.

Nincsen olyan könyv, amelyben a fürkésző szem nem találhatna itt-ott apró javítani valót. Így van ez az itt ismertetett művel is, ami azonban éppen nem homályosítja el a fontos munka egészének érdemét és becsét. Őszinte örömmel üdvözljük tehát megjelesét, ami most már lehetővé teszi, hogy a jó öreg Ruppot az úttörők pantheonjába küldve, a mindennapi használatban az ő helyét a C. N. H. foglalja el, és hogy a közép-kori, illetve a habsburg-házi királyok korát megelőző magyar pénzeket ezentúl mindenütt egységesen a C. N. H. alapján idézzük!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai a C. N. H. második kötetét az első füzet-hez való pótlékkal együtt hat koronáért rendelhetik meg a társulati titkárnál.

Dr. Berkeszi István: Délmagyarország éremleletei. Temesvár, Csanád-egyházmegyei könyvnyomda, 1907. 8° 49 lap. A Duna—Tisza—Maros szögében úgy a szorosabb értelemben vett régiségtudomány, mint a numizmatika terén derekasan dolgoznak. Pár év előtt Milecker Bódog e vidék régiségleleteit tette közzé, most pedig Berkeszi István, a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat főtitkára ismerteti Torontál-, Temes- és Krassó-Szörény vármegyék éremleleteit. Köszönettel tartozunk szerzőnek a derekas munkáért, melyet nagy szorgalommal teljesített és a követendő jó példáért, melyel elüljárt, megmutatva az utat és módot, amelyet, ha a többi vármegyékben is követnek, nagy hasznót és okulást, tudományos kutatások alapjául szolgáló rendkívül becses anyagot nyujtanának a hazai történet és numizmatika művelőinek. Szerző előbb időrendi áttekintést nyújt a délmagyarországban előforduló érmekről, melyeknek legrégibbjei a Philippos- és Alexandros-féle makedóniai pénzek, az apolloniai és dyrrhachiumi drakmák, a syriai, thasosi, athenai meg abderai pénzek, meg a barbárok pénzei. A felsorolt görög pénznemek a kereskedelem révén kerültek ide, a barbár pénzek egy részéről ellenben föltehető, hogy itteni veretek. Koson-aranyak gyakran találhatók e vidéken, Temesvár és Versec táján. Római köztársasági pénzek úgy szórványosan, mint nagyobb tömegekben is több helyt fordultak elő, a császári pénzek a birodalom kettéosztlásának idejéig úyszólván zárt sorozatban, a későbbiek ellenben igen ritkán találhatók a tárgyalt vidéken. A birodalmi pénzekon kívül Stobi, Nicaea és Thyatira (Kr. u. II—III. századbeli) császári pénzei is előfordulnak a leletekben. Bizanci veretek közül arany és réz pénzeket szintén többhelyt találtak.

Árpádházi magyar királyaink pénzei csak a XII. századi veretekkel kezdve fordulnak elő e vidéken. Ezek közül Kálmán pénzei a legrégibbek az itteni leletekben, de csak III. Béla s az utána következő magyar királyok pénzei fordulnak elő nagyobb mennyiségben. Nagy-Teremián III. Bélának 1200 darab pénzét egy tömegben találták. Róbert Károlynak több mint 300 pénze Bogudinciben került napvilágra, V. László 378 pénzével együtt. Gyakoriak a friesachi fillérek is.

A vegyesházi magyar királyok pénzeit úgy gyűjtéletes, mint szórványos leletekben igen gyakran találják, Vencel és Ottó pénzei kivételével, melyek e vidéken szerző tudomása szerint nem kerültek még napfényre.

Magyar pénzek külföldiekkel vegyesen is fordulnak elő a XIV. századi leletekben, így velencei, szerb, karinthiai, salzburgi és török pénzek. Mircsa és utódainak oláh pénzei Versecen és Orsován fordultak elő az éremleletekben. A mohácsi vész utáni időkből való éremleletekben rendszerint külföldi pénzek is keverednek a magyarok közé, még pedig leginkább osztrák és lengyel pénzek.

Az újabbkori szórványos leletektől eltekintve 66 helyen 88 gyűjtéletes éremleletet ismer szerző e vidékről, melyek közül Temesmegyére 25 lelőhelyről való 38 lelet, Toron-

tálra 19 lelőhelylyel 21 lelet, Krassó-Szörényre pedig 22 lelőhelyről származó 29 lelet esik. Ugyanazon helyen több lelet is fordult olykor elő, így Versecen 7, Temesváron 6, Potokon 5 éremlelet. — A gyűjtélkes leletek főntemlített 88 lelőhelyén kívül még 87 lelőhelyről ismer szerző szórványos éremleleteket.

E tanulságos és történeti indokolással kísért áttekintés után szerző betűrendben közli az egyes lelőhelyeket az ott előfordult éremleletek részletes felsorolásával, idézven egyszersmind az illető leletre vonatkozó irodalmat, a leletre vonatkozó különleges körülményeket és megnevezi a gyűjteményeket, melyekbe az illető érmek kerültek.

A hazai numizmatika iránt érdeklődőknek meleg köszönetét és elismerését tolmácsolom itt, szerzőnek érdemes és nagybecsű munkájáért és nem győzőm eléggé figyelmebe ajánlani a többi vármegyei múzeumok őreinek és a magángyűjtőknek, hogy hasonló közleményekkel gazdagítsák a hazánk egyes vidékein előfordult éremleletekre vonatkozó irodalmat.

Polikeit Károly: A pozsonyi kir. kath. főgimnázium értesítője az 1906/7. iskolai évről. — A pozsonyi kir. kath. főgimnázium érdemes igazgatója néhány év óta évenkénti folytatásokban teszi közzé az intézeti éremgyűjteménynek, melyet ő és Szende Gyula (jelenleg budapesti főgimn. tanár) alapítottak és amelyet elismerést érdemlő buzgalommal és szeretettel gondoz és gyarapít, szakszerű lajstromát. Az idei értesítőben a francia, olasz, svájci, belga, németalföldi, luxemburgi és portugál érmek lajstromát (955 tétel) közli, melyben számos érdekes régi veret leírásával is találkozunk. — Nem mulaszthatjuk el, hogy örvendetes tudomásul vegyük egyszersmind ugyanezen értesítőnek egy másik közleményét is, melyben az új iskolai épületnek 1906 évi június 21-én történt alapkövetését írja le az intézet buzgó és érdemdús igazgatója, akinek kezdeményezésére a város a telket, a kormány pedig az építésre szükséges 400,000 koronát adta.

A Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat évkönyvének f. évi II. füzetében **ifj. Frey Imre** „Bács-Bodrogmegye érmészeti emlékei“ című közleménye jelent meg. Ugyanezen tárgyról a Num. Közlöny 1906. évfolyamában is jelent meg szerzőnek egy közleménye, melyet most a fokozottabb helyi érdeknek megfelelően kibővítve és átdolgozva tett közzé.

A borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület évkönyve 1905—1906. Szerkesztette **Balogh Bertalan** főtítkár. A számos érdekes cikk közt minket **Leszik Andor** közleménye érdekel elsősorban, melyben a múzeum 1905 évi gyarapodását vázolja. Az **éremtár** az 1905. évben 969 éremmel gyarapodott és állománya az év végén 5975 darab volt. A gyarapodás anyaga számos érdekes érmet is tartalmaz.

A Numismatische Zeitschrift 39. és 40. kötete (I—IV. és 1—224. lap) megjelent. Nem találunk rá elegendő okot, hogy ez a szokottnál éppen nem terjedelmesebb kötet miért szerepel két kötet gyanánt, hacsak tán azért, hogy kerek számmal záruljon le ezen becses folyóirat köteteinek első sorozata. Az előszó értelmében jövőre a második sorozatot kezdik, valószínűleg új kötetszámozással. A jelen kettős kötet tartalma eltér az eddigiekétől, amennyiben nem foglal magában tudományos értekezéseket vagy közleményeket, hanem az eddigi 38 kötet **repertoriumát**. Az egész repertorium hét fejezetre oszlik és pedig 1. *a munkatársak* lajstroma. — A valóban díszes névsorban találjuk egyebek közt Friedländer, Imhoof-Blumer, Mommsen, Sallet neveit is. A munkatársak legnagyobb részét természetesen Ausztria szolgáltatta, de magyar szakemberek nevével is találkozunk, így: Belházy János, Gohl Ödön, Hampel József, Horváth Antal, Kováts Ferenc, Posta Béla, Réthy László neveivel. — 2. A recenseált *szakmunkák* lajstroma. — 3. Nekrológok — 4. Keleti numizmatikai repertorium (Zambauer Edétől). — 5. Tárgysorozat — 6. *Feliratok* lajstromai (a) görög, b) római, c) közép- és újkori érmeken). — 7. A képtáblák lajstroma.

A feldolgozott anyag nagy terjedelme dacára is a lajstromok elég részletesek és kimerítőek, legfeljebb a feliratok lajstromában lenne kíváncsú a barbár pénzek és veretek feliratainak felsorolása. — Mindenesetre igen hasznos és érdemes munkát végeztek azok, akik — laikusnak el sem képzelhető fáradsággal — e lajstromokat összeállították — Jövő

évre kezdődik e folyóirat második sorozata, melyhez a jelen kötet előszavának zárószavait használva küldjük üdvözlőnkünket: „Vivat sequens!”

A *Jahrbuch der Gesellschaft für lothringische Geschichte und Altertumskunde* 1906. évi XVIII. kötetében megjelent *R. Forrer*: „Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande“ c. cikksorozatának hatodik folytatása, melyben szerző, nagyrészt saját gazdag gyűjteményéből merített példák és adatok alapján fejti ki saját nézeteit a címben említett terület kelta pénzeiről. Bővebben a cikksorozat bevégeztével kívánunk foglalkozni Forrernek e munkájával.

Karl Domanig: Die deutsche Medaille in kunst- und kulturhistorischer Hinsicht. (stb.) Wien, A. Schroll & Co. VIII. + 167 lap és 100 fénynyomatú képtábla. Folio — (Röviden jeleztük már legutóbbi füzetünkben.)

Szerző a bécsi cs. éremtár kincseiből merített rendkívül dús sorozat bemutatásával és leírásával először a német medália történetét írja meg, a XV. századbeli medáliászerű pénzekkel kezdve, a halli, majd pedig a nürnbergi és augsburgi, dúsan virágzó emlék-érem-vésők méltatásával, a császári udvarnál foglalkoztatott olasz művészek befolyásának, majd a hanyatlás korszakának, végül pedig a medália újjáéledésének a XIX. századbeli német, különösen pedig a bécsi medaillőrök munkásságának beható vázolásával. — Azután pedig a medália művelődéstörténeti jelentőségét tárja az olvasó elé, midőn a különböző célokra használt medáliákat e célok szempontjából 15 csoportra osztva mutatja be. (Hivatalos medáliák, trónralépés, vikariátus, szövetségek, háborúk, békekötések, városi medáliák, ezredek medáliái, kegyeleti érmek, ú. n. „Ehrenpfennige“, melyeket kitüntetésül, illetve tiszteletnyilvánítás céljára készítettek, jutalomérmek, iskolai érmek, építkezések emlékére vert érmek, számoló bárcák, címeres érmek, személyi érmek, eljegyzési és házassági, meg családi érmek, születés, keresztelő, haláleset alkalmára készült érmek, barátság- és hála-érmek, jubileumokra és különböző élelményekre vonatkozó medáliák, naptár-érmek, zárandoklási és egyéb vallásos tárgyú medáliák, vadász- és céllövő-érmek, bánya-érmek, Szt.-György-tallérok, járvány-amuletek, alkimistikus érmek, fiktív és későbbi korú arcképes érmek, sorozati (suite-)érmek, gúnyérmek és vegyes tárgyú érmek (pl. szabadkőművesség, inség, elemi csapások, drágaság, természeti csodák stb.), végül a szorosabb értelemben vett emlék-érmek.

Az egész munkában, mely valóban díszműnek mondható, mintegy 900 medáliát mutat be a szerző és a könyv használhatóságát különféle szempontokból összeállított kitűnő repertóriumokkal fokozza. — Ára félbörkötésben 75 korona.

A *Monatsblatt* folyó évi füzetében Rohde Tivadar az osztrák papírpénzről tett közzé igen érdekes cikksorozatot. Minthogy ezen papírpénzek Magyarországon is forgalomban voltak, a cikkek a N. K. olvasóit is közelebbről érdeklik. Figyelmükbe ajánljuk!

A. Blanchet: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique. (2. Trim. 1907.) — Szokás szerint kiterjeszkedik a magyar numizmatikai szakirodalomra is.

A *Revue Numismatique* folyó évi 2. füzetében jelent meg *Edmond Gohl*: Usine monétaire et fonderie antique à Szalacska (Hongrie). Az itt tárgyalt leletet a Num. Köz-
lönyből már ismerjük.

A *Rassegna Numismatica* folyó évi folyamában jelentek meg *Furio Lenzi*-nek e cikkei: 1 I sestanti di Vetulonia, 2. Le medaglie religiose e il feticismo in Italia.

Ötvös Gábor.

Erem- és könyvvásár.

1. Érem-árverések.

Dr. Phil. Jacob Hirsch f. évi november 11.-én árverezett ismét egy becses görög érmekből álló gyűjteményt, melyben különösen a sicíliai érmek kiváló sorozata tűnik föl (97—283. sz.), mely nemcsak az érmek számával, hanem sok ritka és nagybecsű fajjal

és remek föntartású példányokkal is jeleskedik. Szép graeciai, macedoniai és zeugitanai éremsorozatok is vannak a gyűjteményben. Az árverési lajstromhoz, mely 664 tétel éremleírást foglal magában, 17 fénynyomatú képtábla van mellékelve. A lajstrom ára a képtáblákkal együtt 10 márka.

Dr. Phil. Jacob Hirsch f. évi november 13.-án árverezte *H. C. Hoskier* south-oranji gyűjtőnek görög és római pénzekből, továbbá angol, francia és amerikai újabb pénzekből álló éremgyűjteményét. Hoskier első sorban művészeti szempontból gyűjtött és innen magyarázható az érmeknek úgyszólván kivétel nélkül első rangú föntartási foka. Több nagy ritkaság is van a gyűjteményben, ilyenek pl. a syracusaei százlírás aranyérem (157. sz.), Pheneus ezüstérme, stb. Igen sok a verdefényű példány is köztük. A 452 tételre rugó görög éremsorozat nagy részét itáliai, főképen siciliai, továbbá graeciai és macedoniai érmek teszik ki. A római érmek legnagyobb része az I—III. századbéli császárok korából való (207 tétel). Az árverési lajstromban 736 tétel éremleírás és 22 fénynyomatú képtábla foglaltatik, ára 12 márka.

Sally Rosenberg f. évi október 21.-én árverezte a Gloy-féle orosz és balti tartományokbeli érmekből álló gyűjteményt. Az 1791 tételt felölelő árverési lajstromhoz 1 képtábla van mellékelve.

C. F. Gebert f. évi október hó 16.-án árverezett egy nagyrészt németországi érmekből álló gyűjteményt (1307 tétel). A lajstromhoz két képtábla van mellékelve.

J. Schulman f. évi október hó 7-ikén árverezte a Knuth és Nottberg-féle, brandenburgi, salzburgi, hollandiai, spanyol és vegyes európai medáliákból és pénzekből álló gyűjteményeket (1292 tétel). Az árverési lajstromot 9 fénynyomatú képtábla díszíti.

J. Schulman f. évi november hó 18.-ikán árverezte az Oliver, Karabacsek és Bourdillon-féle éremgyűjteményeket. (Kelet-indiai, sassanida, mohamedán, stb. érmek.) A 2093 tételre rugó árverési lajstrom 4 fénynyomatú képtáblával van ellátva.

Az **Egger testvérek**-cég 1908. évi január 7-ikén fogja árverezni Ch herceg görög éremgyűjteményét. Az egész gyűjtemény 693 tétel alatt van leírva a 21 fénynyomatú képtáblával ellátott árverési lajstromban. Faustina iun. bronz medaillonján és Constantinus I. arany medaillonján kívül a többi mind antik görög érem. — E gyűjtemény nagyjából az egész görög világ érmeiből van összeválogatva, de egyes hosszabb sorozatokat is foglal magában. Így Itália (Campania, Lucania, Bruttium) 22, Sicilia 102, Moesia inf. 106, Thracia 143, Macedonia 30, Corinthia 47, a corinthusi gyarmatok 36, Syria királyai 105 tételre rugó sorozatokkal vannak képviselve. Császári görög pénzek az autonóm pénzek mellett szintén nagy számban találhatók a gyűjteményben, melynek túlnyomó számú kontingensét a siciliai, moesia, thraciai, corinthusi és syriai pénzek alkotják. Nem sorolhatjuk itt föl a nagyszámú kiváló becsű példányokat, csak rámutatunk az Eumenes, Eukleides és Kimon-féle syracusaei érmekre, a (124. sz.) liparai bronzlitrára, Getának perinthusi bronzmedaillonjára (350. sz.), a cyzicusai ólomsúlyra (538. sz.) és a fönntemlített Constantinus I. féle aranymedaillonra (693. sz.). Remélhető, hogy a képtáblákon ábrázolt gyönyörű példányok szemlélése is rá fogja venni hazai gyűjtőink egy részét az árverésen való részvételre.

2. Eladó érmek lajstromai.

Fejér József 9. számú, német nyelvű éremlajstroma megjelent. (1381 tétel). Római pénzek, magyar, erdélyi, német stb. emlékérmek és pénzek.

Zschiesche & Köder 115. sz. éremlajstroma (1907 október) a szokott tartalommal és beosztással megjelent. Magyar vonatkozású érmek is vannak benne felsorolva, úgyszintén numizmatikai könyvek is (6371 tétel).

Sally Rosenberg 15. sz. éremlajstroma (640 tétel, nagyrészt német érmek).

Ludwig Loeser (Berlin, O. 27., Holzmarktstr. 48.) *Berliner Num. Anzeiger* című éremlajstromainak 1. és 2. száma (1907 április és szeptember) 615 tétel éremleírással, vegyes tartalommal.

A *Münchner Num. Verkehr* 12. sz., a *Numismatische Correspondenz* 242. és 243. sz., a *Numismatischen Offerten-Blatt* 168—171. sz. és a *Numismatischer Verkehr* f. évi júliusi 3. sz. és októberi 4. sz. megjelent.

Spink & Sons: Monthly numismatic circular 176—179. sz. füzetei, az eladó érmek lajstromán kívül a szokott szakirodalmi részszel, megjelentek.

Rag. A. Reffi: Catalogo illustrato dei valori postali e dei ricordi della repubblica di S. Marino. (San Marino köztársaság pénzeinek és bélyegeinek lajstromával.)

Nicòlo Majer (Venezia) f. évi július havi (Serie I. num. 3.) éremlajstroma, olasz és külföldi érmek lajstromával, (4957 tétel) megjelent.

3. Numizmatikai könyvek lajstroma.

Karl W. Hiersemann (Leipzig, Königsstr. 3) 347. sz. könyvlajstroma: „Numismatik“ dr. Riggauer, a müncheni kir. éremtár nemrég elhunyt igazgatójának könyvtára, (960 tétel). Kiemelem a következő munkákat: Corbierre: Numismatique Bénédictine (36 mk.), Del Mar: Systèmes monétaires (3 mk.), Head: Corolla numismatica (25 mk.), Cohen: róm. köztárs. érmek (175 mk.), Cohen: róm. csász. érmek. 2. kiadás (800 mk.), Graesse: Handbuch d. alten Numismatik, 72 képtáblával (36 mk.), Mommsen: Gesch. d. róm. Münzwesens (90 mk.), Riccio a róm. köztárs. érmekről (36 mk.), Werlhof: Handbuch d. Griech. Numismatik (4 mk.). Appel: Repertorium (75 mk.), Armand: Les médailleurs italiens des XV. et XVI. siècles (I. kiad. 7 mk., II. kiad. 30 mk.), Dompierre de Chauffepié medaillisztikai munkája, 1—18 füzet (90 mk.), Luschin különféle munkái, Pichler: Repertorium d. steir. Münzkunde (15 mk.), Raczkinsky (lengyel medáliák, 3 kötet!!!) (160 mk.), Truhelka: Die slaven. Banaldenare (4 mk.).

Joseph Baer & Co. (Frankfurt a/M. Hochstr. 6.) 550. sz. könyvlajstroma „Numismatik“ (2062 tétel) vegyes és igen becses tartalommal.

Heinrich Kerler (Ulm.) 358. sz. könyvlajstroma: „Numismatik und Medaillenkunde“, (255 tétel). Említendő belőle a 199. sz.: Sestini, a Viczay-féle museum Hedervarianum antik érmeinek leírása, 3 kötet (olaszul) 15 mk.

Ch. Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps, 77.) 92. sz. könyvlajstroma (1102 tétel) nagyrészt francia munkák.

Paul Geuthner (Paris 6., rue Mazarine, 68.) *Éphémérides bibliographiques* f. évi 12. és 13. füzetei, részben numizmatikai tartalommal.

Paul Geuthner 28. sz. könyvlajstroma, részben numizmatikai tartalommal.

Társulati élet.

Társulati helyiségünket tagjaink áldozatkészsége folytán még a nyár folyamán teljesen bebútorozva adtuk át a használatnak s örömmel jelenthetjük, hogy abban — különösen a könyvtári napokon (hétfőn és csütörtökön) élénk élet fejlődött ki. — Reméljük, hogy ez a jövőben még inkább fokozódni fog. — Nem mulaszthatjuk el, hogy mindazoknak, kik részint pénz, részint berendezési tárgyak adományozásával tették lehetővé helyiségünk megnyitását, köszönetünket e helyt is kifejezésre juttassuk, s róluk névleg megemlékezzünk. — Készpénzadománynyal járultak a berendezés költségeihez: Babics József, dr. Despinits Péter, Fejér József, br. Forster Gyula, Glück Frigyes, Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István, Nuber Károly, dr. Pákozdy Károly, dr. Réthy László, Rampacher Pál, Sziklay Jenő, Telcs Ede, Walla József és dr. Zimmer-

mann Lajos 25—25 koronával, — dr. Finály Gábor és Varga Béla 20—20 koronával. — Berendezési tárgyakat adományoztak: Fejér József és Halász Gábor (egy éremmérleg), — dr. Finály Gábor (fém hamutartó), — Gohl Ödön (kis íróasztal), — Kilényi Hugó (két hamutartó), — Kunváry Fülöp (éremosztályozó láda, levélszekrény, 6 drb. ruhafogas, nagytűöveg), — dr. Moldoványi István (tintatartó és irodai cikkek), — Nuber Károly (éremszekrény, borszeszlámpa, éremfogó, levélmérleg), — Rampacher Pál (két köpőcsésze), — dr. Réthy László (Holló Barnabás által mintázott szobra), — Walla József (egy asztal, diván, 2 karosszék, 2 támlásszék), dr. Zimmermann Lajos (két irodai asztal, 2 fém hamutartó, 1 gyufatartó, könyves állvány, 2 japán tálca, tolltisztító keret, tintatartó, irodai cikkek, a társulat alapítójának arcképe kerettel). — Fogadják ezen úton is leg-hálásabb köszönetünket.

Felhívásunk. Helyiségünk megnyíltával társulatunk élete újabb korszakba lépve, választmányunk szükségesnek látta, hogy az ezzel járó előnyök kidomborítása mellett újabb felhívással forduljon a társadalomhoz ügyünk támogatása iránt. — E felhívásnak eredménye már eddig is meglátszott, mert tagjaink száma azóta is szaporodott. — Hogy a tagok gyűjtése terén minden tagunk kivehesse a maga részét, jelen füzetünkhöz új felhívásunknak egy-egy példányát mellékeljük, s kérjük igen tisztelt tagjainkat, hogy eddigi lelkes támogatásukat a taggyűjtés terén még fokozni szíveskedjenek. — Újabb felhívásokat a titkári hivatal azonnal küld az érdeklődőknek.

Társulati éremvásár címen adtuk ki első mellékletünket a kincstár által fémértéken rendelkezésünkre bocsátott leletekről, s azt f. évi harmadik füzetünkhöz mellékeljük. — A vásárlás szép eredménnyel folyik. Ez úton tudatjuk, hogy vidéki tagjaink kényelmére való tekintettel választmányunk elhatározta, hogy az érmek vétele iránt levélbeli megkereséseket is elfogad, melyek Rampacher Pál vál. taghoz intézendők társulati helyiségünkbe címezve.

Társulati érmünkből újabban ismét 5 ezüst példányt verettünk ki, úgy hogy eddig összesen 112 ezüst és 19 bronz példány lett kiverve tagjaink számára. — Újabb megrendeléseket a titkári hivatal közvetít.

Összejöveteleinket társulati helyiségünkben tartjuk meg a következő napokon: 1907 november 14. és 28., december 12. és 26., 1908. január 9. és 30., február 13. és 27., március 12. és 26., április 9. és 30., május 14. és 28-án. Az összejövetelek után társas vacsora van a Katona Géza-féle étteremben (IV. Váci-utca 38. szám.).

Gyűjteményünket és könyvtárunkat újabban a következők gyarapították ajándékaikkal: a) érmek: Auer Pál 1 drb.; Fejér József 70 drb.; Halász Gábor 8 drb.; dr. Haller Károly 4 drb.; Nuber Károly 24 drb.; Rampacher Pál 1 drb.; Roger Adolf 2 drb.; Schmidegg Alfréd 1 drb.; Sziklai Jenő 14 drb.; Varga Béla 1 drb.; Veber Ernő 101 drb.; Névtelenek 15 drb. — b) könyvek: Blanchet Adrien 2 füzet saját művét; Gáspár Fülöp: Imhoof-Blumer-Keller, Tier- und Pflanzenbilder; Laffranchi Lodovico 1 füzet saját művét; Lenzi Furio 1 füzet saját művét; Réthy László: Corpus Nummorum Hungariae II. kötetét; Sziklay Jenő: Babelon: Monnaies de la république Romaine 2 kötetét; dr. Zimmermann Lajos: Corpus Nummorum Hungariae I. kötet pótlékát és Luschin, Die Münze c. könyvét; Verein für Münzkunde in Nürnberg: Festschrift c. kiadványát.

Kivonat a választmány 1907. évi október hó 10-én a társulat helyiségében tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Babics József, Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kunváry Fülöp, Rampacher Pál, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány köszönetet szavaz Docan Miklós r. tagnak és gr. Andrássy Dénes úrnak 200—200 koronás alapítványaikért. — Titkár jelenti, hogy az elnökség táviratilag üdvözölte a nürnbergi „Verein für Münzkunde“-t 25 éves jubileuma alkalmából. — Az elnökség kérelmére a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősege a hatásköréhez tartozó intézeteket körlevélben hívta fel a társulat támogatására. — A kincstár által

átengedett leletek tárgyában a vál. elhatározza, hogy azok a tagok által levéileg is megrendelhetők; — kezelésükkel Rampacher Pál vál. tag bízott meg. — A vál. köszönetet szavaz a helyiség berendezéséhez pénz és berendezési tárgyak ajándékozásával hozzájárult tagoknak. — Titkár jelentést tesz a Weszerle-féle érmészeti táblák második kiadásának ügyéről. — A vál. köszönetet mond a gyűjtemény és könyvtár gyarapításához hozzájárult tagoknak. — A társulat tagjai sorába felvették: Alapító tagként: *gf. Andrassy Dénes*, nagybirtokos, Krasznahorkaváralja; — rendes tagul: *Baumgarten Nándor* dr., Budapest; — *Hlatky József*, Körmöcbánya; — *Holesch István* dr., Besztercebánya; — *Maksziányi Dezső* dr., Budapest; — *Mayer Elek*, Körmöcbánya; — *Mihalik József*, Budapest; — *Schweng József*, Besztercebánya; — *Sárosvármegyei múzeum*, Bártfa.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. — Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k. Telcs Ede s. k.

Inhalt.

Edmund Gohl: Römische Kaisermünzen aus der Sammlung des ungarischen Nationalmuseums. Zweite Folge. — In Cohens zweiter Ausgabe nicht beschriebene Varietäten, so auch neue Typen oder Legenden. Diese zweite Folge enthält die Beschreibung von 88 Münzen aus der Zeit Hadrians bis M. Aurelius.

Edmund Gohl: Der Korponaer Münzfund. In Korpona fand ein Bauer 652 mittelalterliche Silbermünzen in einem Topfe. Es waren darunter 461 ungarische und 236 Friesacher und andere Denare resp. Oboli, ferner befanden sich im Funde 76 Stücke silberner Gusskuchen, im Gewichte von 630 gr. Die ungarischen Münzen sind Denare und Oboli der Könige Béla I. (1060—1063), Andreas II. (1205—1235) und Stefan V. (1270—1272). Einige (Nr. 30—31) sind inedita. Die Nr. 32—36, wie auch die Nr. 77—78. sind teils in typologischer, teils in technischer Hinsicht mit den ungarischen Mittelalter-Münzen verwandt. Es waren einige Aquileiaer und viele Friesacher Pfennige im Funde, auch solche, welche bisher wahrscheinlich gänzlich unbekannt sind.

Zoltán Daróczy v. Királydarócz: Supplement zur Liste der Münzen Franz II. Rákóczi. (Varianten aus der eigenen Sammlung.)

Novitäten: Porträtplakette des Max Reitzner, Direktor des königl. Münzamt in Körmöcbánya (vom Medailleur J. Reisner), ferner Werke der Medailleure Beck, Telcs, Juhász, Berán, Szirmai und Franges.

Literatur: Corpus Nummorum Hungariae. Supplement zum I. Hefte (Arpaden-Periode) und Bd. II (Gemischte Periode) etc. etc.

Auktions- und Verlagskataloge. — Vereins-Nachrichten.

Sommaire.

Edmond Gohl: Monnaies romaines impériales du musée national hongrois, non contenues dans la 2. édition de Cohen (2. Suite: Hadrien — M. Aurèle).

Edmond Gohl: La trouvaille de monnaies médiévales de Korpona. (461 deniers hongrois des 11. et 13. siècles et 236 deniers de Friesach et autres.) La trouvaille contenait aussi 76 frustes d'argent fondu. Parmi les monnaies, il y avait des espèces inédites et inconnues.

Zoltán Daróczy de Királydarócz: Supplém. à la liste des monnaies de François II. Rákóczi.

Médailles récentes.

Littérature (Corpus Nummorum Hungariae). — **Ventes. — Nouvelles** de la société numismatique hongroise.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

TÁRSULATI ÉREMVÁSÁR.

Tájékoztató.

A Magyar Numizmatikai Társulat kérelmére a nagyméltóságú m. kir. pénzügyminiszterium 1907. évi január hó 20-án kelt 5205. sz. rendeletével megengedte, hogy a kincstár tulajdonába került éremleletek, azoknak a m. kir. főfémjelző- és fémbeváltó-hivatal által történendő elárverezése előtt, a társulatnak adassanak ki letétül egy évi időtartamra, mely időn belül ezen leletek egyes darabjai fémértékük és csekély kezelési költségek megtérítése mellett állanak a tagok rendelkezésére. — Ezen nagyfontosságú engedély folytán a társulat 1907. évi március hó 14-én tartott ülésében a leletek mikénti kezelésére nézve a következő szabályzatot emelte határozat erejére:

1. A főfémjelző-hivatal értesítését követő 8 napon belül az elnökség, vagy annak megbízottja a kérdéses leletet megtekinti s nyilatkozik a társulat nevében, hogy azt a társulat kiválasztás céljából átveszi-e vagy sem?

2. A leltár szerint történt átvétel alkalmával a fenti számú rendelet értelmében az éremanyag fémértéke és 2% kezelési költség biztosítékul a társulat pénztárosa által a főfémjelző-hivatalnál lefizetendő és átmeneti tételként könyvelendő el.

3. Az átvett éremanyag a főfémjelző hivatal által leletek és pénzfajok szerint történt osztályozásán belül az átvételtől számított s lehetőleg 14 nap alatt a társulat választmányának egy tagja, esetleg az elnökség által külön e célra felkért társulati rendes tag által nagyjából (fajok, évszámok, verdejegyek stb. szerint) feldolgozandó s arról egy kimutatás készítenendő el.

4. Az éremanyag feldolgozása alkalmával mindazon *érmek*, melyek a gyűjtő szempontjából érdekel bíró s figyelmet igénylő jobb daraboknak minősülnek, elkülöníttetnek, úgy azonban, hogy az egyes leletekhez való tartozásuk tekintetében zavar ne támadhasson.

5. A leletekről ily módon készült jegyzék, szintúgy a fenti elvek szerint kiválasztott jobb darabok jegyzéke az egyes darabok árának, illetve a jobb daraboknál azok legalacsonyabb árának megjelölése mellett a Numizmatikai Közlöny következő füzetében külön mellékleten közölteendő azon időszaknak naptárszerinti megjelölésével, a mely alatt a kérdéses lelet a társulati tagoknak — a régi pénzek kereskedésével hivatásosan foglalkozó tagok kivételével — a társulat helyiségében, a hivatalos órák alatt, rendelkezésére áll. Ezen időszak kezdete a Közlöny illető füzetének megjelenése után legalább 2 hétre teendő s tart legalább 6 hónapig, de 9 hónapnál tovább nem terjedhet.

6. A jobb darabok különválasztása után fennmaradó *érmeknek*, tehát a leletek zömének árát a társulat a főfémjelző-hivatal által hivatalosan megállapított fémértékben és 2% kezelési költségben s a társulat számára szedett további 3%, tehát összesen 5% kezelési költségben állapítja meg, azonban úgy, hogy az egyes daraboknak tört részben mutatkozó árát felfelé egy egész fillérig kikerekíti.

7. Ezen a leletek zöméből álló *érmek* a tagok által a Közlönyben kitett időponttól kezdve a személyes jelentkezés sorrendjében a fentiek szerint meghatározott árakon vétel útján készpénzfizetés ellenében megszerezhetők, megjegyeztetvén, hogy a társulat elnöksége ezek levélbeli közvetítésére hivatalosan nem vállalkozhatik.

8. A különválasztott jobb darabok a legtöbbet ígérő tag által szerezhetők meg, miért is a társulat tagjai ezekre írásbeli ajánlatokat adhatnak be azon végső ár megnevezésével, a melyet az illető darabokért adni hajlandók. A legalacsonyabb ár a társulat által a

fémértékben és összesen 5% kezelési költségben állapítatik meg. Az ajánlatok beadásának végső időpontja a Közlönyben a lelet közzététele alkalmával a tagokkal közlendő s azonos azon időponttal, a meddig a lelet a tagok rendelkezésére bocsátatott.

9. Az ajánlatok beadására megszabott időpont elteltével a jobb darabok a társulat helyiségében, — rendszerint az ezen időpontot követő legközelebbi társulati összejevetel napján a szokásos vacsora előtt a társulati tagok részvétele s az írásbeli ajánlatok tekintetbe vétele mellett a helyszínén tett szóbeli ajánlatok figyelembe vételével is a legtöbbet ígérőnek fognak eladatni. Egyenlő magas ajánlat esetén az előbb érkezett bír elsőbbséggel. Az írásbeli ajánlatok az ajánlattevőre nézve feltétlenül kötelezők s a mennyiben az illető ezen ajánlatban foglalt kötelezettségének eleget nem tenne, a kérdéses darabok a társulat által szabad kézből a tagok közt értékesíthetők, a mikor is a társulatnak ebből előállott kára az ajánlattevőt terheli. Az írásbeli ajánlatokat az elnökség az eladás napjáig senkivel sem közölheti.

10. Ugyancsak ez alkalommal kerül eladásra a leletek zöméből s a jobb darabokból esetleg fennmaradó tömeg is, a melyre az összes tagok, — esetleg már előzőleg írásbelileg is — ajánlatot tehetnek s ezen tömeg a legtöbbet ígérőnek fog eladatni, azonban a fémértékben és összesen 5% kezelési költségben megállapított legalacsonyabb áron alul nem. Ezen tömeg leletek és pénzfajok szerint csoportosítva kerül eladásra. Ezek megvételétől a társulatnak régi pénzek kereskedésével hivatásosan foglalkozó tagjai nincsenek kizárva.

11. A mindezek után senki által sem igényelt maradék-érmek a társulat által az átvétel napjától számított egy éven belül a főfémjelző-hivatalnak visszabocsátatnak, a mikor is ezek meghatározott fémértéke a társulat által biztosítékul letett összegből a társulatnak visszataltatik. A mennyiben a leletekből semmi sem maradna vissza, erről az elnökség a főfémjelző-hivatalnak az átvételtől számított egy éven belül jelentést tesz.

12. A főfémjelző-hivatalnak beszolgáltatandó fémérték és 2% kezelési költség felül a társulat számára beszedett 3% kezelési költség, valamint a jobb darabok értékesítéséből netalán mutatkozó bevételi többlet elsősorban a társulat költségeinek fedezésére szolgál, ezek netaláni feleslege pedig lehetőleg a társulati gyűjtemény és könyvtár javadalmazására fordítandó.

A. Fémértéken eladásra kerülő érmek.

Az alább felsorolt érmek 1907. évi augusztus hó 15-étől 1907 november hó 28-áig készpénzfizetés ellenében a személyes jelentkezés sorrendjében kerülnek eladásra, a társulat helyiségében, a hivatalos órák alatt.

I. Kaápi lelet.

	Drbkénti ár Korona		Drbkénti ár Korona
1. Brandenburg. <i>Albert.</i> Garas. 1538.	— .14	5. Lengyelország. Litván hármagaras.	
2. Lengyelország. <i>Zsigmond Ágost.</i>		1593, 1594, 1595	— .14
Négyes garas 1568 (2), 1569	— .14	6. — Rigai hármagaras. 1588, 1589,	
3. — <i>Báthory István.</i> Hármagaras.		1590 (2), 1591, 1592, 1593, 1594,	
1583 (3), 1585 (3). 1585 G—H		1595 (2), 1596, 1597	— .14
jegyű (2), 1586 (3)	— .14	7. — Három pölcher. 1621, 1623 . .	— .14
4. — <i>III. Zsigmond.</i> Hármagaras.		8. Magyarország. <i>I. Ferdinánd.</i> De-	
1591 (3), 1592, 1593 (2), 1594		nárok. K—B. 1533, 1546, 1549,	
(3), 1595 (5), 1596 (4), 1597		1550, 1551 (6), 1552, 1555,	
(18), 1598 (17), 1599 (10), ko-		1557 (2), 1560 (2), 1561 (2),	
pott (3)	— .14	1562 (3), 1564, 1565, kopott	
		darabok (7)	— .03

	Drbkénti ár Korona		Drbkénti ár Korona
9. Magyarország. Miksa. Denárok. K—B. 1566 (2), 1567 (3), 1570 (2), 1571 (2), 1572 (2), 1573, 1574 (3), 1575 (4), 1576 (2), 1577 (4), 1578 (12)	— .03	(11), 1585 (22), 1586 (23), 1587 (12), 1588 (17), 1589 (26), 1590 (30), 1591 (12), 1592 (13), 1593 (34), 1594 (5), 1595, 1596, 1598, 1599 (2), 1600, kopott (22)	— .03
10. — Rudolf. Denárok. K—B. 1578 (2), 1579 (17), 1580 (20), 1581 (7), 1582 (6), 1583 (16), 1584		11. Szilézia-Teschen. Ádám Vencel. Hármas garas. 1596	— .14

II. Nemesdédi lelet.

12. Ausztria. Mária Terézia. 20 kros, 1777. I. C—F. A. veret	— .40
13. Magyarország. II. József. 20 kros, 1783. B. jegy	— .40
14. — II. Ferenc. 20 kros, 1803, 1815. B. jegy	— .40

III. Tarcali (Balla J.-féle) lelet.

15. Ausztria. II. Ferdinánd. 3 kros, cseh veret, 1627	— .07	33. Ausztria. 3 kros, sziléziai (S. H. S.) veret, 1666	— .04
16. — 3 kros, karintiai veret, 1636	— .07	34. — 1 kros, rossztartású 4 darab	— .02
17. — 3 kros, stiriai veret, 1626	— .07	35. — I. József. 3 kros, sziléziai (F. N.) veret, 1710	— .07
18. — I. Lipót. XV kros, bécsi (C. A.) veret, 1662, 1664 (6)	— .38	36. — VI. Károly. 3 kros, cseh veret, 1723	— .07
19. — XV kros bécsi (rózsa) veret, 1675 (2)	— .38	37. Brandenburg. György Vilmos. 3 pölcher, 1623	— .04
20. — XV kros, bécsi (M. M.) veret, 1684	— .38	38. — Frigyes Vilmos. VI garasos, 1682 (5), 1683 (2), 1687	— .14
21. — XV kros, bécsi verdejegy nél- küli veret, 1695, 1696 (3)	— .38	39. — III. Frigyes. 3 kros, 1696 (10)	— .07
22. — XV kros, osztrák sziléziai (M. M. W.) veret, 1693 (2), 1694 (9)	— .38	40. Lengyelország. I. Zsigmond. Ga- ras, 1509	— .04
23. — XV kros, ú. n. Hohenlohe (csil- lag) veret, UB—W. jeggyel, 1685	— .38	41. — Koronás garas, 1529	— .14
24. — VI kros, cseh veret, 1683	— .14	42. — Koronás garas, 1544	— .07
25. — VI kros, sziléziai (S. H. S.) veret, 1675	— .14	43. — III. Zsigmond. 3 pölcher, 1622, 1623, 1626	— .07
26. — 3 kros, bécsi (rózsa) veret, 1668, 1670	— .07	44. — Garas, évszám kopott	— .04
27. — 3 kros, cseh veret, 1695, 1697	— .07	45. — 3 pölcher, 1621 (2), 1622 (14), 1623 (17), 1624 (8), 1625 (8), 1626 (4), 1627 (3), 1628, 1633 (2)	— .04
28. — 3 kros, karintiai veret, 1668	— .07	46. — János Kázmér. VI garasos, 1657, 1660 (5), 1661 (6), 1662 (7), 1663 (4), 1664 (3), 1665 (4), 1666, 1667 (8), 1668	— .14
29. — 3 kros, stiriai veret, 1669, 1693, 1697	— .07	47. — III. János. VI garasos, 1680 (3), 1681 (2), 1682 (4), 1683 (4)	— .14
30. — 3 kros, sziléziai (C. B.) veret, 1696 (38), 1697 (2)	— .07	48. — 3 kros, 1684	— .07
31. — 3 kros, sziléziai (M. M. W.) veret, 1695 (11), 1696 (5), 1697 (3)	— .07	49. Magyarország. I. Ferdinánd. Denár. K—B. veret, 1548, 1551 (2), 1552, 1553, 1563 (3), kopott (1 db.)	— .02
32. — 3 kros, sziléziai (S. H. S.) veret, 1666 (2), 1668, 1669 (3), 1670 (7)	— .07		

	Drbkénti ár Korona		Drbkénti ár Korona
50. Magyarország. Miksa. Denár. K—B. 1579	— .02	62. Magyarország. 3 kros, N—B. veret, 1695 (7), 1696, 1697 (2), 1698 (3)	— .07
51. — II. Ferdinánd. Denár. K—B. 1629, 1630, kopott (2 db.)	— .02	63. — 3 kros, C—H. veret, 1697, 1698 (2)	— .07
52. — I. Lipót. Tallér. K—B. 1691 (2)	2.84	64. — 3 kros, C—M. veret, 1695 (33), 1696 (105), 1697 (47)	— .07
53. — XV. kros, K—B. veret, 1663, 1664 (2), 1667, 1674 (4), 1675 (5), 1676 (8), 1678 (2), 1679 (2), 1680 (5), 1681, 1682, 1684 (2), 1685, 1686 (5), 1689 (5), 1690 (11), 1691 (5), 1692 (3), 1694 (6), 1695 (6), 1696 (6)	— .38	65. — Poltura. 1695 (11), 1696 (18), 1697 (9), 1698	— .03
54. — XV kros, N—B. veret, 1696	— .38	66. — Denár. K—B. 1675, 1683, 1687, 1688, 1689, 1692, 1693, 1694 (3), 1695, kopott 1 db.	— .02
55. — XV kros, N—B—I—S. veret, 1678	— .38	67. — Duarius. K—B. 1699, 1703, 1704	— .02
56. — XV kros, N—B—P—O. veret, 1687, 1696 (5)	— .38	68. — 1 kros, C—M. 1697, 1698	— .02
57. — XV kros, C—H. veret, 1663, 1696 (2)	— .38	69. Ólmütz. Károly érsek. XV kros, (S. A. S.) veret, 1694	— .38
58. — XV kros, C—M. veret, 1695, 1696 (8)	— .38	70. — 3 kros, 1669 (2), 1695 (2)	— .07
59. — XV kros, kolozsvári veret, 1674, 1691	— .38	71. Szilézia-Liegnitz-Brieg. Christian. 3 kros, 1661 (3), 1662, 1664, 1668 (2), 1669 (4), 1670	— .07
60. — VI kros, K—B veret, 1671, 1673, 1682	— .14	72. — György Vilmos. 3 kros, 1674, 1675 (2)	— .07
61. — 3 kros, K—B. veret, 1668, 1681, 1693 (3), 1694 (3), 1695	— .07	73. Tírol. Lipót. 3 kros, évszám nélkül	— .07
		74. — Ferdinánd Károly. 3 kros, 1639, 1659, 1661	— .07
		75. — 3 kros, 1642	— .04
		76. — Zsigmond Ferenc. 3 kros, 1665	— .07
		77. — 3 kros, 1665	— .04
		78. — I. Lipót. 3 kros, 1671, 1684, 1685	— .07

IV. Tarcali (Nagy S. féle) lelet.

79. Csehország. II. Lajos, egyoldalú fillér 1518	— .03	1546 (13), 1547 (16), 1548 (20), 1549 (21), 1550 (25), 1551 (21), 1552 (27), 1553 (26), 1554 (28), 1555 (32), 1556 (30), 1557 (34), 1558 (29), 1559 (24), 1560 (24), 1561 (36), 1562 (38), 1563 (42), 1564 (49), 1565 (20), törött és kopott 15 darab	— .03
80. Magyarország. II. Lajos. Denár. K—B. 1526	— .03	82. Magyarország. I. Miksa. Denár. K—B. 1565 (14), 1566 (14), 1567 (4), 1568, 1574	— .03
81. — I. Ferdinánd. Denár. K—B. 1527 (2), 1528 (3), 1529, 1530, 1531 (3), 1532 (5), 1533 (4), 1534 (2), 1535 (7), 1536 (7), 1537 (9), 1538 (7), 1539 (12), 1540 (17), 1541 (9), 1542 (11), 1543 (7), 1544 (19), 1545 (15),			

V. Dabolcsi lelet.

83. Ausztria. I. Lipót. XV kros, bécsi (M. M.) veret, 1684	— .38	85. Lengyelország. III. Zsigmond. 3 pölcher 1621	— .04
84. — VI kros, bécsi veret, 1665, 1676	— .17	86. — János Kázmér. VI garasos, 1662, 1664, 1666, 1667, 1668	— .17

	Drbkénti ár Korona		Drbkénti ár Korona
87. Magyarország. I. Lipót. XV kros, K—B. 1665, 1677, 1680, 1682, 1683 (4), 1686, 1687 (3), 1688	—.38	88. — VI kros, K—B. 1671, 1672, 1673, 1674	—.17

VI. Pecselyi lelet.

89. Brandenburg. György Vilmos. 3 pölcher 1623, 1624, 1625 (2), 1626 (7), 1627 (2)	—.04	1625 (28), 1626 (7), 1627 (6), 1628, kopott 26 drb	—.04
90. Erdély. Bethlen Gábor. Szélesgaras C—C. veret, 1625 (6), 1626 (54)	—.09	99. Magyarország. I. Ferdinánd. De- nár. K—B. 1538, 1539 (2), 1546 (3), 1548 (2), 1549, 1550 (2), 1551, 1553, 1556, 1560 (2), 1562, 1563, 1564, 1565, 1566	—.02
91. — Széles garas, M—C. veret, 1627 (9)	—.09	100. — Miksa. Denár. K—B. 1566, 1567, 1568, 1569, 1572 (2), 1573, 1575, 1576, 1578	—.02
92. — Széles garas, N—B. veret, 1625 (10), 1626 (89), 1627 (13), 1628 (9)	—.09	101. — Rudolf. Denár, K—B. 1584, 1585, 1586, 1590, 1595, 1600, 1601 (3), 1602 (2), 1603, 1606, 1607 (2), 1608	—.02
93. Lengyelország. János Albert. Fél- garas évszám nélkül (4)	—.04	102. — II. Mátyás. Denár. K—B. 1610 (2), 1611 (3), 1612 (2), 1613 (9), 1614 (9), 1615 (7), 1616 (12), 1617 (7), törött 7 drb	—.02
94. — Sándor. Félgaras évszám nél- kül (6)	—.04	103. — II. Ferdinánd. Denár. K—B. 1626, 1627, 1628, 1630	—.02
95. — I. Zsigmond. Félgaras 1501, kopott 3 drb	—.04	104. — Schweidnitz. II. Lajos. Fél- garas, 1522, 1525	—.04
96. — III. Zsigmond. Fejes garas, 1607	—.02		
97. — Koronás garas, 1608, 1609, 1613	—.04		
98. — 3 pölcher. 1616 (2), 1619 (2), 1620 (10), 1621 (15), 1622 (57), 1623 (65), 1624 (63),			

VII. Kecskeméti lelet.

105. Magyarország. II. Ferdinánd. Arany. K—B. veret, 1633	12.03	(2), 1730 (2), 1731 (3), 1733 (2), 1735, 1739 (3)	12.03
106. — III. Károly. Arany. K—B. veret, 1716, 1719 (3), 1720, 1721, 1722, 1723 (4), 1729		107. Spanyolország. IV. Ferdinánd és neje. Nagy aranyérem 13.800 gramm súlyban	47.48
		108. Velence. Moceginio Alois. Arany (3)	12.03

VIII. Káptalanfalvi lelet.

109. Ausztria. I. Miksa. Bécsi fillér (Well. 6810) (2)	—.02	(11), 1536 (5), 1537 (3), 1539, kopott 4 db	—.02
110. — I. Ferdinánd. Felsőausztriai egyoldalú fillér 1526, 1527 (3), 1528 (7), 1530 (2), 1531, 1532 (4), 1533 (8), 1534 (13), 1535		111. — II. Ferdinánd. Bécsi 3 kros, 1626 (2)	—.02
		112. Csehország. Luxemburgi János. Prágai garas	—.13

	Drbkénti ár Korona		Drbkénti ár Korona
113 Csehország. IV. Károly. Prágai garas (2)	— .13	122 Passau. Bajor Ernő püspök. Év-szám nélküli fillér (49)	— .02
114. — Podjebrad György. Prágai garas	— .13	123. — Évszamos fillér, 1532 (3)	— .02
115. — II. Ulászló. Prágai garas (5)	— .13	124. Salzburg. Leonhard v. Keutschach érsek. Fillér, 1509—1517 (14)	— .02
116. — I. Ferdinánd. Weisspfennig (11)	— .02	125 — Wellenburgi Lang Máté érsek. Fillér, 1527—1535 (9)	— .02
117. — II. Miksa. Weisspfennig	— .02	126 — Egyoldalú fillér, 1531—1540 (88)	— .02
118. Karinthia. I. Miksa. Egyoldalú fillér, 1516 (2), 1517 (3)	— .02	127. — Bajor Ernő érsek. Egyoldalú 1540 (3), kopott (2)	— .02
119. — I. Ferdinánd. Egyoldalú fillér 1531 (3), 1532 (6), 1533 (2), 1534 (4), 1535 (8), 1536 (5), 1537, 1538 (3), 1539, 1540, kopott 2 db	— .02	128. Stíria. I. Ferdinánd. Fillér, 1527, 1528 (2), 1529 (2), 1530 (2), 1533 (3), 1534, 1536 (2), 1537 (4), kopott 1 db	— .02
120. Krajna. I. Ferdinánd. Félkrajcáros 1530, 1531 (4), kopott 2 db	— .02	129. Tírol. Zsigmond főherceg. Etschkreutzer, évszám nélküli, 3 db	— .02
121. — Fillér 1528 (3), 1533, 1536	— .02		

IX. Taranyí lelet.

130. Stíria. II. Ferdinánd. Tallér, 1636 (31 db)	2.90
131. Tírol. Miksa főherceg. A német lovagrend által vert 1618. évi tallér	2.90

B. Arajanlat útján eladásra kerülő érmek.

Az alább felsorolt érmekre a tagok 1907. évi november hó 27-éig írásbeli ajánlatokat adhatnak be a társulat titkári hivatalához, azon végső ár megjelölésével, melyet az egyes darabokért adni óhajtanak. Ezen ajánlat alapján az érmek 1907 november hó 28-án este 7 órakor a társulati helyiségben az ott netalán szövelileg teendő további ajánlatok figyelembe vétele mellett a legtöbbet ígérőnek fognak eladatni.

	Legalacsonyabb ár Korona
1. Hamburg. Arany, 1645. [Kecskeméti lelet]	12.03
2. Lengyelország. III. Zsigmond. 3-as garas Korčak város címerével, 1589. [Kaapi lelet]	— .14
3. Nímwegen. V. Károly. Tallér évszám nélkül. (Reimm. 6940) [Tarcali Nagy S.-féle lelet]	2.84
4. Mecklenburg-Güstrow. Gusztáv Adolf. $\frac{2}{3}$ talléros, 1688. [Dabolcsi lelet]	1.68
5. Mecklenburg-Schwerin. Chrisiant Lajos. $\frac{2}{3}$ talléros, 1676. [Dabolcsi lelet]	1.68
6. Sachsen-Neu-Gotha. I. Frigyes. $\frac{2}{3}$ talléros, 1679. [Dabolcsi lelet]	1.68
7. Schwarzburg-Sondershausen. Christian Vilmos. $\frac{2}{3}$ talléros, 1676. [Dabolcsi lelet]	1.68
8. — Antal Günther. $\frac{2}{3}$ talléros, 1676. [Dabolcsi lelet]	1.68

Tudnivalók.

Az egyes érmeknél rendszerint az évszámok mögött zárójelben előforduló számok a darabszámot jelzik; a hol szám nincsen kitéve, abból a fajtából csak egy darab van a leletben.

Az érmek anyaga ezüst, ha más fém jelezve nincsen a leírásban.

(A leleteket feldolgozták és összeállították: Rampacher Pál és dr. Zimmermann Lajos.)

A Numizmatikai Közlöny legközelebbi füzeté f. é. november hóban fog megjelenni.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VI. ÉVFOLYAM.

1907.

I. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1907.

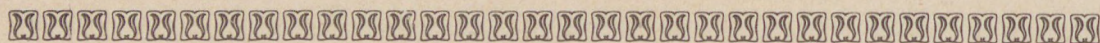

T A R T A L O M

1. Gohl Ödön: Raffnán lelt barbárpénzek	1 lap
2. Gohl Ödön: Bizanci ólombulla Krassó-Szörény megyéből	5 »
3. ifj. Frey Imre: A zentai csata emlékérméi	7 »
4. Rampacher Pál: Jaquin báró emlékérméi	10 »
5. G—l: Numizmatikai ritkaságok	11 »
6. Éremleletek	13 »
7. G—l: Ujdonságok (és: Magyar iskolai érmek)	14 »
8. G—n: Különfélék. (Az Egger cég érem-árverései. — Numizmatikai kézikönyvek és kézikönyvtárak. — Egy Regalianus pénz. — Az éremkedvelők Egyesülete	16 »
9. Múzeumok, gyűjtemények	24 »
10. Ötvös Gábor: Irodalom.	25 »
11. Érem- és könyvvásár.	25 »
12. Társulati élet, tiszti- és tagnévsor	26 »
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata	26 »
<i>Melléklet: A Numizmatikai Közlöny V. (1906) évfolyamának címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.</i>	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hónapban.

Szerkeszti GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendőek.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) veszi át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VI. ÉVFOLYAM.

1907.

II. FÜZET.

BUDAPEST

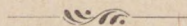
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1907.

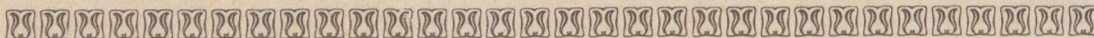

T A R T A L O M

1. Gohl Ödön: Weszerle József (képtáblával)	37 lap.
2. » » Numizmatikai ritkaságok; Plautilla	46 »
3. » » A szalacscai kelta pénzverő és bronzöntő műhely	47 »
4. Rampacher Pál: Bethlen Gábor 1620. évi tallérja	64 »
5. Petrikovich János dr. és G.—: Éremleletek	65 »
6. Ujdonságok	66 »
7. — — n: Különfélék	67 »
8. Az éremkedvelők egyesületének pályázata	68 »
9. G.— és dr. Petrikovich János: Múzeumok, gyűjtemények	68 »
10. Ötvös Gábor: Irodalom	69 »
11. Érem- és könyvvásár	69 »
12. Társulati élet	71 »
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata	76 »

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendőek.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Debrecen szabad királyi város: 200 korona; Dessewffy Miklós gróf: 200 korona; Zimmermann Lajos dr.: 50 korona és 5 korona kamat.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1907-re: Kilényi Hugó, Mihálovics Béla.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1907-re: Gramberg Nándor dr., Moldoványi István dr., Rausch Aladár, Weifert Ignác.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1907-re: Áldor Gyula, Babics József, Ballagi Aladár, Beökönyi Viktor, Békés vármegyei közművelődési egyesület, Gyula, Dáni Nándor, Délmagy. tört. és rég. muzeum-társ., Temesvár, Dobay Ferenc, Egger Ármin, Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár, Ernuszt József dr., Éremkedvelők egyesülete, Fejér József, Finály Gábor dr., Főfémjelző és fémh. hivatal, Gáspár Fülöp, Gergelyfi Tamás, Gerl Károly, Gohl Ödön, Horváth Antal, Krajszik Ferenc, Kunváry Fülöp, Kürty Gyula, Lőfkovits Artur, Magyar Kegyes-tanítótrend, Magyar nemzeti múzeum érem- és régiségosztálya, Martinovich Róbert dr., Mály János, Milleker Bódog, Munkácsy József, Pannonhalmi sz. Ben. r. közp. főkönyvtár, Pákozdy Károly dr. Pflinn József, Pintér Sándor, Récesey Viktor, Rogér Adolf, Rohde Tivadar, Sarbó Leo, Schmideg Alfréd, Schulek Alfréd dr., Somsich János gróf, Szabó Otmár, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Thallóczy Lajos, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Veber Ernő J., ifj. Walla József, Walla Vilma.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1906-ra: Baditz Jenő, Cerjak Pál; — 1907-re: Alsófehérm. tört. rég. és term. tud. egyeslet Gyulafehérvár, Andrássy Gyula, Bathó Lajos, Bács-Bodrog vm. tört. társ. Zombor, Bártfai m. kir. állami főgimn., Boroskay János, Borsod-Miskolci közm. és múzeum egyesület, Miskolc, Bothár Samu dr., Brenner Ferenc, Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben, Darnay Kálmán, Daubner József, Dobiaschi József, Duka Marcel, Enyeter Ferenc, Eperjesi ág. ev. koll. főgimnázium, Felkai tatra-múzeum egyeslet, Forray József Sándor, Frey Imre, Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat, Grünhut Alfréd, Győri sz. Benedek r. főgimnázium múzeuma, Győrök Márton, Hont vm. közönsége, Iglói ág. ev. főgimn., Kacska József, Karcagi ev. ref. gimn., Kassai múzeum, Kiskunhalasi ev. ref. főgimn., Kováts Ede, Kováts Kálmán, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mezey Mihály, Mezőturi ev. ref. kollégium, Moson vm. közönsége, Nagyváradi prem. kath. főgimnázium, Nécsey József, Pazár Zoltán, Petrikovich János dr., Pénzverő hivatal, Körnöcbánya, Pozsonyi ág. ev. lyceum, Pozsonyi kir. kath. főgymn., Puky József, Richter Viktor dr., Selmec és Bélabánya szab. kir. város, Selmecbányai ág. ev. lyceum, Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár, Szarvasi ág. ev. főgimn. Szekfű György, Tiszafüredi múzeum- és könyvtáregylet, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Tömörkény István, Tragor Ignác dr., Tyll Gusztáv, Ujváry Béla, Varannai István, Varsányi Román, Váry-Szabó Elemér, Voetter Ottó, Zentai közp. főgimnázium, Zilahi ev. ref. főgimnázium, Zittritsch Mátyás; — 1908-ra: Pécsi városi múzeum.

Rendes tag 4 koronás pótléka: 1907-re: Csoma József.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot a jelen füzethez mellékelt **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1907. évi 7-ik számú árjegyzékem, mely
4485 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. — Általános
tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkstr. 8., I. em.

(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérmekinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

C. G. THIEME

ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863.-BAN.

ALAPITVA 1863.-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 4 fénynyomatú táblával.
XLII. évfolyam. 1907. Előfizetési díja 5 márká.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), IV. (1905), és
V. (1906) évfolyamait újonnan belépett
tagjaink évfolyamonként 6 K 30 f.-ért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztároshoz
intézendők.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

ezüstben kiverve 12 korona, bronz-
ban 8 korona áron rendelhető meg
az illető tag nevével és felvételének
évszámával a társulat titkári hiva-
talánál (VIII., József-körút 64. szám,
II. emelet, 16.)

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Festetics Pál gróf 200.— kor.; Réthy László dr. 50.— korona.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1907-re: Jeszenszky Géza.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1902-re: Mautner László; — 1903-ra: Mautner László; — 1904-re: Mautner László; — 1906-ra: Beökönyi Viktor, Fiala Ede, Gorove László dr., Gyulai Nőé Hugó dr., Halász Gábor, Réthi Zsigmond, Szalay Imre, Walla József (ifj.), Walla Vilma; — 1907-re: Despinits Péter dr., Maszlaghy Ferenc, Versec városi múzeum.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1905-re: Alapi Gyula, Despic Pero; 1906-ra: Alapi Gyula, Besztercebánya városi múzeum, Békéscsabai múzeum-egyesület, Borsos István, Despic Peró, Hont vármegye közönsége, Kakass László, Kállai Dezső, Komárom vármegye közönsége, Komárom-vármegyei és városi múzeum egyesület, Pallós Albert, Philipp István, Pokorny László, Schönwald Imre, Vértes Sándor, Voetter Ottó; — 1907-re: Bodrogi János, Csoma József, Farkas Sándor, Philipp István; — 1908-ra: Farkas Sándor.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot a jelen füzethez mellékelt **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszédés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1907. évi 7-ik számú árjegyzékem, mely
4485 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. — Alta-
lános tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmekek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkstr. 8., I. em.

(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérmekének állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

C. G. THIEME

ÉREM - KERESKEDŐ

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 4 fénynyomatú táblával.
XLII. évfolyam. 1907. Előfizetési díja 5 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), IV. (1905), és
V. (1906) évfolyamait újonnan belépett
tagjaink évfolyamonként 6 K 30 f.-ért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztárhoz
intézendők.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

ezüstben kiverve 12 korona, bronz-
ban 8 korona áron rendelhető meg
az illető tag nevével és felvételének
évszámával a társulat titkári hiva-
talánál (VIII., József-körút 64. szám,
II. emelet, 16.)

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VI. ÉVFOLYAM.

1907.

III. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1907.

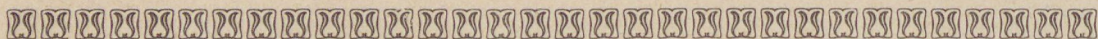

TARTALOM

1. Gohl Ödön: Római pénzek a M. N. Múzeum gyűjteményéből	77. lap
<i>II. Rákóczi Ferenc pénzei és emlékérmek.</i>	
2. Rohde Tivadar — dr. Zimmermann Lajos: Rákóczi pénzverése	85. „
3. Rampacher Pál: Rákóczi emlékérmek	91. „
4. Gohl Ödön: Emlékérmek Buda 1686. évi visszavételére	96. „
5. Leszik Andor: A vidéki múzeumok éremgyűjteményeiről	103. „
6. Gálócsy Zoltán és Kürti Gyula: Éremleletek	106. „
7. G—n: Különfélék. Dr. H. Riggauer † — Nagyszebeni bárcza. — Millen- niumi érmek. — Római érmek. — Kiadatlan Attila-érmek. — Egy Ba- lambér-érem	107. „
8. Ötvös Gábor: Irodalom	109. „
9. Érem- és könyvvásár	110. „
10. Társulati élet	111. „
11. E füzet tartalmának német és francia kivonata	115. „
<i>Melléklet: Társulati éremvásár.</i>	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hónapban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráat tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) veszi át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VI. ÉVFOLYAM.

1907.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1907.

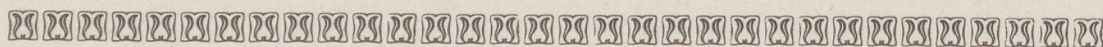

TARTALOM

1. Gohl Ödön: Római pénzek a m. nemz. múzeum gyűjteményéből (Cohen	
2. kiadásából hiányzó fajok.) II közlemény	117. lap
2. Gohl Ödön: A korponai középkori éremlelet	125. „
3. Daróczy Zoltán: II. Rákóczi Ferenc pénzeinek változatai	135. „
4. n: Ujdonságok	137. „
5. Ötvös Gábor: Irodalom	138. „
6. Érem- és könyvvásár	144. „
7. Társulati élet	146. „
8. E füzet tartalmának német és francia kivonata	148. „
Melléklet: A Num. Közlöny VI. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hónapban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráat tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Gróf Andrássy Dénes 200 kor., Docan Miklós 200 korona.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1907-re: Baumgarten Nándor dr., Beck Ö. Fülöp, Bleyer Izsó dr., Budapest III. ker. áll. főgimn. ifj. könyvtára, Gundel Károly, Kramer József, Kertay Viktor, Kósa Sándor, Leszik Andor, Lippay Károly, Magyar Iparművészeti Társulat, Mihalik József, Nagy Zoltán, Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum, Szabó Elemér dr., Torontál vármegye közönsége. 1908-ra: Kramer József.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1907-re: Berkeszi István dr., besztercebányai városi múzeum, biharmegyei és nagyváradai rég. és tört. egyesület, Dimák Gyula, Fischer Ernő, Karácson Béla, Kecskemét th. város tanácsa, Lippich Gusztáv, Losonc város közkönyvtára, Örmény múzeum-egyesület (Szamosujvár), Pozsony városi múzeum, sárosvármegyei múzeum (Bártfa), Smetana Aladár, Szirmai Antal, vasvármegyei kultur. egyesület.

Rendes tagok pótléka: Váry Szabó Elemér 4 kor.

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségeit is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjait a társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1907. évi 7-ik számú árjegyzékem, mely
4485 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általános
tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkstr. 8., I. em.

(Bejártat Wallnerstrasse 1.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMEK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

C. G. THIEME

ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 4 fénynyomatú táblával.
XLII. évfolyam. 1907. Előfizetési díja 5 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

III. (1904.), IV. (1905), és V. (1906.)
évfolyamait újonnan belépett tagjaink
évfolyamonként 6 korona 30 fillérért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztárhoz
intézendők.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

ezüstben kiverve 12 korona, bronz-
ban 8 korona áron rendelhető meg
az illető tag nevével és felvételének
évszámával a társulat titkári hiva-
talánál (IV., Kaplony-utca 7. szám,
II. emelet, 13.)

TÓTH BÉLA arcképes plakettje. — Csillag István most készítette el, imént elhunyt jeles publicistának, Tóth Bélának arcképét, melyet a Pesti Hirlap szerkesztősége egylapú négyszögletes vert ezüst és bronzplakettek alakjában fog igen méltányos áron a nagyközönség rendelkezésére bocsájtani. E plakettek 49 mm. szélesek és 77 mm. magasak.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Daróczy Zoltán 50 korona és 15 korona kamat; Győr szab. kir. város 50 korona; Réthy László dr. 50 korona és 15 korona kamat; Telcs Ede 50 korona és 7 korona 50 fillér kamat.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1907-re: Dirner Gusztávné.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1907-re: Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1905-re: Éber Lászlóné; — 1906-ra: Docan Miklós, Éber Lászlóné, Fejér Gyula; — 1907-re: Baich Milán br., Bartalos Gyula dr., Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Docan Miklós, Durugy Ferenc, Eszék szab. kir. város múzeuma, Fejér Gyula, Fischer Emil, Forster Gyula br., Fraknoi Vilmos, Friedmann Izidor, Gyulai Noé Hugó dr., Haranghy György, Hidvéghy Sándor, Hoffmann Frigyes, Hüttl Dezső, Jeszenszky Alajos, Kammerer Ernő dr., Kállay András, Keppich Gyula dr., Kiss Zoltán, Kornfeld Zsigmond, Lenz József, Neumann Károly, Ott János, Pelachy János, Pesti Ferenc, Rehák Rezső, Réthi Zsigmond, Rhé Gyula, Schlesinger József, Steiner Ferenc, Steinitz Sándor, Szalay Imre, Szivák Imre dr., Tolna vármegye múzeuma (Szegszárd), Weisz Bethold, Wertheim Pál, Zachar Antal ifj.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1906-ra: Katona Béla; — 1907-re: Ábrai Lajos, Balatoni múzeum-egyesület (Keszthely), Berwaldszky Kálmán, Békés-csabai múzeum-egyesület, Borsos István, Böhm Lénárd, Czapáry László dr., Dragóner Béla, Érseki papnevelő intézet (Esztergom), Felsőlövői ev. főgimnázium, Fogel Ágoston, Gálócsy Zoltán, Helbing Ottó, Hess Adolf utóda, Hild Viktor, Hirsch Jakab dr., Horváth A. János, Horváth B. Ákos, Hurtay Lajos ifj., Jankovich-Bésán Elemérné, Ioanneum (Graz), Katona Béla, Kállai Dezső, Kolozsvári kegyesrendi főgimnázium, Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kiskunfélegyházi városi múzeum, Komárom vármegye közönsége, Konkoly-Thege Balázs dr., Küttel Samu dr., Lossonczy István ifj., Lossonczy Károly, Lukeschitz Ármin, Magurányi József, Merzbacher Jenő dr. utóda, Mild Gyula ifj., Moson-megyei tört. és rég. egyet (Magyaróvár), Munkácsi m. kir. állami főgimn., Múzeumi tót társaság (Túrócszentmárton), Nagybányai múzeum-egyesület, Nedeljkovich Tódor dr., Neubauer Zoltán, Pápay Pál dr., Pokorny László, Reisner József, Rosenberg Sally, Ruisz Gyula, Schweninger Jakab, Szabó György, Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Tinis József, Trinks Vilmos, Ungvári kir. kath. főgimnázium, Várnay Ernő ifj., Vértés Sándor, Walla Ferenc dr., Zöld János, Zsoldos Béni.

Rendes tagok pótlékai: Andrássy Gyula 4 korona, Rausch Aladár 8 korona.

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezen felül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségeit is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjait társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1907. évi 7-ik számú árjegyzékem, mely
4485 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. — Áltá-
lános tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmekek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM -
KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkstr. 8., I. em.

(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMEK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

C. G. THIEME

ÉREM-
KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 4 fénynyomatú táblával.
XLII. évfolyam. 1907. Előfizetési díja 5 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

III. (1904.), IV. (1905), és V. (1906.)
évfolyamait újonnan belépett tagjaink
évfolyamonként 6 korona 30 fillérért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztároshoz
intézendők.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

ezüstben kiverve 12 korona, bronz-
ban 8 korona áron rendelhető meg
az illető tag nevével és felvételének
évszámával a társulat titkári hiva-
talánál (IV., Kaplony-utca 7. szám,
II. emelet, 13.)